

Bank Polski

Skonsolidowane sprawozdanie
finansowe Grupy Kapitałowej
PKO Banku Polskiego SA
za rok zakończony
31 grudnia 2017 roku

WYBRANE DANE FINANSOWE DOTYCZĄCE SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

WYBRANE SKONSOLIDOWANE DANE FINANSOWE	w mln PLN		w mln EUR	
	okres od 01.01.2017 do 31.12.2017	okres od 01.01.2016 do 31.12.2016	okres od 01.01.2017 do 31.12.2017	okres od 01.01.2016 do 31.12.2016
Wynik z tytułu odsetek	8 606	7 755	2 027	1 772
Wynik z tytułu prowizji i opłat	2 969	2 693	699	615
Wynik z działalności operacyjnej	4 227	3 748	996	857
Zysk brutto	4 249	3 783	1 001	865
Zysk netto (z uwzględnieniem udziałowców niesprawujących kontroli)	3 109	2 876	732	657
Zysk netto przypadający na jednostkę dominującą	3 104	2 874	731	657
Zysk na jedną akcję - podstawowy z zysku za okres (w PLN/EUR)	2,48	2,30	0,59	0,53
Zysk na jedną akcję - rozwodniony z zysku za okres (w PLN/EUR)	2,48	2,30	0,59	0,53
Dochody całkowite netto	3 687	2 304	869	527
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej	17 749	7 096	4 181	1 622
Przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej	(6 894)	(8 956)	(1 624)	(2 047)
Przepływy pieniężne z działalności finansowej	(5 821)	2 562	(1 371)	586
Przepływy pieniężne netto	5 034	702	1 186	160

WYBRANE SKONSOLIDOWANE DANE FINANSOWE	w mln PLN		w mln EUR	
	stan na 31.12.2017	stan na 31.12.2016	stan na 31.12.2017	stan na 31.12.2016
Aktywa razem	296 912	285 573	71 187	64 551
Kapitał własny ogółem	36 256	32 569	8 693	7 362
Kapitał przypisany akcjonariuszom jednostki dominującej	36 267	32 585	8 695	7 366
Kapitał zakładowy	1 250	1 250	300	283
Liczba akcji (w mln)	1 250	1 250	1 250	1 250
Wartość księgową na jedną akcję (w PLN/EUR)	29,00	26,05	6,95	5,89
Rozwodniona liczba akcji (w mln)	1 250	1 250	1 250	1 250
Rozwodniona wartość księgową na jedną akcję (w PLN/EUR)	29,00	26,05	6,95	5,89
Łączny współczynnik kapitałowy	17,37%	15,81%	17,37%	15,81%
Kapitał Tier 1	32 326	28 350	7 750	6 408
Kapitał Tier 2	1 700	2 523	408	570

WYBRANE POZYCJE SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO PRZELICZONO NA EUR WEDŁUG NASTĘPUJĄCYCH KURSÓW	31.12.2017	31.12.2016
średnia kursów NBP na ostatni dzień każdego miesiąca okresu	4,2447	4,3757
kurs średni NBP na ostatni dzień danego okresu	4,1709	4,4240

SPIS TREŚCI

SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	4
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW	5
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z SYTUACJI FINANSOWEJ.....	6
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE ZE ZMIAN W KAPITALE WŁASNYM	7
SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH	8
NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO.....	11

SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

	Nota	2017	2016
Przychody z tytułu odsetek	7	10 919	9 965
Koszty z tytułu odsetek	7	(2 313)	(2 210)
Wynik z tytułu odsetek		8 606	7 755
Przychody z tytułu prowizji i opłat	8	3 918	3 579
Koszty z tytułu prowizji i opłat	8	(949)	(886)
Wynik z tytułu prowizji i opłat		2 969	2 693
Przychody z tytułu dywidend	9	12	10
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	10	8	4
Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych	11	46	506
Wynik z pozycji wymiany	12	452	503
Pozostałe przychody operacyjne	13	710	649
Pozostałe koszty operacyjne	13	(240)	(330)
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto		470	319
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw	14	(1 620)	(1 623)
Ogólne koszty administracyjne	15	(5 784)	(5 590)
Podatek od niektórych instytucji finansowych	16	(932)	(829)
Wynik z działalności operacyjnej		4 227	3 748
Udział w zyskach i stratach jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach		22	35
Zysk brutto		4 249	3 783
Podatek dochodowy	17	(1 140)	(907)
Zysk netto (z uwzględnieniem udziałowców niesprawujących kontroli)		3 109	2 876
Zyski i straty udziałowców niesprawujących kontroli		5	2
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej		3 104	2 874
Zysk na jedną akcję	18		
- podstawowy z zysku za okres (PLN)		2,48	2,30
- rozwodniony z zysku za okres (PLN)		2,48	2,30
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie (w mln)		1 250	1 250
Średnia ważona rozwodniona liczba akcji zwykłych w okresie (w mln)		1 250	1 250

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z CAŁKOWITYCH DOCHODÓW

	Nota	2017	2016
Zysk netto (z uwzględnieniem udziałowców niesprawujących kontroli)		3 109	2 876
Inne dochody całkowite		578	(572)
Pozycje, które mogą być przeklasyfikowane do rachunku zysków i strat		577	(574)
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych brutto	23	(8)	(63)
Podatek	17; 23	1	12
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych netto	23	(7)	(51)
Aktualizacja wartości aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, brutto		761	(636)
Podatek	17	(142)	118
Aktualizacja wartości aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży netto		619	(518)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych		(36)	(4)
Udział w innych dochodach całkowitych jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć		1	(1)
Pozycje, które nie mogą być przeklasyfikowane do rachunku zysków i strat		1	2
Zyski i straty aktuarialne brutto		1	2
Zyski i straty aktuarialne netto		1	2
Dochody całkowite netto, razem		3 687	2 304
Dochody całkowite netto, razem przypadające na:		3 687	2 304
akcjonariuszy PKO Banku Polskiego SA		3 682	2 302
udziałowców niesprawujących kontroli		5	2

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z SYTUACJI FINANSOWEJ

	Nota	31.12.2017	31.12.2016
AKTYWA			
Kasa, środki w Banku Centralnym	19	17 810	13 325
Należności od banków	20	5 233	5 345
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	21	431	326
Pochodne instrumenty finansowe	22	2 598	2 901
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	24	8 157	13 937
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	25	205 628	200 606
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	26	43 675	36 676
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	27	1 812	466
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	41	393	386
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	28	138	14
Zapasy	29	186	260
Wartości niematerialne	30	3 242	3 422
Rzeczowe aktywa trwałe	30	2 915	3 086
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego		2	10
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	17	1 767	1 779
Inne aktywa	31	2 925	3 034
SUMA AKTYWÓW		296 912	285 573
ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁ WŁASNY			
Zobowiązania			
Zobowiązania wobec Banku Centralnego		6	4
Zobowiązania wobec banków	32	4 558	19 208
Pochodne instrumenty finansowe	22	2 740	4 198
Zobowiązania wobec klientów	33	218 800	205 066
Zobowiązania z tytułu działalności ubezpieczeniowej	34	2 999	2 944
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	35	23 932	14 493
Zobowiązania podporządkowane	36	1 720	2 539
Pozostałe zobowiązania	37	5 062	3 987
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego		588	305
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	17	36	31
Rezerwy	38	215	229
SUMA ZOBOWIĄZAŃ		260 656	253 004
Kapitał własny			
Kapitał zakładowy	39	1 250	1 250
Pozostałe kapitały	39	32 236	28 701
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych	39	(257)	(221)
Niepodzielony wynik finansowy	39	(66)	(19)
Wynik okresu bieżącego	39	3 104	2 874
Kapitał przypisany akcjonariuszom jednostki dominującej	39	36 267	32 585
Udziały niekontrolujące	39	(11)	(16)
KAPITAŁ WŁASNY OGÓŁEM		36 256	32 569
SUMA ZOBOWIĄZAŃ I KAPITAŁU WŁASNEGO		296 912	285 573
Łączny współczynnik kapitałowy	71	17,37%	15,81%
Wartość księgową (w mln PLN)		36 256	32 569
Liczba akcji (w mln)		1 250	1 250
Wartość księgową na jedną akcję (w PLN)		29,00	26,05
Rozwodniona liczba akcji (w mln)		1 250	1 250
Rozwodniona wartość księgową na jedną akcję (w PLN)		29,00	26,05

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE ZE ZMIAN W KAPITALE WŁASNYM

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Pozostałe kapitały Kapitały rezerwowe				Inne dochody całkowite					Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych	Niepodzielony wynik finansowy	Wynik okresu bieżącego	Kapitał przypisany akcjonariuszom jednostki dominującej, razem	Udziały niekontrolujące	Kapitał własny ogółem
	Kapitał zakładowy	Kapitał zapasowy	Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	Pozostałe kapitały rezerwowe	Udział w innych dochodach całkowitych jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	Zyski i straty aktuarialne	Razem pozostałe kapitały						
1 stycznia 2017 roku	1 250	24 491	1 070	3 607	(1)	(347)	(109)	(10)	28 701	(221)	(19)	2 874	32 585	(16)	32 569
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 874	(2 874)	-	-	-
Dochody całkowite razem, w tym:	-	-	-	-	1	619	(7)	1	614	(36)	-	3 104	3 682	5	3 687
Zysk netto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3 104	3 104	5	3 109
Inne dochody całkowite	-	-	-	-	1	619	(7)	1	614	(36)	-	-	578	-	578
Transfer zysku z przeznaczeniem na kapitały rezerwowe	-	2 883	-	38	-	-	-	-	2 921	-	(2 921)	-	-	-	-
31 grudnia 2017 roku	1 250	27 374	1 070	3 645	-	272	(116)	(9)	32 236	(257)	(66)	3 104	36 267	(11)	36 256

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Pozostałe kapitały Kapitały rezerwowe				Inne dochody całkowite					Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych	Niepodzielony wynik finansowy	Wynik okresu bieżącego	Kapitał przypisany akcjonariuszom jednostki dominującej, razem	Udziały niekontrolujące	Kapitał własny ogółem
	Kapitał zakładowy	Kapitał zapasowy	Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	Pozostałe kapitały rezerwowe	Udział w innych dochodach całkowitych jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć	Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	Zyski i straty aktuarialne	Razem pozostałe kapitały						
1 stycznia 2016 roku	1 250	20 711	1 070	3 536	-	171	(58)	(12)	25 418	(217)	1 222	2 610	30 283	(18)	30 265
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 610	(2 610)	-	-	-
Dochody całkowite razem, w tym:	-	-	-	-	(1)	(518)	(51)	2	(568)	(4)	-	2 874	2 302	2	2 304
Zysk netto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2 874	2 874	2	2 876
Inne dochody całkowite	-	-	-	-	(1)	(518)	(51)	2	(568)	(4)	-	-	(572)	-	(572)
Transfer zysku z przeznaczeniem na kapitały rezerwowe	-	3 780	-	71	-	-	-	-	3 851	-	(3 851)	-	-	-	-
31 grudnia 2016 roku	1 250	24 491	1 070	3 607	(1)	(347)	(109)	(10)	28 701	(221)	(19)	2 874	32 585	(16)	32 569

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z PRZEPLÝWÓW PIENIĘŻNYCH

	Nota	2017	2016
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk brutto		4 249	3 783
Korekty razem:		13 500	3 313
Amortyzacja		844	801
(Zysk) strata z działalności inwestycyjnej	47	(117)	(186)
Odsetki i dywidendy	47	(465)	(236)
Zmiana stanu:			
należności od banków	47	700	325
instrumentów finansowych przy początkowym ujęciu wyznaczonych jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu		5 675	1 674
po pochodnych instrumentów finansowych		(1 155)	1 020
kredytów i pożyczek udzielonych klientom	47	(4 844)	(3 822)
innych aktywów, zapasów oraz aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży	47	45	(1 311)
zobowiązań wobec banków	47	(1 202)	(3 042)
zobowiązań wobec klientów	47	15 337	8 592
zobowiązań z tytułu emisji papierów wartościowych	47	(1 119)	443
rezerw i odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości	47	(172)	(291)
pozostałych zobowiązań oraz zobowiązań z tytułu działalności ubezpieczeniowej	47	1 124	1 101
Zapłacony podatek dochodowy		(972)	(918)
Inne korekty	47	(179)	(837)
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej		17 749	7 096
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy z działalności inwestycyjnej		96 663	50 580
Zbycie i odsetki od inwestycyjnych papierów wartościowych		96 415	50 294
Zbycie jednostek zależnych		-	134
Zbycie wartości niematerialnych, rzeczowych aktywów trwałych oraz aktywów do zbycia		224	131
Inne wpływy inwestycyjne (dywidendy)		24	21
Wydatki z działalności inwestycyjnej		(103 557)	(59 536)
Nabycie jednostki zależnej, po potrąceniu nabytych środków pieniężnych		(47)	(571)
Podwyższenie kapitału jednostki stowarzyszonej		(23)	(1)
Nabycie inwestycyjnych papierów wartościowych		(102 862)	(58 208)
Nabycie wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		(625)	(756)
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		(6 894)	(8 956)
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych	35	17 836	7 807
Wpływy z tytułu emisji obligacji podporządkowanych	36	1 700	-
Umorzenie/wykup dłużnych papierów wartościowych	35	(7 278)	(4 747)
Splata zobowiązania z tytułu pożyczki podporządkowanej	36	(880)	-
Splata zobowiązania z tytułu emisji obligacji podporządkowanych	36	(1 656)	-
Zaciągnięcie kredytów i pożyczek		311	460
Splata kredytów i pożyczek	32;33	(15 360)	(485)
Splata odsetek od zobowiązań długoterminowych		(494)	(473)
Środki pieniężne netto z działalności finansowej		(5 821)	2 562
Przepływy pieniężne netto		5 034	702
w tym z tytułu różnic kursowych od środków pieniężnych i ich ekwiwalentów		(366)	135
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na początek okresu		17 966	17 264
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na koniec okresu	47	23 000	17 966

NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO	11
1. INFORMACJE OGÓLNE O GRUPIE KAPITAŁOWEJ I BANKU.....	11
2. PODSTAWA SPORZĄDZENIA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO.....	13
3. OPIS WAŻNIEJSZYCH ZASAD RACHUNKOWOŚCI.....	14
4. ZMIANY ZASAD RACHUNKOWOŚCI.....	18
5. OBJAŚNIENIE RÓŻNIC MIĘDZY WCZEŚNIEJ PUBLIKOWANYMI SPRAWOZDANIAMI A NINIEJSZYM SPRAWOZDANIEM FINANSOWYM.....	31
6. INFORMACJE DOTYCZĄCE SEGMENTÓW DZIAŁALNOŚCI ORAZ INFORMACJE O OBSZARACH GEOGRAFICZNYCH.....	32
NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT	36
7. PRZYCHODY I KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK.....	36
8. PRZYCHODY I KOSZTY Z TYTUŁU PROWIZJI I OPŁAT.....	37
9. PRZYCHODY Z TYTUŁU DYWIDEND.....	38
10. WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH WYCENIANYCH DO WARTOŚCI GODZIWEJ.....	39
11. WYNIK NA INWESTYCYJNYCH PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH.....	39
12. WYNIK Z POZYCJI WYMIANY.....	39
13. POZOSTAŁE PRZYCHODY I KOSZTY OPERACYJNE.....	40
14. WYNIK Z TYTUŁU ODPISÓW AKTUALIZUJĄCYCH Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI I REZERW.....	41
15. OGÓLNE KOSZTY ADMINISTRACYJNE.....	42
16. PODATEK OD NIEKTÓRYCH INSTYTUCJI FINANSOWYCH.....	44
17. PODATEK DOCHODOWY.....	44
18. ZYSK PRZYPADAJĄCY NA JEDNĄ AKCJĘ.....	47
NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	48
19. KASA, ŚRODKI W BANKU CENTRALNYM.....	48
20. NALEŻNOŚCI OD BANKÓW.....	48
21. AKTYWA FINANSOWE PRZEZNACZONE DO OBROTU Z WYŁĄCZENIEM POCHODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH.....	49
22. POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE.....	50
23. POCHODNE INSTRUMENTY ZABEZPIEZAJĄCE.....	53
24. INSTRUMENTY FINANSOWE PRZY POCZĄTKOWYM UJĘCIU WYZNACZONE JAKO WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT.....	60
25. KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM.....	61
26. INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY.....	67
27. INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE UTRZYMYWANE DO TERMINU ZAPADALNOŚCI.....	70
28. AKTYWA TRWAŁE PRZEZNACZONE DO SPRZEDAŻY.....	70
29. ZAPASY.....	71
30. WARTOŚCI NIEMATERIALNE I RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE.....	72
31. INNE AKTYWA.....	80
32. ZOBOWIĄZANIA WOBEC BANKÓW.....	81
33. ZOBOWIĄZANIA WOBEC KLIENTÓW.....	81
34. ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU DZIAŁALNOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ.....	84
35. ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI DŁUŻNYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH.....	84
36. ZOBOWIĄZANIA PODPORZĄDKOWANE.....	89
37. POZOSTAŁE ZOBOWIĄZANIA.....	90
38. REZERWY.....	91
39. KAPITAŁY WŁASNE I AKCJONARIAT BANKU.....	93
INFORMACJE O PODMIOTACH GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA, WSPÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘCIACH I JEDNOSTKACH STOWARZYSZONYCH	96
40. SKŁAD GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA I ZAKRES DZIAŁALNOŚCI PODMIOTÓW GRUPY KAPITAŁOWEJ.....	96
41. INWESTYCJE W JEDNOSTKI STOWARZYSZONE I WSPÓLNE PRZEDSIĘWZIĘCIA.....	100
42. NABYCIE RAIFFEISEN-LEASING POLSKA SA PRZEZ SPÓŁKĘ PKO LEASING SA (W ROKU 2016).....	105

43.	POZOSTAŁE ZMIANY W SPÓŁKACH WCHODZĄCYCH W SKŁAD GRUPY KAPITAŁOWEJ	106
	POZOSTAŁE NOTY	111
44.	DYWIDENDY Z PODZIAŁEM NA AKCJE.....	111
45.	ZOBOWIĄZANIA WARUNKOWE ORAZ POZABILANSOWE ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE I UDZIELONE	111
46.	SPRAWY SPORNE.....	114
47.	INFORMACJE UZUPEŁNIAJĄCE DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH	118
48.	TRANSAKCJE ZE SKARBEM PAŃSTWA I JEDNOSTKAMI POWIĄZANYMI.....	123
49.	ŚWIADCZENIA DLA KLUCZOWEGO PERSONELU KIEROWNICZEGO PKO BANKU POLSKIEGO SA	125
50.	HIERARCHIA WARTOŚCI GODZIWEJ.....	128
51.	AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE, KTÓRE W SKONSOLIDOWANYM SPRAWOZDANIU Z SYTUACJI FINANSOWEJ NIE SĄ PREZENTOWANE W WARTOŚCI GODZIWEJ.....	133
52.	KOMPENSOWANIE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH.....	136
53.	AKTYWA STANOWIĄCE ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ ORAZ PRZENIESIONE AKTYWA FINANSOWE	137
54.	DZIAŁALNOŚĆ POWIERNICZA.....	139
55.	INFORMACJE DOTYCZĄCE FIRMY AUDYTORSKIEJ DO PRZEPROWADZANIA BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH	140
	CELE I ZASADY ZARZĄDZANIA RYZYKIEM.....	141
56.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W GRUPIE KAPITAŁOWEJ.....	141
57.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM KREDYTOWYM.....	147
58.	RYZYKO KREDYTOWE – INFORMACJE FINANSOWE	151
59.	KONCENTRACJA RYZYKA KREDYTOWEGO W GRUPIE KAPITAŁOWEJ.....	154
60.	PRAKTYKI FORBEARANCE.....	158
61.	EKSPOZYCJA NA RYZYKO KREDYTOWE KONTRAHENTA	162
62.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM WALUTOWYCH KREDYTÓW HIPOTECZNYCH DLA GOSPODARSTW DOMOWYCH	164
63.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM STOPY PROCENTOWEJ	166
64.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM WALUTOWYM	169
65.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM PŁYNNOŚCI.....	173
66.	POZOSTAŁE RYZYKA RYNKOWE.....	179
67.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM INSTRUMENTÓW POCHODNYCH.....	180
68.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM OPERACYJNYM.....	181
69.	POZOSTAŁE RYZYKA	182
70.	KOMPLEKSOWE TESTY WARUNKÓW SKRAJNYCH	190
71.	ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA	191
72.	INFORMACJE O SEKURYZACJI PORTFELA LEASINGOWEGO I PAKIETOWEJ SPRZEDAŻY WIERZYTELNOŚCI.....	195
	ZDARZENIA NASTĘPUJĄCE PO DNIU KOŃCZĄCYM OKRES SPRAWOZDAWCZY	195
73.	ZDARZENIA, KTÓRE WYSTĄPIŁY PO DNIU, NA KTÓRY SPORZĄDZONO SPRAWOZDANIE FINANSOWE	195

NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

1. INFORMACJE OGÓLNE O GRUPIE KAPITAŁOWEJ I BANKU

DZIAŁALNOŚĆ GRUPY KAPITAŁOWEJ I BANKU

Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna („PKO Bank Polski SA” albo „Bank”) został utworzony w 1919 roku jako Poczta Kasa Oszczędnościowa. W 1950 roku rozpoczął działalność jako Powszechna Kasa Oszczędności bank państwowy. Rozporządzeniem Rady Ministrów z 18 stycznia 2000 roku (Dz. U. z 2000 roku Nr 5, poz. 55 z późniejszymi zmianami) przekształcono Powszechną Kasę Oszczędności bank państwowy w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa pod nazwą Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie, przy ul. Puławskiej 15, 02-515 Warszawa, w Polsce.

12 kwietnia 2000 roku zarejestrowano Powszechną Kasę Oszczędności Bank Polski Spółkę Akcyjną i wpisano do Rejestru Handlowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla Miasta Stołecznego Warszawy, Sąd Gospodarczy XVI Wydział Rejestrowy. Obecnie właściwym sądem jest Sąd Rejonowy dla Miasta Stołecznego Warszawy, XIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Bank został zarejestrowany pod numerem KRS 0000026438 oraz nadano mu numer statystyczny REGON 016298263.

Zgodnie z Cedulą Giełdową Bank zaklasyfikowany jest do makrosektora „Finanse”, sektor „Banki”.

Grupa Kapitałowa Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej („Grupa PKO Banku Polskiego SA”, „Grupa Kapitałowa Banku”, „Grupa Kapitałowa”) prowadzi działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz poprzez podmioty zależne: na terenie Ukrainy, Szwecji i Irlandii, a także prowadzi działalność operacyjną w Republice Federalnej Niemiec („Oddział w Niemczech”) i Republice Czeskiej („Oddział w Czechach”).

PKO Bank Polski SA jako jednostka dominująca jest uniwersalnym bankiem depozytowo-kredytowym obsługującym osoby fizyczne, prawne oraz inne podmioty będące osobami krajowymi i zagranicznymi. Bank może posiadać wartości dewizowe i dokonywać obrotu tymi wartościami, jak również wykonywać operacje walutowe i dewizowe oraz otwierać i posiadać rachunki bankowe w bankach za granicą, a także lokować środki dewizowe na tych rachunkach.

Poprzez podmioty zależne Grupa Kapitałowa oferuje kredyty hipoteczne, świadczy usługi finansowe w zakresie leasingu, faktoringu, funduszy inwestycyjnych, funduszy emerytalnych, ubezpieczeń oraz usługi windykacyjne, usługi agenta transferowego, outsourcingu specjalistów IT i wsparcia w zakresie prowadzenia działalności przez inne podmioty, prowadzi działalność deweloperską i zarządza nieruchomościami.

Skład Grupy Kapitałowej oraz zakres działalności jej podmiotów przedstawiono w nocie „Skład Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA i zakres działalności podmiotów Grupy Kapitałowej”.

INFORMACJE DOTYCZĄCE SKŁADU OSOBOWEGO RADY NADZORCZEJ ORAZ ZARZĄDU

Skład Rady Nadzorczej na 31 grudnia 2017 roku:

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja	Data powołania
1.	Piotr Sadownik	Przewodniczący Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 25 lutego 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Podmiot uprawniony do wykonywania praw z akcji należących do Skarbu Państwa jako Uprawniony Akcjonariusz wyznaczył Piotra Sadownika na Przewodniczącą Rady Nadzorczej. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku. Podmiot uprawniony do wykonywania praw z akcji należących do Skarbu Państwa jako Uprawniony Akcjonariusz wyznaczył Piotra Sadownika na Przewodniczącą Rady Nadzorczej.
2.	Grażyna Ciurzyńska	Wiceprzewodnicząca Rady Nadzorczej	powołana w skład Rady Nadzorczej 30 czerwca 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Podmiot uprawniony do wykonywania praw z akcji należących do Skarbu Państwa jako Uprawniony Akcjonariusz wyznaczył Grażynę Ciurzyńską na Wiceprzewodniczącą Rady Nadzorczej. Powołana ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku. Podmiot uprawniony do wykonywania praw z akcji należących do Skarbu Państwa jako Uprawniony Akcjonariusz wyznaczył Grażynę Ciurzyńską na Wiceprzewodniczącą Rady Nadzorczej.
3.	Zbigniew Hajtasz	Sekretarz Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 30 czerwca 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. W dniu 14 lipca 2016 roku wybrany na Sekretarza Rady Nadzorczej. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku. W dniu 24 sierpnia 2017 roku wybrany ponownie na Sekretarza Rady Nadzorczej.
4.	Mariusz Andrzejewski	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
5.	Mirostaw Barszcz	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 25 lutego 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
6.	Adam Budnikowski	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 25 lutego 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
7.	Wojciech Jasiński	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 25 lutego 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
8.	Andrzej Kisielewicz	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 25 lutego 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
9.	Elżbieta Mączyńska - Ziemacka	Członek Rady Nadzorczej	powołana ponownie w skład Rady Nadzorczej 26 czerwca 2014 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Powołana ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
10.	Janusz Ostaszewski	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 25 lutego 2016 roku na poprzednią wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 26 czerwca 2014 roku. Powołany ponownie w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.
11.	Jerzy Paluchniak	Członek Rady Nadzorczej	powołany w skład Rady Nadzorczej 22 czerwca 2017 roku na bieżącą wspólną kadencję Rady Nadzorczej, która rozpoczęła się z dniem Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia zwołanego na dzień 22 czerwca 2017 roku.

Skład Zarządu na 31 grudnia 2017 roku:

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja	Data powołania
1.	Zbigniew Jagiełło	Prezes Zarządu	powołany 8 stycznia 2014 roku ponownie na stanowisko Prezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na poprzednią wspólną kadencję Zarządu. Powołany 14 czerwca 2017 roku ponownie na stanowisko Prezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
2.	Rafał Antczak	Wiceprezes Zarządu	powołany 14 czerwca 2017 roku na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
3.	Maks Kraczkowski	Wiceprezes Zarządu	powołany 30 czerwca 2016 roku z dniem 4 lipca 2016 roku na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na poprzednią wspólną kadencję Zarządu. Powołany 14 czerwca 2017 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
4.	Mieczysław Król	Wiceprezes Zarządu	powołany 2 czerwca 2016 roku z dniem 6 czerwca 2016 roku na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na poprzednią wspólną kadencję Zarządu. Powołany 14 czerwca 2017 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
5.	Adam Marciniak	Wiceprezes Zarządu	powołany 21 września 2017 roku, z dniem 1 października 2017 roku, na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
6.	Piotr Mazur	Wiceprezes Zarządu	powołany 8 stycznia 2014 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na poprzednią wspólną kadencję Zarządu. Powołany 14 czerwca 2017 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
7.	Jakub Papierski	Wiceprezes Zarządu	powołany 8 stycznia 2014 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na poprzednią wspólną kadencję Zarządu. Powołany 14 czerwca 2017 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.
8.	Jan Emeryk Rościszewski	Wiceprezes Zarządu	powołany 14 lipca 2016 roku z dniem 18 lipca 2016 roku na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na poprzednią wspólną kadencję Zarządu. Powołany 14 czerwca 2017 roku ponownie na stanowisko Wiceprezesa Zarządu PKO Banku Polskiego SA na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.

9 sierpnia 2017 roku Pan Janusz Derda zrezygnował z członkostwa w Zarządzie z końcem dnia 9 sierpnia 2017 roku.

21 grudnia 2017 roku Pan Bartosz Drabikowski został odwołany na podstawie uchwały Rady Nadzorczej z członkostwa w Zarządzie z dniem 21 grudnia 2017 roku.

21 grudnia 2017 roku Rada Nadzorcza powołała Pana Rafała Kozłowskiego na stanowisko Wiceprezesa Zarządu z dniem 1 stycznia 2018 roku na bieżącą wspólną kadencję Zarządu, która rozpoczęła się z dniem 2 lipca 2017 roku.

2. PODSTAWA SPORZĄDZENIA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej obejmuje rok zakończony 31 grudnia 2017 roku oraz zawiera dane porównawcze za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku. Dane finansowe prezentowane są w milionach złotych polskich (PLN), chyba że wskazano inaczej.

Dane finansowe w sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku prezentowane były w milionach złotych z uwzględnieniem jednego miejsca po przecinku. W niniejszym sprawozdaniu finansowym dane porównawcze zostały zaokrąglone do miliona złotych polskich i wszelkie różnice w stosunku do danych wcześniej opublikowanych mogą wynikać z tych zaokrągleń.

2.1. OŚWIADCZENIE O ZGODNOŚCI

Niniejsze skonsolidowane sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) przyjętymi przez Unię Europejską (UE) według stanu na 31 grudnia 2017 roku, a w zakresie nieuregulowanym powyższymi standardami zgodnie z wymogami ustawy z 29 września 1994 roku o rachunkowości i wydanymi na jej podstawie przepisami wykonawczymi, jak również wymogami odnoszącymi się do emitentów papierów wartościowych dopuszczonych lub będących przedmiotem ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na rynku oficjalnych notowań giełdowych.

2.2. KONTYNUACJA DZIAŁALNOŚCI

Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej przez Grupę Kapitałową Banku w okresie co najmniej 12 miesięcy od daty publikacji, czyli od 12 marca 2018 roku. Zarząd Banku nie stwierdza na dzień podpisania skonsolidowanego sprawozdania finansowego istnienia faktów i okoliczności, które wskazywałyby na zagrożenia dla możliwości kontynuacji działalności przez Grupę Kapitałową Banku w okresie 12 miesięcy od daty publikacji na skutek zamierzonego lub przymusowego zaniechania bądź istotnego ograniczenia przez Grupę Kapitałową Banku dotychczasowej działalności.

2.3. PODSTAWA SPORZĄDZANIA SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

W skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym zastosowano zasadę koncepcji wartości godziwej dla aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, w tym instrumentów pochodnych oraz aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, za wyjątkiem tych, dla których nie można wiarygodnie ustalić wartości godziwej. Pozostałe składniki aktywów finansowych (w tym kredyty i pożyczki) wykazywane są w wartości zamortyzowanego kosztu pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości lub w cenie nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości. Natomiast pozostałe zobowiązania finansowe wykazywane są w wartości zamortyzowanego kosztu. Składniki aktywów trwałych wykazywane są w cenie nabycia pomniejszonej o umorzenie oraz o odpisy z tytułu utraty wartości. Składniki aktywów trwałych lub grupy do sprzedaży zaklasyfikowane jako przeznaczone do sprzedaży wykazywane są w kwocie niższej z dwóch, tj. ich wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia.

Grupa Kapitałowa podczas sporządzania sprawozdania finansowego dokonuje pewnych szacunków i przyjmuje założenia, które bezpośrednio mają wpływ zarówno na sprawozdanie finansowe, jak i na ujętą w nim informację uzupełniającą. Szacunki i założenia, które Grupa Kapitałowa przyjmuje do wykazywania wartości aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów dokonywane są przy wykorzystaniu danych historycznych oraz innych czynników, które są dostępne oraz uznawane za właściwe w danych okolicznościach. Założenia co do przyszłości oraz dostępne dane służą do szacowania wartości bilansowych aktywów oraz zobowiązań, których nie można jednoznacznie określić przy wykorzystaniu innych źródeł. Przy dokonywaniu szacunków Grupa Kapitałowa uwzględnia przyczyny oraz źródła niepewności, które są przewidywane na koniec okresu sprawozdawczego. Wyniki rzeczywiste mogą się różnić od wartości szacunkowych.

Dokonywane przez Grupę Kapitałową szacunki oraz założenia są poddawane bieżącym przeglądom. Zmiany szacunków są rozpoznawane w tym okresie, którego dotyczą.

2.4. ZATWIERDZENIE SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO

Niniejsze sprawozdanie finansowe, podlegające przeglądowi przez Komitet Audytu oraz przyjęciu przez Radę Nadzorczą Banku 8 marca 2018 roku, zostało zaakceptowane do publikacji przez Zarząd 27 lutego 2018 roku.

3. OPIS WAŻNIEJSZYCH ZASAD RACHUNKOWOŚCI

Najważniejsze zasady rachunkowości oraz szacunki i oceny zastosowane przy sporządzaniu niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego przedstawione zostały w poszczególnych notach oraz poniżej. Zasady te stosowane były we wszystkich prezentowanych latach w sposób ciągły. Poniżej zaprezentowano wykaz zasad rachunkowości oraz ważniejszych szacunków i ocen dla poszczególnych pozycji skonsolidowanego rachunku zysków i strat oraz skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej.

SKONSOLIDOWANY RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	Nota	Polityki rachunkowości ¹
Przychody i koszty z tytułu odsetek	7	T
Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat	8	T
Przychody z tytułu dywidend	9	T
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	10	T
Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych	11	T
Wynik z pozycji wymiany	12	T
Pozostałe przychody i koszty operacyjne	13	T
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw	14	T
Ogólne koszty administracyjne	15	T
Podatek dochodowy	17	T

¹ Litera T oznacza występowanie danej polityki rachunkowości.

SKONSOLIDOWANE SPRAWOZDANIE Z SYTUACJI FINANSOWEJ	Nota	Polityki rachunkowości ¹	Ważniejsze szacunki i oceny ¹
Kasa, środki w Banku Centralnym	19	T	
Należności od banków	20	T	
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	21	T	
Pochodne instrumenty finansowe	22	T	T
Pochodne instrumenty zabezpieczające	23	T	
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	24	T	
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	25	T	T
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	26	T	T
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	27	T	
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	41	T	
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	28	T	
Zapasy	29	T	
Wartości niematerialne	30	T	T
Rzeczowe aktywa trwałe	30	T	T
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	17		
Inne aktywa	31	T	
Zobowiązania wobec banków	32	T	
Zobowiązania wobec klientów	33	T	
Zobowiązania z tytułu działalności ubezpieczeniowej	34	T	
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	35	T	
Zobowiązania podporządkowane	36	T	
Pozostałe zobowiązania	37	T	
Rezerwy	38	T	T
Kapitały własne i akcjonariat Banku	39	T	

¹ Litera T oznacza występowanie danej polityki rachunkowości lub ważniejszych szacunków i ocen.

3.1. WALUTY OBCE

WALUTA FUNKCJONALNA I WALUTA PREZENTACJI

Pozycje zawarte w sprawozdaniach finansowych poszczególnych jednostek Grupy Kapitałowej działających poza granicami Polski wycenia się w walucie funkcjonalnej, tj. w walucie podstawowego środowiska gospodarczego, w którym dana jednostka prowadzi działalność. Walutą funkcjonalną jednostki dominującej i innych spółek uwzględnionych w niniejszym sprawozdaniu finansowym, z wyjątkiem Oddziału w Niemczech i Czechach i jednostek prowadzących swoją działalność poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jest złoty polski. Walutą funkcjonalną jednostek działających na terenie Ukrainy jest hrywna ukraińska, walutą funkcjonalną Oddziału w Niemczech oraz jednostek działających na terenie Szwecji jest euro, a Oddziału w Czechach jest korona czeska.

TRANSAKcje I SALDA W WALUTACH OBCYCH

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Grupa Kapitałowa przelicza:

- pozycje pieniężne w walucie obcej przy zastosowaniu kursu zamknięcia, tj. kursu średniego ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego na koniec okresu sprawozdawczego,
- pozycje niepieniężne wyceniane według historycznej ceny nabycia wyrażonej w walucie obcej przy zastosowaniu kursu wymiany z dnia transakcji,
- pozycje niepieniężne wyceniane do wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej przeliczane są przy zastosowaniu kursów wymiany, które obowiązywały w dniu, na który wartość godziwa została ustalona.

Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny aktywów i zobowiązań pieniężnych oraz niepieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w rachunku zysków i strat.

UAH	2017	2016
Kurs obowiązujący na ostatni dzień okresu	0,1236	0,1542
Kurs stanowiący średnią arytmetyczną kursów obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca danego okresu	0,1402	0,1542
Najwyższy kurs w okresie	0,1499	0,1632
Najniższy kurs w okresie	0,1236	0,1436

EUR	2017	2016
Kurs obowiązujący na ostatni dzień okresu	4,1709	4,4240
Kurs stanowiący średnią arytmetyczną kursów obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca danego okresu	4,2447	4,3757
Najwyższy kurs w okresie	4,3308	4,4405
Najniższy kurs w okresie	4,1709	4,2684

CZK	2017	2016
Kurs obowiązujący na ostatni dzień okresu	0,1632	0,1670
Kurs stanowiący średnią arytmetyczną kursów obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca danego okresu	0,1614	0,1621
Najwyższy kurs w okresie	0,1657	0,1670
Najniższy kurs w okresie	0,1559	0,1578

3.2. ZASADY KONSOLIDACJI

JEDNOSTKI ZALEŻNE

Jednostki zależne są to podmioty kontrolowane przez jednostkę dominującą, co oznacza, iż jednostka dominująca w sposób bezpośredni lub pośredni wpływa na politykę finansową i operacyjną danej jednostki w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych z jej działalności.

KONSOLIDACJA METODĄ PEŁNĄ

Wszystkie jednostki Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA konsolidowane są metodą pełną.

Proces konsolidacji sprawozdań finansowych jednostek zależnych metodą pełną polega na sumowaniu poszczególnych pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej, rachunku zysków i strat oraz innych całkowitych dochodów jednostki dominującej oraz jednostek zależnych w pełnej wysokości oraz dokonaniu odpowiednich korekt i wyłączeń konsolidacyjnych. Wyłączeniu podlega wartość bilansowa udziałów posiadanych przez Bank w jednostkach zależnych oraz kapitał własny tych jednostek na moment ich nabycia. Wyłączeniu podlegają w całości:

- 1) wzajemne należności i zobowiązania oraz inne rozrachunki o podobnym charakterze jednostek objętych konsolidacją,
- 2) przychody i koszty operacji gospodarczych dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją,
- 3) zyski lub straty powstałe w wyniku operacji gospodarczych dokonanych między jednostkami objętymi konsolidacją, zawarte w wartości aktywów jednostek podlegających konsolidacji, za wyjątkiem strat, które wskazują na występowanie utraty wartości,
- 4) dywidendy naliczone lub wypłacone przez jednostki zależne jednostce dominującej i innym jednostkom objętym konsolidacją,
- 5) wzajemne przepływy w sprawozdaniu z przepływów pieniężnych.

Skonsolidowane sprawozdanie z przepływów pieniężnych sporządzone jest na podstawie skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej i skonsolidowanego rachunku zysków i strat oraz dodatkowych objaśnień i informacji.

Sprawozdania finansowe jednostek zależnych sporządzane są za ten sam okres sprawozdawczy, co sprawozdanie jednostki dominującej. W celu wyeliminowania jakichkolwiek rozbieżności w stosowanych zasadach rachunkowości przez Bank oraz jednostki zależne wprowadza się korekty konsolidacyjne.

METODA PRZEJĘCIA

Nabycia jednostek zależnych przez Grupę Kapitałową rozlicza się metodą przejęcia.

W przypadku połączeń spółek Grupy Kapitałowej, czyli tzw. transakcji pod wspólną kontrolą zasadą rachunkowości jest stosowanie tzw. metody „wartości od poprzednika” („predecessor accounting”) czyli ujęcie przejmowanej jednostki zależnej według wartości bilansowej aktywów i zobowiązań ujętych w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej w odniesieniu do tej spółki zależnej, włączając w to również wartość firmy powstałą w wyniku nabycia tej jednostki zależnej.

JEDNOSTKI STOWARZYSZONE I WSPÓLNE PRZEDSIĘWZIĘCIA

Jednostki stowarzyszone są to jednostki, na które Grupa Kapitałowa wywiera znaczący wpływ, lecz nie sprawuje kontroli co zwykle towarzyszy posiadaniu od 20% do 50% ogólnej liczby głosów w organach stanowiących.

Wspólne przedsięwzięcia są to spółki handlowe lub inne jednostki, które są współkontrolowane przez Bank na podstawie statutu, umowy spółki lub umowy zawartej na okres dłuższy niż rok.

Inwestycje w te podmioty rozlicza się metodą praw własności i ujmuje początkowo według kosztu nabycia. Inwestycja obejmuje wartość firmy określoną na dzień nabycia, pomniejszoną o ewentualne skumulowane odpisy z tytułu utraty wartości.

Udział Grupy Kapitałowej w wyniku finansowym jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach od dnia nabycia ujmuje się w rachunku zysków i strat, zaś jej udział w zmianach stanu innych dochodów całkowitych od dnia nabycia – w innych dochodach całkowitych. Wartość inwestycji koryguje się o łączne zmiany stanu poszczególnych elementów kapitału od dnia ich nabycia. Gdy udział Grupy Kapitałowej w stratach tych podmiotów staje się równy lub większy od udziału w nich Grupy Kapitałowej, obejmującego ewentualne inne niż zabezpieczone należności, Grupa Kapitałowa zaprzestaje ujmować dalsze straty, chyba że wzięła na siebie obowiązki lub dokonała płatności w imieniu danej jednostki.

Niezrealizowane zyski na transakcjach pomiędzy Grupą Kapitałową a tymi jednostkami eliminuje się proporcjonalnie do udziału w tych jednostkach Grupy Kapitałowej. Niezrealizowane straty są również eliminowane, chyba, że transakcja dostarcza dowodów na wystąpienie utraty wartości przekazywanego składnika aktywów.

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Grupa Kapitałowa ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji dokonanych w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach. W przypadku istnienia takiej przesłanki, Grupa Kapitałowa dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej, tj. wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży składnika aktywów, w zależności od tego, która z nich jest wyższa. W przypadku gdy wartość bilansowa składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną, Grupa Kapitałowa ujmuje w rachunku zysków i strat odpis z tytułu utraty wartości.

3.3. UJMOWANIE TRANSAKcji W KSIĘGACH

Aktywa finansowe oraz zobowiązania finansowe, w tym również transakcje terminowe i transakcje standaryzowane, z których wynika zobowiązanie lub prawo do nabycia lub sprzedaży w przyszłym terminie ustalonej ilości określonych instrumentów finansowych po ustalonej cenie, wprowadza się do ksiąg rachunkowych w dacie zawarcia kontraktu, bez względu na przewidziany w umowie termin rozliczenia transakcji.

3.4. WYŁĄCZENIE ZE SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Składnik aktywów finansowych zostaje usunięty ze sprawozdania z sytuacji finansowej, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych z aktywów finansowych lub gdy Grupa Kapitałowa przenosi składnik aktywów finansowych na inny podmiot. Przeniesienie to ma miejsce wtedy, gdy Grupa Kapitałowa:

- przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych, lub
- zatrzymuje umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych, ale przyjmuje umowny obowiązek przekazania tych przepływów jednostce spoza Grupy Kapitałowej.

Przenosząc składniki aktywów finansowych Grupa Kapitałowa ocenia, w jakim stopniu zachowuje ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych. W przypadku:

- jeżeli Grupa Kapitałowa przenosi zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to wyłącza składnik aktywów finansowych ze sprawozdania z sytuacji finansowej,

- jeżeli Grupa Kapitałowa zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to w dalszym ciągu ujmuje składnik aktywów finansowych w sprawozdaniu z sytuacji finansowej,
- jeżeli Grupa Kapitałowa nie przenosi, ani nie zachowuje zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów finansowych, Grupa Kapitałowa ustala, czy zachowała kontrolę nad tym składnikiem aktywów finansowych.

W przypadku zachowania kontroli składnik aktywów finansowych jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej do wysokości wynikającej z trwałego zaangażowania, odpowiednio w przypadku braku kontroli jest ze sprawozdania z sytuacji finansowej wyłączany.

Grupa Kapitałowa wyłącza ze swojego sprawozdania z sytuacji finansowej zobowiązanie finansowe (lub jego część), gdy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł.

Najczęściej Grupa Kapitałowa wyłącza ze sprawozdania z sytuacji finansowej kredyty, gdy podlegają one umorzeniu, przedawnieniu lub są nieściągalne. Wyłączanie ze sprawozdania z sytuacji finansowej kredytów, pożyczek i innych należności następuje w ciężar utworzonych na nie odpisów z tytułu utraty wartości. W przypadku, gdy nie utworzono odpisów z tytułu utraty wartości lub ich wartość jest mniejsza od wartości kredytu, pożyczki i innej należności, przed odpisaniem należności zwiększa się odpis z tytułu utraty wartości o różnicę pomiędzy wartością należności, a dotychczas utworzoną kwotą odpisu z tytułu utraty wartości.

4. ZMIANY ZASAD RACHUNKOWOŚCI

4.1 ZMIANY DO OPUBLIKOWANYCH STANDARDÓW I INTERPRETACJI, KTÓRE WESZŁY W ŻYCIE OD 1 STYCZNIA 2017 ROKU

MSR 7 SPRAWOZDANIE Z PRZEPLYWÓW PIENIĘŻNYCH

Zmiany do standardu MSR 7 Sprawozdanie z przepływów pieniężnych zostały opublikowane w styczniu 2016 roku i zatwierdzone do stosowania w krajach Unii Europejskiej 6 listopada 2017 roku Rozporządzeniem Komisji Europejskiej nr 2017/1990. Mają one obligatoryjne zastosowanie do sprawozdań finansowych sporządzonych za okresy roczne rozpoczynające się w dniu oraz po 1 stycznia 2017 roku. Zmiany te mają charakter prezentacyjny, tak aby użytkownikom sprawozdania finansowego zapewnić lepsze informacje na temat działalności finansowej jednostki. W tym celu w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej uszczegółowiono ujawnienia w zakresie przepływów środków pieniężnych z działalności finansowej w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych.

Dodatkowo w notach dotyczących zobowiązań Grupy Kapitałowej rozszerzono informacje w zakresie elementów działalności finansowej zaprezentowanych w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych (emisje papierów dłużnych i obligacji podporządkowanych, kredyty i pożyczki otrzymane).

4.2 NOWE STANDARDY I INTERPRETACJE ORAZ ZMIANY DO NICH, KTÓRE ZOSTAŁY OPUBLIKOWANE A TAKŻE ZOSTAŁY ZATWIERDZONE PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ, A NIE WESZŁY JESZCZE W ŻYCIE I NIE ZOSTAŁY JESZCZE ZASTOSOWANE PRZEZ GRUPĘ KAPITAŁOWĄ BANKU

Zarząd nie przewiduje, aby wprowadzenie nowych standardów, ich zmiany oraz interpretacje miały istotny wpływ na stosowane przez Grupę Kapitałową zasady rachunkowości, z wyjątkiem MSSF 9. Grupa Kapitałowa planuje ich zastosowanie w terminach podanych w określonych standardach i interpretacjach (bez wcześniejszego zastosowania), pod warunkiem zatwierdzenia przez UE.

4.2.1. MSSF 9 INSTRUMENTY FINANSOWE

Standard MSSF 9 Instrumenty finansowe został opublikowany w lipcu 2014 roku i zatwierdzony do stosowania w krajach Unii Europejskiej 22 listopada 2016 roku Rozporządzeniem Komisji Europejskiej nr 2016/2067/EU. Ma on obligatoryjne zastosowanie do sprawozdań finansowych sporządzonych za okresy roczne rozpoczynające się w dniu oraz po 1 stycznia 2018 roku (za wyjątkiem zakładów ubezpieczeń, które mogą zastosować standard od 1 stycznia 2021 roku). Standard zastępuje MSR 39 Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena. Zmianie ulegają klasyfikacja i wycena instrumentów finansowych, rozpoznawanie i kalkulacja utraty ich wartości oraz rachunkowość zabezpieczeń.

Łączny wpływ korekt z tytułu wdrożenia MSSF 9 na aktywa i zobowiązania finansowe oraz kapitały własne Grupy z uwzględnieniem wpływu podatkowego prezentuje tabela poniżej:

	31.12.2017 (klasyfikacja wg MSR 39)	Klasyfikacja i wycena: reklasyfikacje	Klasyfikacja i wycena: zmiana wyceny	Utrata wartości	01.01.2018 (klasyfikacja wg MSSF 9)
AKTYWA FINANSOWE					
Kasa, środki w Banku Centralnym	17 810	-	-	-	17 810
Należności od banków	5 233	-	-	-	5 233
Instrumenty pochodne	2 598	(12)	-	-	2 586
Papiery wartościowe	54 075	4 380	64	4	58 523
- przeznaczone do obrotu	431	-	-	-	431
- instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	8 157	(8 157)	-	-	-
- inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	43 675	(43 675)	-	-	-
- inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	1 812	(1 812)	-	-	-
- nieprzeznaczone do obrotu obowiązkowo wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat		4 578	62	25	4 665
- wyceniane do wartości godziwej przez inne dochody całkowite		47 266	2	(20)	47 248
- wyceniane według zamortyzowanego kosztu		6 180	-	(1)	6 179
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	205 628	(4 368)	-	(763)	200 497
- nieprzeznaczone do obrotu obowiązkowo wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat		1 055	-	13	1 068
- wyceniane do wartości godziwej przez inne dochody całkowite		-	-	-	-
- wyceniane według zamortyzowanego kosztu	205 628	(5 423)	-	(776)	199 429
Inne aktywa (inne aktywa finansowe)	2 377	-	-	-	2 377
SUMA AKTYWÓW FINANSOWYCH	287 721	-	64	(759)	287 026
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 767	-	(12)	207	1 962

	31.12.2017 (klasyfikacja wg MSR 39)	Klasyfikacja i wycena: reklasyfikacje	Klasyfikacja i wycena: zmiana wyceny	Utrata wartości	01.01.2018 (klasyfikacja wg MSSF 9)
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	6	-	-	-	6
Zobowiązania wobec banków	4 558	-	-	-	4 558
Pochodne instrumenty finansowe	2 740	-	-	-	2 740
Zobowiązania wobec klientów	218 800	-	-	-	218 800
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	23 932	-	-	-	23 932
Zobowiązania podporządkowane	1 720	-	-	-	1 720
Pozostałe zobowiązania (inne zobowiązania finansowe)	4 129	-	-	-	4 129
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	36	-	-	(3)	33
Rezerwa na udzielone zobowiązania i gwarancje	215	-	-	73	288
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	588	-	-	52	640
SUMA ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH, REZERWA NA UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA I GWARANCJE ORAZ ZOBOWIĄZANIE Z TYTUŁU BIEŻĄCEGO PODATKU DOCHODOWEGO I REZERWA Z TYTUŁU ODROCZONEGO PODATKU DOCHODOWEGO	256 724	-	-	122	256 846

Wpływ MSSF 9 na 1 stycznia 2018 roku na:	31.12.2017 (klasyfikacja wg MSR 39)	Klasyfikacja i wycena: reklasyfikacje	Klasyfikacja i wycena: zmiana wyceny	Utrata wartości	01.01.2018 (klasyfikacja wg MSSF 9)
Inne dochody całkowite	147	-	(78)	-	69
Niepodzielony wynik finansowy	(66)	-	130	(674)	(610)
		-	-	-	-
RAZEM wpływ na kapitały własne	81	-	52	(674)	(541)

Zaprezentowany wpływ korekt z tytułu wdrożenia MSSF 9 na aktywa i zobowiązania finansowe oraz kapitały własne Grupy, zgodnie z naszą najlepszą wiedzą, jest najlepszym szacunkiem na moment publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

4.2.1.1 HARMONOGRAM WDROŻENIA

Począwszy od roku 2016 w Grupie Kapitałowej prowadzony jest projekt „MSSF 9” podzielony na dwa etapy: „Analiza luki” i „Wdrożenie”.

Pierwszy etap objął analizę biznesową luk w przygotowaniu Grupy Kapitałowej do wdrożenia MSSF 9. Projekt podzielony był na dwa obszary:

- 1) klasyfikacja i wycena, w tym rachunkowość zabezpieczeń oraz kwestie sprawozdawcze i podatkowe oraz
- 2) utrata wartości.

Pierwszy obszar zarządzany był przez Pion Rachunkowości, drugi zaś przez Pion Ryzyka w Banku. Dodatkowo utworzono Komitet Sterujący, którego zadaniem było podejmowanie kluczowych decyzji oraz kontrola realizacji projektu. W skład Komitetu Sterującego weszli Dyrektorzy Pionu Rachunkowości, Pionu Ryzyka, Departamentów: Ryzyka Kredytowego, Rachunkowości i Sprawozdawczości, Informacji Zarządczej oraz Rozwoju Aplikacji Transakcyjnych. Komitet Sterujący wspierali Sponsorzy Projektu: Wiceprezes Zarządu odpowiedzialny za obszar zarządzania ryzykiem oraz Wiceprezes Zarządu odpowiedzialny za obszar finansów i rachunkowości. W projekt zaangażowani byli oprócz pracowników z obszaru rachunkowości i sprawozdawczości, podatków i ryzyka również pracownicy z departamentów biznesowych, rozliczeniowych i informatycznych. Dodatkowo w projekcie brali udział przedstawiciele PKO Banku Hipotecznego SA (obszar rachunkowości i ryzyka).

Od początku 2017 roku prowadzony jest drugi etap projektu mający na celu wdrożenie zmian wynikających z MSSF 9. Podobnie jak pierwszy etap obejmujący analizę luki, projekt podzielony był na dwa współpracujące ze sobą obszary:

- 1) klasyfikacja i wycena, w tym rachunkowość zabezpieczeń oraz kwestie sprawozdawcze i podatkowe oraz
- 2) utrata wartości.

W drugim etapie projektu:

- wypracowano rozwiązania w systemach IT oraz przeprowadzono ich wdrożenie;
- określono modele biznesowe i opracowano nowe procesy biznesowe m.in. z zakresu dokonywania testów SPPI, benchmark testów i dokonywania modyfikacji przepływów pieniężnych;
- wprowadzono zmiany w przepisach wewnętrznych, w tym zasadach rachunkowości i metodykach kalkulacji utraty wartości;
- dokonano kalkulacji korekt na bilans otwarcia (1 stycznia 2018 roku) wynikających z implementacji MSSF 9, w tym tych, które zostaną odniesione na kapitały własne Grupy Kapitałowej na 1 stycznia 2018 roku.

W celu dostosowania rozwiązań informatycznych Grupy Kapitałowej do wymogów wynikających z MSSF 9 w obszarze klasyfikacji i wyceny, Grupa Kapitałowa wypracowała i zaimplementowała rozwiązania dotyczące zintegrowanego systemu informatycznego obsługującego m.in. produkty kredytowe oraz aplikacje obsługujących transakcje skarbowe (papiery wartościowe). Modyfikacji w systemach źródłowych uległy kategorie klasyfikacji aktywów finansowych w celu dostosowania ich do wymogów MSSF 9 oraz zapewnione zostały rozwiązania w zakresie modyfikacji/wyłączenia aktywów finansowych.

W obszarze utraty wartości Grupa Kapitałowa dostosowała aplikacje wykorzystywane do pomiaru utraty wartości do oczekiwanych zmian, w szczególności modyfikując zakres danych wejściowych i wyjściowych, implementując algorytmy pomiaru utraty wartości zgodnie z wymogami MSSF 9 oraz optymalizując infrastrukturę IT w celu uzyskania efektywności aplikacji adekwatnej do zakresu obliczeń, istotnie większego niż w ramach MSR 39.

Grupa Kapitałowa rozbudowała również dostępne aplikacje w celu zapewnienia kalkulacji korekt do wartości godziwej dla zaangażowań kredytowych, dla których następować będzie wyłączenie z ksiąg rachunkowych oraz zaklasyfikowanych do wyceny do wartości godziwej, jak i identyfikacji ekspozycji nabytych lub udzielonych z utratą wartości POCl.

Grupa Kapitałowa opracowała metodyki przeprowadzania testów modelu biznesowego, SPPI (charakterystyk przepływów pieniężnych) oraz benchmarkowych (testy ilościowe) oraz metodykę wyceny aktywów finansowych do wartości godziwej. Grupa Kapitałowa zakończyła także prace związane z wdrożeniem zmian w procesach biznesowych, rachunkowych oraz pozostałych o charakterze operacyjnym.

Równocześnie przeprowadzono prace dotyczące zmian w hurtowni danych oraz aplikacjach sprawozdawczych stanowiących podstawę do sporządzania sprawozdań finansowych.

4.2.1.2 KLASYFIKACJA I WYCENA

a) ZASADY KLASYFIKACJI INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

W związku z zastosowaniem MSSF 9, począwszy od 1 stycznia 2018 roku Grupa Kapitałowa klasyfikuje aktywa finansowe do jednej z następujących kategorii:

- wyceniane według zamortyzowanego kosztu,
- wyceniane do wartości godziwej przez inne dochody całkowite,
- wyceniane według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Klasyfikacja w dniu nabycia lub powstania zależy od modelu biznesowego przyjętego przez Grupę Kapitałową do zarządzania daną grupą aktywów oraz od charakterystyki umownych przepływów pieniężnych wynikających z pojedynczego aktywa lub grupy aktywów. Grupa Kapitałowa wyodrębnia następujące modele biznesowe:

- model „utrzymywane dla przepływów pieniężnych” - model, w którym powstałe lub nabyte aktywa finansowe są utrzymywane w celu pozyskiwania korzyści z umownych przepływów pieniężnych - model typowy dla działalności kredytowej;
- model „utrzymywane dla przepływów pieniężnych i na sprzedaż” - model, w którym aktywa finansowe po powstaniu lub nabyciu są utrzymywane w celu pozyskiwania korzyści z umownych przepływów pieniężnych, ale mogą być również sprzedawane - często i w transakcjach o wysokiej wartości - model typowy dla działalności zarządzania płynnością;
- model rezydualny - inny niż model „utrzymywane dla przepływów pieniężnych”, oraz „utrzymywane dla przepływów pieniężnych i na sprzedaż”.

Klasyfikacji instrumentów finansowych dokonuje się na moment zastosowania MSSF 9 po raz pierwszy, czyli na 1 stycznia 2018 roku oraz w momencie ujęcia instrumentu lub jego modyfikacji. Zmiana klasyfikacji aktywów finansowych może wynikać ze zmiany modelu biznesowego lub też niezdania testu SPPI. Zmiana modelu warunkowana jest zmianami zachodzącymi wewnątrz lub na zewnątrz Grupy lub rozpoczęciem albo zakończeniem danego rodzaju działalności, dlatego też zmiany te będą występować niezwykle rzadko. Niezdanie testu SPPI wynika ze zmiany charakterystyki umownych przepływów pieniężnych, powodujących, że zwrot z instrumentu nie odpowiada wyłącznie wartości kapitału i odsetek.

MODEL BIZNESOWY

Wybór modelu biznesowego jest dokonywany przy początkowym ujęciu aktywów finansowych. Przeprowadzany jest na poziomie poszczególnych grup aktywów, w kontekście obszaru działalności, w związku z którą aktywa finansowe powstały lub zostały nabyte i następuje między innymi w oparciu o:

- sposób oceny i raportowania wyników portfela aktywów finansowych,
- sposób zarządzania ryzykiem związanym z tymi aktywami oraz zasad wynagradzania osób zarządzających tymi portfelami.

W modelu biznesowym „utrzymywanie dla przepływów pieniężnych”, sprzedaż aktywów jest incydentalna i możliwa do realizacji w przypadku wzrostu poziomu ryzyka kredytowego, zmiany prawa lub regulacji - realizowana w celu utrzymania zakładanego poziomu kapitału regulacyjnego, na zasadach opisanych w strategii zarządzania takimi portfelami lub przy założeniu, iż następuje ona blisko daty zapadalności aktywa, w przypadku spadku ratingu kredytowego poniżej poziomu zakładanego dla danego portfela, istotnej wewnętrznej restrukturyzacji lub przejęcia innego biznesu, realizacji planu kryzysowego lub naprawy oraz innego niedającego się przewidzieć czynnika, na który Grupa Kapitałowa nie ma wpływu.

OCENA CHARAKTERYSTYK WYNIKAJĄCYCH Z UMOWY PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH

Ocena charakterystyki wynikających z umowy przepływów pieniężnych polega na ustaleniu, poprzez przeprowadzenie jakościowego testu umownych przepływów pieniężnych (test SPPI, z ang. Solely Payments of Principal and Interest test), czy wynikające z umowy przepływy pieniężne z tego składnika aktywów są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty. Odsetki obejmują zapłatę za wartość pieniądza w czasie, za ryzyko kredytowe związane z kwotą główną pozostałą do spłaty w określonym czasie i za inne podstawowe ryzyka i koszty związane z udzieleniem kredytów, a także marżę zysku.

Charakterystyka wynikająca z umownych przepływów pieniężnych pozostaje bez wpływu na klasyfikację składnika aktywów finansowych, jeśli:

- mogłaby mieć tylko niewielki wpływ na wynikające z umowy przepływy pieniężne z tytułu tego składnika (cecha de minimis),
- nie jest prawdziwa, tj. jeżeli wpływa na wynikające z umowy przepływy pieniężne z tytułu instrumentu tylko w przypadku wystąpienia zdarzenia niezwykle rzadkiego, wyjątkowo nietypowego i bardzo mało prawdopodobnego (cecha non genuine).

W celu dokonania wyżej wymienionego ustalenia należy uwzględnić potencjalny wpływ charakterystyki wynikających z umowy przepływów pieniężnych w każdym okresie sprawozdawczym i łącznie w całym okresie życia instrumentu finansowego.

Test SPPI jest przeprowadzany dla każdego aktywa finansowego w modelu „utrzymywane dla przepływów pieniężnych” lub „utrzymywane dla przepływów pieniężnych i na sprzedaż” na dzień początkowego ujęcia (w tym dla modyfikacji istotnej po ponownym ujęciu aktywa finansowego) oraz na dzień zmiany charakterystyki umownych przepływów pieniężnych.

Jeżeli na podstawie oceny jakościowej w ramach testu SPPI nie można ustalić, czy przepływy pieniężne wynikające z umowy stanowią jedynie spłatę kwoty głównej i odsetek, przeprowadzany jest test porównawczy (ocena ilościowa) tzw. test benchmarkowy w celu ustalenia jak różniłyby się (niezdyskontowane) przepływy pieniężne wynikające z umowy od (niezdyskontowanych) przepływów pieniężnych, które powstałyby, gdyby wartość pieniądza w czasie nie została zmieniona (poziom referencyjny przepływów pieniężnych).

KATEGORIA WYCENY AKTYWÓW FINANSOWYCH WEDŁUG ZAMORTYZOWANEGO KOSZTU (AMORTIZED COST)

Składnik aktywów finansowych (dotyczy dłużnych aktywów finansowych) wycenia się według zamortyzowanego kosztu, jeśli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym „utrzymywane dla przepływów pieniężnych”,
- warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty (zdany test SPPI).

Wartość początkową składnika aktywów wycenianych według zamortyzowanego kosztu korygują wszelkie prowizje i opłaty mające wpływ na jego efektywny zwrot i stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej tego aktywa (prowizje i opłaty zaistniałe w związku z realizacją czynności, wykonywanych przez Grupę Kapitałową, a prowadzących do powstania aktywów). Prowizje i opłaty mające wpływ na efektywny zwrot z aktywów, zaistniałe po dacie powstania aktywów finansowych powodują zmiany harmonogramów przyszłych przepływów pieniężnych generowanych przez te aktywa.

Wartość bieżącą tej kategorii aktywa ustala się przy użyciu efektywnej stopy procentowej, opisanej w ppkt f, służącej do bieżącego ustalenia (naliczenia) przychodu odsetkowego wygenerowanego przez aktywo w danym okresie, korygując ją o przepływy finansowe oraz odpisy na oczekiwane straty kredytowe.

Nie podlegają wycenie według zamortyzowanego kosztu aktywa, dla których nie można ustalić harmonogramu przyszłych przepływów pieniężnych niezbędnych dla obliczenia efektywnej stopy procentowej. Aktywa te wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty obejmującej również odsetki od należności, z uwzględnieniem odpisów na oczekiwane straty kredytowe. Prowizje i opłaty związane z powstaniem lub decydujące o cechach finansowych tych aktywów podlegają obowiązkowi rozliczenia w czasie w okresie życia aktywa metodą liniową i są zaliczane do przychodów odsetkowych albo prowizyjnych. Metoda liniowego rozliczania w czasie określonych prowizji i opłat polega na systematycznym odnoszeniu ich do wyniku finansowego Banku, proporcjonalnie do upływającego czasu w okresie życia produktu. Systematyczne rozliczanie określonych prowizji i opłat odbywa się w okresach miesięcznych.

KATEGORIA WYCENY AKTYWÓW FINANSOWYCH DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ INNE DOCHODY CAŁKOWITE (FAIR VALUE THROUGH OTHER COMPREHENSIVE INCOME)

Składnik aktywów finansowych (dotyczy dłużnych aktywów finansowych) jest wyceniany do wartości godziwej przez inne dochody całkowite, jeżeli spełnione są oba poniższe warunki:

- składnik aktywów finansowych jest utrzymywany zgodnie z modelem biznesowym, którego celem jest zarówno otrzymywanie przepływów pieniężnych wynikających z umowy, jak i sprzedaż składników aktywów finansowych, oraz
- warunki umowy dotyczącej składnika aktywów finansowych powodują powstawanie w określonych terminach przepływów pieniężnych, które są jedynie spłatą kwoty głównej i odsetek od kwoty głównej pozostałej do spłaty.

Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez inne dochody całkowite wycenia się według wartości godziwej, z uwzględnieniem odpisów na oczekiwane straty kredytowe.

Skutki zmiany wartości godziwej tych aktywów finansowych, do momentu zaprzestania ujmowania składnika aktywów finansowych lub jego przeklasyfikowania, odnosi się do innych dochodów całkowitych, z wyjątkiem przychodów odsetkowych, zysku lub straty z tytułu odpisu na oczekiwane straty kredytowe oraz zysków lub strat z tytułu różnic kursowych, które ujmują się w wyniku finansowym. Jeśli zaprzestano ujmowania składnika aktywów finansowych, skumulowane zyski lub straty poprzednio ujęte w innych dochodach całkowitych zostają przeklasyfikowane z pozycji inne dochody całkowite do wyniku finansowego w formie korekty wynikającej z przeklasyfikowania.

KATEGORIA WYCENY AKTYWÓW FINANSOWYCH DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT (FAIR VALUE THROUGH PROFIT AND LOSS)

Jeśli aktywa finansowe nie spełniają wymienionych powyżej kryteriów kwalifikacji do wyceny według zamortyzowanego kosztu albo do wyceny według wartości godziwej przez inne dochody całkowite, są one klasyfikowane jako aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Dodatkowo, w momencie początkowego ujęcia, można nieodwołalnie wyznaczyć składnik aktywów finansowych jako wyceniany w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (opcja wartości godziwej przez rachunek zysków i strat) jeśli w ten sposób eliminuje się lub znacząco zmniejsza niespójność wyceny lub ujęcia (niedopasowanie księgowe). Opcja ta dostępna jest dla instrumentów dłużnych zarówno w modelu „utrzymywane dla przepływów pieniężnych” oraz „utrzymywane dla przepływów pieniężnych i na sprzedaż”.

W sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej prezentacja aktywów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat będzie następująca:

- 1) przeznaczone do obrotu - składniki aktywów finansowych które:
 - nabyto lub zaciągnięto głównie w celu sprzedaży lub odkupienia w bliskim terminie,
 - w momencie początkowego ujęcia stanowią część portfela określonych instrumentów finansowych, którymi zarządza się łącznie i dla których istnieją dowody bieżącego faktycznego trybu generowania krótkoterminowych zysków; lub
 - są instrumentem pochodnym (z wyjątkiem instrumentów pochodnych będących umowami gwarancji finansowej lub wyznaczonymi i skutecznymi instrumentami zabezpieczającymi).
- 2) aktywa finansowe nieprzeznaczone do obrotu obowiązkowo wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat - aktywa finansowe dla których test charakterystyki przepływów pieniężnych nie został zdany (niezależnie od modelu biznesowego).
- 3) aktywa finansowe desygnowane do wyceny do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat przy początkowym ujęciu (opcja wartości godziwej przez rachunek zysków i strat).

Zysk lub stratę na składniku aktywów finansowych, wycenianym w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, ujmują się w wyniku finansowym.

INSTRUMENTY KAPITAŁOWE

Inwestycje w instrumenty kapitałowe i umowy o te instrumenty wycenia się według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat. W momencie początkowego ujęcia można dokonać nieodwołalnego wyboru dotyczącego ujmowania w innych dochodach całkowitych późniejszych zmian wartości godziwej (opcja wyceny wartości godziwej przez inne całkowite dochody) inwestycji w instrument kapitałowy, który nie jest przeznaczony do obrotu ani nie jest warunkową zapłatą ujętą przez Grupę Kapitałową w ramach połączenia jednostek zgodnie z MSSF 3. W przypadku wykorzystania opcji wartości godziwej przez inne dochody całkowite, dywidendy wynikające z tej inwestycji ujmują się w wyniku finansowym. Dla tych instrumentów zyski/straty z wyceny ujęte w innych dochodach całkowitych nie podlegają reklasyfikacji do rachunku zysków i strat.

W przypadku inwestycji kapitałowych Grupa Kapitałowa nie skorzystała z opcji wyceny do wartości godziwej przez inne dochody całkowite.

b) ZMIANA KLASYFIKACJI AKTYWÓW FINANSOWYCH

Reklasyfikacja aktywów finansowych następuje jedynie w przypadku zmiany modelu biznesowego odnoszącego się do aktywa lub grupy aktywów, wynikającego z rozpoczęcia lub zakończenia istotnej części działalności. Zmiany takie mają charakter incydentalny. Zmiana klasyfikacji jest ujmowana prospektywnie, tj. bez zmiany ujętych dotychczas skutków wyceny do wartości godziwej, odpisów czy naliczonych odsetek.

Za zmianę modelu biznesowego nie uważa się:

- 1) zmiany zamiarów związanych z konkretnymi aktywami finansowymi (nawet w przypadku znacznych zmian warunków rynkowych),
- 2) tymczasowego zaniku określonego rynku aktywów finansowych,
- 3) przeniesienia aktywów finansowych między obszarami działalności stosującymi różne modele biznesowe.

Nie dokonuje się przeklasyfikowania żadnych zobowiązań finansowych.

W przypadku przeklasyfikowania składnika aktywów finansowych z zamortyzowanego kosztu do kategorii wyceny do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, wartość godziwą tego składnika ustala się na dzień przeklasyfikowania. Wszelkie zyski lub straty wynikające z różnicy między wcześniejszym zamortyzowanym kosztem składnika aktywów finansowych, a wartością godziwą ujmują się w rachunku zysków i strat.

W przypadku przeklasyfikowania składnika aktywów finansowych z kategorii wyceny do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat do zamortyzowanego kosztu, wartość godziwa tego składnika staje się na dzień przeklasyfikowania jego nową wartością bilansową brutto. Efektywną stopę procentową ustala się na podstawie wartości godziwej składnika aktywów na dzień przeklasyfikowania.

W przypadku przeklasyfikowania składnika aktywów finansowych z kategorii zamortyzowanego kosztu do kategorii wyceny w wartości godziwej przez inne dochody całkowite, wartość godziwą tego składnika wycenia się na dzień przeklasyfikowania. Wszelkie zyski lub straty wynikające z różnicy między wcześniejszym zamortyzowanym kosztem składnika aktywów finansowych, a wartością godziwą ujmują się w innych dochodach całkowitych. Efektywna stopa procentowa oraz oczekiwane straty kredytowe nie są korygowane w wyniku tego przeklasyfikowania.

W przypadku przeklasyfikowania składnika aktywów finansowych z kategorii wyceny do wartości godziwej przez inne dochody całkowite do kategorii zamortyzowanego kosztu, składnik ten zostaje przeklasyfikowany w jego wartości godziwej na dzień przeklasyfikowania. Skumulowane zyski lub straty ujęte wcześniej w innych całkowitych dochodach zostają usunięte z pozycji kapitału własnego i skorygowane w oparciu o wartość godziwą składnika aktywów finansowych na dzień przeklasyfikowania. W związku z tym składnik aktywów finansowych wycenia się na dzień przeklasyfikowania tak, jak gdyby zawsze był wyceniany według zamortyzowanego kosztu. Korekta ta dotyczy innych dochodów całkowitych i nie ma wpływu na wynik finansowy, stąd nie jest korektą wynikającą z przeklasyfikowania zgodnie z MSR 1. Efektywna stopa procentowa oraz oczekiwane straty kredytowe nie są korygowane w wyniku tego przeklasyfikowania.

W przypadku przeklasyfikowania składnika aktywów finansowych z kategorii wyceny do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat do kategorii wyceny do wartości godziwej przez inne dochody całkowite, składnik ten dalej jest wyceniany w wartości godziwej. Efektywną stopę procentową ustala się na podstawie wartości godziwej składnika aktywów na dzień przeklasyfikowania.

W przypadku przeklasyfikowania składnika aktywów finansowych z kategorii wyceny do wartości godziwej przez inne dochody całkowite do kategorii wyceny do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, składnik ten dalej jest wyceniany w wartości godziwej. Skumulowane zyski lub straty ujęte uprzednio w innych dochodach całkowitych zostają przeklasyfikowane z pozycji kapitału własnego do wyniku finansowego w formie korekty wynikającej z przeklasyfikowania zgodnie z MSR 1 na dzień przeklasyfikowania.

c) ZMIANA SZACUNKU KONTRAKTOWYCH PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH - MODYFIKACJE

Modyfikacja – zmiana przepływów kontraktowych składnika aktywów finansowych na podstawie aneksu do umowy. Modyfikacja może być istotna lub nieistotna. Nie stanowi modyfikacji zmiana przepływów kontraktowych wynikająca z realizacji warunków umownych.

Jeśli wynikające z umowy przepływy pieniężne związane ze składnikiem aktywów finansowych podlegają renegotjacji lub jakiegokolwiek innej modyfikacji, a renegotjacja lub modyfikacja nie prowadzą do zaprzestania ujmowania danego składnika aktywów finansowych („**MODYFIKACJA NIEISTOTNA**”) dokonuje się ponownego obliczenia wartości bilansowej brutto składnika aktywów finansowych i ujmuje zysk lub stratę z tytułu modyfikacji w wyniku finansowym. Korekta wartości bilansowej aktywa finansowego z tytułu modyfikacji podlega rozliczeniu w czasie w wynik odsetkowy metodą efektywnej stopy procentowej. Wartość bilansową brutto składnika aktywów finansowych oblicza się jako obecną wartość renegotjowanych lub zmodyfikowanych przepływów pieniężnych wynikających z umowy, dyskontowanych według pierwotnej efektywnej stopy procentowej składnika aktywów finansowych (lub efektywnej stopy procentowej skorygowanej o ryzyko kredytowe w przypadku zakupionych lub utworzonych składników aktywów finansowych dotkniętych utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe) bądź, w stosownych przypadkach (np. dla zysku lub straty z tytułu zabezpieczenia pozycji zabezpieczanej), według zaktualizowanej efektywnej stopy procentowej. Wszelkie poniesione koszty i opłaty korygują wartość bilansową zmodyfikowanego składnika aktywów finansowych i są amortyzowane w okresie pozostającym do daty wymagalności zmodyfikowanego składnika aktywów finansowych.

W pewnych okolicznościach renegotjacja lub modyfikacja wynikających z umowy przepływów pieniężnych związanych ze składnikiem aktywów finansowych może prowadzić do zaprzestania ujmowania istniejącego składnika aktywów finansowych. Jeżeli modyfikacja składnika aktywów finansowych powoduje zaprzestanie ujmowania istniejącego składnika aktywów finansowych, a następnie ujęcie zmodyfikowanego składnika aktywów finansowych, zmodyfikowany składnik aktywów uznaje się za „nowy” składnik aktywów finansowych („**MODYFIKACJA ISTOTNA**”). Następuje ujęcie nowego aktywa w wartości godziwej oraz kalkulacja nowej efektywnej stopy procentowej zastosowanej do nowego aktywa. W przypadku, gdy charakterystyka zmodyfikowanego nowego aktywa finansowego (po zawarciu aneksu) odpowiada warunkom rynkowym, wartość bilansowa tego aktywa finansowego stanowi wartość godziwą.

Ocena czy dana modyfikacja aktywów finansowych jest modyfikacją istotną czy nieistotną zależy od spełnienia kryteriów ilościowych oraz jakościowych.

Przyjęte **KRYTERIA JAKOŚCIOWE** są następujące:

- Przewalutowanie,
- Zmiana dłużnika, za wyjątkiem zmiany wynikającej ze śmierci dłużnika,
- Wprowadzenie do umowy cechy umownej powodującej naruszenie testu charakterystyk przepływów pieniężnych lub usunięcie tej cechy,
- Zawarcie umowy ugody lub restrukturyzacji dla umowy wypowiedzianej.

Wystąpienie przynajmniej jednego z tych kryteriów skutkuje wystąpieniem modyfikacji istotnej.

Przyjęte **KRYTERIUM ILOŚCIOWE** stanowi test 10% polegający na analizie zmiany warunków umownych składnika aktywa finansowego skutkującej powstaniem różnicy między wartością przyszłych przepływów pieniężnych wynikających ze zmienionego aktywa finansowego, zdyskontowanego oryginalną efektywną stopą procentową a wartością analogicznych przyszłych przepływów wynikających z pierwotnego składnika aktywa finansowego zdyskontowanego tą samą stopą procentową.

Wystąpienie kryterium ilościowego (różnicy) powyżej 10% skutkuje uznaniem modyfikacji za istotną, natomiast wystąpienie kryterium ilościowego co najwyżej 10% skutkuje uznaniem modyfikacji za nieistotną.

Kryterium ilościowe nie ma zastosowania dla kredytów podlegających procesowi restrukturyzacji (tzn. występuje tylko modyfikacja nieistotna).

d) WYCENA AKTYWÓW FINANSOWYCH NABYTYCH LUB UDZIELONYCH Z UTRATĄ WARTOŚCI (POCI)

MSSF 9 wyodrębnia nową kategorię aktywów nabytych lub udzielonych z utratą wartości (dalej „POCI” - ang. *purchased or originated credit-impaired asset*).

POCI dotyczą aktywów finansowych o charakterze dłużnym, wycenianych według zamortyzowanego kosztu oraz wycenianych według wartości godziwej przez inne dochody całkowite, tj. kredytów oraz dłużnych papierów wartościowych. Ujęcie początkowe tych aktywów następuje w wartości netto (tj. bez odpisów aktualizujących) odpowiadającej wartości godziwej. Przychody odsetkowe od aktywów POCI oblicza się od wartości bilansowej netto przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej, skorygowanej o ryzyko kredytowe rozpoznane dla całego cyklu życia aktywa. Skorygowaną o ryzyko kredytowe efektywną stopę procentową liczy się poprzez uwzględnienie przyszłych przepływów pieniężnych skorygowanych o efekt ryzyka kredytowego rozpoznawanego w całym okresie życia aktywa. Zmiana szacunków w kolejnych okresach sprawozdawczych w zakresie przyszłych odzysków odnoszona jest jako strata lub zysk w wynik finansowy.

e) WYCENA INSTRUMENTÓW POZABILANSOWYCH

Gwarancje finansowe są ujmowane według wartości godziwej. W kolejnych okresach, na dzień bilansowy gwarancje finansowe wyceniane są w kwocie wyższej z dwóch:

- kwocie odpisu na oczekiwane straty kredytowe, lub
- kwocie rozpoznanej w momencie początkowym prowizji, amortyzowanej w czasie zgodnie z MSSF 15.

f) PRZYCHODY Z TYTUŁU ODSETEK

Przychody z tytułu odsetek oblicza się przy zastosowaniu efektywnej stopy procentowej służącej do bieżącego ustalenia (naliczenia) przychodu odsetkowego wygenerowanego przez aktywo w danym okresie od wartości bilansowej brutto aktywów finansowych, za wyjątkiem:

- 1) nabytych lub udzielonych składników aktywów finansowych z utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe (patrz ppkt d). W odniesieniu do tych składników aktywów finansowych stosuje się efektywną stopę procentową skorygowaną o ryzyko kredytowe do wartości zamortyzowanego kosztu składnika aktywów finansowych (wartości bilansowej netto) od momentu początkowego ujęcia (aktywa POCI).
- 2) składników aktywów finansowych niebędących nabytymi lub udzielonymi składnikami aktywów finansowych z utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe, które następnie stały się składnikami aktywów finansowych z utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe. W przypadku tych składników aktywów finansowych stosuje się pierwotną efektywną stopę procentową (z momentu rozpoznania przesłanki utraty wartości) do wartości zamortyzowanego kosztu składnika aktywów finansowych (wartości bilansowej netto) w późniejszych okresach sprawozdawczych.

g) OSZACOWANIE WPŁYWU – KLASYFIKACJA I WYCENA

Zmiana klasyfikacji i wyceny dla aktywów finansowych dotyczy:

- bonów pieniężnych Narodowego Banku Polskiego, których portfel zgodnie z MSR 39 wyceniany był do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat. Zgodnie z MSSF 9 portfel bonów pieniężnych z uwagi na zastosowanie modelu „utrzymywane dla przepływów pieniężnych i na sprzedaż” wyceniany jest do wartości godziwej przez inne dochody całkowite;
- z uwagi na występowanie komponentu dźwigni finansowej (formuła oprocentowania oparta o mnożnik powyżej 1) w formule oprocentowania dla wybranych portfeli kredytów, test SPPI nie został spełniony: kredyty inwestycyjne ARiMR, wybrane kredyty obrotowe, kredyty studenckie, preferencyjny kredyt mieszkaniowy z dopłatami BGK, kredyty na cele mieszkaniowe – kredyty Alicja, wybrane kredyty udzielone Jednostkom Samorządu Terytorialnego (JST). Brak spełnienia testu SPPI pomimo modelu biznesowego „utrzymanie dla przepływów pieniężnych” powoduje konieczność zmiany kategorii wyceny dla tych portfeli kredytów z zamortyzowanego kosztu do kategorii wyceny do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat;
- dla wybranych transz nabytych przez Grupę Kapitałową obligacji korporacyjnych (jeden podmiot) pomimo zastosowania modelu biznesowego „utrzymywanie dla przepływów pieniężnych” z uwagi na brak spełnienia testu SPPI zastosowanie będzie miała wycena do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat. Zmianie uległa również klasyfikacja obligacji korporacyjnych (ujmowanych dotychczas w inwestycyjnych papierach wartościowych dostępnych do sprzedaży) z wbudowaną opcją zamiany na akcje (prezentowaną w instrumentach pochodnych), które zgodnie z MSSF 9 łącznie wyceniane są do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

- dłużnych papierów wartościowych korporacyjnych i komunalnych dotychczas prezentowanych w pozycji „Kredyty i pożyczki udzielone klientom” i wycenianych według zamortyzowanego kosztu do pozycji papierów wartościowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu (reklasyfikacja bez wpływu na wycenę).

W przypadku inwestycji kapitałowych Grupa Kapitałowa nie skorzystała z opcji wyceny do wartości godziwej przez inne dochody całkowite.

Wdrożenie MSSF 9 począwszy od 1 stycznia 2018 roku nie wpłynęło na klasyfikację i wycenę zobowiązań finansowych Grupy Kapitałowej.

Grupa Kapitałowa oszacowała, że z tytułu wdrożenia MSSF 9 z 1 stycznia 2018 roku łączny wpływ korekt z tytułu zmiany wyceny i klasyfikacji na kapitały własne (zysk niepodzielony lub inne dochody całkowite) na 1 stycznia 2018 roku wyniesie 64 miliony PLN (po podatku 52 miliony PLN).

Dodatkowo Grupa Kapitałowa zastosowała prospektywnie sposób ujmowania modyfikacji przepływów pieniężnych aktywów finansowych w Grupie Kapitałowej, które będą odnoszone do wyniku finansowego jednorazowo w momencie przeprowadzenia modyfikacji, a zmiana wyceny bilansowej będzie kalkulowana przy zastosowaniu pierwotnej efektywnej stopy procentowej. Do 31 grudnia 2017 roku wpływ modyfikacji był rozkładany w czasie metodą efektywnej stopy procentowej przez pozostały okres życia produktu.

Grupa Kapitałowa ujawniła jako główną kategorię POCl przejęte w wyniku fuzji i połączeń zaangażowania z utratą wartości na moment fuzji/połączeń (fuzja z Nordea Bank Polska i SKOK „Wesoła” w Mysłowicach) oraz zaangażowania spełniające kryteria POCl w stosunku do podmiotów korporacyjnych oraz należności leasingowych o wartości bilansowej netto 603 miliony PLN.

4.2.1.3 UTRATA WARTOŚCI

Fundamentalna zmiana w obszarze utraty wartości to fakt, że MSR 39 opiera się na koncepcji strat poniesionych, natomiast MSSF 9 opiera się na koncepcji strat oczekiwanych.

MSSF 9 wprowadza nowe pojęcia dotyczące tematyki utraty wartości:

- składnik aktywów finansowych z utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe - składnik aktywów finansowych jest z utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe, jeżeli wystąpiło zdarzenie, jedno lub więcej, mające ujemny wpływ na szacowane przyszłe przepływy pieniężne w ramach tego składnika aktywów finansowych,
- strata kredytowa - różnica między wszystkimi wynikającymi z umowy przepływami pieniężnymi należnymi zgodnie z umową i wszystkimi przepływami pieniężnymi, które jednostka spodziewa się otrzymać (tj. wszystkie niedobory środków pieniężnych), dyskontowana według pierwotnej efektywnej stopy procentowej (lub efektywnej stopy procentowej skorygowanej o ryzyko kredytowe dla nabytych lub udzielonych składników aktywów finansowych z utratą wartości ze względu na ryzyko kredytowe),
- oczekiwane straty kredytowe - średnia ważona strat kredytowych z odpowiednimi ryzykami niewykonania zobowiązania występującymi jako wagi,
- oczekiwane straty kredytowe w całym okresie życia - oczekiwane straty kredytowe wynikające ze wszystkich ewentualnych zdarzeń niewykonania zobowiązania w całym oczekiwanym okresie życia instrumentu finansowego,
- 12-miesięczne oczekiwane straty kredytowe - część oczekiwanych strat kredytowych w całym okresie życia, która reprezentuje oczekiwane straty kredytowe wynikające ze zdarzeń niewykonania zobowiązania w ramach instrumentu finansowego, które są możliwe w ciągu 12 miesięcy po dniu sprawozdawczym,
- odpis na oczekiwane straty kredytowe - odpis na oczekiwane straty kredytowe z tytułu aktywów finansowych wycenianych w zamortyzowanym koszcie, należności leasingowych i aktywów z tytułu umów oraz skumulowanej kwoty utraty wartości aktywów finansowych wycenianych w wartości godziwej przez inne całkowite dochody i odpis na oczekiwane straty kredytowe z tytułu zobowiązań do udzielenia pożyczki i umów gwarancji finansowej.

Nowy model utraty wartości ma zastosowanie do aktywów finansowych, które nie są wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat obejmujących:

- dłużne instrumenty finansowe obejmujące zaangażowania o charakterze kredytowym oraz papiery wartościowe,
- należności leasingowe,

- zobowiązania pozabilansowe finansowe oraz gwarancyjne.

Zgodnie z MSSF 9 dla inwestycji kapitałowych nie są rozpoznawane oczekiwane straty kredytowe.

Zgodnie z ogólną zasadą utrata wartości będzie mierzona jako 12 miesięczne oczekiwane straty kredytowe albo dożywotnie oczekiwane straty kredytowe. Podstawa pomiaru będzie zależać od tego czy nastąpił znaczący wzrost ryzyka kredytowego od momentu początkowego ujęcia. Kredyty alokowane będą do 3 koszyków (ang. stage):

Podział według MSR 39	Podział według MSSF 9		
Portfel bez utraty wartości (tzw. IBNR zgodnie z MSR 39)	Koszyk 1 (aktywa, których ryzyko kredytowe nie wzrosło istotnie od dnia początkowego ujęcia)	12 miesięczne oczekiwane straty kredytowe	
	Koszyk 2 (istotny wzrost ryzyka kredytowego)	dożywotnie oczekiwane straty kredytowe	
Portfel z utratą wartości	Kredyty z utratą wartości (w ramach tego portfela ujmowane są kredyty z utratą wartości w momencie początkowego ujęcia tzw. POCl)	dożywotnie oczekiwane straty kredytowe	

W celu oceny znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego, dla ekspozycji hipotecznych oraz pozostałych ekspozycji detalicznych Grupa Kapitałowa stosuje model oparty na kalkulacji marginalnego PD, czyli prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania w określonym miesiącu liczonym od momentu uruchomienia ekspozycji. Dzięki temu możliwe jest odwzorowanie charakterystycznego dla ekspozycji wobec osób fizycznych zróżnicowania jakości kredytowej w czasie życia ekspozycji. Grupa Kapitałowa identyfikuje przesłankę istotnego wzrostu ryzyka dla danej ekspozycji w oparciu o porównanie krzywych prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania w horyzoncie trwania ekspozycji na datę początkowego ujęcia oraz na datę raportową. Dla każdej daty raportowej porównywane są tylko te części oryginalnej i obecnej krzywej prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania, które odpowiadają okresowi począwszy od daty raportowej do zapadalności ekspozycji. Porównanie opiera się na wartościach średniego prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania w horyzoncie życia kredytu w analizowanym okresie korygowanego o bieżące oraz prognozowane wskaźniki makroekonomiczne.

W celu oceny znaczącego wzrostu ryzyka kredytowego dla klientów instytucjonalnych Grupa Kapitałowa stosuje model oparty na łańcuchach Markowa. Kalkulacja krzywej maksymalnego akceptowalnego pogorszenia się jakości kredytu w czasie, które nie jest identyfikowane jako istotny wzrost ryzyka kredytowego odbywa się na podstawie prawdopodobieństw niewykonania zobowiązania oszacowanych na podstawie migracji klientów pomiędzy poszczególnymi klasami ratingowymi oraz scoringowymi.

W celu identyfikacji pozostałych przesłanek istotnego wzrostu ryzyka kredytowego Bank wykorzystuje pełną dostępną informację jakościową i ilościową, w tym:

- działania restrukturyzacyjne wprowadzające dla dłużnika udogodnienia wymuszone jego trudną sytuacją finansową (ang. forbearance),
- opóźnienie z tytułu spłat przekraczające 30 dni,
- zidentyfikowane sygnały wczesnego ostrzegania w ramach procesu monitoringu świadczące o istotnym wzroście ryzyka kredytowego,
- toczące się postępowanie sporne z klientem,
- ocenę analityka w ramach procesu analizy zindywidualizowanej,
- brak dostępnej oceny ryzyka kredytowego ekspozycji na moment początkowego ujęcia uniemożliwiający ocenę czy nastąpił wzrost ryzyka kredytowego,
- kwarantanna w Koszyku 2 ekspozycji, dla których w ciągu minionych 3 miesięcy ustała przesłanka utraty wartości.

Strata oczekiwana wyznaczana jest jako iloczyn parametrów ryzyka kredytowego: prawdopodobieństwa niewykonania zobowiązania (PD), poziomu straty w momencie niewykonania zobowiązania (LGD) oraz wartości ekspozycji w momencie niewykonania zobowiązania (EAD), przy czym każdy z powyższych parametrów ma postać wektora o wymiarze liczby miesięcy pokrywających horyzont szacowania straty kredytowej. W przypadku ekspozycji zaklasyfikowanych do Koszyka 1 Grupa Kapitałowa stosuje maksymalnie 12-miesięczny horyzont szacowania straty oczekiwanej. W przypadku ekspozycji zaklasyfikowanych do Koszyka 2 oczekiwaną stratę szacuje się w horyzoncie do daty zapadalności ekspozycji bądź jej odnowienia. W odniesieniu do ekspozycji detalicznych bez harmonogramu spłat Grupa Kapitałowa horyzont ten wyznacza się w oparciu o dane behawioralne na podstawie historycznych obserwacji. Strata oczekiwana zarówno w całym okresie trwania ekspozycji, jak i w okresie 12 miesięcy jest sumą strat oczekiwanych w poszczególnych okresach zdyskontowanych efektywną stopą procentową. W celu wyznaczenia wartości aktywa na moment niewykonania zobowiązania w danym okresie Grupa Kapitałowa koryguje parametr określający wielkość ekspozycji na moment niewykonania zobowiązania o przyszłe spłaty wynikające z harmonogramu oraz potencjalne nadpłaty i niedopłaty.

MSSF 9 wymaga uwzględnienia w obliczeniach oczekiwanych strat kredytowych szacunków dotyczących prognozowanych warunków makroekonomicznych. W zakresie analizy portfelowej, wpływ scenariuszy makroekonomicznych jest uwzględniany w wysokości poszczególnych parametrów. Metodyka kalkulacji poszczególnych parametrów ryzyka obejmuje badanie zależności wysokości tych parametrów od warunków makroekonomicznych w oparciu o dane historyczne. Na potrzeby kalkulacji straty oczekiwanej, analogicznie jak w przypadku identyfikacji przesłanki istotnego wzrostu ryzyka kredytowego, wykorzystywane są trzy scenariusze makroekonomiczne opracowane na podstawie własnych prognoz – bazowy oraz dwa scenariusze alternatywne. Zakres prognozowanych wskaźników obejmuje wskaźnik dynamiki PKB, stopę bezrobocia, stopę WIBOR 3M, stopę Libor CHF 3M, kurs CHF/PLN, indeks cen nieruchomości, stopę referencyjną NBP. Ostateczna strata oczekiwana jest średnią ważoną prawdopodobieństwem scenariuszy ze strat oczekiwanych odpowiadających poszczególnym scenariuszom. Grupa Kapitałowa zapewnia zgodność scenariuszy makroekonomicznych stosowanych na potrzeby kalkulacji parametrów ryzyka ze scenariuszami makroekonomicznymi wykorzystywanymi w procesach budżetowania ryzyka kredytowego. Zarówno proces oceny istotnego wzrostu ryzyka kredytowego, jak i proces kalkulacji straty oczekiwanej będzie się odbywał w trybie miesięcznym na poziomie indywidualnej ekspozycji. Z uwagi na istotnie większą złożoność obliczeniową w porównaniu z procesem obliczania odpisów w ramach MSR 39, Grupa Kapitałowa w dużym stopniu rozbudowała istniejącą infrastrukturę informatyczną o dedykowane środowisko obliczeniowe umożliwiające uzyskanie rezultatów w porównywalnym czasie oraz ich dystrybucję do jednostek wewnętrznych Grupy.

OSZACOWANIE WPŁYWU – UTRATA WARTOŚCI

Grupa Kapitałowa szacuje, że wprowadzenie MSSF 9 spowoduje spadek wartości aktywów netto o 832 miliony PLN, a po uwzględnieniu podatku o 674 miliony PLN.

4.2.1.4 RACHUNKOWOŚĆ ZABEZPIECZEŃ

MSSF 9 zwiększa zakres pozycji, jakie można wyznaczać jako pozycje zabezpieczone, a także umożliwia wyznaczenie jako instrumentu zabezpieczającego aktywów lub zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat. Zniesiono również obowiązek retrospektywnego pomiaru efektywności zabezpieczenia przy jednoczesnym zniesieniu obowiązującego wcześniej limitu 80%-125% (warunkiem stosowania rachunkowości zabezpieczeń ma być ekonomiczna zależność pomiędzy instrumentem zabezpieczającym a pozycją zabezpieczaną). Ponadto zwiększono zakres wymaganych ujawnień dotyczących strategii zarządzania ryzykiem, przepływów pieniężnych wynikających z transakcji zabezpieczających oraz wpływu rachunkowości zabezpieczeń na sprawozdanie finansowe.

W związku z niezakończonymi jeszcze pracami nad zmianą standardu w zakresie rachunkowości zabezpieczeń w ujęciu portfelowym (ang. *macro hedge*), istnieje możliwość wyboru w zakresie stosowania przepisów dotyczących rachunkowości zabezpieczeń: można albo nadal stosować przepisy MSR 39 albo stosować nowy standard MSSF 9 z wyłączeniem z zakresu zabezpieczeń portfelowych wartości godziwej odnoszących się do ryzyka stopy procentowej.

Po ukończeniu analizy ryzyk i korzyści związanych z przyjęciem rozwiązań dotyczących rachunkowości zabezpieczeń wprowadzonych przez MSSF 9 Grupa Kapitałowa zdecydowała o dalszym stosowaniu MSR 39 w zakresie przepisów dotyczących rachunkowości zabezpieczeń i kontynuacji relacji zabezpieczających.

4.2.1.5 UJAWNIAENIA I DANE PORÓWNAWCZE

W ocenie Grupy Kapitałowej zastosowanie MSSF 9 wymaga istotnej zmiany sposobu prezentacji oraz zakresu ujawnień dotyczących obszaru instrumentów finansowych, w tym w pierwszym roku jego zastosowania, kiedy wymagane są szerokie informacje dotyczące bilansu otwarcia i dokonanych przekształceń. Grupa Kapitałowa skorzysta z zapisów MSSF 9 umożliwiających zwolnienie z obowiązku przekształcania danych porównawczych dla okresów wcześniejszych w odniesieniu do zmian wynikających z klasyfikacji i wyceny oraz utraty wartości. Różnice w wartości bilansowej aktywów i zobowiązań finansowych wynikające z zastosowania MSSF 9 zostaną ujęte jako element wyniku z lat ubiegłych w kapitałach własnych na 1 stycznia 2018 roku.

4.2.1.6 WPŁYW MSSF 9 NA FUNDUSZE WŁASNE I MIERNIKI ADEKWATNOŚCI KAPITAŁOWEJ

Wpływ MSSF 9 na fundusze własne i mierniki adekwatności kapitałowej wynika z następujących czynników:

- zmiany klasyfikacji i wyceny aktywów finansowych, odniesionej na 1 stycznia 2018 roku do pozycji niepodzielony wynik finansowy i inne dochody całkowite stanowiącej element funduszy własnych na datę 1 stycznia 2018 roku (wpływ korekt z tytułu wyceny do wartości godziwej kredytów wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat),
- zmiany modelu utraty wartości pomiędzy na 1 stycznia 2018 roku, której efekt również odniesiony jest do niepodzielonego wyniku finansowego i uwzględniony w funduszach własnych,
- z tytułu wszelkich zmian wartości aktywów netto z tytułu podatku odroczonego (korekta wartości aktywów z tytułu podatku odroczonego w korespondencji z pozycją zysków zatrzymanych). Wartość powyższego aktywa netto z tytułu podatku odroczonego uwzględniana jest w kalkulacji ekspozycji na ryzyko zgodnie z wymogami CRR (tj. przypisanie wagi ryzyka 250% lub pomniejszenie funduszy własnych). Aktywa są standardowo traktowane jako aktywo oparte na przyszłej rentowności i wynikające z różnic przejściowych.

Wpływ MSSF 9 w zakresie zmiany modelu utraty wartości na fundusze własne i mierniki adekwatności kapitałowej reguluje Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2017/2395 z 12 grudnia 2017 roku zmieniające Rozporządzenie (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do rozwiązań przejściowych dotyczących złagodzenia wpływu wprowadzenia MSSF 9 na fundusze własne oraz dotyczących traktowania jako duże ekspozycje niektórych ekspozycji wobec podmiotów sektora publicznego denominowanych w walutach innych niż waluty krajowe państw członkowskich. Zgodnie z tą regulacją banki mogą stosować przepisy przejściowe w zakresie funduszy własnych i powiększać kapitał podstawowy Tier I związany z wdrożeniem nowego modelu utraty wartości w okresie kolejnych 5 lat od daty 1 stycznia 2018 roku, przy czym współczynnik korygujący będzie malał z okresu na okres.

Grupa Kapitałowa zdecydowała się na pełne zastosowanie przepisów przejściowych i rozłożenie w czasie wpływu korekt z tytułu wdrożenia MSSF 9 na fundusze własne i mierniki adekwatności kapitałowej.

Jednocześnie zgodnie z wyżej wymienionym Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady z 12 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa w przypadku stosowania przepisów przejściowych jest dodatkowo zobowiązana do ujawniania wartości wyznaczonych przy założeniu braku ich stosowania (wartość funduszy własnych, wartość kapitału podstawowego Tier I, wartość kapitału Tier I, łączny współczynnik kapitałowy, współczynnik kapitału podstawowego Tier I, współczynnik kapitału Tier I, współczynnik dźwigni).

W wyniku dostosowania obliczeń regulacyjnych wymogów kapitałowych, które uwzględniają rozwiązania przejściowe dotyczące złagodzenia wpływu wprowadzenia MSSF 9, z 1 stycznia 2018 roku, fundusze własne Grupy Kapitałowej wyliczane dla potrzeb adekwatności kapitałowej wzrosły o ok. 86 milionów PLN, przy czym w wyniku korekt z tytułu utraty wartości, wynikających z wdrożenia MSSF9 nastąpił spadek funduszy o ok. 33 miliony PLN a na skutek korekt dotyczących zmian metodologii i wyceny wzrost o ok. 46 milionów. Równocześnie fundusze Grupy wzrosły o ok. 72 miliony PLN w związku z zakończeniem okresu przejściowego określonego rozporządzeniem CRR w zakresie usuwania z funduszy własnych mającej zastosowanie wartości procentowej niezrealizowanych zysków na papierach wycenianych do wartości godziwej (na 31.12.2017 usuwane było 20% tych zysków).

Bez uwzględnienia rozwiązań przejściowych wartość funduszy własnych Grupy spadłaby o 555 milionów PLN, z czego na skutek korekt z tytułu utraty wartości spadłaby o 674 miliony PLN oraz z tytułu korekt dotyczących zmian metodologii i wyceny wzrosłaby o 46 milionów PLN, przy równoczesnym wzroście o 72 miliony PLN wynikającym z zakończenia okresu przejściowego wskazanego w CRR.

Przełoży się to na obniżenie łącznego współczynnika kapitałowego Grupy Kapitałowej o 3 punkty bazowe. W przypadku niezastosowania rozwiązań przejściowych związanych z MSSF 9 i uwzględnienia pełnego wpływu wdrożenia MSSF 9 łączny współczynnik kapitałowy obniżyłby się o 30 punktów bazowych.

Zaprezentowany wpływ korekt z tytułu wdrożenia MSSF 9 na adekwatność kapitałową zgodnie z naszą najlepszą wiedzą, jest najlepszym szacunkiem na moment publikacji niniejszego skonsolidowanego sprawozdania finansowego.

4.2.2 MSSF 15 PRZYCHODY Z UMÓW Z KLIENTAMI

MSSF 15 zastępuje MSR 11 Umowy o budowę, MSR 18 Przychody, KIMSF 13 Programy lojalnościowe, KIMSF 15 Umowy dotyczące budowy nieruchomości, KIMSF 18 Przekazanie aktywów przez klientów, oraz SKI 31 Przychody – transakcje barterowe dotyczące usług reklamowych.

Podstawową zasadą jest ujmowanie przychodów w taki sposób, aby odzwierciedlić transakcję przeniesienia na klienta towarów lub usług w kwocie odzwierciedlającej wartość wynagrodzenia, którego jednostka oczekuje w zamian za te towary lub usługi. W celu rozpoznania przychodu w odpowiednim momencie i wysokości, standard przedstawia pięciostopniowy model analizy polegający na: identyfikacji umowy z klientem i wiążącego zobowiązania, następnie określeniu ceny transakcyjnej, jej odpowiedniej alokacji i rozpoznaniu przychodu w momencie, kiedy zobowiązanie zostało wypełnione.

Z zakresu standardu wyłączone są instrumenty finansowe (MSR 39), umowy ubezpieczeniowe (MSSF 4) oraz transakcje leasingu (MSR 17). Aktualne ujęcie księgowe przychodów ze sprzedaży zgodne jest z prezentacją wskazaną w MSSF 15, w związku z tym Grupa Kapitałowa uważa, że nowy standard nie będzie miał wpływu na ujmowanie przychodów z umów z klientami w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej.

4.2.3 MSSF 16 LEASING

Opublikowany przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości 13 stycznia 2016 roku i obowiązuje dla okresów rocznych rozpoczynających się 1 stycznia 2019 roku lub po tej dacie. Nowy standard zastąpi obecnie obowiązujący MSR 17 Leasing.

MSSF 16 wprowadza nowe zasady ujmowania leasingu. Główną zmianą jest wyeliminowanie klasyfikacji przez leasingobiorcę leasingu na leasing operacyjny i leasing finansowy, a zamiast tego wprowadzenie jednego modelu księgowego leasingu. Stosując jeden model leasingobiorca jest zobowiązany rozpoznać aktywa będące przedmiotem leasingu w sprawozdaniu z sytuacji finansowej oraz odpowiadające im zobowiązania, za wyjątkiem krótkoterminowych umów leasingowych do 12 miesięcy oraz umów leasingowych dotyczących nieistotnych kwotowo składników aktywów. Leasingobiorca jest również zobowiązany rozpoznać koszty amortyzacji aktywa będącego przedmiotem leasingu oddzielnie od kosztów odsetek z tytułu zobowiązania leasingowego w rachunku zysków i strat.

Leasingodawca kontynuuje klasyfikacje leasingów jako leasing operacyjny lub leasing finansowy oraz ich ujęcie księgowe jako dwa oddzielne typy leasingu.

Grupa Kapitałowa uważa, że zastosowanie nowego standardu będzie miało wpływ na ujmowanie, prezentację, wycenę oraz ujawnienia aktywów będących przedmiotem leasingu operacyjnego oraz odpowiadających im zobowiązań w sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej jako leasingobiorcy.

4.3 NOWE STANDARDY I INTERPRETACJE ORAZ ZMIANY DO NICH, KTÓRE ZOSTAŁY OPUBLIKOWANE I NIE SĄ ZATWIERDZONE PRZEZ UNIĘ EUROPEJSKĄ

- Zmiany do MSR 12 dotyczą wyjaśnienia sposobu wykazywania aktywów z tytułu odroczonego podatku w związku z instrumentami dłużnymi wycenianymi w wartości godziwej. Zmiany do MSSF 10 oraz MSR 28 dotyczą sprzedaży lub wniesienia aktywów przez inwestora do wspólnego przedsięwzięcia lub jednostki stowarzyszonej. Grupa Kapitałowa nie oczekuje, że wpływ zmian do MSR 12, MSR 28 i MSSF 10 będzie istotny. Nie oszacowano jeszcze wpływu zmian do MSSF 4 (powiązanych z MSSF 9) na działalność ubezpieczeniową w Grupie Kapitałowej.
- Zmiany w MSR 40 oraz poprawki do MSSF 2014-2016 (MSSF 1, MSR 28) nie będą miały wpływu na sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej.

5. OBJAŚNIENIE RÓŻNIC MIĘDZY WCZEŚNIEJ PUBLIKOWANYMI SPRAWOZDANIAMI A NINIEJSZYM SPRAWOZDANIEM FINANSOWYM

Brak jest różnic pomiędzy danymi opublikowanymi w sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku a danymi zaprezentowanymi w niniejszym sprawozdaniu finansowym.

Dane finansowe w sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA za rok zakończony 31 grudnia 2016 roku prezentowane były w milionach złotych z uwzględnieniem jednego miejsca po przecinku. W niniejszym sprawozdaniu finansowym dane porównawcze zostały zaokrąglone do miliona złotych polskich i wszelkie różnice w stosunku do danych wcześniej opublikowanych mogą wynikać z tych zaokrągleń.

6. INFORMACJE DOTYCZĄCE SEGMENTÓW DZIAŁALNOŚCI ORAZ INFORMACJE O OBSZARACH GEOGRAFICZNYCH

INFORMACJE DOTYCZĄCE SEGMENTÓW DZIAŁALNOŚCI

Grupa Kapitałowa PKO Banku Polskiego SA prowadzi działalność biznesową w ramach segmentów oferujących określone produkty i usługi adresowane do określonych grup klientów. Sposób podziału segmentów biznesowych zapewnia spójność z modelem zarządzania sprzedażą i oferowania klientom kompleksowej oferty produktowej obejmującej zarówno tradycyjne produkty bankowe, jak również bardziej złożone produkty o charakterze inwestycyjnym oraz usługi świadczone przez spółki Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA. Przedstawiona poniżej nota segmentacyjna jest ujmowana w wewnętrznym systemie sprawozdawczym, tj. informacjach przekazywanych Zarządowi PKO Banku Polskiego SA, służących do oceny osiągniętych wyników oraz alokacji zasobów. Prezentowane poniżej zestawienie wyników segmentów odzwierciedla wewnętrzną strukturę organizacyjną Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA.

Grupa Kapitałowa PKO Banku Polskiego SA obejmuje trzy podstawowe segmenty: detaliczny, korporacyjny i inwestycyjny oraz centrum transferowe i pozostały:

1. Segment detaliczny oferuje pełen zakres obsługi osób prywatnych w ramach bankowości detalicznej i prywatnej oraz bankowości hipotecznej. Ponadto obejmuje transakcje dokonywane z osobami prawnymi, tj. małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Do produktów i usług oferowanych klientom tego segmentu należą m.in.: rachunki bieżące, rachunki oszczędnościowe, lokaty terminowe, usługi *private banking*, produkty inwestycyjno-ubezpieczeniowe, karty kredytowe i debetowe, usługi bankowości elektronicznej. W zakresie finansowania obejmuje kredyty konsumpcyjne, kredyty hipoteczne, w tym oferowane przez PKO Bank Hipoteczny SA, a także kredyty gospodarcze dla małych i średnich przedsiębiorstw, deweloperów, spółdzielni i zarządców nieruchomości oraz leasing i faktoring oferowany przez Grupę Kapitałową PKO Leasing SA. Wyniki segmentu detalicznego obejmują ponadto wyniki spółek: PKO TFI SA, PKO BP BANKOWY PTE SA, PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA, PKO Towarzystwo Ubezpieczeń SA, PKO BP Finat Sp. z o.o. oraz ZenCard Sp. z o.o.
2. Segment korporacyjny i inwestycyjny obejmuje transakcje dokonywane z dużymi klientami korporacyjnymi i instytucjami finansowymi. Segment ten obejmuje m.in. następujące produkty i usługi: prowadzenie rachunków bieżących i lokat terminowych, przechowywanie papierów wartościowych, produkty walutowe i pochodne, kredyty gospodarcze oraz leasing i faktoring oferowany przez Grupę Kapitałową PKO Leasing SA. W ramach tego segmentu PKO Bank Polski SA zawiera również samodzielnie lub w konsorcjum z innymi bankami umowy finansowania dużych projektów w formie kredytów oraz emisji nieskarbowych papierów wartościowych. Ponadto segment obejmuje działalność własną, tj. działalność inwestycyjną, działalność maklerską, transakcje międzybankowe, instrumentami pochodnymi i dłużnymi papierami wartościowymi. Wyniki segmentu korporacyjnego i inwestycyjnego obejmują także wyniki spółek prowadzących działalność na Ukrainie, przede wszystkim KREDOBANK SA oraz prowadzących działalność deweloperską i zarządzania nieruchomością.
3. Centrum transferowe i pozostały obejmuje wynik z tytułu wewnętrznych rozliczeń cen transferowych funduszy, wynik długoterminowych źródeł finansowania, wynik pozycji zaklasyfikowanych do rachunkowości zabezpieczeń oraz wyniki nieprzypisane do pozostałych segmentów. Wewnętrzny transfer funduszy oparty jest o stawki transferowe bazujące na stopach rynkowych. Transakcje pomiędzy segmentami operacyjnymi odbywają się na normalnych, komercyjnych warunkach. Długoterminowe finansowanie zewnętrzne obejmuje emisje papierów wartościowych, w tym emisje listów zastawnych, zobowiązania podporządkowane oraz kredyty otrzymane od instytucji finansowych. W ramach tego segmentu prezentowane są wyniki spółki PKO Finance AB.

Grupa Kapitałowa PKO Banku Polskiego SA zazwyczaj rozlicza transakcje między segmentami w taki sposób, jakby dotyczyły one podmiotów niepowiązanych – przy zastosowaniu wewnętrznych stawek rozliczeniowych. Transakcje pomiędzy segmentami odbywają się na normalnych, komercyjnych warunkach.

Zasady rachunkowości stosowane w raporcie segmentacyjnym są zgodne z zasadami rachunkowości opisanymi w nocie 3 niniejszego sprawozdania.

Prezentowane aktywa i zobowiązania segmentu są aktywami i zobowiązaniami operacyjnymi wykorzystywanymi przez segment w działalności operacyjnej. Wartości aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów dla poszczególnych segmentów oparte są o wewnętrzne informacje zarządcze. Poszczególnym segmentom przypisano aktywa i zobowiązania oraz związane z tymi aktywami i zobowiązaniami przychody i koszty.

Obciążenie z tytułu podatku dochodowego w zakresie prezentacji wyniku oraz aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego, należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego, zobowiązania z tytułu bieżącego podatku

dochodowego oraz rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w zakresie prezentacji sprawozdania z sytuacji finansowej zostały ujęte na poziomie Grupy.

W poniższych tabelach przedstawione zostały dane dotyczące przychodów i wyników poszczególnych segmentów operacyjnych Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA za okres 12 miesięcy zakończony 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku, a także aktywów i zobowiązań na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku.

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Działalność kontynuowana			Działalność ogółem Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA
	Segment detałiczny	Segment korporacyjny i inwestycyjny	Centrum transferowe i pozostały	
Wynik z tytułu odsetek	6 975	1 403	228	8 606
Wynik z tytułu prowizji i opłat	2 373	602	(6)	2 969
Wynik pozostały	449	448	91	988
Wynik na operacjach finansowych	5	46	3	54
Wynik z pozycji wymiany	213	197	42	452
Przychody z tytułu dywidend	-	12	-	12
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	205	219	46	470
Przychody/koszty na rzecz klientów wewnętrznych	26	(26)	-	-
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw	(1 085)	(535)	-	(1 620)
Ogólne koszty administracyjne, w tym:	(4 767)	(881)	(136)	(5 784)
amortyzacja	(727)	(117)	-	(844)
Podatek od niektórych instytucji finansowych	(710)	(251)	29	(932)
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach	-	-	-	22
Zysk segmentu brutto	3 235	786	206	4 249
Podatek dochodowy (obciążenie podatkowe)	-	-	-	(1 140)
Zyski i straty udziałowców niesprawujących kontroli	-	-	-	5
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej	3 235	786	206	3 104

31 GRUDNIA 2017 ROKU	Działalność kontynuowana			Działalność ogółem Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA
	Segment detałiczny	Segment korporacyjny i inwestycyjny	Centrum transferowe i pozostały	
Aktywa	161 380	128 151	5 612	295 143
Aktywa niealokowane	-	-	-	1 769
Suma aktywów	161 380	128 151	5 612	296 912
Zobowiązania	172 240	59 181	28 611	260 032
Zobowiązania niealokowane	-	-	-	624
Suma zobowiązań	172 240	59 181	28 611	260 656

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Działalność kontynuowana			Działalność ogółem Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA
	Segment detałiczny	Segment korporacyjny i inwestycyjny	Centrum transferowe i pozostały	
Wynik z tytułu odsetek	6 585	1 203	(33)	7 755
Wynik z tytułu prowizji i opłat	2 141	555	(3)	2 693
Wynik pozostały	357	524	461	1 342
Wynik na operacjach finansowych	10	102	398	510
Wynik z pozycji wymiany	266	175	62	503
Przychody z tytułu dywidend	-	10	-	10
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto	55	263	1	319
Przychody/koszty na rzecz klientów wewnętrznych	26	(26)	-	-
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw	(1 088)	(535)	-	(1 623)
Ogólne koszty administracyjne, w tym:	(4 685)	(905)	-	(5 590)
amortyzacja	(706)	(95)	-	(801)
Podatek od niektórych instytucji finansowych	(606)	(228)	5	(829)
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach	-	-	-	35
Zysk segmentu brutto	2 704	614	430	3 783
Podatek dochodowy (obciążenie podatkowe)	-	-	-	(907)
Zyski i straty udziałowców niesprawujących kontroli	-	-	-	2
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej	2 704	614	430	2 874

31 GRUDNIA 2016 ROKU	Działalność kontynuowana			Działalność ogółem Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA
	Segment detałiczny	Segment korporacyjny i inwestycyjny	Centrum transferowe i pozostały	
Aktywa	157 417	122 296	4 071	283 784
Aktywa niealokowane	-	-	-	1 789
Suma aktywów	157 417	122 296	4 071	285 573
Zobowiązania	168 476	48 899	35 293	252 668
Zobowiązania niealokowane	-	-	-	336
Suma zobowiązań	168 476	48 899	35 293	253 004

INFORMACJA O OBSZARACH GEOGRAFICZNYCH

Jako uzupełniająca, Grupa Kapitałowa PKO Banku Polskiego SA stosuje podział na obszary geograficzne. Działalność Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA prowadzona jest na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz na terenie Ukrainy przez Grupę Kapitałową KREDOBANK SA, "Inter-Risk Ukraina" Spółkę z dodatkową odpowiedzialnością i Finansową Kompanię "Prywatne Inwestycje" Sp. z o.o., jak również na terenie Szwecji przez spółki zależne: PKO Finance AB oraz PKO Leasing Sverige AB, na terenie Irlandii przez spółkę zależną: ROOF Poland Leasing 2014 DAC, na terenie Republiki Federalnej Niemiec przez oddział korporacyjny PKO Banku Polskiego SA (PKO Bank Polski Niederlassung Deutschland) oraz przez oddział korporacyjny na terenie Republiki Czeskiej. Dla celów prezentacyjnych wyniki spółek prowadzących działalność na terenie Szwecji oraz wyniki oddziałów działających na terenie Niemiec i Czech, które z punktu widzenia skali działalności Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA nie są znaczące, ujęto w segmencie Polska.

ZA OKRES ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Polska	Ukraina	Razem
Wynik z tytułu odsetek	8 453	153	8 606
Wynik z tytułu prowizji i opłat	2 915	54	2 969
Wynik pozostały	975	13	988
Ogólne koszty administracyjne	(5 660)	(124)	(5 784)
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw	(1 595)	(25)	(1 620)
Podatek od niektórych instytucji finansowych	(932)	-	(932)
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach	-	-	22
Zysk brutto	4 156	71	4 249
Podatek dochodowy (obciążenie podatkowe)	-	-	(1 140)
Zyski i straty udziałowców niesprawujących kontroli	-	-	5
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej	4 156	71	3 104

31 GRUDNIA 2017 ROKU	Polska	Ukraina	Razem
Aktywa, w tym:	295 133	1 779	296 912
niefinansowe aktywa trwałe	6 249	94	6 343
aktywa z tytułu odroczonego podatku oraz należność z tytułu bieżącego podatku dochodowego	1 764	5	1 769
Zobowiązania	259 048	1 608	260 656

ZA OKRES ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Polska	Ukraina	Razem
Wynik z tytułu odsetek	7 618	137	7 755
Wynik z tytułu prowizji i opłat	2 649	44	2 693
Wynik pozostały	1 340	2	1 342
Ogólne koszty administracyjne	(5 481)	(109)	(5 590)
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw	(1 589)	(34)	(1 623)
Podatek od niektórych instytucji finansowych	(829)	-	(829)
Udział w zyskach (stratach) jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach	-	-	35
Zysk brutto	3 708	40	3 783
Podatek dochodowy	-	-	(907)
Zyski i straty udziałowców niesprawujących kontroli	-	-	2
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej	3 708	40	2 874

31 GRUDNIA 2016 ROKU	Polska	Ukraina	Razem
Aktywa, w tym:	283 861	1 712	285 573
niefinansowe aktywa trwałe	6 685	83	6 768
aktywa z tytułu odroczonego podatku oraz należność z tytułu bieżącego podatku dochodowego	1 780	9	1 789
Zobowiązania	251 444	1 560	253 004

NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO RACHUNKU ZYSKÓW I STRAT

7. PRZYCHODY I KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK

Zasady rachunkowości

Przychody i koszty z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych powiązanych z kredytami i pożyczkami

Informacje finansowe:

Przychody z tytułu odsetek

Koszty z tytułu odsetek

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Przychody i koszty z tytułu odsetek obejmują odsetki, w tym premię i dyskonto z tytułu instrumentów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu oraz instrumentów wycenianych do wartości godziwej. W przychodach odsetkowych ujmowane są m.in. przychody odsetkowe od pochodnych instrumentów zabezpieczających. W przychodach i kosztach odsetkowych ujmowane są również rozliczane w czasie z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej opłaty i prowizje otrzymane i zapłacone, wchodzące w skład wyceny instrumentu finansowego.

Przychody i koszty z tytułu odsetek ujmowane są na zasadzie memoriałowej i z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, która dyskontuje oszacowane przyszłe pieniężne wpływy oraz płatności dokonywane w oczekiwanym okresie do wygaśnięcia instrumentu finansowego, a w uzasadnionych przypadkach w okresie krótszym, do wartości netto składnika aktywów lub zobowiązania finansowego. Wyliczenie efektywnej stopy obejmuje wszelkie płacone i otrzymywane przez strony umowy prowizje, koszty transakcji oraz wszelkie inne premie i dyskonta stanowiące integralną część efektywnej stopy procentowej.

Przychody odsetkowe w przypadku aktywów finansowych lub grupy podobnych aktywów finansowych, dla których dokonano odpisu z tytułu utraty wartości, są naliczane od wartości bieżącej należności (to jest wartości pomniejszonej o odpis aktualizujący) przy zastosowaniu pierwotnej stopy procentowej użytej do zdyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych dla celów oszacowania straty z tytułu utraty wartości.

W przychodach odsetkowych ujęty został również efekt rozliczenia wyceny do wartości godziwej aktywów finansowych przejętych w ramach połączeń jednostek zależnych.

PRZYCHODY I KOSZTY Z TYTUŁU SPRZEDAŻY PRODUKTÓW UBEZPIECZENIOWYCH POWIĄZANYCH Z KREDYTAMI I POŻYCZKAMI

Z uwagi na fakt, iż Grupa Kapitałowa oferuje produkty ubezpieczeniowe wraz z kredytami i pożyczkami oraz produktami leasingowymi i brak jest możliwości zakupu w Grupie Kapitałowej identycznego, co do formy prawnej, warunków i treści ekonomicznej produktu ubezpieczeniowego bez zakupu kredytu, pożyczki czy produktu leasingowego, opłaty uzyskiwane przez Grupę Kapitałową z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych traktowane są jako integralna część wynagrodzenia z tytułu oferowanych instrumentów finansowych.

Otrzymane oraz należne Grupie Kapitałowej wynagrodzenie z tytułu oferowania produktów ubezpieczeniowych dla produktów bezpośrednio powiązanych z instrumentami finansowymi jest rozliczane metodą efektywnej stopy procentowej i ujmowane w przychodzie odsetkowym. Jedynie w części odpowiadającej za wykonanie usługi pośrednictwa wynagrodzenie jest ujmowane w przychodach z tytułu prowizji w momencie sprzedaży produktu ubezpieczeniowego lub jego odnowienia.

Podział wynagrodzenia na część prowizyjną oraz odsetkową dokonywany jest w proporcji wartości godziwej instrumentu finansowego oraz wartości godziwej usługi pośrednictwa w stosunku do sumy obu tych wartości zgodnie z modelem względnej wartości godziwej uwzględniającym szereg parametrów, w tym m.in. średnią efektywną stopę procentową instrumentu finansowego, średni kontraktowy i ekonomiczny (rzeczywisty) okres kredytowania lub leasingu, średnią wysokość składki ubezpieczeniowej, okres polisy ubezpieczeniowej, prowizję niezależnego agenta ubezpieczeniowego. Wycena wartości godziwej instrumentu finansowego opiera się na podejściu dochodowym, opartym na przeliczeniu przyszłych przepływów pieniężnych na ich wartość bieżącą przy zastosowaniu stopy dyskonta, składającej się ze stopy wolnej od ryzyka ustalonej w odniesieniu do średniej z ostatniego roku kalendarzowego stopy rentowności obligacji skarbowych o 5-letnich i 10-letnich okresach zapadalności, premii z tytułu ryzyka ustalonej w odniesieniu do rocznych kosztów ryzyka kredytowego oraz pozostałej ponad premię za ryzyko kredytowe, odzwierciedlającej wszystkie inne czynniki, które uczestnicy rynku uwzględniliby w danych okolicznościach w wycenie do wartości godziwej.

Natomiast wycena wartości godziwej usługi pośrednictwa ubezpieczeniowego opiera się na podejściu rynkowym polegającym na wykorzystaniu cen i innych informacji generowanych przez identyczne lub porównywalne transakcje rynkowe.

Koszty bezpośrednio związane ze sprzedażą produktów ubezpieczeniowych są rozliczane w analogiczny sposób do rozliczania przychodów, tj. jako element zamortyzowanego kosztu instrumentu finansowego lub jednorazowo.

Grupa Kapitałowa dokonuje okresowego oszacowania kwoty wynagrodzenia, które będzie w przyszłości podlegało zwrotowi w związku z wcześniejszym zakończeniem umowy ubezpieczeniowej na podstawie danych historycznych dotyczących pobranych składek i dokonanych zwrotów. Rezerwa na przyszłe zwroty alokowana jest do instrumentu finansowego oraz do usługi ubezpieczeniowej zgodnie z modelem względnej wartości godziwej.

Grupa Kapitałowa Bank dokonuje weryfikacji prawidłowości przyjętych parametrów wykorzystywanych w modelu względnej wartości godziwej oraz wysokości współczynnika rezerwy na zwroty, każdorazowo po powzięciu informacji o istotnych zmianach w tym zakresie, nie rzadziej niż raz w roku.

INFORMACJE FINANSOWE

PRZYCHODY Z TYTUŁU ODSETEK OD:	2017	2016
kredytów i innych należności udzielonych bankom	136	122
kredytów i pożyczek udzielonych klientom, w tym:	9 182	8 363
od kredytów z rozpoznaną utratą wartości	270	278
inwestycyjnych papierów wartościowych	1 045	840
po pochodnych instrumentów zabezpieczających	322	340
aktywów finansowych wyznaczonych przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	191	226
aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	42	69
inne	1	5
Razem	10 919	9 965

KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK OD:	2017	2016
zobowiązań wobec banków	(136)	(102)
zobowiązań wobec klientów	(1 623)	(1 577)
własnej emisji papierów dłużnych i zobowiązań podporządkowanych	(464)	(395)
dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	(69)	(79)
aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	(11)	(33)
aktywów finansowych wyznaczonych przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	(10)	(24)
Razem	(2 313)	(2 210)

8. PRZYCHODY I KOSZTY Z TYTUŁU PROWIZJI I OPŁAT

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Przychody z tytułu prowizji i opłat ujmuje się zasadniczo według zasady memoriału z chwilą wykonania usługi. Do przychodów zaliczane są jednorazowo opłaty pobierane przez Grupę Kapitałową za wykonanie czynności niezwiązane bezpośrednio z powstaniem kredytów, pożyczek i innych należności, a także rozliczane liniowo opłaty za świadczenie usług przez Grupę Kapitałową w okresie dłuższym niż 3 miesiące. Do przychodów prowizyjnych zalicza się także opłaty i prowizje rozliczane w czasie metodą liniową, otrzymane od udzielonych kredytów i pożyczek o niestabilnych harmonogramach przyszłych przepływów pieniężnych, dla których nie można ustalić efektywnej stopy procentowej.

Zasady rachunkowości dotyczące ujęcia przychodów prowizyjnych z tytułu sprzedaży produktów ubezpieczeniowych powiązanych z kredytami i pożyczkami opisane zostały w nocie Przychody i koszty z tytułu odsetek.

INFORMACJE FINANSOWE

PRZYCHODY Z TYTUŁU PROWIZJI I OPŁAT OD:	2017	2016
kart płatniczych i kredytowych	1 126	1 024
obsługi rachunków bankowych	858	879
udzielonych kredytów i pożyczek	616	592
obsługi funduszy inwestycyjnych oraz OFE (w tym opłaty za zarządzanie)	590	450
operacji kasowych	98	103
obsługi masowych operacji zagranicznych	101	89
działalności maklerskiej i organizacji emisji	206	148
oferowania produktów ubezpieczeniowych	94	31
sprzedaży i dystrybucji znaków opłaty sądowej	5	12
produktów inwestycyjno-ubezpieczeniowych	73	105
zleceń klientowskich	44	44
usług powierniczych	6	5
innych	101	97
Razem	3 918	3 579

KOSZTY Z TYTUŁU PROWIZJI I OPŁAT OD:	2017	2016
działalności kartowej	(624)	(551)
prowizji poniesionych na rzecz podmiotów zewnętrznych za sprzedaż produktów	(61)	(65)
kontroli inwestycji budowlanych i wyceny nieruchomości	(41)	(40)
usług rozliczeniowych	(29)	(33)
prowizji za usługi operacyjne banków	(19)	(18)
wysyłki SMS	(21)	(16)
zarządzania aktywami	(15)	(12)
opłat poniesionych przez Dom Maklerski	(21)	(17)
innych ¹	(118)	(134)
Razem	(949)	(886)

¹m. in. z tytułu obsługi kredytów, obsługi masowych operacji zagranicznych, centralnego rozliczania transakcji instrumentami pochodnymi, emisji euroobligacji oraz usług akwizycyjnych

9. PRZYCHODY Z TYTUŁU DYWIDEND

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Przychody z tytułu dywidend są ujmowane w dniu ustalenia praw udziałowców/akcjonariuszy do ich otrzymania.

INFORMACJE FINANSOWE

PRZYCHODY Z TYTUŁU DYWIDEND Z TYTUŁU:	2017	2016
inwestycyjnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	11	9
aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu	1	1
Razem	12	10

10. WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH WYCENIANYCH DO WARTOŚCI GODZIWEJ

ZASADY RACHUNKOWOŚCI ORAZ KLASYFIKACJA

Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaliczonych do aktywów/zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat (zarówno przeznaczonych do obrotu jak i wyznaczonych przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat) oraz efekt ich wyceny do wartości godziwej. W pozycji ujmowana jest również część nieefektywna zabezpieczenia zmienności przepływów pieniężnych dla strategii zabezpieczających, w których instrumentem zabezpieczającym są kontrakty IRS, a także zyski i straty na instrumencie zabezpieczającym oraz na pozycji zabezpieczanej związane z zabezpieczanym ryzykiem (zabezpieczenie wartości godziwej).

INFORMACJE FINANSOWE

WYNIK NA INSTRUMENTACH FINANSOWYCH WYCENIANYCH DO WARTOŚCI GODZIWEJ	2017	2016
Instrumenty dłużne	3	(15)
Instrumenty kapitałowe	2	3
Instrumenty pochodne (w tym nieefektywna część zabezpieczenia przepływów pieniężnych)	4	11
Pozostałe, w tym zyski i straty na instrumencie zabezpieczającym oraz na pozycji zabezpieczanej związane z zabezpieczanym ryzykiem (zabezpieczenie wartości godziwej)	(1)	5
Razem	8	4

11. WYNIK NA INWESTYCYJNYCH PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do portfela inwestycyjnych papierów wartościowych.

INFORMACJE FINANSOWE

WYNIK NA INWESTYCYJNYCH PAPIERACH WARTOŚCIOWYCH	2017	2016
Kapitałowe papiery wartościowe ¹	3	418
Dłużne papiery wartościowe	43	88
Razem	46	506

¹ W 2016 roku Grupa Kapitałowa rozpoznała zysk z tytułu rozliczenia transakcji Visa w wysokości 418 milionów PLN (szczegółowy opis transakcji zawarto w nocie „Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży”).

12. WYNIK Z POZYCJI WYMIANY

ZASADY RACHUNKOWOŚCI ORAZ KLASYFIKACJA

Wynik z pozycji wymiany obejmuje dodatnie i ujemne różnice kursowe, zarówno zrealizowane, jak i niezrealizowane, wynikające z wyceny aktywów i zobowiązań walutowych oraz z wyceny do wartości godziwej walutowych instrumentów pochodnych (FX forward, FX swap, CIRS oraz opcje walutowe). W pozycji tej ujmowana jest również część nieefektywna zabezpieczenia zmienności przepływów pieniężnych dla strategii zabezpieczających, w których instrumentem zabezpieczającym są kontrakty CIRS.

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów, pożyczek i innych należności wyrażonych w walutach obcych, które są tworzone w złotych, podlegają aktualizacji wraz ze zmianą wartości wyceny aktywów walutowych, na które są tworzone. Efekt tej aktualizacji ujmowany jest w wyniku z pozycji wymiany.

WYNIK Z POZYCJI WYMIANY	2017	2016
Wynik z pozycji wymiany	452	503
Razem	452	503

13. POZOSTAŁE PRZYCHODY I KOSZTY OPERACYJNE

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Do pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych zalicza się przychody i koszty niezwiązane bezpośrednio z działalnością bankową. Pozostałe przychody operacyjne obejmują głównie zyski ze sprzedaży inwestycji mieszkaniowych, sprzedaży/likwidacji składników środków trwałych, wartości niematerialnych i aktywów przejętych za długi, sprzedaży udziałów jednostki zależnej, otrzymanych odszkodowań, kar, grzywien, przychodów z tytułu dzierżawy/najmu nieruchomości. Natomiast na pozostałe koszty operacyjne składają się głównie straty ze sprzedaży/likwidacji środków trwałych, wartości niematerialnych i aktywów przejętych za długi oraz koszty przekazanych darowizn.

Do pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych zalicza się również w spółkach Grupy Kapitałowej odpowiednio przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, jak również koszty ich wytworzenia.

Przychody ze świadczenia usług budowlanych (działalność deweloperska) rozpoznawane są z zastosowaniem metody zakończonego kontraktu, polegającej na ujmowaniu w trakcie trwania budowy wszystkich kosztów dotyczących inwestycji mieszkaniowych jako produkcji w toku, natomiast wpłat wnoszonych na poczet nabycia lokali jako przychodów przyszłych okresów.

INFORMACJE FINANSOWE

POZOSTAŁE PRZYCHODY OPERACYJNE	2017	2016
przychody netto ze sprzedaży produktów i usług ¹	472	313
przychody ze sprzedaży jednostek zależnych	-	77
zyski ze sprzedaży, likwidacji środków trwałych, wartości niematerialnych oraz aktywów do zbycia	95	86
otrzymane odszkodowania, kary i grzywny	22	80
przychody uboczne	27	26
odzyskane należności przedawnione, umorzone, nieściągalne	3	7
inne	91	60
Razem	710	649

¹ W tym przychody zakończonej w II kwartale 2017 roku inwestycji Neptun Park w kwocie 36 milionów PLN oraz z tytułu sprzedaży nieruchomości w kwocie 32 miliony PLN.

POZOSTAŁE KOSZTY OPERACYJNE	2017	2016
koszty sprzedanych produktów i usług ¹	(118)	(150)
straty na sprzedaży, likwidacji środków trwałych, wartości niematerialnych oraz aktywów do zbycia	(21)	(33)
koszty przekazanych darowizn	(23)	(31)
koszty uboczne	(17)	(18)
inne	(61)	(98)
Razem	(240)	(330)

¹W tym koszty zakończonej w II kwartale inwestycji Neptun Park w kwocie 21 milionów PLN.

14. WYNIK Z TYTUŁU ODPISÓW AKTUALIZUJĄCYCH Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI I REZERW

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Zasady rachunkowości dotyczące rozpoznania wyników z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw zostały opisane dla poszczególnych pozycji odpowiednio w notach wskazanych w tabeli poniżej. Na wynik z tytułu odpisów składają się utworzenia oraz rozwiązania odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw.

INFORMACJE FINANSOWE

WYNIK Z TYTUŁU ODPISÓW AKTUALIZUJĄCYCH Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI I REZERW	Nota	2017	2016
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	26	(24)	(52)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	25	(1 504)	(1 504)
Rzeczowe aktywa trwałe	30	(8)	10
Wartości niematerialne	30	(1)	(4)
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	41	(26)	(30)
Zapasy		3	(3)
Inne należności (inne aktywa)		(37)	(48)
Rezerwa na sprawy sporne oraz udzielone zobowiązania i gwarancje	38	(21)	9
Rezerwa na przyszłe zobowiązania (inne rezerwy)	38	(2)	(1)
Razem		(1 620)	(1 623)

15. OGÓLNE KOSZTY ADMINISTRACYJNE

Zasady rachunkowości oraz klasyfikacja Informacje finansowe: Ogólne koszty administracyjne Świadczenia pracownicze Leasing operacyjny - leasingobiorca
--

ZASADY RACHUNKOWOŚCI ORAZ KLASYFIKACJA

ŚWIADCZENIA PRACOWNICZE	<p>Świadczenia pracownicze obejmują obok kosztów wynagrodzeń i ubezpieczeń społecznych (w tym z tytułu składek na świadczenia emerytalno – rentowe, które szczegółowo opisano w nocie „Rezerwy”) także koszty z tytułu pracowniczego programu emerytalnego stanowiącego program określonych składek oraz programu zmiennych składników wynagrodzeń osób zajmujących stanowiska kierownicze, którego część ujmowana jest jako zobowiązanie z tytułu płatności na bazie akcji rozliczonych w środkach pieniężnych zgodnie z MSSF 2 Płatności w formie akcji (szczegółowo program zmiennych wynagrodzeń został opisany w nocie „Świadczenia dla kluczowego personelu kierowniczego PKO Banku Polskiego SA”).</p> <p>W Banku od 2013 roku działa Pracowniczy Program Emerytalny (PPE). W ramach PPE (dla pracowników, którzy przystąpili do Programu) Grupa Kapitałowa nalicza składkę podstawową o wartości 3% składników wynagrodzenia, od których naliczane są składki na ubezpieczenia społeczne. Pracownicy mają prawo do zadeklarowania składek dodatkowych, które są odprowadzane do PPE za pośrednictwem pracodawcy i potrącane są z wynagrodzenia pracownika. PPE zarządza PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA.</p> <p>Grupa Kapitałowa tworzy również w ciężar kosztów wynagrodzeń rezerwę na przyszłe zobowiązania z tytułu odszkodowań i odpraw pieniężnych wypłacanych pracownikom, z którymi zostaje rozwiązany stosunek pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, a także rozliczenia okresowe z tytułu kosztów przypadających na bieżący okres, które poniesione zostaną w przyszłym okresie, w tym premii oraz z tytułu niewykorzystanych urlopów wypoczynkowych, po uwzględnieniu wszystkich pozostających do wykorzystania zaległych dni urlopów.</p>
KOSZTY RZECZOWE	<p>Ujmuje się tu następujące pozycje: koszty utrzymania i wynajmu majątku trwałego, koszty obsługi informatycznej i telekomunikacyjnej, koszty działalności administracyjnej, koszty promocji i reklamy, ochrony mienia oraz koszty szkoleń.</p> <p>Opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego oraz późniejsze raty leasingowe ujmowane są jako koszty w rachunku zysków i strat metodą liniową w okresie trwania leasingu.</p>
AMORTYZACJA	<p>Zasady amortyzacji szczegółowo opisano w nocie „Wartości niematerialne i rzeczowe aktywa trwałe”</p>
SKŁADKA I WPŁATY NA BANKOWY FUNDUSZ GWARANCYJNY	<p>Zgodnie z interpretacją KIMSF 21 Opłaty publiczne, opłaty ponoszone przez Grupę Kapitałową na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego są ujmowane w rachunku zysków i strat w momencie zajścia zdarzenia obligującego.</p> <p>W 2016 roku Grupa Kapitałowa zobligowana była do wnoszenia składek z tytułu opłaty obowiązkowej oraz opłaty ostrożnościowej w okresach kwartalnych, w związku z tym koszty z tego tytułu były ujmowane w rachunku zysków i strat kwartalnie.</p> <p>Począwszy od 2017 roku Grupa Kapitałowa wnosi składki na fundusz gwarancyjny banków (kwartalnie) i fundusz przymusowej restrukturyzacji banków (raz do roku). W przypadku składki na fundusz przymusowej restrukturyzacji banków obowiązek wniesienia składki powstaje z 1 stycznia danego roku, stąd jej wartość ujęta została w kosztach I kwartału 2017 roku. Składki na fundusz gwarancyjny i przymusowej restrukturyzacji nie stanowią kosztów uzyskania przychodów.</p>
PODATKI I OPŁATY	<p>Ujmuje się tu następujące pozycje: podatek od nieruchomości, wpłaty dokonywane na rzecz Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, opłaty komunalne i administracyjne.</p>

INFORMACJE FINANSOWE

OGÓLNE KOSZTY ADMINISTRACYJNE	2017	2016
Świadczenia pracownicze	(2 974)	(2 836)
Koszty rzeczowe	(1 409)	(1 422)
Amortyzacja	(844)	(801)
Składki na Bankowy Fundusz Gwarancyjny (BFG)	(401)	(438)
Podatki i opłaty	(156)	(69)
Koszty z tytułu dodatkowej składki na BFG ¹	-	(24)
Razem	(5 784)	(5 590)

¹ 28 października 2016 roku Grupa Kapitałowa otrzymała od BFG informację, zgodnie z którą Grupa Kapitałowa zobowiązana była wnieść obowiązkową wpłatę przeznaczoną na wypłatę środków gwarantowanych z tytułu depozytów zgromadzonych w Banku Spółdzielczym w Nadarzynie. 28 października 2016 roku BFG opublikował uchwałę nr 308/DGD/2016 Zarządu BFG w sprawie realizacji wypłat środków gwarantowanych deponentom Banku Spółdzielczego w Nadarzynie oraz powiadomił Grupę Kapitałową o konieczności dokonania na rzecz BFG wpłaty 24 miliony PLN do 2 listopada 2016 roku. Grupa Kapitałowa wniosła opłatę 2 listopada 2016 roku.

Wartość składki Grupy Kapitałowej na fundusz gwarancyjny za 2017 rok wynosiła 192 miliony PLN, a na fundusz przymusowej restrukturyzacji banków 209 milionów PLN. Wartość opłaty obowiązkowej za 2016 rok wynosiła 298 milionów PLN, a z tytułu opłaty ostrożnościowej 140 milionów PLN.

ŚWIADCZENIA PRACOWNICZE	2017	2016
Wynagrodzenia, w tym:	(2 497)	(2 373)
koszty składek pracowniczego programu emerytalnego	(47)	(46)
Ubezpieczenia, w tym:	(399)	(379)
składki na świadczenia emerytalne i rentowe	(270)	(310)
Inne świadczenia na rzecz pracowników	(78)	(84)
Razem	(2 974)	(2 836)

LEASING OPERACYJNY – LEASINGOBIORCA

Koszty leasingu operacyjnego dla leasingobiorcy ujmowane są w ogólnych kosztach administracyjnych w pozycji koszty rzeczowe. Definicję leasingu operacyjnego spełniają m.in. umowy najmu i dzierżawy zawierane przez Grupę Kapitałową w ramach normalnej działalności operacyjnej. Wszystkie umowy zawierane są na warunkach rynkowych.

Opłaty leasingowe i subleasingowe ujęte jako koszt danego okresu w 2017 roku wyniosły 249 milionów PLN (w 2016 roku wyniosły 263 miliony PLN).

ŁĄCZNA KWOTA PRZYSZŁYCH OPŁAT LEASINGOWYCH Z TYTUŁU NIEODWOŁALNEGO LEASINGU OPERACYJNEGO	31.12.2017	31.12.2016
Dla okresu:		
do 1 roku	209	243
od 1 roku do 5 lat	383	449
powyżej 5 lat	95	140
Razem	687	832

16. PODATEK OD NIEKTÓRYCH INSTYTUCJI FINANSOWYCH

1 lutego 2016 roku weszła w życie ustawa z 15 stycznia 2016 roku o podatku od niektórych instytucji finansowych, która objęła m.in. banki oraz zakłady ubezpieczeń. Podstawę opodatkowania stanowi nadwyżka sumy aktywów podmiotu ponad 4 miliardy PLN, w przypadku banków wynikająca z zestawienia obrotów i sald na koniec każdego miesiąca. Banki są uprawnione do pomniejszenia podstawy opodatkowania m.in. o wartość funduszy własnych, a także wartość skarbowych papierów wartościowych. Dodatkowo banki obniżają podstawę opodatkowania o wartość aktywów nabytych od NBP, stanowiących zabezpieczenie kredytu refinansowego udzielonego przez NBP. Stawka podatku dla wszystkich podatników wynosi 0,0366% miesięcznie, a podatek jest płacony miesięcznie do 25 dnia miesiąca następującego po miesiącu, którego dotyczy. Podatek po raz pierwszy został zapłacony za luty 2016 roku. Zapłacony podatek nie stanowi kosztu uzyskania przychodu w podatku dochodowym od osób prawnych.

	2017	2016
Podatek od niektórych instytucji finansowych, z tego:		
PKO Bank Polski SA	(894)	(820)
PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA	(5)	(4)
PKO Bank Hipoteczny SA	(32)	(4)
PKO Towarzystwo Ubezpieczeń SA	(1)	(1)
Razem	(932)	(829)

17. PODATEK DOCHODOWY

Zasady rachunkowości
Informacje finansowe:
Obciążenie podatkowe
Uzgodnienie efektywnej stopy podatkowej
Aktywa z tytułu podatku odroczonego netto

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Podatek dochodowy ujmowany jest jako podatek bieżący oraz podatek odroczony. Podatek dochodowy bieżący ujmowany jest w rachunku zysków i strat. Podatek dochodowy odroczony w zależności od źródła pochodzenia różnic przejściowych ujmowany jest w rachunku zysków i strat lub w innych dochodach całkowitych.

PODATEK BIEŻĄCY

Podatek dochodowy bieżący obliczany jest na podstawie zysku księgowego brutto skorygowanego o przychody, które zgodnie z przepisami podatkowymi nie są zaliczane do przychodów podatkowych, przychody podatkowe niebędące przychodami księgowymi, koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów i koszty podatkowe niebędące kosztami księgowymi, zgodnie z właściwymi przepisami prawa podatkowego. Pozycje te obejmują głównie przychody i koszty z tytułu odsetek naliczonych do otrzymania i zapłacenia, odpisy z tytułu utraty wartości należności oraz rezerwy na zobowiązania pozabilansowe.

PODATEK DOCHODOWY ODROZONY

Podatek dochodowy odroczony ujmowany jest w wysokości różnicy pomiędzy wartością podatkową aktywów i zobowiązań a ich wartością bilansową dla celów raportowania finansowego. Grupa Kapitałowa tworzy rezerwy oraz aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazywane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej. Zmiana stanu rezerw oraz aktywów z tytułu podatku dochodowego odroczonego zaliczana jest do obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego z wyjątkiem skutków wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, wyceny instrumentów zabezpieczających oraz zysków i strat aktuarialnych odnoszonych na inne dochody całkowite, w przypadku których zmiany stanu rezerw oraz aktywów z tytułu podatku dochodowego odroczonego są rozliczane z innymi dochodami całkowitymi. Przy ustalaniu podatku dochodowego odroczonego uwzględnia się wartość aktywów i rezerw na odroczony podatek na początek i koniec okresu sprawozdawczego.

Wartość bilansowa składników aktywów z tytułu odroczonego podatku jest weryfikowana każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego i ulega stosownemu obniżeniu, o ile przestało być prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz rezerwy na podatek odroczone wyceniane są z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą obowiązywać w okresie, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa wykorzystana, przyjmując za podstawę stawki podatkowe (i przepisy podatkowe) obowiązujące na koniec okresu sprawozdawczego lub takie, których obowiązywanie w przyszłości jest pewne na koniec okresu sprawozdawczego.

Grupa Kapitałowa dla spółek działających na terytorium Polski stosuje dla odroczonego podatku dochodowego stawkę podatkową w wysokości 19%, dla spółek działających na terytorium Ukrainy w wysokości 18%, a dla spółek działających na terytorium Szwecji w wysokości 22%.

Grupa Kapitałowa kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego wtedy i tylko wtedy, gdy posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do przeprowadzenia kompensat należności ze zobowiązaniami z tytułu bieżącego podatku i odroczonego podatek dochodowy ma związek z tym samym podatnikiem i tym samym organem podatkowym.

INFORMACJE FINANSOWE

OBCIĄŻENIE PODATKOWE

	2017	2016
Bieżące obciążenie podatkowe	(1 264)	(1 243)
Odroczony podatek dochodowy	124	336
Obciążenie podatkowe wykazane w rachunku zysków i strat	(1 140)	(907)
Obciążenie podatkowe wykazane w innych dochodach całkowitych	(141)	130
Razem	(1 281)	(777)

Spółki Grupy Kapitałowej są podatnikami podatku dochodowego od osób prawnych. Wartość ustalonego bieżącego zobowiązania Spółek przekazywana jest na rzecz właściwych dla nich miejscowo urzędów administracji podatkowej.

Ostateczne uregulowanie zobowiązania poszczególnych Spółek Grupy Kapitałowej z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych za 2017 rok nastąpi z zachowaniem terminów przewidzianych przepisami właściwego dla nich prawa podatkowego.

UZGODNIENIE EFEKTYWNEJ STOPY PODATKOWEJ

	2017	2016
Zysk brutto	4 249	3 783
Podatek według ustawowej stawki podatkowej obowiązującej w Polsce (19%)	(807)	(719)
Efekt innych stawek podatkowych jednostek zagranicznych	1	-
Wpływ trwałych różnic pomiędzy zyskiem brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym, w tym:	(349)	(238)
Podatek od niektórych instytucji finansowych	(177)	(158)
Składki na BFG	(76)	(26)
Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom niestanowiące kosztów uzyskania przychodów	(61)	(18)
Utworzenie odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości inwestycji w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia niestanowiące kosztów uzyskania przychodów	(5)	(5)
Pozostałe różnice	(30)	(31)
Wpływ innych różnic pomiędzy zyskiem brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym, w tym ulga na nowe technologie i darowizny	15	50
Obciążenie podatkowe wykazane w rachunku zysków i strat	(1 140)	(907)
Efektywna stopa podatkowa	26,83%	23,98%

W myśl zasad dotyczących przedawnienia zobowiązań podatkowych, kontrola prawidłowości rozliczeń z tytułu podatków może być przeprowadzona w okresie 5 lat licząc od końca roku, w którym upłynął termin złożenia odpowiedniej deklaracji podatkowej.

AKTYWA Z TYTUŁU PODATKU ODROZONEGO NETTO

REZERWA Z TYTUŁU PODATKU ODROZONEGO	31.12.2016	Rachunek zysków i strat	Inne dochody całkowite	31.12.2017
Odsetki naliczone od należności (kredytów)	239	(15)	-	224
Odsetki skapitalizowane od kredytów mieszkaniowych	118	(12)	-	106
Odsetki od papierów wartościowych	43	19	-	62
Wycena papierów wartościowych	5	(55)	58	8
Wycena pochodnych instrumentów finansowych	2	6	-	8
Różnica pomiędzy wartością bilansową i podatkową rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych	351	(18)	-	333
Koszty zapłacone z góry	70	50	-	120
Dodatnie różnice kursowe	-	18	-	18
Pozostała wartość dodatnich różnic przejściowych	2	2	-	4
				-
Rezerwa brutto z tytułu podatku odroczonego	830	(5)	58	883
AKTYWA Z TYTUŁU PODATKU ODROZONEGO				
Odsetki naliczone od zobowiązań	110	6	-	116
Wycena pochodnych instrumentów finansowych	184	(29)	1	156
Wycena papierów wartościowych	135	(51)	(84)	-
Rezerwa na świadczenia pracownicze	91	3	-	94
Odpisy z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych	720	15	-	735
Provizje do rozliczenia w czasie metodą liniową i efektywną stopą procentową	667	38	-	705
Rezerwa na koszty do poniesienia	45	(4)	-	41
Strata podatkowa	15	1	-	16
Różnice kursowe	14	(13)	-	1
Różnica pomiędzy wartością bilansową i podatkową rzeczowego majątku trwałego i wartości niematerialnych, w tym przedmiotu leasingu	575	148	-	723
Pozostała wartość ujemnych różnic przejściowych	22	5	-	27
Aktywa brutto z tytułu podatku odroczonego	2 578	119	(83)	2 614
Łączny efekt różnic przejściowych	1 748	124	(141)	1 731
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (prezentowana w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej)	31			36
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego (prezentowane w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej)	1 779			1 767

18. ZYSK PRZYPADAJĄCY NA JEDNĄ AKCJĘ

ZYSK NA AKCJĘ	2017	2016
Zysk netto przypadający na akcjonariuszy jednostki dominującej	3 104	2 874
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie (w mln)	1 250	1 250
Zysk przypadający na jedną akcję (w PLN na akcję)	2,48	2,30

Zarówno w 2017 roku, jak i w 2016 roku nie występowały instrumenty rozwadniające zysk przypadający na jedną akcję. W związku z powyższym wartość rozwodnionego zysku przypadającego na jedną akcję pokrywa się z wartością podstawowego zysku przypadającego na jedną akcję.

NOTY DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ

19. KASA, ŚRODKI W BANKU CENTRALNYM

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Pozycja „Kasa, środki w Banku Centralnym” obejmuje gotówkę ujmowaną w wartości nominalnej oraz środki na rachunku bieżącym i lokaty w Banku Centralnym wyceniane w kwocie wymaganej zapłaty obejmującej również ewentualne odsetki od tych środków.

INFORMACJE FINANSOWE

KASA, ŚRODKI W BANKU CENTRALNYM	31.12.2017	31.12.2016
Rachunek bieżący w Banku Centralnym	11 172	7 460
Gotówka	4 673	4 185
Lokaty w Banku Centralnym	1 965	1 680
Razem	17 810	13 325

Grupa Kapitałowa może wykorzystywać w ciągu dnia środki na rachunkach rezerwy obowiązkowej do bieżących rozliczeń pieniężnych na podstawie dyspozycji złożonej do Narodowego Banku Polskiego, musi jednak zapewnić utrzymanie średniego miesięcznego salda na tym rachunku w odpowiedniej wysokości wynikającej z deklaracji rezerwy obowiązkowej.

Środki na rachunku rezerwy obowiązkowej są oprocentowane w wysokości 0,9 stopy referencyjnej. Na 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku oprocentowanie to wynosiło 1,35%.

20. NALEŻNOŚCI OD BANKÓW

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Należności od banków są to aktywa finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej pomniejszone o ewentualne odpisy z tytułu utraty wartości, za wyjątkiem środków pieniężnych w drodze, które wycenia się w wartości nominalnej. Jeżeli dla należności nie można ustalić harmonogramu przyszłych przepływów pieniężnych, a więc także ustalić efektywnej stopy procentowej, należność wycenia się według kwoty wymaganej zapłaty.

Zakupione papiery wartościowe z przyrzeczeniem odsprzedaży ujmuje się jako należności od banków jeśli kontrahentem jest bank. Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży są wyceniane według zamortyzowanego kosztu. Różnica między ceną zakupu i odkupu (sprzedaży) jest traktowana odpowiednio jako przychód odsetkowy i rozliczana jest w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

INFORMACJE FINANSOWE

NALEŻNOŚCI OD BANKÓW	31.12.2017	31.12.2016
Lokaty w bankach	3 710	3 846
Rachunki bieżące	1 470	784
Udzielone kredyty i pożyczki	51	50
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	-	661
Środki pieniężne w drodze	2	4
Razem brutto	5 233	5 345
Odpis z tytułu utraty wartości należności	-	-
Razem netto	5 233	5 345

NALEŻNOŚCI OD BANKÓW - EKSPOZYCJA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA RYZYKO KREDYTOWE	Zaangażowanie	
	31.12.2017	31.12.2016
Należności bez rozpoznanej utraty wartości, nieprzeterminowane	5 233	5 345
Razem brutto	5 233	5 345
Razem netto	5 233	5 345

21. AKTYWA FINANSOWE PRZEZNACZONE DO OBROTU Z WYŁĄCZENIEM POCHODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Grupa Kapitałowa klasyfikuje do tej kategorii instrumenty finansowe nabywane lub zaciągnięte głównie w celu sprzedaży lub odkupienia w bliskim terminie, tzw. portfel handlowy Grupy Kapitałowej oraz instrumenty w portfelu Domu Maklerskiego. Są one wyceniane w wartości godziwej zarówno na moment początkowego ujęcia, jak i w czasie późniejszej wyceny, a skutki tej wyceny są odnoszone do rachunku zysków i strat. Grupa Kapitałowa do aktywów przeznaczonych do obrotu zalicza również instrumenty pochodne (prezentowane w odrębnej nocie) z wyłączeniem instrumentów pochodnych zakwalifikowanych do rachunkowości zabezpieczeń.

INFORMACJE FINANSOWE

AKTYWA FINANSOWE PRZEZNACZONE DO OBROTU Z WYŁĄCZENIEM POCHODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe	405	312
obligacje skarbowe PLN	151	186
obligacje skarbowe walutowe	138	6
obligacje komunalne PLN	23	42
obligacje korporacyjne PLN	92	76
obligacje korporacyjne walutowe	1	2
Udziały i akcje w innych jednostkach - notowane na giełdach	19	11
Certyfikaty inwestycyjne, prawa do akcji, prawa poboru	7	3
Razem	431	326

W pozycji obligacje skarbowe PLN i walutowe ujmowane są obligacje Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej.

DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE WEDŁUG TERMINÓW ZAPADALNOŚCI (W WARTOŚCI BILANSOWEJ)	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	9	20
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	4	-
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	48	65
powyżej 1 roku do 5 lat	260	115
powyżej 5 lat	84	112
Razem	405	312

22. POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE

Zasady rachunkowości
Szacunki i oceny
Informacje finansowe
Pochodne instrumenty finansowe
Rodzaje kontraktów
Wartości nominalne instrumentów bazowych na 31.12.2017 roku
Wartości nominalne instrumentów bazowych na 31.12.2016 roku
Kalkulacje szacunków

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

W ramach swojej działalności Grupa Kapitałowa wykorzystuje pochodne instrumenty finansowe służące do celów zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością. Najczęściej wykorzystywanymi instrumentami pochodnymi w działalności Grupy Kapitałowej są: IRS, CIRS, FX Swap, opcje, commodity swap, FRA, Forward i Futures. Pochodne instrumenty finansowe ujmowane są w wartości godziwej począwszy od dnia zawarcia transakcji. Instrument pochodny jest prezentowany w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe” jako aktywo, jeśli jego wartość godziwa jest dodatnia albo zobowiązanie jeżeli jego wartość godziwa jest ujemna.

Grupa Kapitałowa zalicza zmiany wartości godziwej instrumentów pochodnych niezakwalifikowanych do rachunkowości zabezpieczeń oraz wynik z rozliczenia tych instrumentów do wyniku na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat albo do wyniku z pozycji wymiany, w zależności od rodzaju instrumentu.

WBUDOWANE INSTRUMENTY POCHODNE

W zakresie wbudowanych instrumentów pochodnych Grupa Kapitałowa dokonuje oceny, czy dana umowa zawiera wbudowany instrument pochodny na moment przystąpienia do umowy. Ponowna ocena jest dokonywana jedynie wtedy, gdy nastąpią zmiany w umowie istotnie wpływające na wynikające z niej przepływy pieniężne. Instrumenty pochodne podlegające wydzieleniu z umów zasadniczych i osobnemu ujęciu w księgach rachunkowych wyceniane są według wartości godziwej. Wycena prezentowana jest w sprawozdaniu z sytuacji finansowej w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów pochodnych odnoszone są do rachunku zysków i strat do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej” lub „Wynik z pozycji wymiany”.

SZACUNKI I OCENY

Wartość godziwą nieopcyjnych instrumentów pochodnych wyznacza się stosując modele wyceny bazujące na zdyskontowanych przepływach pieniężnych możliwych do otrzymania z danego instrumentu finansowego. Opcje wyceniane są przy użyciu modeli wyceny opcji. Zmienne oraz założenia używane do wyceny obejmują, w miarę dostępności, dane pochodzące z możliwych do obserwacji rynków.

Wartość godziwa instrumentów pochodnych uwzględnia własne ryzyko kredytowe DVA (debit value adjustment), jak i ryzyko kredytowe kontrahenta CVA (credit value adjustment). Proces kalkulacji korekt CVA i DVA obejmuje wybór metody wyznaczenia spreadu na ryzyko kredytowe kontrahenta lub Grupy Kapitałowej (np. metoda ceny rynkowej oparta na płynnych notowaniach cen instrumentów dłużnych wyemitowanych przez kontrahenta, metoda spreadu implikowanego z kontraktów Credit Default Swap), oszacowanie prawdopodobieństwa niewypłacalności kontrahenta lub Grupy Kapitałowej oraz stopy odzysku, a także wyliczenie wysokości korekt CVA i DVA.

Stosowane przez Grupę Kapitałową techniki wyceny nieopcyjnych instrumentów pochodnych opierają się na krzywych dochodowości konstruowanych na podstawie dostępnych danych rynkowych (stawki depozytów na rynku międzybankowym, kwotowania transakcji IRS).

INFORMACJE FINANSOWE

POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE	31.12.2017		31.12.2016	
	Aktywa	Zobowiązania	Aktywa	Zobowiązania
Instrumenty zabezpieczające	887	204	382	1 135
Pozostałe instrumenty pochodne	1 711	2 536	2 519	3 063
Razem	2 598	2 740	2 901	4 198

RODZAJ KONTRAKTÓW	31.12.2017		31.12.2016	
	Aktywa	Zobowiązania	Aktywa	Zobowiązania
IRS	965	1 420	1 387	2 098
CIRS	874	229	570	1 391
FX Swap	161	380	205	164
Opcje	254	250	450	341
Comodity swap	129	128	97	96
FRA	1	1	2	2
Forward	206	324	177	106
Futures	7	8	-	-
Inne	1	-	13	-
Razem	2 598	2 740	2 901	4 198

WARTOŚCI NOMINALNE INSTRUMENTÓW BAZOWYCH (RAZEM SPRZEDAŻ I KUPNO) NA 31.12.2017 ROKU WG TERMINÓW ZAPADALNOŚCI

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesiące do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Transakcje stopy procentowej						
Opcje Cap Floor Collar Swaption	-	-	154	442	131	727
Zakup	-	-	43	221	65	329
Sprzedaż	-	-	111	221	66	398
IRS	12 302	21 058	73 654	161 954	29 028	297 996
Zakup	6 151	10 529	36 827	80 977	14 514	148 998
Sprzedaż	6 151	10 529	36 827	80 977	14 514	148 998
FRA	1 663	1 000	8 400	500	-	11 563
Zakup	1 352	-	3 300	250	-	4 902
Sprzedaż	311	1 000	5 100	250	-	6 661
Futures na stopę procentową	-	1	4	2	-	7
Zakup	-	1	3	2	-	6
Sprzedaż	-	-	1	-	-	1
Transakcje kapitałowymi papierami wartościowymi						
Opcje equity	98	82	185	82	-	447
Zakup	49	41	93	41	-	224
Sprzedaż	49	41	92	41	-	223
Transakcje walutowe (FX)						
Forward	5 557	5 482	9 859	6 294	4	27 196
Zakup walut	2 776	2 742	4 904	3 097	3	13 522
Sprzedaż walut	2 781	2 740	4 955	3 197	1	13 674
FX swap	32 246	7 167	2 435	1 227	-	43 075
Zakup walut	16 102	3 512	1 218	627	-	21 459
Sprzedaż walut	16 144	3 655	1 217	600	-	21 616
CIRS	-	-	2 365	40 544	26 355	69 264
Zakup walut	-	-	1 178	21 676	15 486	38 340
Sprzedaż walut	-	-	1 187	18 868	10 869	30 924
Opcje walutowe	2 100	8 579	29 007	3 620	-	43 306
Zakup walut	973	4 381	15 380	1 839	-	22 573
Sprzedaż walut	1 127	4 198	13 627	1 781	-	20 733
Transakcje metalami szlachetnymi i towarami	1 138	1 332	1 403	667	-	4 540
Zakup	569	666	702	334	-	2 271
Sprzedaż	569	666	701	333	-	2 269
Inne	946	-	-	10	-	956
Zakup	5	-	-	10	-	15
Sprzedaż	941	-	-	-	-	941
Razem instrumenty pochodne	56 050	44 701	127 466	215 342	55 518	499 077

WARTOŚCI NOMINALNE INSTRUMENTÓW BAZOWYCH (RAZEM SPRZEDAŻ I KUPNO) NA 31.12.2016 ROKU WG TEMINÓW ZAPADALNOŚCI						
	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesiące do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Transakcje stopy procentowej						
Opcje Cap Floor Collar Swaption	-	259	-	916	148	1 323
Zakup	-	-	-	458	74	532
Sprzedaż	-	259	-	458	74	791
IRS	5 974	18 137	121 272	164 764	37 810	347 957
Zakup	2 987	9 069	60 636	82 382	18 905	173 979
Sprzedaż	2 987	9 068	60 636	82 382	18 905	173 978
FRA	-	-	18 477	1 250	-	19 727
Zakup	-	-	7 087	500	-	7 587
Sprzedaż	-	-	11 390	750	-	12 140
Futures na stopę procentową	-	1	400	-	-	401
Zakup	-	-	400	-	-	400
Sprzedaż	-	1	-	-	-	1
Transakcje kapitałowymi papierami wartościowymi						
Futures equity	15	-	-	-	-	15
Zakup	8	-	-	-	-	8
Sprzedaż	7	-	-	-	-	7
Opcje equity	-	57	202	371	-	630
Zakup	-	55	127	133	-	315
Sprzedaż	-	2	75	238	-	315
Transakcje walutowe (FX)						
Forward	5 921	3 678	9 113	4 651	6	23 369
Zakup walut	2 972	1 832	4 553	2 297	6	11 660
Sprzedaż walut	2 949	1 846	4 560	2 354	-	11 709
FX swap	23 608	5 908	8 404	1 563	-	39 483
Zakup walut	11 818	2 962	4 214	795	-	19 789
Sprzedaż walut	11 790	2 946	4 190	768	-	19 694
CIRS	3 605	2 550	1 722	22 348	10 577	40 802
Zakup walut	1 734	1 275	861	10 687	6 508	21 065
Sprzedaż walut	1 871	1 275	861	11 661	4 069	19 737
Opcje walutowe	990	1 957	21 111	4 473	-	28 531
Zakup walut	613	1 062	10 762	2 506	-	14 943
Sprzedaż walut	377	895	10 349	1 967	-	13 588
Transakcje metalami szlachetnymi i towarami	997	512	1 027	863	-	3 399
Zakup	499	256	514	432	-	1 701
Sprzedaż	498	256	513	431	-	1 698
Inne	2 079	-	-	7	-	2 086
Zakup	-	-	-	7	-	7
Sprzedaż	2 079	-	-	-	-	2 079
Razem instrumenty pochodne	43 189	33 059	181 728	201 206	48 541	507 723

KALKULACJA SZACUNKÓW

Grupa Kapitałowa przeprowadziła symulację w celu ustalenia możliwego wpływu zmian krzywych dochodowości na wycenę transakcji.

SZACUNKOWA ZMIANA WYCENY PRZY PRZESUNIĘCIU RÓWNOLEGŁYM KRZYWYCH DOCHODOWOŚCI:	31.12.2017		31.12.2016	
	scenariusz +50bp	scenariusz -50bp	scenariusz +50bp	scenariusz -50bp
IRS	(83)	84	(119)	121
CIRS	(117)	120	(88)	91
pozostałe instrumenty	7	(7)	(4)	4
Razem	(193)	197	(211)	216

Na 31 grudnia 2017 roku wartość korekty z tytułu CVA i DVA wynosiła 2 miliony PLN (na 31 grudnia 2016 roku 7 milionów PLN).

23. POCHODNE INSTRUMENTY ZABEZPIEZAJĄCE

Zasady rachunkowości

Rodzaje strategii zabezpieczających stosowanych przez Grupę Kapitałową

Informacje finansowe

Wartość bilansowa instrumentów zabezpieczających

Wartość nominalna instrumentów zabezpieczających w podziale na terminy do realizacji na 31 grudnia 2017 roku

Wartość nominalna instrumentów zabezpieczających w podziale na terminy do realizacji na 31 grudnia 2016 roku

Zmiana innych dochodów całkowitych z tytułu zabezpieczeń przepływów pieniężnych oraz nieefektywna część zabezpieczenia przepływów pieniężnych

Zyski lub straty na instrumencie zabezpieczającym oraz na pozycji zabezpieczanej związane z zabezpieczanym ryzykiem

Kalkulacje szacunków

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

STOSOWANIE RACHUNKOWOŚCI ZABEZPIECZEŃ

Rachunkowość zabezpieczeń stosowana jest przez Grupę Kapitałową, gdy spełnione są wszystkie poniższe warunki:

- 1) w momencie ustanowienia zabezpieczenia formalnie wyznaczono i udokumentowano powiązanie zabezpieczające, jak również cel zarządzania ryzykiem przez jednostkę oraz strategię ustanowienia zabezpieczenia,
- 2) oczekuje się, że zabezpieczenie będzie wysoce efektywne,
- 3) planowana transakcja będąca przedmiotem zabezpieczenia musi być wysoce prawdopodobna oraz musi podlegać ryzyku zmienności przepływów pieniężnych, które w rezultacie mogą wpływać na rachunek zysków i strat,
- 4) efektywność zabezpieczenia można wiarygodnie ocenić,
- 5) zabezpieczenie jest na bieżąco oceniane i stwierdza się jego wysoką efektywność we wszystkich okresach sprawozdawczych, na które zabezpieczenie zostało ustanowione.

Na 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa stosowała rachunkowość zabezpieczeń wartości godziwej, natomiast na 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie stosowała takiego zabezpieczenia.

ZAPRZESTANIE STOSOWANIA RACHUNKOWOŚCI ZABEZPIECZEŃ:

- **INSTRUMENT ZABEZPIEZAJĄCY WYGASA, ZOSTAJE SPRZEDANY, ROZWIĄZANY LUB WYKONANY** - skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się dalej w odrębnej pozycji w innych dochodach całkowitych aż do momentu zajścia planowanej transakcji,
- **ZABEZPIECZENIE PRZESTAJE SPEŁNIAĆ KRYTERIA RACHUNKOWOŚCI ZABEZPIECZEŃ** - skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się dalej w odrębnej pozycji w innych dochodach całkowitych aż do momentu zajścia planowanej transakcji,
- **ZAPRZESTANO OCZEKIWAĆ REALIZACJI PLANOWANEJ TRANSAKЦИИ** - skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się w rachunku zysków i strat,
- **UNIEWAŻNIENIE POWIĄZANIA ZABEZPIEZAJĄCEGO** - skumulowane zyski lub straty związane z instrumentem zabezpieczającym odnoszone bezpośrednio na inne dochody całkowite przez okres, w którym zabezpieczenie było efektywne, ujmuje się dalej w odrębnej pozycji w innych dochodach całkowitych, aż do momentu zajścia planowanej transakcji.

ZABEZPIECZENIE PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH

Zmiany wartości godziwej pochodnego instrumentu zabezpieczającego wyznaczonego jako zabezpieczenie przepływów pieniężnych ujmowane są bezpośrednio w innych dochodach całkowitych w części stanowiącej efektywną część zabezpieczenia. Część nieefektywną zabezpieczenia ujmuje się w rachunku zysków i strat w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej” lub „Wynik z pozycji wymiany”.

Kwoty odniesione bezpośrednio na inne dochody całkowite przenoszone są do rachunku zysków i strat w tym samym okresie lub okresach, w których zabezpieczana planowana transakcja wywiera wpływ na rachunek zysków i strat. Odsetki i różnice kursowe wykazywane są w rachunku zysków i strat odpowiednio w pozycjach „Wynik z tytułu odsetek” oraz „Wynik z pozycji wymiany”.

Testy efektywności obejmują wycenę transakcji zabezpieczających, po pomniejszeniu o wartość odsetek naliczonych oraz różnice kursowe od nominału transakcji zabezpieczających (w przypadku transakcji CIRS).

Efektywność zabezpieczenia jest weryfikowana poprzez zastosowanie prospektywnych i retrospektywnych testów efektywności. Testy wykonywane są z częstotliwością miesięczną.

ZABEZPIECZENIE WARTOŚCI GODZIWEJ

Zmiany wartości godziwej pochodnego instrumentu zabezpieczającego wyznaczonego jako zabezpieczenie wartości godziwej ujmowane są w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej” z wyłączeniem komponentu odsetkowego. Komponent odsetkowy prezentuje się w tej samej linii, co przychody odsetkowe z tytułu pozycji zabezpieczanej, tj. w pozycji „Wynik z tytułu odsetek”. Zmianę korekty wyceny do wartości godziwej pozycji zabezpieczanej ujmuje się w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej”.

Testy efektywności obejmują wycenę transakcji zabezpieczających, po pomniejszeniu o wartość odsetek naliczonych.

Efektywność zabezpieczenia jest weryfikowana poprzez zastosowanie prospektywnych i retrospektywnych testów efektywności. Testy wykonywane są z częstotliwością miesięczną.

RODZAJE STRATEGII ZABEZPIECZAJĄCYCH STOSOWANYCH PRZEZ GRUPĘ KAPITAŁOWĄ

STRATEGIA 1	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW HIPOTECZNYCH W CHF ORAZ LOKAT NEGOCJOWANYCH W PLN, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH ORAZ RYZYKA KURSOWEGO, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKcji CIRS
OPIS RELACJI ZABEZPIECZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez kredyty w CHF o zmiennym oprocentowaniu oraz lokat negocjowanych w PLN, z tytułu zmian referencyjnych stóp procentowych w CHF i PLN oraz zmian kursu walutowego CHF/PLN z wykorzystaniem transakcji CIRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIECZANE RYZYKO	ryzyko walutowe i ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIECZAJĄCY	transakcje CIRS, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty o LIBOR 3M CHF, a otrzymuje kupon oparty o WIBOR 3M od kwoty nominalnej zdefiniowanej odpowiednio w CHF oraz PLN
POZYCJA ZABEZPIECZANA	portfel kredytów hipotecznych o zmiennym oprocentowaniu w CHF i portfel krótkoterminowych lokat negocjowanych, łącznie z ich odnawianiem w przyszłości (wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia)
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku - październik 2026 roku

STRATEGIA 2	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW W PLN O ZMIENNYM OPROCENTOWANIU, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCI IRS
OPIS RELACJI ZABEZPIEZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel kredytów w PLN o zmiennym oprocentowaniu wynikającej z ryzyka zmian stóp procentowych z wykorzystaniem transakcji IRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIECZANE RYZYKO	ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIEZAJĄCY	transakcje IRS, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty o zmienną stopę WIBOR 3M, a otrzymuje kupon oparty o stałą stopę od kwoty nominalnej, na którą został zawarty
POZYCJA ZABEZPIECZANA	portfel kredytów w PLN indeksowanych do stopy zmiennej WIBOR 3M
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku – grudzień 2021 roku
STRATEGIA 3	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW W CHF O ZMIENNYM OPROCENTOWANIU, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCI IRS
OPIS RELACJI ZABEZPIEZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel kredytów w CHF o zmiennym oprocentowaniu wynikającej z ryzyka zmian stóp procentowych z wykorzystaniem transakcji IRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIECZANE RYZYKO	ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIEZAJĄCY	transakcje IRS, w których Grupa płaci kupon oparty o zmienną stopę LIBOR CHF 3M, a otrzymuje kupon oparty o stałą stopę od kwoty nominalnej, na którą został zawarty
POZYCJA ZABEZPIECZANA	portfel kredytów w CHF indeksowanych do stopy zmiennej LIBOR CHF 3M
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku – luty 2024 roku
STRATEGIA 4	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW W EUR O ZMIENNYM OPROCENTOWANIU, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCI IRS
OPIS RELACJI ZABEZPIEZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez portfel kredytów w EUR o zmiennym oprocentowaniu wynikającej z ryzyka zmian stóp procentowych z wykorzystaniem transakcji IRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIECZANE RYZYKO	ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIEZAJĄCY	transakcje IRS, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty o zmienną stopę EURIBOR 3M, a otrzymuje kupon oparty o stałą stopę od kwoty nominalnej, na którą został zawarty
POZYCJA ZABEZPIECZANA	portfel kredytów w EUR indeksowanych do stopy zmiennej EURIBOR 3M
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku – czerwiec 2022 roku

STRATEGIA 5	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW W WALUTACH WYMIENIALNYCH O ZMIENNYM OPROCENTOWANIU, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH I RYZYKA KURSOWEGO ORAZ ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH ZOBOWIĄZANIA FINANSOWEGO O STAŁYM OPROCENTOWANIU W WALUCIE WYMIENIALNEJ, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA KURSOWEGO, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCJI CIRS
OPIS RELACJI ZABEZPIECZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych kredytów w walutach wymiennalnych o zmiennym oprocentowaniu, wynikającej z ryzyka zmian stóp procentowych i ryzyka kursowego oraz eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych zobowiązania finansowego o stałym oprocentowaniu w walucie wymiennalnej, wynikającej z ryzyka kursowego z wykorzystaniem transakcji CIRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIECZANE RYZYKO	ryzyko walutowe i ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIECZAJĄCY	transakcje CIRS, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty o zmienną stopę LIBOR CHF 3M, a otrzymuje kupon oparty o stałą stopę USD od kwoty nominalnej, na którą został zawarty
POZYCJA ZABEZPIECZANA	portfel kredytów hipotecznych o zmiennym oprocentowaniu w CHF i zobowiązanie finansowe o stałym oprocentowaniu w USD
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku - wrzesień 2022 roku
STRATEGIA 6	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW HIPOTECZNYCH W WALUTACH WYMIENIALNYCH INNYCH NIŻ CHF ORAZ LOKAT NEGOCJOWANYCH W PLN, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH ORAZ RYZYKA KURSOWEGO, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCJI CIRS
OPIS RELACJI ZABEZPIECZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez kredyty denominowane w walutach wymiennalnych innych niż CHF o zmiennym oprocentowaniu oraz lokat negocjowanych w PLN z tytułu zmian referencyjnych stóp procentowych oraz zmian kursu walutowego z wykorzystaniem transakcji CIRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIECZANE RYZYKO	ryzyko walutowe i ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIECZAJĄCY	transakcje CIRS, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty o EURIBOR 3M, a otrzymuje kupon oparty o WIBOR 3M od kwoty nominalnej, na którą został zawarty
POZYCJA ZABEZPIECZANA	portfel kredytów hipotecznych o zmiennym oprocentowaniu w EUR i portfel krótkoterminowych lokat negocjowanych, łącznie z ich odnawianiem w przyszłości (wysokie prawdopodobieństwo wystąpienia)
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku - marzec 2021 roku

STRATEGIA 7	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH KREDYTÓW HIPOTECZNYCH W WALUCIE WYMIENIALNEJ ORAZ PRODUKTÓW BANKOWYCH REGULARNEGO OSZCZĘDZANIA W PLN, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH ORAZ RYZYKA KURSOWEGO, Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCJI CIRS
OPIS RELACJI ZABEZPIEZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności przepływów pieniężnych generowanych przez kredyty w CHF o zmiennym oprocentowaniu oraz produktów bankowych regularnego oszczędzania w PLN o zmiennym oprocentowaniu z tytułu zmian referencyjnych stóp procentowych w CHF i PLN oraz zmian kursu walutowego CHF/PLN z wykorzystaniem transakcji CIRS w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIEZANE RYZYKO	ryzyko walutowe i ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIEZAJĄCY	transakcje CIRS, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty o LIBOR 3M CHF, a otrzymuje kupon oparty o WIBOR 3M od kwoty nominalnej zdefiniowanej odpowiednio w CHF oraz PLN
POZYCJA ZABEZPIEZANA	portfel kredytów hipotecznych o zmiennym oprocentowaniu w CHF i portfel produktów bankowych regularnego oszczędzania o zmiennym oprocentowaniu w PLN
	Okres, w którym oczekuje się wystąpienia przepływów pieniężnych oraz kiedy należy oczekiwać wywarcia przez nie wpływu na wyniki: styczeń 2018 roku - lipiec 2023 roku
STRATEGIA 8	ZABEZPIECZENIE ZMIENNOŚCI WARTOŚCI GODZIWEJ KREDYTU W WALUCIE WYMIENIALNEJ O STAŁYM OPROCENTOWANIU, WYNIKAJĄCEJ Z RYZYKA ZMIAN STÓP PROCENTOWYCH Z WYKORZYSTANIEM TRANSAKCJI IRS
OPIS RELACJI ZABEZPIEZAJĄCEJ	eliminacja ryzyka zmienności wartości godziwej kredytu w walucie wymiennej o stałym oprocentowaniu wynikającej z ryzyka zmian stóp procentowych w okresie objętym zabezpieczeniem
ZABEZPIEZANE RYZYKO	ryzyko stopy procentowej
INSTRUMENT ZABEZPIEZAJĄCY	transakcje IRS (Interest Rate Swap) w walucie wymiennej, w których Grupa Kapitałowa płaci kupon oparty na stałej stopie (rynkowa stopa IRS) i otrzymuje kupon oparty na zmiennej stopie referencyjnej bez dodatkowej marży
POZYCJA ZABEZPIEZANA	komponent ryzyka stopy procentowej kredytu w walucie wymiennej o stałym oprocentowaniu odpowiadający rynkowej stopie IRS

W 2017 roku Grupa Kapitałowa wprowadziła strategię 7 stanowiącą zabezpieczenie przepływów pieniężnych, a także strategię 8 stanowiącą zabezpieczenie wartości godziwej. Opis wprowadzonych strategii znajduje się powyżej.

INFORMACJE FINANSOWE

WARTOŚĆ BILANSOWA INSTRUMENTÓW ZABEZPIEZAJĄCYCH	31.12.2017		31.12.2016	
	Aktywa	Zobowiązania	Aktywa	Zobowiązania
Zabezpieczenie ryzyka stopy procentowej	90	35	90	32
IRS	90	35	90	32
Zabezpieczenie ryzyka walutowego i ryzyka stopy procentowej	797	169	292	1 103
CIRS	797	169	292	1 103
Razem	887	204	382	1 135

WARTOŚĆ NOMINALNA INSTRUMENTÓW ZABEZPIEZAJĄCYCH W PODZIALE NA TERMINY DO REALIZACJI NA 31 GRUDNIA 2017 ROKU	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	powyżej 3 miesiący do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych						
Zabezpieczenie ryzyka stopy procentowej						
IRS PLN fixed - float	700	1 610	3 030	3 071	-	8 411
IRS EUR fixed - float (waluta oryginalna)	-	-	-	499	25	524
IRS CHF fixed - float (waluta oryginalna)	-	-	-	400	-	400
Zabezpieczenie ryzyka walutowego i ryzyka stopy procentowej						
CIRS float CHF/float PLN						
float CHF	-	-	95	1 750	150	1 995
float PLN	-	-	325	6 329	573	7 227
CIRS fixed USD/float CHF						
fixed USD	-	-	-	875	-	875
float CHF	-	-	-	818	-	818
CIRS float EUR/float PLN						
float EUR	-	-	-	125	-	125
float PLN	-	-	-	545	-	545
CIRS fixed EUR/float CHF						
fixed EUR	-	-	-	802	999	1 801
float CHF	-	-	-	889	1 112	2 001
Zabezpieczenie wartości godziwej						
Zabezpieczenie ryzyka stopy procentowej						
IRS EUR fixed - float (waluta oryginalna)	-	-	-	46	-	46

WARTOŚĆ NOMINALNA INSTRUMENTÓW ZABEZPIEZAJĄCYCH W PODZIALE NA TERMINY DO REALIZACJI NA 31 GRUDNIA 2016 ROKU	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesiący	powyżej 3 miesiący do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	Powyżej 5 lat	Razem
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych						
Zabezpieczenie ryzyka stopy procentowej						
IRS PLN fixed - float	-	250	9 030	6 846	-	16 126
IRS EUR fixed - float (waluta oryginalna)	-	-	-	-	499	499
Zabezpieczenie ryzyka walutowego i ryzyka stopy procentowej						
CIRS float CHF/float PLN						
float CHF	300	-	-	1 720	25	2 045
float PLN	1 099	-	-	6 171	88	7 358
CIRS fixed USD/float CHF						
fixed USD	-	-	-	-	875	875
float CHF	-	-	-	-	815	815
CIRS float EUR/float PLN						
float EUR	-	-	-	125	-	125
float PLN	-	-	-	545	-	545

ZMIANA INNYCH DOCHODÓW CAŁKOWITYCH Z TYTUŁU ZABEZPIECZEŃ PRZEŁYWÓW PIENIĘŻNYCH ORAZ NIEEFEKTYWNA CZĘŚĆ ZABEZPIECZENIA PRZEŁYWÓW PIENIĘŻNYCH	2017	2016
Inne dochody całkowite na początek okresu brutto	(134)	(71)
Zyski/straty odniesione na inne dochody całkowite w okresie	1 821	(51)
Kwota przeniesiona w okresie z innych dochodów całkowitych do rachunku zysków i strat, w tym:	(1 829)	(12)
- przychody odsetkowe	(322)	(340)
- wynik z pozycji wymiany	(1 507)	328
Inne dochody całkowite na koniec okresu brutto	(142)	(134)
Efekt podatkowy	26	25
Inne dochody całkowite na koniec okresu netto	(116)	(109)
Wpływ w okresie na inne dochody całkowite brutto	(8)	(63)
Efekt podatkowy	1	12
Wpływ w okresie na inne dochody całkowite netto	(7)	(51)
Nieefektywna część zabezpieczenia przepływów pieniężnych rozpoznana w rachunku zysków i strat, w tym kwota odniesiona na:	16	(10)
Wynik z pozycji wymiany	14	(1)
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	2	(9)

ZYSKI LUB STRATY NA INSTRUMENCIE ZABEZPIECZAJĄCYM ORAZ NA POZYCJI ZABEZPIECZANEJ ZWIĄZANE Z ZABEZPIECZANYM RYZYKIEM	31.12.2017	31.12.2016
Zabezpieczenie ryzyka stopy procentowej	(1)	-
Wycena do wartości godziwej instrumentu pochodnego zabezpieczającego	-	-
IRS EUR fixed - float	-	-
Korekta do wartości godziwej instrumentu zabezpieczanego z tytułu zabezpieczanego ryzyka	(1)	-
Kredyty EUR fixed	(1)	-

KALKULACJA SZACUNKÓW

SZACUNKOWA ZMIANA WYCENY PRZY PRZESUNIĘCIU RÓWNOLEGŁYM KRZYWYCH DOCHODOWOŚCI O:	31.12.2017		31.12.2016	
	scenariusz +50bp	scenariusz -50bp	scenariusz +50bp	scenariusz -50bp
IRS	(107)	109	(143)	146
CIRS	(117)	119	(88)	91
Razem	(224)	228	(231)	237

24. INSTRUMENTY FINANSOWE PRZY POCZĄTKOWYM UJĘCIU WYZNACZONE JAKO WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Grupa Kapitałowa klasyfikuje do tej kategorii instrument finansowy, gdy:

- 1) jest instrumentem łącznym zawierającym jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych kwalifikujących się do odrębnego ich ujmowania, przy czym wbudowany instrument pochodny nie może zmieniać znacząco przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej lub wydzielenie instrumentu pochodnego jest zabronione;
- 2) taka kwalifikacja instrumentu eliminuje lub znacząco zmniejsza niespójność w zakresie wyceny lub ujmowania (tzw. niedopasowanie księgowo na skutek innego sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań lub odmiennego ujmowania związanych z nimi zysków lub strat); np. instrumenty finansowe zabezpieczone ekonomicznie bez zastosowania rachunkowości zabezpieczeń;
- 3) wyniki grupy instrumentów finansowych oceniane są w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z zasadami zarządzania ryzykiem lub strategią inwestycyjną Grupy Kapitałowej.

Grupa Kapitałowa posiada politykę zarządzania aktywami i zobowiązaniami finansowymi, zgodnie z którą zarządza odrębnie portfelem aktywów i zobowiązań finansowych klasyfikowanych jako przeznaczone do obrotu oraz portfelem aktywów i zobowiązań finansowych wyznaczonych przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Instrumenty finansowe zaklasyfikowane do tej kategorii są wyceniane do wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszonym do rachunku zysków i strat, do pozycji wyniku na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej.

INFORMACJE FINANSOWE

INSTRUMENTY FINANSOWE PRZY POCZĄTKOWYM UJĘCIU WYZNACZONE JAKO WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe	6 688	12 204
bony pieniężne NBP	4 199	9 079
obligacje skarbowe PLN	1 413	1 812
obligacje skarbowe walutowe	893	1 075
obligacje komunalne PLN	106	111
obligacje komunalne walutowe	77	127
Jednostki uczestnictwa w UFK (ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe) związane z produktami ubezpieczeniowymi należącymi do grupy produktów inwestycyjnych gdzie ryzyko ponosi ubezpieczający	1 469	1 733
Razem	8 157	13 937

W pozycji obligacje skarbowe PLN i walutowe ujmowane są obligacje Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej.

DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE WEDŁUG TERMINÓW ZAPADALNOŚCI (W WARTOŚCI BILANSOWEJ)	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	4 203	9 089
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	106	-
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	1 222	171
powyżej 1 roku do 5 lat	1 067	2 837
powyżej 5 lat	90	107
Razem	6 688	12 204

25. KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM

Zasady rachunkowości

Szacunki i oceny – odpisy z tytułu utraty wartości

Informacje finansowe:

Kredyty i pożyczki udzielone klientom

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według typu produktu

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według metod kalkulacji odpisów

Kredyty i pożyczki udzielone klientom – ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko kredytowe

Kredyty i pożyczki udzielone klientom według segmentów klienta

Wskaźniki jakości kredytowej

Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom – uzgodnienie ruchu w 2017 roku i w 2016 roku

Reklasyfikacja papierów wartościowych

Kalkulacje szacunków – odpisy z tytułu utraty wartości

Umowy leasingu finansowego

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Do kategorii kredytów i pożyczek udzielonych klientom zalicza się aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są kwotowane na aktywnym rynku. Do tej grupy zalicza się udzielone kredyty i pożyczki, należności z tytułu leasingu finansowego, dłużne papiery wartościowe korporacyjne i komunalne, które decyzją jednostki są klasyfikowane do tej kategorii, a także transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży, dla których kontrahentem transakcji nie jest bank.

W momencie początkowego ujęcia aktywa te wyceniane są w wartości godziwej powiększonej o koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych.

Po początkowym ujęciu aktywa te wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości. W przypadku kredytów i pożyczek, dla których nie można ustalić harmonogramu przyszłych przepływów pieniężnych, a więc także ustalić efektywnej stopy procentowej, wycenia się je według kwoty wymaganej zapłaty.

Umowa leasingu finansowego ujmowana jest jako należność w kwocie równej bieżącej wartości umownych opłat leasingowych powiększonej o ewentualną niegwarantowaną wartość końcową przypisaną leasingodawcy, ustalonej na dzień rozpoczęcia leasingu. Opłaty leasingowe z tytułu leasingu finansowego są dzielone między przychody z tytułu odsetek i zmniejszenie salda należności w sposób umożliwiający uzyskanie stałej stopy procentowej od pozostałej do spłaty należności.

Zakupione papiery wartościowe z przyrzeczeniem odsprzedaży ujmuje się jako należności od klientów jeśli kontrahentem jest podmiot inny niż bank. Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży są wyceniane według zamortyzowanego kosztu. Różnica między ceną zakupu i odkupu (sprzedaży) jest traktowana odpowiednio jako przychód odsetkowy i rozliczana jest w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

W pozycji kredyty i pożyczki udzielone klientom zaprezentowano również korektę z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej dla kredytów stanowiących pozycję zabezpieczaną w Strategii 8 „Zabezpieczenie zmienności wartości godziwej kredytu w walucie wymiennej o stałym oprocentowaniu wynikającej z ryzyka zmian stóp procentowych z wykorzystaniem transakcji IRS” (nota Pochodne instrumenty zabezpieczające).

SZACUNKI I OCENY – ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI

Strata z tytułu utraty wartości jest ponoszona, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości wynikające z jednego lub więcej zdarzeń mających miejsce po początkowym ujęciu składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę”) oraz to zdarzenie ma wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wynikające ze składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe. Grupa Kapitałowa określa przyszłe przepływy pieniężne na podstawie szacunków opartych na historycznych parametrach.

Grupa Kapitałowa dokonuje miesięcznego przeglądu ekspozycji kredytowych w celu zidentyfikowania ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, pomiaru utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz utworzenia odpisów z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek lub rezerw na ekspozycje pozabilansowe.

Na proces ustalania odpisów z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek oraz rezerw składają się następujące etapy:

- rozpoznanie obiektywnych przesłanek utraty wartości i zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania tych przesłanek,
- rejestrowanie w systemach informatycznych Grupy Kapitałowej zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania przesłanek utraty wartości ekspozycji kredytowych,
- ustalenie metody pomiaru utraty wartości,
- dokonanie pomiaru utraty wartości i ustalenie odpisu lub rezerwy,
- weryfikacja i agregacja wyników pomiaru utraty wartości,
- ewidencja wyników pomiaru utraty wartości.

Metoda ustalania wysokości odpisów z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek uzależniona jest od rodzaju rozpoznanych przesłanek utraty wartości oraz indywidualnego znaczenia ekspozycji kredytowej. Zdarzeniami uznawanymi za przesłanki utraty wartości są w szczególności:

- niedotrzymanie postanowień umownych przez dłużnika, czyli np. opóźnienie w spłacie kapitału lub odsetek dłuższe niż 90 dni (przy określaniu okresu przeterminowania kredytu uwzględniane są kwoty niespłaconych w terminie odsetek lub rat kapitałowych przekraczające ustalone wartości progowe),
- pogorszenie się oceny ratingowej dłużnika do poziomu wskazującego na istotne zagrożenie dla spłaty zadłużenia (w odniesieniu do klientów niefinansowych rating „H1”, w odniesieniu do instytucji finansowych – rating G, H), wynikające z wystąpienia znaczących trudności finansowych dłużnika,
- zawarcie umowy restrukturyzacyjnej lub zastosowanie ulgi w spłacie wierzytelności (przesłanka rozpoznawana jest, gdy udzielone klientowi udogodnienia wymuszone są względami ekonomicznymi lub prawnymi wynikającymi z jego trudności finansowych),
- zaistnienie wysokiego prawdopodobieństwa upadłości lub restrukturyzacji dłużnika,
- postawienie wierzytelności w stan wymagalności,
- postępowanie egzekucyjne wobec dłużnika,
- ogłoszenie upadłości dłużnika lub złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości,
- kwestionowanie należności przez dłużnika,
- wszczęcie postępowania naprawczego wobec dłużnika,
- ustanowienie zarządu komisarycznego nad działalnością dłużnika lub zawieszenie jego działalności,
- dodatkowe przesłanki, rozpoznawane w odniesieniu do ekspozycji wobec spółdzielni mieszkaniowych z tytułu kredytów mieszkaniowych „starego portfela” objętych poręczeniami Skarbu Państwa.

Grupa Kapitałowa dokonuje podziału kredytów i pożyczek ze względu na wielkość zaangażowania. W Grupie Kapitałowej stosowane są trzy metody oszacowania utraty wartości:

- **metoda zindywidualizowana**, stosowana dla kredytów indywidualnie znaczących, spełniających przesłankę indywidualnej utraty wartości lub wymagających indywidualnej oceny ze względu na specyfikę transakcji, z której wynikają oraz zdarzeń warunkujących spłatę ekspozycji. W portfelu ekspozycji indywidualnie znaczących każda pojedyncza ekspozycja kredytowa jest poddawana zindywidualizowanej analizie pod kątem istnienia przesłanek utraty wartości oraz poziomu rozpoznanej straty;
- **metoda portfelowa**, stosowana dla kredytów nieznaczących indywidualnie, dla których stwierdzono przesłankę utraty wartości. W odniesieniu do ekspozycji indywidualnie nieznaczących rozpoznania i pomiaru straty dokonuje się z wykorzystaniem portfelowych parametrów ryzyka, oszacowanych metodami statystycznymi. Jeśli w odniesieniu do pojedynczej ekspozycji kredytowej strata zostanie rozpoznana, tworzony jest na nią adekwatny odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości;
- **metoda grupowa (IBNR)**, stosowana dla kredytów, w odniesieniu do których nie zidentyfikowano przesłanek utraty wartości, ale stwierdzono możliwość wystąpienia poniesionych, ale nierozpoznanych strat. Jeśli na poziomie indywidualnej ekspozycji strata nie zostanie rozpoznana, ekspozycja podlega zaszeregowaniu do portfela aktywów o podobnej charakterystyce ryzyka ocenianego grupowo i obejmowana jest ustalonym dla danej grupy odpisem z tytułu zaistniałej niezareportowanej straty (odpisem IBNR).

Ekspozycje kredytowe, w odniesieniu do których na poziomie indywidualnym nie zidentyfikowano obiektywnych przesłanek utraty wartości lub pomimo ich wystąpienia nie rozpoznano straty, poddawane są ocenie pod kątem utraty wartości grupy ekspozycji o takiej samej charakterystyce.

Odpis z tytułu utraty wartości bilansowej ekspozycji kredytowej jest różnicą pomiędzy wartością bilansową ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych z tej ekspozycji:

- przy ustalaniu odpisu metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie, z uwzględnieniem możliwych scenariuszy dotyczących realizacji umowy, ważonych prawdopodobieństwem ich realizacji,
- odpis z tytułu utraty wartości dla ekspozycji kredytowych objętych metodą portfelową lub metodą grupową równy jest różnicy pomiędzy wartością bilansową tych ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych, które nie zostały poniesione).

Przyszłe przepływy pieniężne dotyczące grupy aktywów finansowych ocenianych łącznie pod kątem utraty wartości są szacowane na podstawie przepływów pieniężnych wynikających z umów oraz historycznych parametrów odzysków generowanych z aktywów o podobnych cechach ryzyka.

Historyczne parametry odzysków są korygowane na podstawie danych pochodzących z bieżących obserwacji tak, aby uwzględnić oddziaływanie bieżących warunków oraz wyłączyć czynniki mające wpływ w okresie historycznym, które nie występują obecnie. Jeżeli w następnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości (np. poprawy oceny zdolności kredytowej dłużnika), wówczas uprzednio dokonany odpis z tytułu utraty wartości jest odwracany poprzez dokonanie odpowiedniej korekty salda odpisów aktualizujących. Kwota dokonanego odwrócenia wykazywana jest w rachunku zysków i strat.

Odpis IBNR ustalany jest z wykorzystaniem parametrów portfelowych. Parametry te szacowane są dla grup ekspozycji o tych samych charakterystykach ryzyka.

Kalkulacja bieżącej wartości oszacowanych przepływów pieniężnych dotyczących zabezpieczonego składnika aktywów finansowych uwzględnia przepływy pieniężne wynikające z przejęcia zabezpieczenia, pomniejszone o koszty przejęcia i sprzedaży.

Przyjęta metodologia szacowania odpisów z tytułu utraty wartości podlega rozwojowi wraz ze zwiększającymi się możliwościami pozyskiwania informacji wskazujących na utratę wartości z istniejących oraz wdrażanych aplikacji i systemów informatycznych. W konsekwencji, pozyskiwanie nowych danych może mieć wpływ na poziom odpisów z tytułu utraty wartości w przyszłości. Metodologia i założenia wykorzystywane przy szacowaniu poddawane są regularnym przeglądom w celu zmniejszenia różnic pomiędzy szacunkową a rzeczywistą wielkością strat.

INFORMACJE FINANSOWE

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM	31.12.2017	31.12.2016
	Wartość netto	Wartość netto
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	205 629	200 606
Korekta z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej	(1)	-
Razem kredyty i pożyczki udzielone klientom	205 628	200 606

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WEDŁUG TYPU PRODUKTU (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	31.12.2017			31.12.2016		
	Wartość brutto	Odpisy z tytułu utraty wartości	Wartość netto	Wartość brutto	Odpisy z tytułu utraty wartości	Wartość netto
Kredyty	194 936	(7 363)	187 573	189 736	(7 478)	182 258
mieszkaniowe	108 163	(1 972)	106 191	108 321	(2 200)	106 121
gospodarcze	60 497	(3 705)	56 792	56 722	(3 807)	52 915
konsumpcyjne	26 276	(1 686)	24 590	24 693	(1 471)	23 222
Dłużne papiery wartościowe	4 378	(10)	4 368	4 948	(78)	4 870
dłużne papiery wartościowe (korporacyjne)	1 859	(4)	1 855	2 352	(69)	2 283
dłużne papiery wartościowe (komunalne)	2 519	(6)	2 513	2 596	(9)	2 587
Transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	902	-	902	1 339	-	1 339
Należności z tytułu leasingu finansowego	13 236	(450)	12 786	12 586	(447)	12 139
Razem	213 452	(7 823)	205 629	208 609	(8 003)	200 606

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WEDŁUG METOD KALKULACJI ODPISÓW (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	31.12.2017			31.12.2016		
	Wartość brutto	Odpisy z tytułu utraty wartości	Wartość netto	Wartość brutto	Odpisy z tytułu utraty wartości	Wartość netto
metoda zindywidualizowana, w tym:	5 420	(2 103)	3 317	6 551	(2 608)	3 943
ze stwierdzoną utratą wartości	4 346	(2 097)	2 249	5 049	(2 594)	2 455
bez stwierdzonej utraty wartości	1 074	(6)	1 068	1 502	(14)	1 488
metoda portfelowa, w tym:	7 354	(5 000)	2 354	7 183	(4 766)	2 417
ze stwierdzoną utratą wartości	7 332	(5 000)	2 332	7 171	(4 766)	2 405
bez stwierdzonej utraty wartości	22	-	22	12	-	12
metoda grupowa (IBNR)	200 678	(720)	199 958	194 875	(629)	194 246
Razem	213 452	(7 823)	205 629	208 609	(8 003)	200 606

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM - EKSPOZYCJA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA RYZYKO KREDYTOWE (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	31.12.2017			31.12.2016		
	Wartość brutto	Odpisy z tytułu utraty wartości	Wartość netto	Wartość brutto	Odpisy z tytułu utraty wartości	Wartość netto
z rozpoznaną utratą wartości, w tym:	11 678	(7 097)	4 581	12 220	(7 360)	4 860
oceniane metodą zindywidualizowaną	4 346	(2 097)	2 249	5 049	(2 594)	2 455
bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	201 774	(726)	201 048	196 389	(643)	195 746
z rozpoznaną przesłanką indywidualną	1 074	(6)	1 068	1 452	(14)	1 438
nieprzeterminowane	763	(4)	759	1 199	(13)	1 186
przeterminowane	311	(2)	309	253	(1)	252
bez rozpoznanej przesłanki indywidualnej/IBNR	200 700	(720)	199 980	194 937	(629)	194 308
nieprzeterminowane	195 643	(544)	195 099	190 628	(436)	190 192
przeterminowane	5 057	(176)	4 881	4 309	(193)	4 116
Razem	213 452	(7 823)	205 629	208 609	(8 003)	200 606

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WEDŁUG SEGMENTÓW KLIENTA (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto, w tym:	213 452	208 609
bankowości hipotecznej	101 544	101 389
korporacyjne (w tym transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży)	56 056	54 522
bankowości detalicznej i prywatnej	26 288	24 701
małych i średnich przedsiębiorstw	29 564	27 997
Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek	(7 823)	(8 003)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom netto	205 629	200 606

WSKAŹNIKI JAKOŚCI KREDYTOWEJ (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	31.12.2017	31.12.2016
Udział kredytów z rozpoznaną utratą wartości	5,5%	5,9%
Wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznaną utratą wartości ¹	67,0%	65,5%
Udział kredytów opóźnionych w spłacie powyżej 90 dni w stosunku do wartości brutto kredytów i pożyczek udzielonych klientom	4,2%	4,4%

¹ Wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznaną utratą wartości jest liczony jako iloraz całości odpisu (zarówno dla kredytów i pożyczek udzielonych klientom z rozpoznaną utratą wartości, jak i IBNR) oraz wartości ekspozycji brutto kredytów i pożyczek udzielonych klientom z rozpoznaną utratą wartości.

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI KREDYTÓW I POŻYCZEK UDZIELONYCH KLIENTOM - UZGODNIENIE RUCHU W 2017 ROKU	Wartość na początek okresu	Utworzenie w okresie	Rozwiązanie w okresie	Spisania aktywów i rozliczenia	Inne, w tym z tytułu nabycia jednostek zależnych	Wartość na koniec okresu	Odzyski z ekspozycji spisanych ¹	Utworzenie netto wpływ na rachunek zysków i strat
kredyty mieszkaniowe	2 200	708	(526)	(268)	(142)	1 972	16	(166)
kredyty gospodarcze	3 807	2 217	(1 374)	(770)	(175)	3 705	71	(772)
kredyty konsumpcyjne	1 471	1 251	(744)	(226)	(66)	1 686	8	(499)
dłużne papiery wartościowe (korporacyjne)	69	4	(9)	(60)	-	4	-	5
dłużne papiery wartościowe (komunalne)	9	-	(2)	-	(1)	6	-	2
należności z tytułu leasingu finansowego	447	245	(171)	(68)	(3)	450	-	(74)
Razem	8 003	4 425	(2 826)	(1 392)	(387)	7 823	95	(1 504)

¹ Pozycja dotyczy odzysków z tytułu spłat klientów oraz sprzedaży kredytów.

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI KREDYTÓW I POŻYCZEK UDZIELONYCH KLIENTOM - UZGODNIENIE RUCHU W 2016 ROKU	Wartość na początek okresu	Utworzenie w okresie	Rozwiązanie w okresie	Spisania aktywów i rozliczenia	Inne, w tym z tytułu nabycia jednostek zależnych	Wartość na koniec okresu	Odzyski z ekspozycji spisanych ¹	Utworzenie netto wpływ na rachunek zysków i strat
kredyty mieszkaniowe	2 337	1 240	(883)	(488)	(6)	2 200	11	(346)
kredyty gospodarcze	4 107	2 271	(1 428)	(967)	(176)	3 807	56	(787)
kredyty konsumpcyjne	1 569	1 143	(793)	(397)	(51)	1 471	5	(345)
dłużne papiery wartościowe (korporacyjne)	69	-	-	-	-	69	-	-
dłużne papiery wartościowe (komunalne)	3	6	-	-	-	9	-	(6)
należności z tytułu leasingu finansowego	202	121	(101)	(15)	240	447	-	(20)
Razem	8 287	4 781	(3 205)	(1 867)	7	8 003	72	(1 504)

¹ Pozycja dotyczy odzysków z tytułu spłat klientów oraz sprzedaży kredytów.

REKLASYFIKACJA PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

W 2012 roku ze względu na zmianę intencji co do utrzymywania wybranego portfela nieskarbowych papierów wartościowych zakwalifikowanych przy początkowym ujęciu do kategorii dostępne do sprzedaży, Grupa Kapitałowa dokonała ich przekwalifikowania do kategorii kredyty i pożyczki udzielone klientom. W wyniku reklasyfikacji portfela zmianie uległy zasady wyceny portfela, tj. z wyceny do wartości godziwej na wycenę według zamortyzowanego kosztu.

PORTFEL REKLASYFIKOWANY W 2012 ROKU	31.12.2017		31.12.2016	
	wartość godziwa	wartość bilansowa	wartość godziwa	wartość bilansowa
Obligacje komunalne		506	511	623
Obligacje korporacyjne		-	-	8
Razem		506	511	631

PORTFEL REKLASYFIKOWANY W 2012 ROKU NA DZIEŃ REKLASYFIKACJI	wartość nominalna	wartość godziwa	wartość bilansowa
Obligacje komunalne	1 219	1 237	1 237
Obligacje korporacyjne	1 289	1 294	1 294
Razem	2 508	2 531	2 531

Zmiana wartości godziwej jaka zostałaaby rozpoznana w rachunku zysków i strat i/lub w innych dochodach całkowitych gdyby nie dokonano przekwalifikowania wyniosłaby za okres od daty reklasyfikacji do 31 grudnia 2017 roku (13) milionów PLN (31 grudnia 2016 roku (39) milionów PLN). Na 31 grudnia 2017 roku średnia efektywna stopa procentowa dla portfela dłużnych papierów wartościowych wynosiła 3,20% (na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 3,30%).

KALKULACJA SZACUNKÓW – ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI

Wpływ zwiększenia/zmniejszenia przepływów pieniężnych dla portfela kredytów i pożyczek Grupy Kapitałowej, w przypadku których utrata wartości została rozpoznana w oparciu o indywidualną analizę przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu spłat i odzysków z zabezpieczeń, czyli ekspozycji objętych metodą zindywidualizowaną oraz wpływ zwiększenia/zmniejszenia wysokości parametrów portfelowych dla portfela kredytów i pożyczek Grupy Kapitałowej ocenianych metodą portfelową i grupową przedstawia poniższa tabela:

SZACUNKOWA ZMIANA POZIOMU ODPISÓW Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI KREDYTÓW I POŻYCZEK NA SKUTEK REALIZACJI SCENARIUSZY POGORSZENIA BĄDŹ POPRAWY PARAMETRÓW RYZYKA, W TYM: *	31.12.2017		31.12.2016	
	scenariusz +10%	scenariusz -10%	scenariusz +10%	scenariusz -10%
zmiany wartości bieżącej szacowanych przyszłych przepływów pieniężnych dla portfela kredytów i pożyczek Grupy Kapitałowej z rozpoznaną indywidualnie utratą wartości ocenianych metodą zindywidualizowaną	(191)	290	(196)	320
zmiany prawdopodobieństwa defaultu	47	(48)	49	(49)
zmiany stóp odzysku	(314)	314	(353)	353

¹(in plus – wzrost odpisów, in minus – spadek odpisów)

UMOWY LEASINGU FINANSOWEGO

Grupa Kapitałowa prowadzi działalność leasingową poprzez spółki z Grupy Kapitałowej PKO Leasing SA.

WARTOŚĆ KWOT INWESTYCJI LEASINGOWYCH BRUTTO ORAZ MINIMALNYCH OPŁAT LEASINGOWYCH NALEŻNYCH NA 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Inwestycja leasingowa brutto	Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	Niezrealizowane przychody
Należności leasingowe brutto:			
do 1 roku	5 518	5 054	464
od 1 roku do 5 lat	8 136	7 580	556
powyżej 5 lat	652	602	50
Razem brutto	14 306	13 236	1 070
Odpisy z tytułu utraty wartości	(450)	(450)	-
Razem netto	13 856	12 786	1 070

WARTOŚĆ KWOT INWESTYCJI LEASINGOWYCH BRUTTO ORAZ MINIMALNYCH OPŁAT LEASINGOWYCH NALEŻNYCH NA 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Inwestycja leasingowa brutto	Wartość bieżąca minimalnych opłat leasingowych	Niezrealizowane przychody
Należności leasingowe brutto:			
do 1 roku	5 120	4 651	469
od 1 roku do 5 lat	7 859	7 287	572
powyżej 5 lat	710	648	62
Razem brutto	13 689	12 586	1 103
Odpisy z tytułu utraty wartości	(447)	(447)	-
Razem netto	13 242	12 139	1 103

Na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku brak jest niegwarantowanych wartości końcowych przypadających leasingodawcy.

26. INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY

Zasady rachunkowości

Szacunki i oceny

Informacje finansowe:

Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży

Inwestycyjne dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży- ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko kredytowe

Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży według terminów zapadalności (według wartości bilansowej)

Odpisy z tytułu utraty wartości – uzgodnienie ruchu w 2017 roku i w 2016 roku

Istotna transakcja

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży są to dłużne i kapitałowe papiery wartościowe, które zostały wyznaczone jako dostępne do sprzedaży.

W momencie początkowego ujęcia aktywa te wyceniane są w wartości godziwej powiększonej o bezpośrednie koszty transakcji, a następnie wyceniane są do wartości godziwej, a skutki zmiany wartości godziwej (z wyjątkiem odpisów z tytułu utraty wartości) rozpoznawane są w innych dochodach całkowitych aż do momentu wyłączenia składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej, kiedy skumulowany zysk/strata ujmowane są w rachunku zysków i strat w pozycji wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych. Odsetki naliczone z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej od aktywów dostępnych do sprzedaży rozpoznawane są w wyniku odsetkowym.

Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości aktywów zakwalifikowanych do kategorii dostępnych do sprzedaży jest ujmowany w rachunku zysków i strat w pozycji wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości i rezerw, co skutkuje koniecznością wyksięgowania z innych dochodów całkowitych skumulowanych strat z wyceny, odniesionych uprzednio do tej pozycji oraz ujęcia ich w rachunku zysków i strat.

Jeśli w następnym okresie wartość godziwa instrumentów dłużnych wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączy z zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat, to kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w rachunku zysków i strat.

Odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych nie odwraca się poprzez rachunek zysków i strat.

SZACUNKI I OCENY

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Grupa Kapitałowa ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych zakwalifikowanych do kategorii aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży. Jeżeli takie przesłanki istnieją, Grupa Kapitałowa ustala kwoty odpisów z tytułu utraty wartości.

Do obiektywnych przesłanek utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży Grupa Kapitałowa zalicza informacje o następujących zdarzeniach:

- 1) wystąpienie znaczących trudności finansowych emitenta,
- 2) niedotrzymanie postanowień umownych przez emitenta, np. niespłacenie odsetek lub kapitału albo zaleganie z ich spłatą,
- 3) przyznanie emitentowi, ze względów ekonomicznych lub prawnych związanych z jego trudnościami finansowymi, udogodnienia, które w innym przypadku nie zostałyby udzielone,
- 4) pogorszenie się w okresie utrzymywania zaangażowania sytuacji ekonomiczno-finansowej emitenta,
- 5) zaistnienie wysokiego prawdopodobieństwa upadłości lub restrukturyzacji emitenta,
- 6) wzrost, w okresie utrzymywania zaangażowania, ryzyka branży, w której działa emitent wyrażający się uznaniem branży przez Grupę Kapitałową za branżę podwyższonego ryzyka.

W pierwszej kolejności Grupa Kapitałowa ustala, czy nastąpiła utrata wartości aktywów na bazie analizy indywidualnej w odniesieniu do należności indywidualnie znaczących.

Jeżeli istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości aktywów finansowych zakwalifikowanych do kategorii dłużnych nieskarbowych instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży, kwotę odpisu aktualizującego stanowi różnica między wartością bilansową składnika aktywów, a bieżącą wartością przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych za pomocą pierwotnej efektywnej stopy procentowej.

KOREKTY CVA

Wartość godziwą papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży nienotowanych na aktywnym rynku wyznacza się stosując modele wyceny bazujące na zdyskontowanych przepływach pieniężnych możliwych do otrzymania z danego instrumentu finansowego. Przy wycenie nienotowanych papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży przyjmowane są również założenia dotyczące ryzyka kredytowego kontrahenta, które wpływają na wycenę instrumentów. Ryzyko kredytowe dla papierów wartościowych, dla których brak jest dostępnej wiarygodnej ceny rynkowej jest uwzględnione w marży, której metodyka wyceny jest spójna z kalkulacją spreadów kredytowych do wyznaczania korekt CVA.

INFORMACJE FINANSOWE

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe brutto	43 441	36 419
obligacje skarbowe PLN	33 502	25 744
obligacje skarbowe walutowe	238	678
obligacje komunalne PLN	4 928	4 552
obligacje korporacyjne PLN	4 291	4 800
obligacje korporacyjne walutowe	482	645
Odpisy z tytułu utraty wartości	(249)	(277)
obligacje korporacyjne PLN	(246)	(210)
obligacje korporacyjne walutowe	(3)	(67)
Razem dłużne papiery wartościowe netto	43 192	36 142
Kapitałowe papiery wartościowe dostępne do sprzedaży brutto	304	285
niedopuszczone do publicznego obrotu	150	129
dopuszczone do publicznego obrotu	154	156
Odpisy z tytułu utraty wartości	(77)	(67)
Razem kapitałowe papiery wartościowe netto	227	218
Jednostki uczestnictwa w fundusze inwestycyjne oraz tytuły uczestnictwa w instytucji wspólnego inwestowania	256	316
Razem inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży netto	43 675	36 676

W pozycji obligacje skarbowe PLN ujmowane są obligacje Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej. Na 31 grudnia 2017 roku pozycja obligacje skarbowe walutowe obejmuje obligacje Skarbu Państwa Ukrainy.

INWESTYCYJNE DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY - EKSPZYCJA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA RYZYKO KREDYTOWE	Zaangażowanie	
	31.12.2017	31.12.2016
z rozpoznaną utratą wartości, metoda zindywidualizowana	822	1 297
bez rozpoznaną utratą wartości, nieprzeterminowane	42 619	35 122
z ratingiem zewnętrznym	37 472	30 034
z ratingiem wewnętrznym	5 147	5 088
Razem brutto	43 441	36 419
Odpisy z tytułu utraty wartości	(249)	(277)
Razem netto	43 192	36 142

DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY WEDŁUG TERMINÓW ZAPADALNOŚCI (WEDŁUG WARTOŚCI BILANSOWEJ)	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	411	28
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	5	36
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	4 323	1 869
powyżej 1 roku do 5 lat	23 026	20 177
powyżej 5 lat	15 427	14 032
Razem	43 192	36 142

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI - UZGODNIENIE RUCHU W 2017 ROKU	Wartość na początek okresu	Utworzenie w okresie	Rozwiązanie w okresie	Spisania aktywów i rozliczenia	Inne	Wartość na koniec okresu	Utworzenie netto - wpływ na rachunek zysków i strat
Dłużne papiery wartościowe	277	79	(66)	-	(41)	249	(13)
Kapitałowe papiery wartościowe	67	51	(40)	-	(1)	77	(11)
Razem	344	130	(106)	-	(42)	326	(24)

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI - UZGODNIENIE RUCHU W 2016 ROKU	Wartość na początek okresu	Utworzenie w okresie	Rozwiązanie w okresie	Spisania aktywów i rozliczenia	Inne	Wartość na koniec okresu	Utworzenie netto - wpływ na rachunek zysków i strat
Dłużne papiery wartościowe	57	52	-	-	168	277	(52)
Kapitałowe papiery wartościowe	76	-	-	(9)	1	67	-
Razem	133	52	-	(9)	169	344	(52)

ISTOTNA TRANSAKCYJA

W 2016 roku Grupa Kapitałowa brała udział w transakcji przejęcia Visa Europe Limited przez Visa Inc. Ostateczne rozliczenie udziału Grupy Kapitałowej w transakcji obejmowało:

- kwotę 71 milionów EUR w gotówce, przekazaną na rachunek Grupy Kapitałowej 21 czerwca 2016 roku,
- otrzymane uprzywilejowane akcje Visa Inc. serii C w liczbie 25 612, których wartość na dzień nabycia została oszacowana w wysokości 21 milionów USD,
- należność z tytułu udziału w odroczonej płatności gotówkowej w wysokości 0,5435987989% kwoty 1 miliarda EUR, tj. kwoty przypadającej na wszystkich uczestników transakcji, płatnej w 3 rocznicę transakcji, z zastrzeżeniem ewentualnych korekt w przypadku zaistnienia sytuacji opisanych w warunkach transakcji; wartość wyżej wymienionej należności na 21 czerwca 2016 roku wynosiła 6,1 miliona EUR.

Łączna wartość rozpoznana w 2016 roku przez Grupę Kapitałową z tytułu rozliczenia wyżej wymienionej transakcji w rachunku zysków i strat (zysk przed opodatkowaniem) wyniosła 418 milionów PLN, w tym kwota rozliczona w innych całkowitych dochodach z tytułu wyceny akcji Visa Europe Limited wyniosła 337 milionów PLN.

Otrzymane uprzywilejowane akcje Visa Inc. serii C będą konwertowane na akcje zwykłe Visa Inc., przy czym warunki transakcji przewidują stopniowe konwertowanie akcji. Konwersja wszystkich akcji uprzywilejowanych ma nastąpić najpóźniej w 2028 roku. Współczynnik konwersji przyznany w momencie rozliczenia transakcji i aktualny na 31 grudnia 2017 roku wynosi 13,952 i może ulegać zmniejszeniu w okresie do 2028 roku, co jest uzależnione od wystąpienia ewentualnych zobowiązań z tytułu postępowań sądowych dotyczących przejętej spółki Visa Europe Limited.

Akcje uprzywilejowane Visa Inc. zostały zaklasyfikowane do portfela papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży i wyceniane są według wartości godziwej w oparciu o cenę rynkową notowanych akcji zwykłych z uwzględnieniem dyskonta biorącego pod uwagę ograniczoną płynność akcji uprzywilejowanych oraz warunki konwersji zamiany akcji (korekty wynikające z postępowań sądowych).

Wartość godziwa akcji Visa Inc. posiadanych przez Grupę Kapitałową według stanu na 31 grudnia 2017 roku została oszacowana w wysokości 35 milionów USD (co stanowi równowartość 123 milionów PLN według kursu średniego NBP obowiązującego na koniec 2017 roku). Wartość godziwa wyżej wymienionych akcji na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 22 miliony USD (co stanowiło 92 miliony PLN według kursu średniego NBP obowiązującego na koniec 2016 roku).

27. INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE UTRZYMYWANE DO TERMINU ZAPADALNOŚCI

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności są to aktywa finansowe, niebędące instrumentami pochodnymi o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i terminie zapadalności, które nabyto z zamiarem utrzymywania i Grupa Kapitałowa jest w stanie utrzymać je do terminu zapadalności, inne niż wyznaczone przez Grupę Kapitałową przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, wyznaczone przez Grupę jako dostępne do sprzedaży oraz spełniające definicję kredytów i pożyczek.

Aktywa te wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej i z uwzględnieniem utraty wartości.

INFORMACJE FINANSOWE

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE UTRZYMYWANE DO TERMINU ZAPADALNOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe, w tym:		
obligacje skarbowe w PLN	1 663	199
obligacje skarbowe walutowe	149	267
Razem	1 812	466

W pozycji obligacje skarbowe PLN ujmowane są obligacje Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej. W pozycji obligacje skarbowe walutowe ujmowane są obligacje Skarbu Państwa Ukrainy.

Dłużne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności na 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku to obligacje skarbowe nieprzeterminowane z ratingiem zewnętrznym i bez rozpoznanej utraty wartości.

DŁUŻNE PAPIERY WARTOŚCIOWE W PORTFELU UTRZYMYWANYM DO TERMINU ZAPADALNOŚCI WEDŁUG TERMINÓW ZAPADALNOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	95	3
powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	53	5
powyżej 3 miesięcy do 1 roku	3	90
powyżej 1 roku do 5 lat	557	342
powyżej 5 lat	1 104	26
Razem	1 812	466

28. AKTYWA TRWAŁE PRZEZNACZONE DO SPRZEDAŻY

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Jako przeznaczone do sprzedaży klasyfikowane są jedynie aktywa dostępne do natychmiastowej sprzedaży w bieżącym stanie, których sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, tzn. zdecydowano o sprzedaży danego składnika aktywów, rozpoczęto aktywny program znalezienia nabywcy i zakończenia planu zbycia. Ponadto, taki składnik aktywów jest oferowany do sprzedaży po cenie, która jest racjonalna w odniesieniu do jego bieżącej wartości godziwej i oczekuje się, że sprzedaż zostanie ujęta jako sprzedaż zakończona w okresie jednego roku od dnia zaklasyfikowania składnika aktywów do tej kategorii.

Aktywa te ujmowane są w kwocie niższej z dwóch: wartości bilansowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Odpisy aktualizujące wartość aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży ujmowane są w rachunku zysków i strat za okres, w którym dokonano tych odpisów. W stosunku do aktywów zaklasyfikowanych do tej kategorii nie nalicza się amortyzacji.

Gdy kryteria klasyfikacji do tej grupy nie są dłużej spełnione, Grupa Kapitałowa dokonuje ich reklasyfikacji z aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży do odpowiedniej kategorii aktywów. Aktywa wycofane z aktywów przeznaczonych do sprzedaży wycenia się w niższej z dwóch wartości: 1) wartości bilansowej sprzed momentu zaklasyfikowania do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży, pomniejszonej o amortyzację, która zostałaby ujęta, gdyby składnik aktywów (lub grupa do zbycia) nie został zakwalifikowany jako przeznaczony do sprzedaży, 2) wartości odzyskiwalnej na dzień podjęcia decyzji o zaniechaniu sprzedaży.

INFORMACJE FINANSOWE

AKTYWA TRWAŁE PRZEZNACZONE DO SPRZEDAŻY	31.12.2017	31.12.2016
Grunty i budynki ¹	129	14
Pozostałe	9	-
Razem	138	14

¹ Zmiana dotyczy głównie Grupy Kapitałowej Qualia, przekwalifikowanie z rzeczowych aktywów trwałych do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży obiektów hotelowych w związku ze spełnieniem przesłanek do zakwalifikowania obiektów zgodnie z MSSF 5.

29. ZAPASY

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Wycena zapasów dokonywana jest według cen nabycia lub kosztów wytworzenia nie wyższych od wartości netto możliwej do uzyskania na dzień, na który dokonywana jest ich wycena.

INFORMACJE FINANSOWE

ZAPASY	31.12.2017	31.12.2016
Towary	190	190
Wyroby gotowe ¹	10	29
Inwestycje budowlane do sprzedaży ¹	-	55
Materiały	7	11
Odpisy aktualizujące wartość zapasów	(21)	(25)
Razem	186	260

¹ W 2016 roku Grupa Kapitałowa Qualia była w trakcie realizacji inwestycji i wszystkie koszty związane z realizacją tego projektu były kapitalizowane na zapasach i prezentowane w pozycji „Inwestycje budowlane do sprzedaży”. W kwietniu 2017 roku po uzyskaniu pozwolenia na użytkowanie zostały przeniesione do pozycji „Wyroby gotowe” i ulegają zmniejszeniu wraz z wydaniem lokali w użytkowanie.

30. WARTOŚCI NIEMATERIALNE I RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE

Zasady rachunkowości
Szacunki i oceny
Informacje finansowe:
Wartości niematerialne
Wartość firmy
Rzeczowe aktywa trwałe
Leasing operacyjny - leasingodawca
Kalkulacja szacunków

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

WARTOŚCI NIEMATERIALNE

OPROGRAMOWANIE - Nabyte licencje na oprogramowanie komputerowe są ujmowane w wysokości poniesionych kosztów nabycia i przygotowania do użytkowania, z uwzględnieniem umorzeń i odpisów z tytułu utraty wartości. Późniejsze nakłady związane z utrzymywaniem oprogramowania komputerowego są wykazywane jako koszty w momencie ich poniesienia.

WARTOŚĆ FIRMY - Wartość firmy została ujęta w kwocie nadwyżki przekazanej zapłaty nad wartością możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań wycenionych według wartości godziwej na dzień nabycia. Po początkowym ujęciu, wartość firmy jest wykazywana według wartości początkowej, pomniejszonej o wszelkie skumulowane odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Wartość firmy na nabyciu spółek zależnych jest wykazywana w pozycji „Wartości niematerialne”, a wartość firmy na nabyciu spółek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach jest wykazywana w pozycji „Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia”. Test na utratę wartości przeprowadza się co najmniej na koniec każdego roku. Utrata wartości ustalana jest poprzez oszacowanie wartości odzyskiwalnej ośrodka wypracowującego środki pieniężne, którego dotyczy dana część wartości firmy. W przypadku, gdy wartość odzyskiwalna ośrodka wypracowującego środki pieniężne jest niższa niż wartość bilansowa, tworzony jest odpis z tytułu utraty wartości.

RELACJE Z KLIENTAMI ORAZ VALUE IN FORCE - W wyniku rozliczenia transakcji nabycia zidentyfikowane zostały dwa składniki wartości niematerialnych, które zostały ujęte odrębnie od wartości firmy, tj. relacje z klientami oraz value in force, stanowiące wartość obecną przyszłych zysków z zawartych umów ubezpieczenia. Powyższe składniki wartości niematerialnych podlegają amortyzacji metodą degresywną opartą o tempo konsumowania korzyści ekonomicznych wynikających z ich użytkowania.

POZOSTAŁE WARTOŚCI NIEMATERIALNE - Pozostałe wartości niematerialne nabywane przez Grupę Kapitałową wykazuje się w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i łączną kwotę odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

KOSZTY PRAC ROZWOJOWYCH - Koszty zakończonych prac rozwojowych zalicza się do wartości niematerialnych w związku z uzyskaniem korzyści ekonomicznych oraz spełnieniem określonych warunków, tj. jeżeli istnieje możliwość i zamiar ukończenia oraz użytkowania wytwarzanego składnika, dostępne są stosowne środki techniczne i finansowe służące ukończeniu prac i użytkowania wytwarzanego składnika oraz istnieje możliwość wiarygodnego ustalenia wysokości nakładów poniesionych w czasie prac rozwojowych, które można przyporządkować wytworzeniu składników wartości niematerialnych.

RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE

RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE - Wyceniane są według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, po pomniejszeniu o umorzenie oraz odpisy z tytułu utraty wartości.

NIERUCHOMOŚCI INWESTYCYJNE - Wycenia się według zasad stosowanych do rzeczowych aktywów trwałych.

NAKLADY - Wartość bilansową rzeczowych aktywów trwałych powiększa się o dodatkowe nakłady poniesione w okresie ich użytkowania.

ODPISY AMORTYZACYJNE

Amortyzacja naliczana jest od wszystkich aktywów trwałych, których wartość ulega obniżeniu na skutek używania lub upływu czasu metodą liniową (z wyłączeniem relacji z klientami oraz value in force) przez szacowany okres użytkowania danego aktywa. Co najmniej raz w roku weryfikowana jest przyjęta metoda amortyzacji oraz okresy użytkowania.

Rozpoczęcie amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych oraz nieruchomości inwestycyjnych następuje od momentu, w którym ten środek przyjęto do użytkowania, a jej zakończenie nie później niż z chwilą:

- 1) zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych z wartością początkową danego składnika aktywów, lub
- 2) przeznaczenia go do likwidacji, lub
- 3) sprzedaży, lub
- 4) stwierdzenia jego niedoboru, lub
- 5) ustalenia w wyniku weryfikacji, że przewidywana wartość końcowa składnika aktywa przewyższa jego wartość bilansową (netto) z uwzględnieniem przewidywanej przy likwidacji wartości końcowej składnika aktywów (wartości „rezydualnej”), tj. kwoty netto, którą Grupa Kapitałowa spodziewa się uzyskać na zakończenie okresu użytkowania, po odliczeniu oczekiwanych kosztów zbycia.

Dla niefinansowych aktywów trwałych przyjmuje się, że wartość końcowa wynosi zero, chyba że istnieje zobowiązanie strony trzeciej do ich odkupienia lub gdy będzie istniał pod koniec użytkowania składnika aktywny rynek i można określić jego wartość na tym rynku.

Koszty związane z nabyciem lub wytworzeniem budynków dzieli się na istotne części składowe tego budynku (komponenty) w przypadku, gdy części składowe posiadają różne okresy użytkowania lub gdy każda z nich dostarcza Grupie Kapitałowej korzyści w inny sposób. Każda część składowa tego budynku amortyzowana jest odrębnie. Nie amortyzuje się wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania, które podlegają corocznemu testowi na utratę wartości.

ODPISY AKTUALIZUJĄCE Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI NIEFINANSOWYCH AKTYWÓW TRWAŁYCH

Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości jest ujmowany, jeżeli wartość bilansowa aktywa lub jego ośrodka wypracowującego środki pieniężne przekracza wartość odzyskiwalną. Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości jest ujmowany w rachunku zysków i strat.

Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości w przypadku ośrodków wypracowujących środki pieniężne w pierwszej kolejności redukują wartość firmy przypadającą na te ośrodki wypracowujące środki pieniężne (grupę ośrodków), a następnie redukują proporcjonalnie wartość bilansową innych aktywów w ośrodku (grupie ośrodków).

Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości w odniesieniu do wartości firmy nie podlega odwróceniu. Odpis ten podlega odwróceniu, jeżeli nastąpiła zmiana w szacunkach służących do określenia wartości możliwej do odzyskania. Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości może być odwrócony tylko do poziomu, przy którym wartość bilansowa aktywa nie przekracza wartości bilansowej, która pomniejszona o kwotę amortyzacji, zostałaby wyznaczona, jeżeli nie zostałaby ujęty odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości.

W przypadku, gdy istnieją przesłanki, że nastąpiła utrata wartości majątku wspólnego, czyli aktywów, które nie wypracowują wpływów pieniężnych niezależnie od innych aktywów lub zespołów aktywów oraz nie można ustalić wartości odzyskiwalnej pojedynczego składnika aktywów zaliczanego do majątku wspólnego, Grupa Kapitałowa ustala wartość odzyskiwalną na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego dany składnik należy.

LEASING OPERACYJNY - LEASINGODAWCA

Początkowe koszty bezpośrednie poniesione w toku negocjowania umów leasingu operacyjnego dodaje się do wartości bilansowej środka stanowiącego przedmiot leasingu i ujmuje przez okres trwania leasingu na tej samej podstawie, co przychody z tytułu wynajmu. Warunkowe opłaty leasingowe są ujmowane jako przychód w okresie, w którym stają się należne. Opłaty leasingowe należne z tytułu umów leasingu operacyjnego ujmowane są jako przychody w rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres trwania leasingu. Przeciętny okres trwania umowy wynosi z reguły do 36 miesięcy. Leasingobiorca ponosi koszty serwisu oraz ubezpieczeń.

SZACUNKI I OCENY

OKRESY UŻYTKOWANIA RZECZOWYCH AKTYWÓW TRWAŁYCH I WARTOŚCI NIEMATERIALNYCH ORAZ NIERUCHOMOŚCI INWESTYCYJNYCH

Przy szacowaniu długości okresu użytkowania poszczególnych rodzajów rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych oraz nieruchomości inwestycyjnych uwzględniane są następujące czynniki:

- 1) oczekiwane zużycie fizyczne szacowane w oparciu o dotychczasowe przeciętne okresy użytkowania, odzwierciedlające tempo zużycia fizycznego, intensywność wykorzystania, itp.,
- 2) utrata przydatności z przyczyn technologicznych lub rynkowych,
- 3) prawne i inne ograniczenia dotyczące wykorzystania składnika aktywów,
- 4) oczekiwane wykorzystanie składnika aktywów oceniane na podstawie oczekiwanej zdolności produkcyjnej lub wielkości produkcji,
- 5) inne okoliczności mające wpływ na okres użytkowania tego rodzaju aktywów.

W przypadku, gdy okres korzystania ze składnika aktywów wynika z tytułów umownych, okres użytkowania odpowiada okresowi wynikającemu z tych tytułów umownych. W sytuacji, gdy szacowany okres użytkowania jest krótszy niż okres wynikający z tytułów umownych, przyjmuje się szacowany okres użytkowania. Co najmniej raz w roku weryfikowana jest przyjęta metoda amortyzacji oraz okresy użytkowania środków trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych.

Okresy amortyzacyjne stosowane w Grupie Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA:

Środki trwałe	Okresy
Budynki, lokale, spółdzielcze prawa do lokalu (w tym nieruchomości inwestycyjne)	od 25 do 60 lat
Ulepszenia w obcych środkach trwałych (budynkach, lokalach)	od 1 do 20 lat (lub okres najmu, jeśli jest krótszy)
Maszyny, urządzenia techniczne, narzędzia i przyrządy	od 2 do 15 lat
Zespoły komputerowe	od 2 do 11 lat
Środki transportu	od 3 do 8 lat
Wartości niematerialne	Okresy
Oprogramowanie	od 2 do 20 lat
Pozostałe wartości niematerialne	od 1 do 20 lat

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI

Każdorazowo na koniec okresu sprawozdawczego Grupa Kapitałowa ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy nastąpiła utrata wartości któregoś ze składników niefinansowych aktywów trwałych (lub ośrodków wypracowujących środki pieniężne). W momencie rozpoznania takich przesłanek oraz corocznie w przypadku wartości niematerialnych niepodlegających amortyzacji i wartości firmy dokonuje się oszacowania wartości odzyskiwalnej, stanowiącej wyższą z dwóch kwot: wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży lub wartość użytkową składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne), a w przypadku gdy wartość bilansowa składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną, Grupa Kapitałowa ujmuje w rachunku zysków i strat odpis z tytułu utraty wartości. Oszacowanie powyższych wartości wymaga przyjęcia założeń dotyczących m.in. przyszłych prognozowanych przepływów pieniężnych, które Grupa Kapitałowa może uzyskać z tytułu dalszego użytkowania lub sprzedaży danego składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne). Przyjęcie odmiennych założeń dotyczących wyceny przyszłych przepływów pieniężnych może mieć wpływ na wartość bilansową niektórych składników aktywów trwałych.

INFORMACJE FINANSOWE

WARTOŚCI NIEMATERIALNE

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Oprogramowanie	Wartość firmy	Przyszłe zyski z zawartych umów ubezpieczeniowych	Relacje z klientami	Inne, w tym nakłady	Ogółem
Wartość bilansowa brutto na początek okresu	4 460	1 426	141	150	447	6 624
Nabycie	17	12	-	-	256	285
Transfery z nakładów	338	-	-	-	(338)	-
Likwidacja i sprzedaż	(2)	-	-	-	-	(2)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	19	-	-	-	(4)	15
Wartość bilansowa brutto na koniec okresu	4 832	1 438	141	150	361	6 922
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(2 832)	-	(60)	(52)	(62)	(3 006)
Amortyzacja okresu	(441)	-	(15)	(10)	(10)	(476)
Likwidacja i sprzedaż	1	-	-	-	-	1
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(3 272)	-	(75)	(62)	(72)	(3 481)
Odpisy aktualizujące na początek okresu	(16)	(174)	-	-	(6)	(196)
Utworzenie w okresie	-	(1)	-	-	-	(1)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	(2)	-	-	-	-	(2)
Odpisy aktualizujące na koniec okresu	(18)	(175)	-	-	(6)	(199)
Wartość bilansowa netto na początek okresu	1 612	1 252	81	98	379	3 422
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	1 542	1 263	66	88	283	3 242

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Oprogramowanie	Wartość firmy	Przyszłe zyski z zawartych umów ubezpieczeniowych	Relacje z klientami	Inne, w tym nakłady	Ogółem
Wartość bilansowa brutto na początek okresu	4 068	1 368	141	86	321	5 984
Nabycie	14	-	-	-	469	483
Transfery z nakładów	327	-	-	-	(327)	-
Likwidacja i sprzedaż	(9)	-	-	-	(1)	(10)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	60	58	-	64	(15)	167
Wartość bilansowa brutto na koniec okresu	4 460	1 426	141	150	447	6 624
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(2 380)	-	(42)	(38)	(63)	(2 523)
Amortyzacja okresu	(429)	-	(18)	(14)	(8)	(469)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	(23)	-	-	-	9	(14)
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(2 832)	-	(60)	(52)	(62)	(3 006)
Odpisy aktualizujące na początek okresu	(16)	(170)	-	-	(6)	(192)
Utworzenie w okresie	-	(4)	-	-	-	(4)
Odpisy aktualizujące na koniec okresu	(16)	(174)	-	-	(6)	(196)
Wartość bilansowa netto na początek okresu	1 672	1 198	99	48	252	3 269
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	1 612	1 252	81	98	379	3 422

Istotną wartością niematerialną z punktu widzenia Grupy Kapitałowej Banku są nakłady poniesione na Zintegrowany System Informatyczny (ZSI). Łączna wartość nakładów poniesionych na ZSI w latach 2007-2017 wyniosła 921 milionów PLN. Wartość bilansowa netto Zintegrowanego Systemu Informatycznego (ZSI) na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 632 miliony PLN (na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 679 milionów PLN). Przewidywany okres eksploatacji systemu został określony na 17 lat. Na 31 grudnia 2017 roku pozostały okres użytkowania wynosi 6 lat.

WARTOŚĆ FIRMY

WARTOŚĆ FIRMY NETTO	31.12.2017	31.12.2016
Nordea Bank Polska SA	863	863
PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA	91	91
PKO Leasing Pro SA	31	31
Raiffeisen - Leasing Polska SA i jej spółki zależne	57	57
PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	150	150
PKO BP BANKOWY PTE SA	51	51
Qualia 2 spółka z o.o. - Nowy Wilanów Sp.k.	-	1
Aktywa przejęte od spółki CFP Sp. z o.o.	8	8
ZenCard Sp. z o.o.	12	-
Razem	1 263	1 252

Na 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa przeprowadziła obowiązkowe testy na utratę wartości firmy powstałej z nabycia Nordea Bank Polska SA. Test na utratę wartości przeprowadza się poprzez porównanie wartości bilansowej ośrodków wypracowujących środki pieniężne („CGU”) z ich wartością odzyskiwalną. Wyróżniono dwa CGU, do których przypisano wartość firmy powstałą z nabycia Nordea Bank Polska SA – detaliczny i korporacyjny.

Wartość odzyskiwalna szacowana jest na podstawie wartości użytkowej CGU. Wartość użytkowa to bieżąca, szacunkowa wartość przyszłych przepływów pieniężnych za okres 10 lat z uwzględnieniem wartości rezydualnej CGU. Wartość rezydualna CGU została skalkulowana poprzez ekstrapolację projekcji przepływów pieniężnych poza okres prognozy, przy zastosowaniu stopy wzrostu przyjętej na poziomie 2,7%. Prognozy przepływów pieniężnych opierają się na założeniach zawartych w celach finansowych dla Banku na 2018. Do dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych zastosowano stopę dyskonta w wysokości 8,16%, uwzględniającą stopę wolną od ryzyka oraz premię za ryzyko.

Test na utratę wartości przeprowadzony na 31 grudnia 2017 roku wykazał nadwyżkę wartości odzyskiwalnej nad wartością bilansową poszczególnych CGU i w związku z tym nie stwierdzono utraty wartości firmy.

Test na utratę wartości spółki PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA został opracowany w oparciu o wartość bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych dla PKO Banku Polskiego SA z uwzględnieniem wartości rezydualnej. Przepływy pieniężne oszacowano na podstawie przygotowanej przez spółkę 10-letniej prognozy finansowej.

Wartość firmy wynikająca z nabycia przez PKO Bank Polski SA spółki PKO Leasing Pro SA została przypisana do całej spółki PKO Leasing SA jako jednostki bezpośrednio nadrzędnej, która w ramach połączenia przejęła aktywa spółki PKO Leasing Pro SA. Test na utratę wartości został opracowany w oparciu o wartość bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych generowanych przez PKO Leasing SA, oszacowanych na podstawie przygotowanej przez spółkę prognozy finansowej na 5 lat z jednoczesnym uwzględnieniem wygaszania działalności po tym okresie.

Wartość firmy powstała z tytułu nabycia przez PKO Leasing SA spółki Raiffeisen-Leasing Polska SA wraz z jej spółkami zależnymi została przypisana do wyodrębnionej ewidencyjnie części aktywów Grupy Kapitałowej PKO Leasing SA, będących aktywami nabytej Grupy Kapitałowej Raiffeisen - Leasing Polska SA. Test na utratę wartości został przeprowadzony metodą zdyskontowanych dywidend z uwzględnieniem wartości rezydualnej, na podstawie 8-letniej prognozy finansowej.

Test na utratę wartości firmy powstałej z nabycia spółki PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA został przeprowadzony w oparciu o wartość bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych dla PKO Banku Polskiego SA, przygotowanych na podstawie 3-letniej prognozy finansowej opracowanej przez kierownictwo spółki. Test uwzględnia 2 warianty przepływów pieniężnych: samą dywidendę oraz dywidendę i opłatę dystrybucyjną za sprzedaż jednostek uczestnictwa funduszy PKO Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych SA w sieci PKO Banku Polskiego SA, przy czym w obu przypadkach uwzględniona jest wartość rezydualna.

Test na utratę wartości firmy spółki PKO BP BANKOWY PTE SA został przeprowadzony z wykorzystaniem metody embedded value, według której ustalono wartość użytkową akcji spółki. Test na utratę wartości firmy spółki PKO BP BANKOWY PTE SA został przeprowadzony z wykorzystaniem metody embedded value, według której ustalono wartość użytkową akcji spółki. Test uwzględnia zmiany związane z uchwaloną przez Sejm 16 listopada 2016 roku ustawą o zmianie ustawy o emeryturach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, która wprowadziła obniżenie powszechnego minimalnego wieku emerytalnego, ustalając prawo do przejścia na emeryturę w wieku 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Ustawa weszła w życie 1 października 2017 roku.

Wartość firmy powstała z tytułu nabycia spółki ZenCard Sp. z o.o. została przypisana do całego projektu inwestycyjnego (tj. wartości całej spółki). Test na utratę wartości został przeprowadzony w oparciu o wartość bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych generowanych przez spółkę z uwzględnieniem wartości rezydualnej na podstawie 3-letniej prognozy finansowej opracowanej przez kierownictwo spółki.

W wyżej opisanych testach na utratę wartości dotyczących spółek zależnych PKO Banku Polskiego SA do dyskontowania przyszłych przepływów pieniężnych zastosowano stopę dyskonta w wysokości 8,79%, uwzględniającą stopę wolną od ryzyka równą rentowności 10-letnich obligacji skarbowych z dnia na jaki wykonywana jest wycena oraz premię za ryzyko rynkowe i współczynnik ryzyka ustalone dla przedsięwzięć w PKO Banku Polskim SA.

Metody wyceny i okresy prognozy zostały dostosowane do specyfiki działalności wycenianych aktywów lub spółek.

Wyżej wymienione testy nie wykazały konieczności tworzenia odpisów.

Jednocześnie w 2017 roku, konsekwentnie jak w latach ubiegłych, rozpoznano odpis z tytułu utraty wartości firmy powstałej w wyniku nabycia udziałów spółki Qualia 2 spółką z ograniczoną odpowiedzialnością – Nowy Wilanów Sp. k. w wysokości 0,5 miliona PLN, tj. proporcjonalnie do zbytej części ośrodków wypracowujących środki pieniężne, do których wartość firmy została przypisana.

RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Grunty i budynki	Maszyny i urządzenia	Środki trwałe w budowie	Inne	Ogółem
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na początek okresu	2 951	1 611	107	1 182	5 851
Nabycie	5	27	203	211	446
Transfery z nakładów	45	93	(180)	42	-
Likwidacja i sprzedaż	(121)	(91)	-	(99)	(311)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	(184)	(10)	(4)	(41)	(239)
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	2 696	1 630	126	1 295	5 747
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(1 037)	(1 122)	-	(540)	(2 699)
Amortyzacja okresu	(100)	(165)	-	(103)	(368)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	103	95	-	83	281
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(1 034)	(1 192)	-	(560)	(2 786)
Odpisy aktualizujące na początek okresu	(50)	(1)	(4)	(11)	(66)
Utworzenie w okresie	(7)	-	-	(3)	(10)
Rozwiązanie w okresie	2	-	-	-	2
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	22	-	1	5	28
Odpisy aktualizujące na koniec okresu	(33)	(1)	(3)	(9)	(46)
Wartość bilansowa netto na początek okresu	1 864	488	103	631	3 086
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	1 629	437	123	726	2 915

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Grunty i budynki	Maszyny i urządzenia	Środki trwałe w budowie	Inne	Ogółem
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na początek okresu	2 712	1 850	265	906	5 733
Nabycie	2	22	214	97	335
Transfery z nakładów	122	193	(369)	54	-
Likwidacja i sprzedaż	(94)	(474)	-	(59)	(627)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	209	20	(3)	184	410
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	2 951	1 611	107	1 182	5 851
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	(1 006)	(1 420)	-	(469)	(2 895)
Amortyzacja okresu	(100)	(158)	-	(74)	(332)
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	69	456	-	3	528
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	(1 037)	(1 122)	-	(540)	(2 699)
Odpisy aktualizujące na początek okresu	(33)	(3)	(4)	(17)	(57)
Utworzenie w okresie	(12)	-	-	-	(12)
Rozwiązanie w okresie	16	2	-	4	22
Inne, w tym objęcie kontrolą jednostek zależnych	(21)	-	-	2	(19)
Odpisy aktualizujące na koniec okresu	(50)	(1)	(4)	(11)	(66)
Wartość bilansowa netto na początek okresu	1 673	427	261	420	2 781
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	1 864	488	103	631	3 086

LEASING OPERACYJNY - LEASINGODAWCA

ŁĄCZNA KWOTA PRZYSZŁYCH OPŁAT LEASINGOWYCH Z TYTUŁU NIEODWOŁALNEGO LEASINGU OPERACYJNEGO	31.12.2017	31.12.2016
Dla okresu:		
do 1 roku	69	50
od 1 roku do 5 lat	142	106
powyżej 5 lat	13	10
Razem	224	166

Dla umów leasingu operacyjnego, gdzie Grupa Kapitałowa jest leasingodawcą, przeciętny okres trwania umowy wynosi z reguły do 36 miesięcy. Leasingobiorca ponosi koszty serwisu oraz ubezpieczeń.

Na dzień sporządzenia sprawozdania aktywa oddane w leasing na podstawie leasingu operacyjnego przedstawiają się następująco:

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Środki transportu oddane w leasing operacyjny	Nieruchomości oddane w leasing operacyjny	Maszyny i urządzenia oddane w leasing operacyjny	Ogółem
Wartość brutto na początek okresu	266	76	8	350
Zmiany w okresie	126	2	1	129
Wartość brutto na koniec okresu	392	78	9	479
Umorzenie na początek okresu	(54)	(5)	(2)	(61)
Amortyzacja za okres	(41)	(2)	(1)	(44)
Inne zmiany umorzenia, w tym różnice kursowe	20	-	-	20
Umorzenie na koniec okresu	(75)	(7)	(3)	(85)
Odpis aktualizujący na początek okresu	(4)	(1)	-	(5)
Odpis aktualizujący na koniec okresu	(4)	(1)	-	(5)
Wartość netto	313	70	6	389

ZA ROK ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Środki transportu oddane w leasing operacyjny	Nieruchomości oddane w leasing operacyjny	Maszyny i urządzenia oddane w leasing operacyjny	Ogółem
Wartość brutto na początek okresu	35	2	1	38
Objęcie kontrolą jednostek zależnych	182	13	8	203
Zmiany w okresie	49	61	(1)	109
Wartość brutto na koniec okresu	266	76	8	350
Umorzenie na początek okresu	1	-	(1)	-
Objęcie kontrolą jednostek zależnych	(49)	(1)	-	(50)
Amortyzacja za okres	(11)	(1)	-	(12)
Inne zmiany umorzenia, w tym różnice kursowe	5	(3)	(1)	1
Umorzenie na koniec okresu	(54)	(5)	(2)	(61)
Odpis aktualizujący na początek okresu	-	(1)	-	(1)
Objęcie kontrolą jednostek zależnych	(4)	-	-	(4)
Odpis aktualizujący na koniec okresu	(4)	(1)	-	(5)
Wartość netto	208	70	6	284

KALKULACJA SZACUNKÓW

Wpływ zmiany długości okresu użytkowania dla składników majątkowych podlegających amortyzacji z grupy grunty i budynki wpływających na zmiany wyniku finansowego przedstawia poniższa tabela (w milionach PLN):

ZMIANA DŁUGOŚCI OKRESU UŻYTKOWANIA DLA SKŁADNIKÓW MAJĄTKOWYCH PODLEGAJĄCYCH AMORTYZACJI Z GRUPY GRUNTY I BUDYNKI	31.12.2017		31.12.2016	
	scenariusz +10 lat	scenariusz -10 lat	scenariusz +10 lat	scenariusz -10 lat
Koszty amortyzacji	(40)	282	(45)	313

31. INNE AKTYWA

Zasady rachunkowości
Informacje finansowe:
Inne aktywa
Inne aktywa – ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko kredytowe
Zarządzanie majątkiem przejętym za wierzytelności

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Aktywa finansowe ujęte w tej pozycji wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, obejmującej również ewentualne odsetki od tych aktywów, z uwzględnieniem odpisów z tytułu utraty wartości. Aktywa niefinansowe wycenia się zgodnie z zasadami wyceny obowiązującymi dla poszczególnych kategorii aktywów ujętych w tej pozycji.

INFORMACJE FINANSOWE

INNE AKTYWA	31.12.2017	31.12.2016
Rozrachunki z tytułu transakcji zrealizowanych przy użyciu kart	1 136	1 236
Rozliczenie instrumentów finansowych (w tym nierozliczone premie z tytułu opcji)	284	382
Należności z tytułu rozliczeń gotówkowych	158	125
Należności i rozliczenia z tytułu obrotu papierami wartościowymi	94	80
Należności z tytułu sprzedaży waluty	2	26
Aktywa do zbycia	107	178
Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów	286	291
Należności od odbiorców	209	173
Należności z tytułu podatku VAT	114	102
Należności od reasekuratorów	472	377
Pozostałe	63	64
Razem	2 925	3 034
w tym aktywa finansowe	2 377	2 247

INNE AKTYWA FINANSOWE - EKSPOZYCJA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA RYZYKO KREDYTOWE	31.12.2017	31.12.2016
z rozpoznaną utratą wartości	99	107
bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	2 378	2 247
nieprzeterminowane	2 368	2 235
przeterminowane	10	12
Razem brutto	2 477	2 354
Odpisy z tytułu utraty wartości	(100)	(107)
Razem według wartości księgowej netto	2 377	2 247

ZARZĄDZANIE MAJĄTKIEM PRZEJĘTYM ZA WIERZYTELNOŚCI – POZYCJA „AKTYWA DO ZBYCIA”

Przejęty w toku działań restrukturyzacyjnych lub windykacyjnych majątek przeznaczony jest do sprzedaży lub na potrzeby Grupy Kapitałowej. Informacja o przejętych składnikach majątkowych analizowana jest pod kątem możliwości wykorzystania majątku na wewnętrzne potrzeby Grupy Kapitałowej.

W latach zakończonych odpowiednio 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku majątek przejęty w toku działań restrukturyzacyjnych i windykacyjnych w całości przeznaczony został do sprzedaży. Podejmowane przez Grupę Kapitałową działania mają na celu sprzedaż aktywów w możliwie najkrótszym czasie.

Podstawowym trybem postępowania w sprawie sprzedaży majątku jest przetarg nieograniczony, w uzasadnionych przypadkach sprzedaż następuje w innym trybie uzależnionym od specyfiki sprzedawanego majątku.

32. ZOBOWIĄZANIA WOBEC BANKÓW

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Zobowiązania wobec banków są to zobowiązania finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej. Jeżeli dla zobowiązania finansowego nie można ustalić harmonogramu przyszłych przepływów pieniężnych, a więc także ustalić efektywnej stopy procentowej, zobowiązanie to wycenia się według kwoty wymaganej zapłaty.

W tej pozycji ujmowane są także transakcje sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu w umownym terminie i po określonej cenie. Papiery wartościowe będące składnikiem transakcji z przyrzeczeniem odkupu nie są wyłączone ze sprawozdania z sytuacji finansowej i podlegają wycenie według zasad określonych dla poszczególnych portfeli papierów wartościowych. Różnica między ceną sprzedaży i odkupu jest traktowana odpowiednio jako koszt odsetkowy i rozliczana jest w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

INFORMACJE FINANSOWE

ZOBOWIĄZANIA WOBEC BANKÓW	31.12.2017	31.12.2016
Otrzymane kredyty i pożyczki	2 785	17 567
Depozyty banków	1 077	800
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	-	206
Rachunki bieżące	653	593
Inne depozyty z rynku pieniężnego	43	42
Razem	4 558	19 208

W 2017 roku Grupa Kapitałowa dokonała częściowej spłaty pożyczek od:

- Nordea Bank AB (publ), w tym: 3 339 milionów CHF (12 535 miliony PLN), 4 miliony USD (13 milionów PLN) oraz 107 milionów EUR (456 milionów PLN);
- banków krajowych w kwocie 442 miliony PLN.

W 2016 roku Grupa Kapitałowa dokonała częściowej spłaty pożyczek od banków krajowych w kwocie 44 miliony PLN.

33. ZOBOWIĄZANIA WOBEC KLIENTÓW

Zasady rachunkowości

Informacje finansowe:

Zobowiązania wobec klientów według typu produktu

Zobowiązania wobec klientów według segmentu klienta

Kredyty i pożyczki otrzymane od Międzynarodowych Organizacji Finansowych

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Zobowiązania wobec klientów wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej. Jeżeli dla zobowiązania finansowego nie można ustalić harmonogramu przyszłych przepływów pieniężnych, a więc także ustalić efektywnej stopy procentowej, zobowiązanie to wycenia się według kwoty wymaganej zapłaty.

INFORMACJE FINANSOWE

ZOBOWIĄZANIA WOBEC KLIENTÓW WEDŁUG TYPU PRODUKTU	31.12.2017	31.12.2016
Zobowiązania wobec ludności	151 161	148 000
Środki na rachunkach bieżących i depozyty O/N	86 819	72 365
Depozyty terminowe	64 126	75 304
Pozostałe zobowiązania	216	331
Zobowiązania wobec podmiotów gospodarczych	56 230	48 657
Środki na rachunkach bieżących i depozyty O/N	40 070	30 987
Depozyty terminowe	11 613	11 947
Otrzymane kredyty i pożyczki	3 563	4 662
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	48	-
Pozostałe zobowiązania	936	1 061
Zobowiązania wobec jednostek budżetowych	11 409	8 409
Środki na rachunkach bieżących i depozyty O/N	9 555	8 163
Depozyty terminowe	1 820	187
Pozostałe zobowiązania	34	59
Razem	218 800	205 066

ZOBOWIĄZANIA WOBEC KLIENTÓW WEDŁUG SEGMENTU KLIENTA	31.12.2017	31.12.2016
Zobowiązania wobec klientów, w tym:		
bankowości detalicznej i prywatnej	142 484	140 021
korporacyjne	48 570	37 639
małych i średnich przedsiębiorstw	24 127	22 734
otrzymane kredyty i pożyczki	3 563	4 662
transakcje z przyrzeczeniem odkupu	48	-
pozostałe zobowiązania	8	10
Razem	218 800	205 066

KREDYTY I POŻYCZKI OTRZYMANE OD MIĘDZYNARODOWYCH ORGANIZACJI FINANSOWYCH

Data otrzymania kredytu i pożyczki przez Grupę Kapitałową	Wartość nominalna	Waluta	Termin zapadalności	Wartość bilansowa na 31.12.2017	Wartość bilansowa na 31.12.2016
28.12.2006	5	EUR	30.04.2020	21	22
28.12.2006	97	PLN	30.04.2020	97	97
28.12.2006	7	CHF	30.07.2021	25	29
28.12.2006	57	PLN	18.08.2017	-	57
30.04.2009	76	CHF	30.04.2019	108	187
23.10.2009	45	CHF	23.10.2017	-	187
23.10.2009	182	CHF	23.10.2019	649	748
23.12.2009	50	EUR	23.12.2019	83	132
23.12.2010	75	EUR	23.12.2020	188	265
11.07.2011	22	EUR	31.08.2018	92	97
11.07.2011	16	EUR	07.08.2017	-	71
17.08.2011	15	EUR	20.03.2017	-	66
25.09.2013	75	EUR	25.09.2023	313	332
29.10.2013	105	PLN	01.04.2019	53	88
29.10.2013	25	EUR	28.08.2019	61	101
29.11.2013	185	CHF	29.11.2023	659	762
15.09.2014	100	PLN	15.03.2017	-	100
15.09.2014	261	PLN	15.06.2017	-	262
11.06.2015	170	PLN	31.05.2021	123	158
11.06.2015	40	EUR	31.03.2021	108	150
25.09.2015	40	EUR	30.09.2021	145	177
25.09.2015	50	PLN	30.11.2020	32	43
16.03.2016	170	PLN	01.03.2019	84	152
16.03.2016	85	PLN	30.09.2020	85	-
18.03.2016	66	EUR	15.03.2021	273	289
28.10.2016	40	EUR	31.01.2022	138	88
25.09.2017	100	EUR	30.11.2022	208	-
11.10.2017	100	UAH	10.10.2019	13	-
pozostałe kredyty i pożyczki ¹	5	PLN		5	2
Razem				3 563	4 662

¹ krótkoterminowe umowy kredytów i pożyczek o różnych datach zawarcia i wygaśnięcia umów

W 2017 roku Grupa Kapitałowa dokonała częściowych spłat kredytów i pożyczek otrzymanych od międzynarodowych instytucji finansowych na łączną kwotę 1 914 milionów PLN. Jednocześnie Grupa Kapitałowa zaciągnęła kredyty i pożyczki w kwocie 311 milionów PLN. W 2016 roku Grupa Kapitałowa dokonała częściowych spłat kredytów i pożyczek otrzymanych od międzynarodowych instytucji finansowych na łączną kwotę 441 milionów PLN i jednocześnie zaciągnęła kredyty i pożyczki w kwocie 460 milionów PLN.

34. ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU DZIAŁALNOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Grupa Kapitałowa tworzy rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe na pokrycie bieżących i przyszłych roszczeń oraz kosztów, jakie mogą wynikać z zawartych umów ubezpieczenia.

Na rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe składają się: rezerwa składek, rezerwa na ryzyka niewygasłe, rezerwa na niewypłacone odszkodowania lub świadczenia, rezerwa na premie i rabaty dla ubezpieczonych, rezerwa ubezpieczeń na życie oraz inne rezerwy.

INFORMACJE FINANSOWE

ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU DZIAŁALNOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ	31.12.2017	31.12.2016
Rezerwy techniczno - ubezpieczeniowe	882	543
Zobowiązania z tytułu kontraktów inwestycyjnych ubezpieczyciela w podziale na:	2 117	2 401
ubezpieczeniowe produkty finansowe Unit-Linked	1 811	2 130
produkt „Bezpieczny Kapitał”	292	268
pozostałe	14	3
Razem	2 999	2 944

RODZAJE REZERW UBEZPIECZENIOWYCH	31.12.2017	31.12.2016
Rezerwy w ubezpieczeniach na życie	524	443
Rezerwy na niewypłacone odszkodowania i świadczenia	86	90
Rezerwy techniczno - ubezpieczeniowe dla ubezpieczeń na życie gdy ryzyko lokaty (inwestycyjne) ponosi ubezpieczający	1 733	2 025
Rezerwy składek i rezerwy na pokrycie ryzyka niewygasłego	656	386
Razem	2 999	2 944

Większość produktów ubezpieczeniowych należy do grupy produktów inwestycyjnych, gdzie ryzyko ponosi ubezpieczający.

35. ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI DŁUŻNYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

Zasady rachunkowości

Informacje finansowe:

Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych

Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych według waluty

Zobowiązania z tytułu emisji o okresie spłaty

Informacja o emisji, wykupie i spłacie papierów wartościowych

Dotyczące emisji obligacji przez PKO Bank Polski SA

Dotyczące emisji listów zastawnych przez PKO Bank Hipoteczny SA

Dotyczące emisji obligacji przez Spółki Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA

Obligacje wyemitowane przez Grupę kapitałową PKO Leasing SA

Obligacje wyemitowane przez PKO Finance AB

Obligacje wyemitowane przez PKO Bank Hipoteczny SA

Listy zastawne wyemitowane przez PKO Bank Hipoteczny SA

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej albo w przypadku bankowych papierów wartościowych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

Jeżeli dla zobowiązania finansowego wycenianego według zamortyzowanego kosztu nie można ustalić harmonogramu przyszłych przepływów pieniężnych, a więc także ustalić efektywnej stopy procentowej, zobowiązanie to wycenia się według kwoty wymaganej zapłaty.

INFORMACJE FINANSOWE

ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	31.12.2017	31.12.2016
Instrumenty finansowe wyceniane według zamortyzowanego kosztu	23 932	14 493
obligacje wyemitowane przez PKO Finance AB	5 882	6 705
obligacje wyemitowane przez PKO Bank Polski SA	5 204	1 693
obligacje wyemitowane przez Grupę Kapitałową PKO Leasing SA ¹	1 593	1 742
obligacje wyemitowane przez PKO Bank Hipoteczny SA	2 406	1 151
hipoteczne listy zastawne wyemitowane przez PKO Bank Hipoteczny SA	8 847	3 202
Razem	23 932	14 493

¹ w tym obligacje objęte przez Grupę Kapitałową PKO Leasing SA w ramach nabycia Raiffeisen Leasing Polska SA.

ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	31.12.2017	31.12.2016
obligacje w tym:	15 085	11 291
w PLN	4 644	3 702
w EUR - w przeliczeniu na PLN	5 484	3 365
w USD - w przeliczeniu na PLN	3 530	4 224
w CHF - w przeliczeniu na PLN	1 427	-
Razem	15 085	11 291
hipoteczne listy zastawne w tym:		
w PLN	2 261	1 000
w EUR - w przeliczeniu na PLN	6 586	2 202
Razem	8 847	3 202

ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU EMISJI O OKRESIE SPŁATY	31.12.2017	31.12.2016
do 1 miesiąca	486	376
od 1 miesiąca do 3 miesięcy	1 414	986
od 3 miesięcy do 1 roku	2 167	2 343
od 1 roku do 5 lat	15 087	4 194
powyżej 5 lat	4 778	6 594
Razem	23 932	14 493

INFORMACJA O EMISJI, WYKUPIE I SPŁACIE PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

DODATKOWE INFORMACJE	2017	2016
emisja dłużnych papierów wartościowych w okresie (wartość nominalna)		
w PLN	9 807	5 132
w walucie oryginalnej (EUR)	1 829	700
w walucie oryginalnej (CHF)	400	-
wykup dłużnych papierów wartościowych w okresie (wartość nominalna)		
w PLN	7 279	3 205
w walucie oryginalnej (EUR)	200	200
w walucie oryginalnej (CHF)	-	250

W 2017 roku w Grupie Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA miały miejsce następujące emisje, wykupy i spłaty papierów wartościowych:

DOTYCZĄCE EMISJI OBLIGACJI PRZEZ PKO BANK POLSKI SA:

W 2017 roku Bank wyemitował obligacje bankowe o wartości nominalnej 1 320 milionów PLN oraz euroobligacje o wartości nominalnej 750 milionów EUR oraz euroobligacje o wartości nominalnej 400 milionów CHF przy jednoczesnym wykupie obligacji bankowych w EUR w wysokości 200 milionów EUR oraz obligacji bankowych w PLN w wysokości 1 485 milionów PLN.

W zakresie emisji euroobligacji przez Bank miały miejsca dwie emisje:

- 18 lipca 2017 roku Bank wyemitował euroobligacje o wartości 750 milionów EUR, okresie zapadalności 4 lata i kuponie 0,750% (Mid Swap+65 p.b.). Obligacje notowane są na GPW w Luxemburgu i równoległe na GPW w Warszawie. Emisja ta jest pierwszą w ramach nowego otwartego w maju 2017 roku programu EMTN na łączną kwotę 3 miliardy EUR. W ramach programu możliwa jest emisja niezabezpieczonych euroobligacji typu senior oraz obligacji podporządkowanych w EUR, USD, CHF oraz PLN.
- 19 października 2017 roku Bank uplasował w ramach programu EMTN euroobligacje o wartości 400 milionów CHF, okresie zapadalności 4 lata i kuponie 0,300% (Mid Swap + 58 p.b.). Obligacje są notowane na giełdzie w Zurychu. Bank stara się o wprowadzenie obligacji do obrotu alternatywnego na GPW w Warszawie.

W 2016 roku Bank wyemitował obligacje bankowe w EUR o wartości nominalnej 200 milionów EUR oraz umorzył bankowe papiery wartościowe o wartości nominalnej 1 860 milionów PLN oraz obligacje bankowe w EUR o wartości nominalnej 200 milionów EUR. Powyższe obligacje są wyceniane według zamortyzowanego kosztu.

OBLIGACJE WYEMITOWANE PRZEZ PKO BANK POLSKI SA

Data emisji	Wartość nominalna	Waluta	Termin zapadalności	Wartość bilansowa na 31.12.2017	Wartość bilansowa na 31.12.2016
22.04.2016	200	EUR	21.04.2017	-	884
18.11.2016	815	PLN	18.05.2017	-	809
25.07.2017	750	EUR	25.07.2021	3 132	-
02.11.2017	400	CHF	02.11.2021	1 427	-
17.11.2017	650	PLN	17.05.2018	645	-
Razem				5 204	1 693

DOTYCZĄCE EMISJI LISTÓW ZASTAWNYCH PRZEZ PKO BANK HIPOTECZNY SA:

PKO Bank Hipoteczny SA przeprowadził emisje listów zastawnych, w tym:

- trzy emisje krajowe denominowane w PLN, skierowane do inwestorów instytucjonalnych o łącznej wartości nominalnej 1 265 milionów PLN; listy zastawne zostały nabyte przez inwestorów po cenie równej ich wartości nominalnej i są notowane na giełdzie w Warszawie,
- dwie emisje zagraniczne denominowane w EUR, skierowane do inwestorów instytucjonalnych, o łącznej wartości nominalnej 1 000 milionów EUR; listy zastawne zostały nabyte przez inwestorów po cenie niższej w stosunku do wartości nominalnej i są notowane na giełdzie w Luksemburgu i w Warszawie,
- dwie emisje zagraniczne w formule private placement, denominowane w EUR, skierowane do inwestorów instytucjonalnych, o łącznej wartości nominalnej 79 milionów EUR; listy zastawne zostały nabyte przez inwestorów po cenie równej ich wartości nominalnej i są notowane na giełdzie w Luksemburgu.

DOTYCZĄCE EMISJI OBLIGACJI PRZEZ SPÓŁKI GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA

- PKO Bank Hipoteczny SA wyemitował 61 888 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 6 189 milionów PLN oraz wykupił 49 046 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 4 905 milionów PLN. Emisje obligacji spółki reguluje Umowa Programu Emisji Obligacji zawarta z PKO Bankiem Polskim SA.
- PKO Leasing SA wyemitował 1 040 880 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 1 041 milionów PLN oraz wykupił 961 591 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 962 milionów PLN. Emisje obligacji spółki reguluje Umowa Emisji Obligacji zawarta z PKO Bankiem Polskim SA.
- PKO Leasing SA (następca prawny Raiffeisen-Leasing Polska SA) wykupił przedterminowo, na żądanie Raiffeisen Bank Polska SA, 2 270 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 227 milionów PLN. Płatność została sfinansowana ze środków otrzymanych od PKO Banku Polskiego SA w ramach kredytu, na podstawie umowy podpisanej w grudniu 2016 roku.

- KREDOBANK SA wyemitował 250 000 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 250 milionów UAH oraz wykupił 245 300 sztuk obligacji o łącznej wartości nominalnej 245 milionów UAH.

OBLIGACJE WYEMITOWANE PRZEZ GRUPĘ KAPITAŁOWĄ PKO LEASING SA

Data emisji	Wartość nominalna	Waluta	Termin zapadalności	Wartość bilansowa na 31.12.2017	Wartość bilansowa na 31.12.2016
01.12.2014 ¹	1 254	PLN	02.10.2025	1 262	1 261
01.06.2016	73	PLN	01.06.2019	73	300
08.11.2016	19	PLN	16.01.2017	-	19
10.11.2016	67	PLN	10.02.2017	-	67
14.11.2016	65	PLN	16.01.2017	-	65
06.12.2016	30	PLN	06.03.2017	-	30
09.11.2017	28	PLN	09.05.2018	28	-
10.11.2017	101	PLN	12.02.2018	101	-
05.12.2017	90	PLN	08.03.2018	90	-
20.12.2017	39	PLN	21.03.2018	39	-
Razem				1 593	1 742

¹ obligacje objęte przez Grupę Kapitałową PKO Leasing SA w ramach nabycia Raiffeisen-Leasing Polska SA. Zabezpieczeniem spłaty obligacji są należności leasingowe będące przedmiotem sekurytyzacji (patrz nota Informacje o sekurytyzacji portfela leasingowego i pakietowej sprzedaży wierzytelności).

OBLIGACJE WYEMITOWANE PRZEZ PKO FINANCE AB

Data emisji	Wartość nominalna	Waluta	Termin zapadalności	Wartość bilansowa na 31.12.2017	Wartość bilansowa na 31.12.2016
25.07.2012	50	EUR	25.07.2022	211	222
26.09.2012	1 000	USD	26.09.2022	3 530	4 224
23.01.2014	500	EUR	23.01.2019	2 141	2 259
Razem				5 882	6 705

OBLIGACJE WYEMITOWANE PRZEZ PKO BANK HIPOTECZNY SA

Data emisji	Wartość nominalna	Waluta	Termin zapadalności	Wartość bilansowa na 31.12.2017	Wartość bilansowa na 31.12.2016
02.08.2016	30	PLN	02.02.2017	-	30
12.08.2016	278	PLN	27.02.2017	-	277
16.09.2016	150	PLN	27.02.2017	-	150
10.10.2016	17	PLN	16.01.2017	-	17
21.10.2016	31	PLN	20.01.2017	-	31
28.10.2016	30	PLN	16.01.2017	-	30
28.10.2016	13	PLN	16.01.2017	-	13
02.11.2016	28	PLN	20.01.2017	-	28
02.11.2016	25	PLN	28.04.2017	-	25
09.11.2016	23	PLN	02.02.2017	-	22
24.11.2016	37	PLN	20.01.2017	-	36
29.11.2016	28	PLN	20.01.2017	-	28
08.12.2016	123	PLN	31.03.2017	-	123
08.12.2016	210	PLN	26.05.2017	-	208
16.12.2016	134	PLN	31.03.2017	-	133
07.08.2017	41	PLN	23.01.2018	41	-
15.09.2017	642	PLN	15.03.2018	639	-
29.09.2017	50	PLN	05.03.2018	50	-
29.09.2017	24	PLN	23.01.2018	23	-
02.10.2017	100	PLN	05.03.2018	100	-
12.10.2017	30	PLN	16.04.2018	30	-
16.10.2017	515	PLN	16.04.2018	512	-
16.10.2017	15	PLN	16.04.2018	15	-
20.10.2017	88	PLN	05.02.2018	88	-
20.10.2017	160	PLN	23.01.2018	160	-
25.10.2017	50	PLN	05.02.2018	50	-
26.10.2017	4	PLN	26.10.2018	4	-
02.11.2017	50	PLN	15.02.2018	50	-
02.11.2017	20	PLN	30.10.2018	20	-
15.11.2017	187	PLN	15.05.2018	185	-
01.12.2017	118	PLN	23.01.2018	117	-
15.12.2017	25	PLN	25.06.2018	25	-
20.12.2017	37	PLN	05.04.2018	37	-
20.12.2017	30	PLN	20.06.2018	30	-
20.12.2017	60	PLN	25.06.2017	59	-
27.12.2017	100	PLN	27.06.2018	99	-
29.12.2017	73	PLN	29.03.2018	72	-
Razem				2 406	1 151

LISTY ZASTAWNE WYEMITOWANE PRZEZ PKO BANK HIPOTECZNY SA

Data emisji	Wartość nominalna	Waluta	Termin zapadalności	Wartość bilansowa na 31.12.2017	Wartość bilansowa na 31.12.2016
11.12.2015	19	PLN	11.12.2020	18	16
27.04.2016	486	PLN	28.04.2021	487	486
17.06.2016	498	PLN	18.06.2021	498	498
24.10.2016	500	EUR	24.06.2022	2 079	2 202
02.02.2017	25	EUR	02.02.2024	105	-
30.03.2017	500	EUR	24.01.2023	2 093	-
28.04.2017	497	PLN	18.05.2022	497	-
22.06.2017	261	PLN	10.09.2021	263	-
27.09.2017	500	EUR	27.08.2024	2 084	-
27.10.2017	499	PLN	27.06.2023	498	-
02.11.2017	54	EUR	03.11.2022	225	-
Razem				8 847	3 202

36. ZOBOWIĄZANIA PODPORZĄDKOWANE

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Zobowiązania podporządkowane wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej.

INFORMACJE FINANSOWE

	Wartość nominalna w walucie	Waluta	Okres	Warunki szczególne	Stan zobowiązania w PLN	
					31.12.2017	31.12.2016
Obligacje podporządkowane	1 700	PLN	28.08.2017 - 28.08.2027	prawo do dokonania przedterminowego wykupu w terminie 5 lat od daty emisji	1 720	-
Obligacje podporządkowane	1 601	PLN	14.09.2012 - 14.09.2022	prawo do dokonania przedterminowego wykupu w terminie 5 lat od daty emisji	-	1 617
Pożyczka podporządkowana od Nordea Bank AB (publ)	224	CHF	24.04.2012 - 24.04.2022		-	922
Razem					1 720	2 539

Zarówno obligacje podporządkowane, jak i pożyczka podporządkowana zostały za zgodą Komisji Nadzoru Finansowego przeznaczone na podwyższenie funduszy uzupełniających Grupy Kapitałowej.

25 kwietnia 2017 roku nastąpiła spłata pożyczki podporządkowanej od Nordea Bank AB (publ) o wartości nominalnej 224 miliony CHF.

23 sierpnia 2017 roku Grupa Kapitałowa uplasowała emisję obligacji podporządkowanych o łącznej wartości nominalnej 1 700 milionów PLN i cenie emisyjnej jednej obligacji równej wartości nominalnej i wynoszącej 0,1 miliona PLN. Obligacje są oprocentowane w półrocznych okresach odsetkowych, a odsetki od obligacji naliczane od wartości nominalnej według zmiennej stopy procentowej równej stawce WIBOR 6M powiększonej o marżę równą 155 pb. w całym okresie emisji. Rozliczenie emisji nastąpiło 28 sierpnia 2017 roku. Termin wykupu wyemitowanych obligacji wynosi 10 lat, przy czym Bank ma prawo do przedterminowego wykupu przedmiotowych obligacji w terminie 5 lat od daty emisji za zgodą KNF. 30 sierpnia 2017 roku KNF wyraził zgodę na przeznaczenie środków uzyskanych z emisji obligacji podporządkowanych przeprowadzonej na podwyższenie funduszy uzupełniających Banku i Grupy Kapitałowej. Od 27 września 2017 roku obligacje notowane są na rynku Catalyst.

30 sierpnia 2017 roku Grupa Kapitałowa uzyskała zezwolenie Komisji Nadzoru Finansowego na realizację prawa wcześniejszego wykupu obligacji podporządkowanych (opcja call). 14 września 2017 roku Grupa Kapitałowa przeprowadziła wykup wszystkich obligacji podporządkowanych serii OP0922 o łącznej wartości nominalnej 1 601 milionów PLN wyemitowanych 14 września 2012 roku. Podstawę prawną wcześniejszego wykupu stanowiły warunki emisji obligacji podporządkowanych serii OP0922, które umożliwiły Grupie Kapitałowej skorzystanie z prawa do dokonania wcześniejszego wykupu wszystkich obligacji podporządkowanych serii OP0922 po upływie 5 lat od daty ich emisji.

37. POZOSTAŁE ZOBOWIĄZANIA

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Zobowiązania ujęte w tej pozycji wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty obejmującej ewentualne odsetki od tych zobowiązań, natomiast rezerwy na przyszłe płatności w uzasadnionej wiarygodnie oszacowanej wartości niezbędnej do wypełnienia obecnego obowiązku na koniec okresu sprawozdawczego. Zobowiązania niefinansowe wycenia się zgodnie z zasadami wyceny obowiązującymi dla poszczególnych kategorii zobowiązań ujętych w tej pozycji.

INFORMACJE FINANSOWE

	31.12.2017	31.12.2016
Koszty do zapłacenia	631	573
Przychody pobierane z góry	391	608
Zobowiązanie z tytułu podatku od niektórych instytucji finansowych	76	77
Rozliczenia międzybankowe	1 313	813
Zobowiązania w zakresie działalności inwestycyjnej i gospodarki własnej	295	324
Zobowiązania wobec dostawców	211	206
Zobowiązania i rozliczenia z tytułu obrotu papierami wartościowymi	534	210
Rozliczenia instrumentów finansowych (w tym nierozliczone premie z tytułu opcji)	281	355
Zobowiązania z tytułu składki na Bankowy Fundusz Gwarancyjny ¹	120	-
Rozliczenia publiczno-prawne	165	99
Zobowiązania z tytułu działalności dewizowej	350	217
Zobowiązania z tytułu kart płatniczych	259	111
Zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych	59	146
Rozliczenia z tytułu zakupu waluty	-	26
Pozostałe ²	377	222
Razem	5 062	3 987
w tym zobowiązania finansowe	4 129	3 058

¹ Pozycja „Zobowiązania z tytułu składki na Bankowy Fundusz Gwarancyjny” zawiera zobowiązania do zapłaty z tytułu składek wnoszonych na BFG (patrz nota nr 53 Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań oraz przeniesione aktywa finansowe)

² Pozycja „Pozostałe” zawiera zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych oraz zobowiązania z tytułu oprocentowania odsetek przejściowo wykupionych z budżetu.

Na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała zobowiązań w przypadku których nie wywiązywałaby się z płatności wynikających z zawartych umów.

38. REZERWY

Zasady rachunkowości
Szacunki i oceny
Informacje finansowe
Kalkulacja szacunków

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

REZERWA NA SPRAWY SPORNE

Rezerwa na sprawy sporne obejmuje sprawy sporne z pracownikami, kontrahentami, klientami oraz instytucjami zewnętrznymi (np. UOKiK), która tworzona jest po uzyskaniu informacji od właściwej osoby w Departamencie Prawnym lub innej osoby reprezentującej Grupę Kapitałową przed sądami i innymi organami orzekającymi w ramach świadczenia pomocy prawnej o możliwym prawdopodobieństwie przegrania sprawy sądowej (sprawy sporne szczegółowo zostały opisane w nocie „Sprawy sporne”).

Rezerwy na sprawy sporne tworzone są w wysokości oczekiwanych wpływów korzyści ekonomicznych.

REZERWA NA ŚWIADCZENIA EMERYTALNO – RENTOWE

Rezerwa na wynikające z Kodeksu pracy odprawy emerytalne i rentowe tworzona jest indywidualnie dla każdego pracownika na podstawie wyceny aktuarialnej. Podstawę do wyznaczania wartości rezerw na świadczenia pracownicze stanowią przepisy wewnętrzne Grupy Kapitałowej Banku, a w szczególności Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy obowiązujący w Grupie Kapitałowej.

REZERWY NA UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA O CHARAKTERZE FINANSOWYM I GWARANCYJNYM

Rezerwę na pozabilansowe ekspozycje kredytowe tworzy się w wysokości równoważącej wynikającą z nich przewidywaną (możliwą do oszacowania) utratę korzyści ekonomicznych. Przy ustalaniu rezerwy na pozabilansowe ekspozycje kredytowe Grupa Kapitałowa:

- w odniesieniu do ekspozycji kredytowych indywidualnie znaczących z tytułu zobowiązań bezwarunkowych spełniających przesłanki indywidualnej utraty wartości lub dotyczących dłużników, których inne ekspozycje takie przesłanki spełniają oraz ekspozycji indywidualnie znaczących niespełniających przesłanek indywidualnej utraty wartości, w przypadku których ustalenie rezerwy z zastosowaniem parametrów portfelowych byłoby nieuzasadnione – wykorzystuje metodę zindywidualizowaną,
- w odniesieniu do pozostałych pozabilansowych ekspozycji kredytowych – wykorzystuje metodę portfelową (jeśli ekspozycja spełnia przesłanki utraty wartości) lub grupową (jeśli ekspozycja nie wykazuje przesłanek utraty wartości).

Rezerwę ustala się jako różnicę pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego (od daty, na którą dokonywana jest ocena do daty wystąpienia zadłużenia przeterminowanego uznawanego za przesłankę utraty wartości), a wartością bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania.

Przy ustalaniu rezerwy metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie.

Przy ustalaniu rezerwy metodą portfelową lub metodą grupową wykorzystuje się parametry portfelowe oszacowane z wykorzystaniem metod statystycznych na bazie historycznych obserwacji ekspozycji o takiej samej charakterystyce.

INNE REZERWY

Inne rezerwy obejmują głównie rezerwę restrukturyzacyjną oraz rezerwy na potencjalne roszczenia z tytułu sprzedaży wierzytelności, które opisano w nocie „Informacje o sekurytyzacji portfela leasingowego i pakietowej sprzedaży wierzytelności”.

Rezerwy na przyszłe płatności są wyceniane w uzasadnionej wiarygodnie oszacowanej wartości niezbędnej do wypełnienia obecnego obowiązku na koniec okresu sprawozdawczego. Wszystkie rezerwy tworzone są w ciężar rachunku zysków i strat, oprócz zysków i strat aktuarialnych odnoszonych na inne całkowite dochody.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed opodatkowaniem, która odzwierciedla aktualne oceny rynkowe co do wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem.

SZACUNKI I OCENY

Wycena rezerw na świadczenia pracownicze dokonywana jest z zastosowaniem technik i założeń aktuarialnych. W kalkulacji rezerwy uwzględniono wszystkie odprawy emerytalne i rentowe, które mogą być w przyszłości wypłacone. Rezerwę utworzono na podstawie listy osób zawierającej wszystkie niezbędne dane o pracownikach, ze szczególnym uwzględnieniem stażu pracy, wieku oraz płci. Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do końca okresu sprawozdawczego.

INFORMACJE FINANSOWE

ZA OKRES ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU	Rezerwa na sprawy sporne	Rezerwa na świadczenia emerytalno - rentowe	Rezerwa na udzielone zobowiązania i gwarancje	Inne rezerwy ¹	Razem
Stan na 1 stycznia 2017 roku, w tym:	24	46	67	92	229
Rezerwa krótkoterminowa	24	7	51	92	174
Rezerwa długoterminowa	-	39	16	-	55
Utworzenie/aktualizacja rezerw	22	4	256	5	287
Rozwiązanie rezerw	(21)	-	(236)	(3)	(260)
Wykorzystanie rezerw	(4)	(3)	-	(38)	(45)
Inne zmiany i reklasyfikacje	-	(1)	(1)	6	4
Stan na 31 grudnia 2017 roku, w tym:	21	46	86	62	215
Rezerwa krótkoterminowa	21	7	61	62	151
Rezerwa długoterminowa	-	39	25	-	64

¹Pozycja „Inne rezerwy” obejmuje m.in. rezerwę restrukturyzacyjną w kwocie 21 milionów PLN oraz rezerwę na potencjalne roszczenia z tytułu sprzedaży wierzytelności w kwocie 2 miliony PLN oraz rezerwy na sprawy sporne, w tym sądowe, których przedmiotem są wynagrodzenia na kwotę 1 miliona PLN.

ZA OKRES ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU	Rezerwa na sprawy sporne	Rezerwa na świadczenia emerytalno - rentowe	Rezerwa na udzielone zobowiązania i gwarancje	Inne rezerwy ¹	Razem
Stan na 1 stycznia 2016 roku, w tym:	23	46	83	101	253
Rezerwa krótkoterminowa	23	4	64	101	192
Rezerwa długoterminowa	-	42	19	-	61
Utworzenie/aktualizacja rezerw	31	4	238	23	296
Rozwiązanie rezerw	(23)	-	(255)	(13)	(291)
Wykorzystanie rezerw	(7)	(2)	-	(19)	(28)
Inne zmiany i reklasyfikacje	-	(2)	1	-	(1)
Stan na 31 grudnia 2016 roku, w tym:	24	46	67	92	229
Rezerwa krótkoterminowa	24	7	51	92	174
Rezerwa długoterminowa	-	39	16	-	55 *

¹Pozycja „Inne rezerwy” obejmuje m.in. rezerwę restrukturyzacyjną w kwocie 59 milionów PLN oraz rezerwę na potencjalne roszczenia z tytułu sprzedaży wierzytelności w kwocie 3 miliony PLN oraz rezerwy na sprawy sporne, w tym sądowe, których przedmiotem są wynagrodzenia na kwotę 0,4 miliona PLN.

KALKULACJA SZACUNKÓW

Grupa Kapitałowa dokonała aktualizacji szacunków na 31 grudnia 2017 roku wykorzystując kalkulacje przeprowadzone przez zewnętrznego niezależnego aktuarusza. Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do dnia kończącego okres sprawozdawczy. Istotnym elementem wpływającym na wysokość rezerwy jest przyjęta stopa dyskonta finansowego, która została przyjęta przez Grupę Kapitałową na poziomie 3,25%. Na 31 grudnia 2016 roku przyjęta stopa dyskonta finansowego wynosiła 3,50%.

Wpływ zwiększenia/zmniejszenia stopy dyskonta finansowego oraz planowanych wzrostów podstawy rezerwy o 1 p.p. na zmniejszenie/zwiększenie wartości rezerwy na odprawę emerytalno - rentowe na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku przedstawiają poniższe tabele:

SZACUNKOWA ZMIANA REZERWY NA 31.12.2017	Stopa dyskonta finansowego		Planowane wzrosty podstaw	
	scenariusz +1pp	scenariusz -1pp	scenariusz +1pp	scenariusz -1pp
Rezerwa na świadczenia emerytalno - rentowe	(4)	4	5	(3)

SZACUNKOWA ZMIANA REZERWY NA 31.12.2016	Stopa dyskonta finansowego		Planowane wzrosty podstaw	
	scenariusz +1pp	scenariusz -1pp	scenariusz +1pp	scenariusz -1pp
Rezerwa na świadczenia emerytalno - rentowe	(4)	4	5	(3)

39. KAPITAŁY WŁASNE I AKCJONARIAT BANKU

Zasady rachunkowości
Informacje finansowe:
Kapitały własne
Akcjonariat Banku
Struktura kapitału akcyjnego PKO Banku Polskiego SA

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Kapitały własne stanowią kapitały i fundusze tworzone zgodnie z przepisami prawa.

Podział na poszczególne pozycje opisane poniżej wynika z Kodeksu spółek handlowych, ustawy Prawo bankowe oraz wymogów MSR 1.7, MSR 1.78.e, MSR 1.54.q-r i MSR 1.79.b.

Pozycje kapitałów własnych jednostek zależnych inne niż kapitał zakładowy w części w jakiej jednostka dominująca jest właścicielem jednostki zależnej dodaje się do odpowiednich pozycji kapitałów własnych jednostki dominującej. Do kapitałów własnych Grupy Kapitałowej włącza się tylko te części kapitałów własnych jednostek zależnych, które powstały po dniu nabycia udziałów lub akcji przez jednostkę dominującą. Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa w Polsce podziałowi i dystrybucji podlegają jedynie kapitały własne jednostki dominującej i poszczególnych spółek zależnych – ustalone na podstawie jednostkowych sprawozdań finansowych.

Składniki kapitałów własnych:

- Kapitał zakładowy stanowi kapitał jednostki dominującej i wykazany jest w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej.
- Kapitał zapasowy tworzony jest zgodnie ze statutami Spółek Grupy Kapitałowej z odpisów z zysku oraz premii emisyjnych uzyskanych z emisji akcji pomniejszonych o koszty przeprowadzenia emisji i przeznaczony jest na pokrycie strat bilansowych, jakie mogą wynikać w związku z działalnością Spółek Grupy Kapitałowej.
- Fundusz ogólnego ryzyka bankowego w PKO Banku Polskim SA tworzony jest zgodnie z ustawą Prawo bankowe z odpisów z zysku netto i przeznaczony jest na niezidentyfikowane ryzyka działalności Banku.
- Kapitały rezerwowe są tworzone z odpisów z zysku netto. Kapitały rezerwowe przeznaczone są wyłącznie na pokrycie mogących powstać strat bilansowych.
- Udziały niekontrolujące stanowią tę część kapitałów w jednostce zależnej, której nie można bezpośrednio lub pośrednio przyporządkować do jednostki dominującej.

- Inne dochody całkowite obejmują skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, efektywną część zabezpieczenia przepływów pieniężnych w ramach rachunkowości zabezpieczeń, jak również zyski i straty aktuarialne. Od powyższych pozycji w innych dochodach całkowitych rozpoznana jest wartość podatku odroczonego. Ponadto pozycja obejmuje udział jednostki dominującej w innych dochodach całkowitych jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć oraz różnice kursowe powstałe z przeliczenia na walutę polską wyniku finansowego netto jednostki zagranicznej po kursie stanowiącym średnią arytmetyczną średnich kursów waluty na dzień kończący każdy miesiąc okresu obrotowego, ogłoszonych przez Narodowy Bank Polski.

INFORMACJE FINANSOWE

KAPITAŁY WŁASNE	31.12.2017	31.12.2016
Kapitał zakładowy	1 250	1 250
Kapitał zapasowy	27 374	24 491
Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	1 070	1 070
Pozostałe kapitały rezerwowe	3 645	3 607
Inne dochody całkowite, w tym:	147	(467)
Udział w innych dochodach całkowitych jednostek stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięć	-	(1)
Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	272	(347)
Zabezpieczenie przepływów pieniężnych	(116)	(109)
Zyski i straty aktuarialne	(9)	(10)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych	(257)	(221)
Niepodzielony wynik finansowy	(66)	(19)
Wynik okresu bieżącego	3 104	2 874
Udziały niekontrolujące	(11)	(16)
Razem	36 256	32 569

AKCJONARIAT BANKU

Według informacji posiadanych na 31 grudnia 2017 roku akcjonariat Banku jest następujący:

NAZWA PODMIOTU	Ilość akcji	Ilość głosów %	Wartość nominalna 1 akcji	Udział w kapitale podstawowym %
Na 31 grudnia 2017 roku				
Skarb Państwa	367 918 980	29,43	1 zł	29,43
Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny (do 23.06.2015 roku ING Otwarty Fundusz Emerytalny) ¹	103 388 120	8,27	1 zł	8,27
Aviva Otwarty Fundusz Emerytalny ¹	95 163 966	7,61	1 zł	7,61
Pozostali akcjonariusze ²	683 528 934	54,69	1 zł	54,69
Razem	1 250 000 000	100,00	---	100,00
Na 31 grudnia 2016 roku				
Skarb Państwa	367 918 980	29,43	1 zł	29,43
Nationale-Nederlanden Otwarty Fundusz Emerytalny (do 23.06.2015 roku ING Otwarty Fundusz Emerytalny) ¹	120 748 753	9,66	1 zł	9,66
Aviva Otwarty Fundusz Emerytalny ¹	87 463 966	7,00	1 zł	7,00
Pozostali akcjonariusze ²	673 868 301	53,91	1 zł	53,91
Razem	1 250 000 000	100,00	---	100,00

¹Wyliczenia według stanów posiadania akcji na koniec danego roku publikowanych przez PTE w informacjach rocznych o strukturze aktywów funduszu i kursu z Ceduły Giełdowej

² W tym Bank Gospodarstwa Krajowego, który na dzień publikacji niniejszego raportu posiadał 24 487 297 akcji, co stanowi 1,96% udziału w liczbie głosów na Walnym Zgromadzeniu

Ze wszystkich akcji PKO Banku Polskiego SA wynikają te same prawa i obowiązki. Akcje nie są uprzywilejowane, ani w zakresie prawa głosu czy dywidendy. Statut PKO Banku Polskiego SA ogranicza jednak prawa głosu przysługujące akcjonariuszom dysponującym powyżej 10% ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu i zakazuje wykonywania więcej niż 10% ogólnej liczby głosów na Walnym Zgromadzeniu przez takich akcjonariuszy. Powyższe nie dotyczy:

- akcjonariuszy, którzy w dniu podjęcia uchwały Walnego Zgromadzenia wprowadzającej ograniczenie prawa głosu byli uprawnieni z akcji reprezentujących więcej niż 10% ogólnej liczby głosów w Banku (tj. Skarb Państwa i BGK),
- akcjonariuszy, którzy są uprawnieni z akcji imiennych serii A (Skarb Państwa) oraz
- akcjonariuszy działających wspólnie z akcjonariuszami, o których mowa w tiret drugim na podstawie porozumienia dotyczącego wspólnego wykonywania prawa głosu z akcji.

Ograniczenie praw głosu wygasa, kiedy udział Skarbu Państwa w kapitale zakładowym Banku spadnie poniżej 5%.

Zgodnie z § 6 ust. 2 Statutu PKO Banku Polskiego SA zamiana akcji imiennych serii A na akcje na okaziciela oraz przeniesienie tych akcji wymaga zgody wyrażonej w uchwale Rady Ministrów. Zamiana na akcje na okaziciela lub przeniesienie akcji imiennych serii A po uzyskaniu powyższej zgody powoduje wygaśnięcie ograniczeń przewidzianych w zdaniu poprzednim w stosunku do akcji będących przedmiotem zamiany na akcje na okaziciela lub przeniesienia, w zakresie w jakim zgoda została udzielona.

Zgodnie z treścią art. 13 pkt 20 ustawy z 16 grudnia 2016 roku o zasadach zarządzania mieniem państwowym nie mogą być zbyte akcje PKO Banku Polskiego S.A. należące do Skarbu Państwa. Dodatkowo na podstawie art. 14 wyżej wymienionej ustawy akcje PKO Banku Polskiego S.A., (który zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów w sprawie określenia wykazu spółek o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa został uznany za spółkę o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa), należące do Skarbu Państwa nie mogą być przedmiotem darowizny na rzecz jednostki samorządu terytorialnego lub związku jednostek samorządu terytorialnego.

Akcje Banku są notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

STRUKTURA KAPITAŁU AKCYJNEGO PKO BANKU POLSKIEGO SA:

Seria	Rodzaj akcji	Ilość akcji	Wartość nominalna 1 akcji	Wartość serii wg wartości nominalnej
Seria A	akcje zwykłe imienne	312 500 000	1 zł	312 500 000 zł
Seria A	akcje zwykłe na okaziciela	197 500 000	1 zł	197 500 000 zł
Seria B	akcje zwykłe na okaziciela	105 000 000	1 zł	105 000 000 zł
Seria C	akcje zwykłe na okaziciela	385 000 000	1 zł	385 000 000 zł
Seria D	akcje zwykłe na okaziciela	250 000 000	1 zł	250 000 000 zł
Razem	---	1 250 000 000	---	1 250 000 000 zł

W 2017 roku i 2016 roku nie wystąpiły zmiany w wysokości kapitału zakładowego PKO Banku Polskiego SA. Wyemitowane akcje PKO Banku Polskiego SA nie są uprzywilejowane i są w pełni opłacone.

INFORMACJE O PODMIOTACH GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA, WSPÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘCIACH I JEDNOSTKACH STOWARZYSZONYCH

40. SKŁAD GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA I ZAKRES DZIAŁALNOŚCI PODMIOTÓW GRUPY KAPITAŁOWEJ

W skład Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA wchodzi następujące jednostki zależne:

Lp.	NAZWA JEDNOSTKI JEDNOSTKI ZALEŻNE BEZPOŚREDNIO	SIEDZIBA	% UDZIAŁ W KAPITALE	
			31.12.2017	31.12.2016
1	PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	Warszawa	100	100
2	PKO BP BANKOWY PTE SA	Warszawa	100	100
3	PKO Leasing SA	Łódź	100	100
4	PKO BP Finat Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
5	PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA	Warszawa	100	100
6	PKO Towarzystwo Ubezpieczeń SA	Warszawa	100	100
7	PKO Bank Hipoteczny SA	Gdynia	100	100
8	PKO Finance AB	Sztokholm, Szwecja	100	100
9	KREDOBANK SA	Lwów, Ukraina	99,6293	99,6293
10	Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o. ¹	Kijów, Ukraina	95,4676	95,4676
11	Qualia Development Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
12	ZenCard Sp. z o.o. ²	Warszawa	100	-
13	Merkury - fiz an ³	Warszawa	100	100
14	NEPTUN - fiz an ³	Warszawa	100	100

¹Drugim udziałowcem spółki jest „Inter-Risk Ukraina” Spółka z dodatkową odpowiedzialnością.

²Spółka została nabyta 26 stycznia 2017 roku.

³PKO Bank Polski SA posiada certyfikaty inwestycyjne funduszu; w pozycji udział w kapitale prezentowany jest udział posiadanych certyfikatów inwestycyjnych funduszu.

Lp.	NAZWA JEDNOSTKI JEDNOSTKI ZALEŻNE POŚREDNIO	SIEDZIBA	% UDZIAŁ W KAPITALE *	
			31.12.2017	31.12.2016
	GRUPA PKO Leasing SA ¹			
1	PKO Leasing Sverige AB	Sztokholm, Szwecja	100	100
2	PKO Faktoring SA	Warszawa	100	100
3	PKO Leasing Nieruchomości Sp. z o.o. ²	Warszawa	100	100
4	PKO Agencja Ubezpieczeniowa Sp. z o.o. ³	Warszawa	100	100
	PKO Leasing Finanse Sp. z o.o. ⁴	Warszawa	100	100
5	ROOF Poland Leasing 2014 DAC ⁵	Dublin, Irlandia	-	-
	GRUPA PKO BP Finat Sp. z o.o.			
6	KBC Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA ⁶	Warszawa	100	-
	Net Fund Administration Sp. z o.o.	Warszawa	100	-
	GRUPA PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA			
7	Ubezpieczeniowe Usługi Finansowe Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
	GRUPA KREDOBANK SA			
8	Finansowa Kompania „Idea Kapitał” Sp. z o.o.	Lwów, Ukraina	100	100
	GRUPA Qualia Development Sp. z o.o. ⁷			
9	Qualia Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
10	Qualia 2 Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
11	Qualia 3 Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
12	Qualia 3 spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – Neptun Park Sp. k.	Warszawa	99,9975	99,9975
13	Qualia 2 spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – Nowy Wilanów Sp. k.	Warszawa	99,9750	99,9750
14	Qualia spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – Zakopane Sp. k.	Warszawa	99,9123	99,9123
15	Qualia Hotel Management Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
16	Qualia – Residence Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
17	Sarnia Dolina Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
18	FORT MOKOTÓW Sp. z o.o. w likwidacji	Warszawa	51	51
	Giełda Nieruchomości Wartościowych Sp. z o.o. ⁸	Warszawa	-	100
	Qualia sp. z o.o. – Sopot Sp. k. ⁸	Warszawa	-	99,9787
	Qualia spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – Projekt 1 Sp. k. ⁹	Warszawa	-	50
	Merkury – fiz an			
19	„Zarząd Majątkiem Górczewska” Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
20	Molina Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
21	Molina spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 1 S.K.A.	Warszawa	100	100
22	Molina spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 2 S.K.A.	Warszawa	100	100
23	Molina spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 3 S.K.A.	Warszawa	100	100
24	Molina spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 4 S.K.A.	Warszawa	100	100
25	Molina spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 5 S.K.A.	Warszawa	100	100
26	Molina spółka z ograniczoną odpowiedzialnością 6 S.K.A.	Warszawa	100	100
	NEPTUN – fiz an			
27	Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA	Warszawa	100	100
	„Inter-Risk Ukraina” Spółka z dodatkową odpowiedzialnością ¹⁰	Kijów, Ukraina	99,90	-
28	„CENTRUM HAFFNERA” Sp. z o.o.	Sopot	72,9766	72,9766
	„Sopot Zdrój” Sp. z o.o.	Sopot	100	100
	„Promenada Sopocka” Sp. z o.o.	Sopot	100	100

* udział w kapitale podmiotu bezpośrednio dominującego

¹28 kwietnia 2017 roku nastąpiło połączenie Raiffeisen-Leasing Polska SA (jako spółki przejmowanej) z PKO Leasing SA (jako spółką przejmującą); do 27 kwietnia 2017 roku Raiffeisen-Leasing Polska SA była spółką bezpośrednio zależną od PKO Leasing SA.

²Poprzednia nazwa: Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o.; do 27 kwietnia 2017 roku spółka była spółką bezpośrednio zależną od Raiffeisen-Leasing Polska SA.

³Poprzednia nazwa: „Raiffeisen Insurance Agency” Sp. z o.o.; do 27 kwietnia 2017 roku spółka była spółką bezpośrednio zależną od Raiffeisen-Leasing Polska SA.

⁴Poprzednia nazwa: Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o.

⁵Spółka PKO Leasing SA (jako następcą prawną spółki Raiffeisen-Leasing Polska SA), zgodnie z MSSF 10 sprawuje kontrolę nad spółką, mimo że nie posiada w spółce zaangażowania kapitałowego.

⁶Spółka została nabyta 12 grudnia 2017 roku.

⁷W spółkach komandytowych Grupy Qualia Development Sp. z o.o. komandytariuszem jest Qualia Development Sp. z o.o., a komplementariuszem odpowiednio: Qualia Sp. z o.o., Qualia 2 Sp. z o.o. lub Qualia 3 Sp. z o.o.; zgodnie z umowami wyżej wymienionych spółek komandytariusz uczestniczy w zyskach, stratach oraz w majątku spółki komandytowej w przypadku jej likwidacji w 99,9%, a komplementariusz w 0,1%; w zestawieniu w pozycji udział w kapitale prezentowany jest udział komandytariusza w wartości wniesionych wkładów.

⁸13 października 2017 roku nastąpiło połączenie Qualia sp. z o.o. - Sopot Sp.k. i Giełda Nieruchomości Wartościowych Sp. z o.o. (jako spółek przejmowanych) z Qualia Sp. z o.o. (jako spółką przejmującą).

⁹Spółka w 2017 roku została rozwiązana bez prowadzenia postępowania likwidacyjnego.

¹⁰Drugim udziałowcem spółki jest Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o.; do 27 kwietnia 2017 roku spółka była spółką bezpośrednio zależną od PKO Banku Polskiego SA.

NAZWA PODMIOTÓW ZALEŻNYCH	PRZEDMIOT DZIAŁALNOŚCI
PKO TOWARZYSTWO FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH SA	Podstawowym przedmiotem działalności spółki jest tworzenie, reprezentowanie wobec osób trzecich i zarządzanie otwartymi i zamkniętymi funduszami inwestycyjnymi oraz zarządzanie portfelami klientów, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych. Spółka oferuje również specjalistyczne programy inwestycyjne oraz prowadzi pracownicze programy emerytalne (PPE).
PKO LEASING SA	Spółka wraz z podmiotami zależnymi - PKO Leasing Sverige AB oraz PKO Leasing Nieruchomości Sp. z o.o. świadczy usługi leasingowe. Spółki oferują leasing finansowy i operacyjny: samochodów osobowych, dostawczych, pojazdów ciężarowych, maszyn, urządzeń, linii technologicznych, sprzętu medycznego, nieruchomości, sprzętu i oprogramowania IT, statków, samolotów oraz sprzętu kolejowego. W ofercie znajduje się usługa zarządzania flotą pojazdów. Ponadto spółka zależna - PKO Leasing Finance Sp. z o.o. zajmuje się przechowywaniem, przygotowaniem i aktywną sprzedażą przedmiotów powindykacyjnych i pokontraktowych, a spółka PKO Agencja Ubezpieczeniowa Sp. z o.o. świadczy wyspecjalizowane usługi w zakresie tworzenia produktów i programów ubezpieczeniowych dla klientów instytucji finansowych. W Grupie tej znajduje się również spółka celowa z siedzibą w Irlandii powołana na potrzeby sekurytyzacji wierzytelności leasingowych. W skład Grupy Kapitałowej PKO Leasing SA wchodzi także spółka PKO Faktoring SA, która świadczy usługi faktoringu krajowego i eksportowego z przejęciem ryzyka i bez przejęcia ryzyka, faktoringu odwrotnego oraz usługę programu faktoringowego dla dostawców.
PKO BANK HIPOTECZNY SA	Spółka specjalizuje się w udzielaniu mieszkaniowych kredytów hipotecznych dla klientów indywidualnych, jak również nabywa wierzytelności z tytułu takich kredytów od Banku. Podstawowym celem spółki jest emisja listów zastawnych na rynku krajowym i zagranicznym, które mają stanowić główne źródło długoterminowego finansowania kredytów zabezpieczonych nieruchomościami.
PKO BP BANKOWY PTE SA	Przedmiotem działalności spółki jest tworzenie i zarządzanie otwartym i dobrowolnym funduszem emerytalnym oraz ich reprezentowanie wobec osób trzecich. Spółka zarządza PKO BP Bankowym Otwartym Funduszem Emerytalnym (OFE) oraz PKO Dobrowolnym Funduszem Emerytalnym (DFE), w ramach którego oferowane jest Indywidualne Konto Emerytalne (IKE) i Indywidualne Konto Zabezpieczenia Emerytalnego (IKZE).
PKO BP FINAT SP. Z O.O.	PKO BP Finat Sp. z o.o. świadczy kompleksowe usługi firmom z sektora finansowego - m.in.: usługi agenta transferowego oraz księgowości funduszy i spółek. Specjalizuje się również w outsourcingu kompetencyjnym specjalistów IT, zespołów projektowych oraz procesów informatycznych. Na podstawie zezwolenia KNF spółka świadczy również usługi w charakterze krajowej instytucji płatniczej. Jej klientami są zarówno spółki z Grupy Kapitałowej Banku jak również spółki spoza Grupy Kapitałowej. Od 2016 roku spółka prowadzi obsługę ubezpieczeń grupowych dedykowanych do produktów oferowanych przez Bank. W skład Grupy Kapitałowej PKO BP Finat Sp. z o.o. od grudnia 2017 roku wchodzi KBC Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA oraz Net Fund Administration Sp. z o.o. Podstawowym przedmiotem działalności KBC Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA jest tworzenie, reprezentowanie wobec osób trzecich i zarządzanie otwartymi i zamkniętymi funduszami inwestycyjnymi oraz zarządzanie portfelami klientów, w skład których wchodzi jeden lub większa liczba instrumentów finansowych. Spółka Net Fund Administration Sp. z o.o. świadczy usługi agenta transferowego, oraz w zakresie technologii informatycznych.

<p>PKO ŻYCIE TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ SA</p>	<p>Przedmiotem działalności spółki jest działalność ubezpieczeniowa w zakresie działu I ubezpieczeń – ubezpieczenia na życie. Rzeczowy zakres działalności spółki obejmuje polisy we wszystkich grupach, które mieszczą się w przedmiocie licencji KNF (1, 2, 3, 4, 5 Działu I). Spółka oferuje szeroką gamę produktów ubezpieczeniowych. Koncentruje się na ubezpieczaniu życia i zdrowia swoich klientów. Posiada w ofercie produkty samodzielne, jak również stanowiące uzupełnienie produktów bankowych oferowanych przez Bank.</p>
<p>PKO TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ SA</p>	<p>Przedmiotem działalności spółki jest działalność ubezpieczeniowa w zakresie działu II ubezpieczeń – pozostałe ubezpieczenia osobowe oraz ubezpieczenia majątkowe. Rzeczowy zakres działalności spółki obejmuje polisy we wszystkich grupach, które mieszczą się w przedmiocie licencji KNF (1, 2, 7, 8, 9, 13, 14, 15, 16, 17, 18 Działu II).</p> <p>PKO TU SA koncentruje się na ubezpieczaniu ryzyka utraty dochodu, następstw nieszczęśliwych wypadków i choroby oraz ubezpieczaniu nieruchomości dla pożyczkobiorców i osób zaciągających kredyty hipoteczne. Spółka oferuje szeroką gamę produktów ubezpieczeniowych skierowanych do klientów PKO Banku Polskiego SA oraz innych podmiotów w Grupie Kapitałowej Banku.</p>
<p>PKO FINANCE AB</p>	<p>Spółka prowadzi działalność finansową, głównie poprzez pozyskiwanie środków finansowych z rynków międzynarodowych w drodze emisji obligacji oraz poprzez pożyczanie pozyskiwanych funduszy spółkom Grupy Kapitałowej Banku, w tym PKO Bankowi Polskiemu SA.</p>
<p>QUALIA DEVELOPMENT SP. Z O.O.</p>	<p>Przedmiotem działalności spółek Grupy Kapitałowej Qualia Development Sp. z o.o. jest prowadzenie działalności deweloperskiej, w tym w szczególności realizacja projektów w zakresie budownictwa mieszkaniowego na terenie całego kraju. Ponadto Grupa zajmuje się prowadzeniem działalności polegającej na wynajmie apartamentów.</p> <p>W 2017 roku Grupa kontynuowała działania związane z zakończeniem realizacji dotychczasowych projektów oraz sprzedaż wybranych nieruchomości i spółek.</p>
<p>KREDOBANK SA</p>	<p>KREDOBANK SA jest bankiem uniwersalnym, ukierunkowanym na obsługę klientów detalicznych oraz klientów małych i średnich przedsiębiorstw prowadzących działalność głównie w zachodniej części Ukrainy i w Kijowie. Jednocześnie dąży do pozyskania klientów korporacyjnych o wysokiej wiarygodności kredytowej. Spółka oferuje usługi w zakresie między innymi: prowadzenia rachunków osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, gromadzenia depozytów, udzielania kredytów, poręczeń i gwarancji, leasingu, obrotu czekowego i wekslowego, operacji na rynku walutowym, a także operacji na rynku papierów wartościowych. Przedmiotem działalności spółki Finansowa Kompania „Idea Kapitał” Sp. z o.o. – spółki zależnej od KREDOBANK SA - jest świadczenie różnych usług finansowych, w tym usług faktoringu polegających, zgodnie z prawem ukraińskim, na nabywaniu cesji praw do roszczeń pieniężnych z tytułu umów kredytowych.</p>
<p>FINANSOWA KOMPANIA „PRYWATNE INWESTYCJE” SP. Z O.O.</p>	<p>Przedmiotem działalności spółki jest świadczenie różnych usług finansowych, w tym usług faktoringu polegających, zgodnie z prawem ukraińskim, na nabywaniu cesji praw do roszczeń pieniężnych z tytułu umów kredytowych.</p>
<p>ZENCARD SP. Z O.O.</p>	<p>Spółka prowadzi działalność usługową w zakresie technologii informatycznych i komputerowych. Specjalizuje się w tworzeniu rozwiązań związanych z wykorzystaniem kart płatniczych w programach rabatowo-loyalnościowych.</p> <p>Zbudowała platformę do tworzenia przez sprzedawców programów rabatowo-loyalnościowych, umożliwiającą jednocześnie wirtualizację kart lojalnościowych. Platforma ta zintegrowana jest z terminalem płatniczym i pozwala na rezygnację z wielu oddzielnych kart lojalnościowych, czy oddzielnych aplikacji instalowanych na telefonie, na rzecz karty płatniczej klienta będącej jednocześnie wirtualną kartą lojalnościową każdego ze sprzedawców. Partnerem strategicznym spółki jest CEUP eService Sp. z o.o.- jeden z największych agentów rozliczeniowych w Polsce.</p>

MERKURY - FIZ AN	Przedmiotem działalności funduszu jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze niepublicznego proponowania nabycia certyfikatów inwestycyjnych. Fundusz jest zarządzany przez PKO TFI SA. Fundusz prowadzi działalność inwestycyjną poprzez spółki zależne, których przedmiotem działalności jest kupno i sprzedaż nieruchomości na rachunek własny oraz zarządzanie nieruchomościami.
NEPTUN - FIZAN	Przedmiotem działalności funduszu jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze niepublicznego proponowania nabycia certyfikatów inwestycyjnych. Fundusz jest zarządzany przez PKO TFI SA. PKO Bank Polski SA na rzecz funduszu sukcesywnie zbywa akcje i udziały spółek, których działalność nie jest komplementarna do oferty usług finansowych Banku.

41. INWESTYCJE W JEDNOSTKI STOWARZYSZONE I WSPÓLNE PRZEDSIĘWZIĘCIA

Skrócone informacje o jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach

Informacje finansowe:

- Wspólne przedsięwzięcia
- Jednostki stowarzyszone
- Zmiana wartości inwestycji we wspólnych przedsięwzięciach
- Zmiana wartości inwestycji w jednostkach stowarzyszonych
- Informacja o odpisach

SKRÓCONE INFORMACJE O JEDNOSTKACH STOWARZYSZONYCH I WSPÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘCIACH

Grupa Kapitałowa posiada następujące jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia:

Lp.	NAZWA JEDNOSTKI	SIEDZIBA	% UDZIAŁ W KAPITALE*	
			31.12.2017	31.12.2016
Wspólne przedsięwzięcia PKO Banku Polskiego SA				
1	Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o.	Warszawa	34	34
	1 EVO Payments International Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
	2 EVO Payments International s.r.o.	Praga, Czechy	100	100
Wspólne przedsięwzięcia NEPTUN - fizan				
3	„Centrum Obsługi Biznesu” Sp. z o.o.	Poznań	41,44	41,44
Jednostki stowarzyszone PKO Banku Polskiego SA				
1	Bank Pocztowy SA	Bydgoszcz	25,0001	25,0001
	1 Centrum Operacyjne Sp. z o.o. w likwidacji ¹	Bydgoszcz	100	100
	2 Spółka Dystrybucyjna Banku Poczтового Sp. z o.o.	Warszawa	100	100
2	„Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych” Sp. z o.o.	Poznań	33,33	33,33
3	FERRUM SA	Katowice	22,14	22,14
	3 FERRUM MARKETING Sp. z o.o.	Katowice	100	100
	4 Zakład Konstrukcji Spawanych FERRUM SA	Katowice	100	100
	5 Walcownia Rur FERRUM Sp. z o.o. w likwidacji ²	Katowice	100	-

* udział w kapitale podmiotu bezpośrednio dominującego/ mającego znaczący wpływ

¹ W lipcu 2017 roku Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki podjęło uchwałę o rozwiązaniu spółki.

² W czerwcu 2017 roku Zgromadzenie Wspólników spółki podjęło uchwałę o rozwiązaniu spółki.

NAZWA WSPÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ I JEDNOSTEK STOWARZYSZONYCH	PRZEDMIOT DZIAŁALNOŚCI
CENTRUM ELEKTRONICZNYCH USŁUG PŁATNICZYCH ESERVICE SP. Z O.O.	<p>Spółka oferuje usługę przetwarzania transakcji dokonywanych instrumentami płatniczymi zarówno w terminalach POS w kraju i poza jego granicami, jak również w internecie, wynajem terminali, usługę doładowań kart telefonów komórkowych oraz obsługę kart podarunkowych. PKO Bank Polski SA wspólnie ze spółką oferują kompleksowe usługi w zakresie pozyskania oraz obsługi podmiotów pod kątem posiadania terminali POS oraz rozliczania transakcji dokonywanych instrumentami płatniczymi z wykorzystaniem tych terminali.</p> <p>Oba podmioty wspólnie biorą udział w przetargach, a współpracę regulują m.in. umowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • obsługi transakcji bezgotówkowych dokonywanych przy użyciu instrumentów płatniczych dla dwustronnych umów z akceptantami, • współpracy marketingowej w zakresie usług o fundamentalnym znaczeniu dla funkcjonowania produktów i usług oferowanych zarówno przez Bank, jak i spółkę, • świadczenia usług związanych z obsługą wypłaty gotówki w agencjach i oddziałach Banku oraz urzędach pocztowych przy użyciu kart płatniczych Visa i MasterCard z wykorzystaniem terminali POS, • współpracy w zakresie świadczenia usług związanych z pozyskiwaniem placówek akceptujących instrumenty płatnicze. <p>Spółka posiada dwie spółki bezpośrednio zależne, w których sprawuje pełną kontrolę.</p>
„CENTRUM OBSŁUGI BIZNESU” SP. Z O.O.	<p>Spółka to wspólna inwestycja PKO Banku Polskiego SA, Buildco Poznań SA oraz Miasta Poznań polegająca na wybudowaniu hotelu w Poznaniu. Bank jest uczestnikiem konsorcjum bankowego, które udzieliło spółce kredytu inwestycyjnego na realizację powyższego projektu. Hotel został wybudowany i rozpoczął działalność w lutym 2007 roku. Osiągnięte przez spółkę wyniki z działalności operacyjnej nie są w stanie zapewnić bieżącej, pełnej obsługi zobowiązań wynikających z umowy kredytowej. Na wniosek spółki, w ramach restrukturyzacji zadłużenia kredytowego, konsorcjum bankowe dokonało zmiany harmonogramu płatności rat kredytowych i odsetkowych. Harmonogram obowiązuje do 30 czerwca 2018 roku. Od czerwca 2015 roku udziały spółki znajdują się w portfelu NEPTUN – fizan – podmiotu zależnego od Banku.</p>
BANK POCZTOWY SA	<p>Bank Poczty SA specjalizuje się w standardowych produktach bankowych oferowanych dla klientów detalicznych z uzupełnioną ofertą dla mikroprzedsiębiorstw oraz klientów instytucjonalnych. Prowadzi również działalność w segmencie rozliczeniowym i skarbowym. W ramach strategicznego partnerstwa z Poczta Polska SA (akcjonariuszem posiadającym 75% akcji minus 10 akcji spółki) korzysta z potencjału akcjonariusza i rozwija ofertę produktową we współpracy z podmiotami całej Grupy Kapitałowej Poczty Polskiej SA. Spółka posiada dwie spółki bezpośrednio zależne, w których sprawuje pełną kontrolę, przy czym jedna z nich została postawiona w stan likwidacji.</p>
„POZNAŃSKI FUNDUSZ PORĘCZEŃ KREDYTOWYCH” SP. Z O.O.	<p>Spółka specjalizuje się we wspieraniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw poprzez udzielanie poręczeń oraz świadczenie szeregu usług dla biznesu. Spółka poręcza kredyty i pożyczki udzielane przez banki, w tym również przez PKO Bank Polski SA oraz gwarancje bankowe, transakcje leasingowe i faktoringowe, a także zapłatę wadium. Współpracuje m.in. z PKO Leasing SA. W ofercie spółki znajdują się również poręczenia dla małych i średnich przedsiębiorstw udzielane w ramach inicjatywy JEREMIE (<i>Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises</i>), które są poręczane drugostronnie w 70% lub 80% ze środków Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, zarządzanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego.</p>

	W ramach świadczonych usług dla biznesu, spółka zajmuje się m.in. przygotowaniem biznesplanów, studiów wykonalności, programów naprawczych i restrukturyzacyjnych, przygotowaniem dokumentacji finansowej i poszukiwaniem odpowiedniej formy finansowania działalności przedsiębiorstw.
FERRUM SA	<p>Przedmiotem działalności spółki jest produkcja rur stalowych ze szwem, produkcja profili zamkniętych (kształtowników) oraz wykonywanie izolacji rur. Spółka posiada trzy spółki bezpośrednio zależne, w których sprawuje pełną kontrolę, przy czym jedna z nich została postawiona w stan likwidacji¹.</p> <p>Akcje spółki zostały objęte przez Bank w ramach działań windykacyjnych (przejęcie na własność przedmiotu zabezpieczenia). Spółka jest spółką publiczną, której akcje notowane są na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie SA.</p>

Poniżej przedstawiono podsumowanie danych finansowych odrębnie dla każdego wspólnego przedsięwzięcia oraz każdej jednostki stowarzyszonej Grupy Kapitałowej. Wykazane kwoty pochodzą ze sprawozdań finansowych poszczególnych jednostek sporządzonych zgodnie z MSSF lub polskimi standardami rachunkowości (PSR)². Dane za rok 2016 pochodzą ze zaudytowanych sprawozdań finansowych.

Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o. (wg MSSF)	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa obrotowe	198	140
Aktywa trwałe	228	199
Zobowiązania krótkoterminowe	161	118
Zobowiązania długoterminowe	26	32
	01.01- 31.12.2017	01.01- 31.12.2016
Przychody	477	490
Zysk (strata) z działalności kontynuowanej	88	98
Zysk (strata) za okres obrotowy	88	98
Pozostałe dochody całkowite	6	1
Całkowite dochody razem	94	99
Otrzymane dywidendy od jednostki zakwalifikowanej jako wspólne przedsięwzięcie	12	11
„Centrum Obsługi Biznesu” Sp. o.o. (wg PSR)	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa obrotowe	10	11
Aktywa trwałe	82	85
Zobowiązania krótkoterminowe	24	18
Zobowiązania długoterminowe	60	74
	01.01- 31.12.2017	01.01- 31.12.2016
Przychody	28	23
Zysk (strata) za okres obrotowy	4	(2)

¹ Dane zgodne ze skonsolidowanym sprawozdaniem finansowym Grupy Kapitałowej FERRUM SA za III kwartał 2017 roku.

² W przypadku jednostek posiadających spółki zależne prezentowane dane pochodzą ze skonsolidowanych sprawozdań finansowych tych jednostek.

Bank Pocztowy SA (wg MSSF, dane publikowane przez Spółkę)	30.06.2017	31.12.2016
Aktywa ogółem	7 107	6 937
Zobowiązania ogółem	6 572	6 413
	01.01- 30.06.2017	01.01- 31.12.2016
Przychody	221	469
Zysk (strata) z działalności kontynuowanej	2	3
Zysk (strata) za okres obrotowy	2	3
Pozostałe dochody całkowite	9	(21)
Całkowite dochody razem	11	(19)
„Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych” Sp. z o.o. (wg PSR)	31.12.2017	31.12.2016
Aktywa obrotowe	24	23
Zobowiązania krótkoterminowe	4	3
Zobowiązania długoterminowe	2	3
	01.01- 31.12.2017	01.01- 31.12.2016
Przychody	2	3
FERRUM SA (wg MSSF, dane publikowane przez Spółkę)	30.09.2017	31.12.2016
Aktywa obrotowe	137	97
Aktywa trwałe	143	168
Zobowiązania krótkoterminowe	210	201
Zobowiązania długoterminowe	52	15
	01.01- 30.09.2017	01.01- 31.12.2016
Przychody	242	316
Zysk (strata) z działalności kontynuowanej	(30)	1
Zysk (strata) za okres obrotowy	(30)	1
Całkowite dochody razem	(30)	1

INFORMACJE FINANSOWE

WSPÓLNE PRZEDSIĘWZIĘCIA	31.12.2017	31.12.2016
„Centrum Obsługi Biznesu” Sp. z o.o.	-	-
Cena nabycia	17	17
Zmiana w udziale w aktywach netto	(14)	(16)
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(3)	(1)
Grupa Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o.	244	227
Wartość udziału na dzień objęcia współkontrolą	197	197
Zmiana w udziale w aktywach netto	47	30
Razem	244	227

JEDNOSTKI STOWARZYSZONE	31.12.2017	31.12.2016
Grupa Bank Pocztowy SA	130	133
Cena nabycia	184	162
Zmiana w udziale w aktywach netto	83	84
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(137)	(113)
„Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych” Sp. z o.o.	-	-
Cena nabycia	2	2
Zmiana w udziale w aktywach netto	4	4
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(6)	(6)
Grupa FERRUM SA	19	26
Cena nabycia	25	25
Zmiana w udziale w aktywach netto	(6)	1
Razem	149	159

ZMIANA WARTOŚCI INWESTYCJI WE WSPÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘCIACH	2017	2016
Wartość inwestycji we wspólnych przedsięwzięciach na początek okresu	227	206
Udział w zyskach i stratach	31	30
Wynik z tytułu odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości	(2)	2
Dywidenda	(12)	(11)
Wartość inwestycji we wspólnych przedsięwzięciach na koniec okresu	244	227

ZMIANA WARTOŚCI INWESTYCJI W JEDNOSTKACH STOWARZYSZONYCH	2017	2016
Wartość inwestycji w jednostkach stowarzyszonych na początek okresu	159	186
Wynik z tytułu odpisu aktualizującego z tytułu utraty wartości	(24)	(32)
Udział w zyskach i stratach	(9)	5
Udział w innych dochodach całkowitych jednostki stowarzyszonej	1	(1)
Zwiększenie zaangażowania kapitałowego w jednostki stowarzyszone	22	1
Wartość inwestycji w jednostkach stowarzyszonych na koniec okresu	149	159

INFORMACJA O ODPISACH

W 2017 roku Grupa Kapitałowa zwiększyła o 24 miliony PLN odpis aktualizujący wartość akcji Banku Poczтового SA oraz zwiększyła odpis aktualizujący wartość udziałów spółki „Centrum Obsługi Biznesu” Sp. z o.o. o 1,6 miliona PLN (utrzymując 100% odpis z tytułu utraty wartości zaangażowania kapitałowego w wyżej wymienioną spółkę).

Na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku jednostka dominująca nie posiadała udziału w zobowiązanych warunkowych jednostek stowarzyszonych nabytych wspólnie z innym inwestorem.

ODPISY Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI - UZGODNIENIE RUCHU	2017	2016
Wartość na początek okresu	120	90
Utworzenie w okresie	26	32
Rozwiązanie w okresie	-	(2)
Wartość na koniec okresu	146	120
Utworzenie netto – wpływ na rachunek zysków i strat	(26)	(30)

42. NABYCIE RAIFFEISEN-LEASING POLSKA SA PRZEZ SPÓŁKĘ PKO LEASING SA (W ROKU 2016)

OPIS TRANSAKCJI

2 listopada 2016 roku PKO Bank Polski SA (jako gwarant) oraz PKO Leasing SA (jako nabywający) podpisały z Raiffeisen Bank International AG (jako sprzedającym) umowę dotyczącą nabycia 100% akcji spółki Raiffeisen-Leasing Polska SA (RLPL). Zamknięcie transakcji nastąpiło 1 grudnia 2016 roku po spełnieniu warunków zawieszających, w tym m.in. uzyskaniu wymaganych zgód antymonopolowych w Polsce i na Ukrainie.

W wyniku wyżej wymienionej transakcji spółka PKO Leasing SA nabyła 1 500 038 akcji spółki RLPL o wartości nominalnej 100 PLN każda, stanowiących 100% kapitału zakładowego RLPL i uprawniających do 100% głosów na walnym zgromadzeniu spółki. Cena nabycia wyniosła 850 milionów PLN. Zakup akcji został w całości sfinansowany kredytem udzielonym przez PKO Bank Polski SA. Przedmiotem działalności nabytej spółki jest prowadzenie działalności leasingowej i udzielanie pożyczek.

W związku z nabyciem spółki RLPL w skład Grupy Kapitałowej PKO Leasing SA, zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej, weszły jej jednostki zależne: Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o. (finansowanie nieruchomości), „Raiffeisen Insurance Agency” Sp. z o.o. (pośrednictwo ubezpieczeniowe), Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o. (przechowywanie i sprzedaż przedmiotów poleasingowych) oraz ROOF Poland Leasing 2014 DAC z siedzibą w Irlandii (spółka celowa powołana do obsługi sekurytyzacji wierzytelności leasingowych).

28 kwietnia 2017 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) właściwym dla spółki przejmującej zostało zarejestrowane połączenie PKO Leasing SA (jako spółki przejmującej) i RLPL (jako spółki przejmowanej). Połączenie nastąpiło w drodze przeniesienia całego majątku spółki RLPL na spółkę PKO Leasing SA (łączenie przez przejęcie), bez podwyższenia kapitału zakładowego spółki PKO Leasing SA oraz bez wymiany akcji. W związku z powyższym spółka PKO Leasing SA wstąpiła we wszystkie prawa i obowiązki spółki RLPL. Proces integracji spółek zamknie fuzja operacyjna, która zakończy się w 2018 roku.

Ponadto, 28 kwietnia 2017 roku w KRS zostały zarejestrowane następujące zmiany nazw spółek z Grupy Kapitałowej PKO Leasing SA:

- Raiffeisen-Leasing Real Estate Sp. z o.o. na PKO Leasing Nieruchomości Sp. z o.o.,
- „Raiffeisen Insurance Agency” Sp. z o.o. na PKO Agencja Ubezpieczeniowa Sp. z o.o.,
- Raiffeisen-Leasing Service Sp. z o.o. na PKO Leasing Finanse Sp. z o.o.

ROZLICZENIE TRANSAKCJI NABYCIA

Na 31 grudnia 2017 roku dokonano ostatecznego rozliczenia nabycia RLPL metodą przejęcia zgodnie z MSSF 3. Za datę objęcia kontroli przyjęto datę 1 grudnia 2016 roku.

Na dzień objęcia kontroli dokonano wstępnej wyceny aktywów z tytułu należności leasingowych i udzielonych pożyczek oraz zobowiązań warunkowych i ujęto je w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym za rok 2016 w wartościach ustalonych prowizorycznie. Ostateczne rozliczenie transakcji nabycia, dokonane na 31 grudnia 2017 roku, nie uległo zmianie w stosunku do rozliczenia zaprezentowanego w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym za rok 2016.

Cena nabycia akcji spółki RLPL wyniosła 850 milionów PLN i została zapłacona w całości w gotówce. PKO Leasing SA miał prawo do złożenia w okresie 3 miesięcy od daty nabycia roszczeń wobec RBI AG odnośnie do zastrzeżonych w umowie zakupu akcji RLPL, operacji finansowych oraz innych transakcji, które mogą skutkować wpływem środków pieniężnych, przeprowadzonych w Grupie RLPL w okresie od 1 lipca 2016 roku do daty nabycia. Wielkość zidentyfikowanych i zgłoszonych roszczeń wynikających z tego warunku umowy nabycia wyniosła 2 787 tysięcy PLN, jednakże do 31 grudnia 2017 roku ostateczna wartość zobowiązania RBI z tego tytułu nie została uzgodniona przez strony. Z tego względu zgłoszone do RBI roszczenia nie zostały uwzględnione w ostatecznej cenie nabycia. Przyszły potencjalny zwrot kwoty z RBI zostanie ujęty w rachunku zysków i strat w dacie jego otrzymania.

Ostateczne rozliczenie transakcji nabycia przedstawione jest poniżej (w milionach PLN):

Sprawozdanie z sytuacji finansowej - AKTYWA	Dane Grupy Kapitałowej RLPL na dzień nabycia 01.12.2016 (wg wartości ze sprawozdania finansowego)	Korekty z tytułu wyceny do wartości godziwej oraz relacje z klientami	Wartość godziwa nabytych aktywów
Należności od banków	279	-	279
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	6 059	25	6 084
Zapasy	78	-	78
Wartości niematerialne	14	64	78
Rzeczowe aktywa trwałe	159	-	159
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	17	-	17
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	433	(17)	416
Inne aktywa	59	-	59
AKTYWA RAZEM	7 098	72	7 170

Sprawozdanie z sytuacji finansowej - ZOBOWIĄZANIA i AKTYWA NETTO	Dane Grupy Kapitałowej RLPL na dzień nabycia 01.12.2016 (wg wartości ze sprawozdania finansowego)	Korekty z tytułu wyceny do wartości godziwej oraz relacje z klientami	Wartość godziwa przejętych zobowiązań i aktywów netto
Zobowiązania wobec innych banków	4 006	-	4 006
Zobowiązania wobec klientów	696	-	696
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	1 557	-	1 557
Pozostałe zobowiązania	113	-	113
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	4	-	4
Rezerwy	1	-	1
ZOBOWIĄZANIA RAZEM	6 377	-	6 377
AKTYWA NETTO	721	72	793

Informacje dotyczące założeń i metod wyceny poszczególnych możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań na 1 grudnia 2016 roku zostały ujawnione w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej za rok 2016.

Wartość firmy	Razem spółki z Grupy Kapitałowej RLPL
Przekazana zapłata	850
Kwota netto możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań	793
Wartość firmy	57
z tego przypisana do następujących segmentów:	
segment korporacyjny	16
segment detaliczny	41

43. POZOSTAŁE ZMIANY W SPÓŁKACH WCHODZĄCYCH W SKŁAD GRUPY KAPITAŁOWEJ

43.1 NABYCIE KBC TOWARZYSTWO FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH SA PRZEZ SPÓŁKĘ PKO BP FINAT SP. Z O.O.

OPIS TRANSAKЦИИ

8 września 2017 roku PKO Bank Polski SA (jako gwarant) oraz PKO BP Finat Sp. z o.o. (jako nabywający) podpisały z KBC Asset Management NV (jako sprzedającym) przedwstępny umowę dotyczącą nabycia 100% akcji spółki KBC Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (KBC TFI). Zamknięcie transakcji nastąpiło 12 grudnia 2017 roku po wcześniejszym uzyskaniu zgody Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Komisji Nadzoru Finansowego.

W wyniku wyżej wymienionej transakcji spółka PKO BP Finat Sp. z o.o. nabyła 25 257 983 akcje spółki KBC TFI o wartości nominalnej 1 (jeden) PLN każda, stanowiące 100% kapitału zakładowego KBC TFI i uprawniające do 100% głosów na walnym zgromadzeniu spółki. Cena nabycia wyniosła 32,9 miliona PLN. Zakup akcji został w całości sfinansowany ze środków własnych PKO BP Finat Sp. z o.o.

Podstawowym przedmiotem działalności spółki jest tworzenie i zarządzanie funduszami inwestycyjnymi.

W związku z nabyciem spółki KBC TFI w skład Grupy Kapitałowej PKO BP Finat Sp. z o.o. weszła jej jednostka zależna Net Fund Administration Sp. z o.o. (NetFA), której przedmiotem działalności jest świadczenie usług agenta transferowego. Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 6 652 500 PLN i dzieli się na 13 305 udziałów o wartości nominalnej 500 PLN każdy.

Docelowo w 2018 roku KBC TFI ma zostać połączona ze spółką PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA, a NetFA połączona z PKO BP Finat Sp. z o.o.

Celem nabycia akcji spółki KBC TFI było osiągnięcie przez Grupę Kapitałową korzyści ekonomicznych poprzez umocnienie pozycji spółek zależnych PKO Banku Polskiego SA w poszczególnych segmentach rynku finansowego. Planowane połączenie z KBC TFI przyspieszy dotychczasowy, dynamiczny rozwój PKO TFI oraz wzmocni zdolność do oferowania klientom różnorodnych i atrakcyjnych form inwestowania.

ROZLICZENIE TRANSAKЦИИ NABYCIA

Rozliczenie transakcji nabycia przeprowadzone zostało metodą przejęcia zgodnie z MSSF 3, którego zastosowanie wymaga: zidentyfikowania jednostki przejmującej, ustalenia dnia przejęcia, ujęcia i wyceny możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów, przejętych zobowiązań wycenionych w wartości godziwej na dzień przejęcia oraz wszelkich udziałów niedających kontroli w jednostce przejmowanej oraz ujęcia i wyceny wartości firmy lub zysku z okazijnego nabycia.

Biorąc pod uwagę że przejęcie kontroli nad KBC TFI i jego spółkami nastąpiło 12 grudnia 2017 roku, rozliczenie transakcji zakupu nastąpiło na podstawie sprawozdania finansowego KBC TFI na 11 grudnia 2017 roku.

Cena nabycia akcji spółki KBC TFI SA została ustalona w wysokości zapłaconej gotówki (32,9 miliona PLN). Na dzień sporządzenia skonsolidowanego sprawozdania finansowego Grupy Kapitałowej za rok 2017 dokonano wstępnej, prowizorycznej wyceny rozliczenia transakcji nabycia. Ostateczne rozliczenie transakcji może się różnić od wstępnego rozliczenia opisanego w niniejszym sprawozdaniu finansowym. Zgodnie z MSSF 3.45 Grupa Kapitałowa ma 12 miesięcy, tj. do 11 grudnia 2018 roku na ustalenie ostatecznych wartości.

W wyniku rozliczenia transakcji nabycia akcji KBC TFI rozpoznano zysk z okazijnego nabycia będący różnicą pomiędzy przekazaną zapłatą a kwotą netto możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań wycenionych zgodnie z MSSF.

ROZLICZENIE TRANSAKЦИИ NABYCIA	12.12.2017
Wartość godziwa przekazanej zapłaty	33
Wartość godziwa aktywów netto	(35)
ZYSK Z OKAZYJNEGO NABYCIA¹	(2)

¹wartość ujemna jako wynik nadwyżki wartości godziwej aktywów netto nad wartością godziwą przekazanej zapłaty.

43.2 POZOSTAŁE ZMIANY W PODMIOTACH WCHODZĄCYCH W SKŁAD GRUPY KAPITAŁOWEJ ORAZ W INNYCH PODMIOTACH PODPORZĄDKOWANYCH.

W 2017 roku miały miejsca niżej opisane zdarzenia wpływające na strukturę Grupy Kapitałowej oraz dotyczące wspólnych przedsięwzięć i jednostek stowarzyszonych, w tym dokapitalizowania.

ZENCARD SP. Z O.O.

26 stycznia 2017 roku PKO Bank Polski SA nabył 1 374 udziałów spółki ZenCard Sp. z o.o. o wartości nominalnej 50 PLN każdy, stanowiących 100% kapitału zakładowego spółki i uprawniających do 100% głosów na zgromadzeniu wspólników. Jednocześnie 26 stycznia 2017 roku Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników spółki ZenCard Sp. z o.o. (reprezentowane przez PKO Bank Polski SA jako jedynego wspólnika spółki) podjęło uchwałę dotyczącą podwyższenia kapitału zakładowego spółki o kwotę 22 050 PLN, poprzez ustanowienie nowych 441 udziałów o wartości nominalnej 50 PLN każdy. Wyżej wymienione zmiany zostały zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) 14 marca 2017 roku.

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 90 750 PLN i dzieli się na 1 815 udziałów o wartości nominalnej 50 PLN każdy.

ZenCard Sp. z o.o. jest spółką technologiczną. Bank jest zainteresowany wykorzystaniem know-how spółki oraz jej założycieli w zakresie opracowanych przez spółkę rozwiązań, w szczególności w zakresie tworzenia programów lojalnościowych przy wykorzystaniu kart płatniczych oraz wsparcia własnych promocji.

W wyniku rozliczenia transakcji nabycia udziałów ZenCard Sp. z o.o. rozpoznano wartość firmy będącą różnicą pomiędzy przekazaną zapłatą a kwotą netto możliwych do zidentyfikowania nabytych aktywów i przejętych zobowiązań wycenionych zgodnie z MSSF.

ROZLICZENIE TRANSAKCJI NABYCIA	26.01.2017
Wartość godziwa przekazanej zapłaty	14
Wartość godziwa aktywów netto	2
WARTOŚĆ FIRMY	12

PKO BANK HIPOTECZNY SA

W 2017 roku (odpowiednio 12 kwietnia, 11 września i 16 listopada) w KRS zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki łącznie o kwotę 400 000 000 PLN. Wszystkie akcje w podwyższonym kapitale zostały objęte przez dotychczasowego, jedynego akcjonariusza - PKO Bank Polski SA. Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 1 200 000 000 PLN i dzieli się na 1 200 000 000 akcji o wartości nominalnej 1 (jeden) PLN każda.

NEPTUN – FUNDUSZ INWESTYCYJNY ZAMKNIĘTY AKTYWÓW NIEPUBLICZNYCH

25 kwietnia 2017 roku PKO Bank Polski SA nabył 2 000 000 sztuk certyfikatów inwestycyjnych serii E wyemitowanych przez NEPTUN – fundusz inwestycyjny zamknięty aktywów niepublicznych.

„INTER-RISK UKRAINA” SPÓŁKA Z DODATKOWĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

28 kwietnia 2017 roku PKO Bank Polski SA dokonał zbycia w ramach Grupy Kapitałowej Banku 100% udziałów w kapitale zakładowym spółki „Inter-Risk Ukraina” Spółka z dodatkową odpowiedzialnością, w tym 99,9% udziałów - na rzecz spółki Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA oraz 0,1% udziału - na rzecz spółki Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o.

28 kwietnia 2017 roku w Jednolitym państwowym rejestrze osób prawnych, osób fizycznych – przedsiębiorców i organizacji Ukrainy została zarejestrowana zmiana Umowy spółki „Inter-Risk Ukraina” Spółka z dodatkową odpowiedzialnością uwzględniająca wyżej wymienione zmiany właścicielskie.

BANKOWE TOWARZYSTWO KAPITAŁOWE SA

18 lipca 2017 roku w KRS zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki o kwotę 30 000 000 PLN. Wszystkie akcje w podwyższonym kapitale zostały objęte przez dotychczasowego, jedynego akcjonariusza - NEPTUN – fundusz inwestycyjny zamknięty aktywów niepublicznych, którego 100% certyfikatów inwestycyjnych posiada PKO Bank Polski SA.

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 63 243 900 PLN i dzieli się na 632 439 akcji o wartości nominalnej 100 PLN każda.

PKO FINANCE AB

1 sierpnia 2017 roku w szwedzkim rejestrze działalności gospodarczej (Bolagsverket) zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki o kwotę 5 491 884 EUR. Wszystkie akcje w podwyższonym kapitale zostały objęte przez dotychczasowego jedynego akcjonariusza - PKO Bank Polski SA.

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 5 547 358 EUR i dzieli się na 500 000 akcji o wartości nominalnej 11,09 EUR każda.

GRUPA KAPITAŁOWA QUALIA DEVELOPMENT SP. Z O.O.

- **QUALIA HOTEL MANAGEMENT SP. Z O.O.**

6 lutego 2017 roku w KRS zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki o kwotę 1 149 700 PLN. Wszystkie udziały zostały objęte i opłacone w październiku 2016 roku przez dotychczasowego, jedynego wspólnika - spółkę Qualia Development Sp. z o.o.

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 1 411 500 PLN i dzieli się na 28 230 udziałów o wartości nominalnej 50 PLN każdy.

- **SARNIA DOLINA SP. Z O.O.**

6 kwietnia 2017 roku w KRS zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki o kwotę 5 000 PLN. Wszystkie udziały zostały objęte przez dotychczasowego, jedyne go wspólnika – spółkę Qualia Development Sp. z o.o.

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki wynosi 6 979 000 PLN i dzieli się na 13 958 udziałów o wartości nominalnej 500 PLN każdy.

7 kwietnia 2017 roku Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników Sarnia Dolina Sp. z o.o. podjęło uchwałę o zwrocie spółce Qualia Development Sp. z o.o. dopłat w łącznej wysokości 21 549 527 PLN wniesionych do spółki zgodnie z art. 177-179 Kodeksu spółek handlowych. W tym samym dniu dokonano przelewu środków.

- **QUALIA SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCI – PROJEKT 1 SP. K.**

10 marca 2017 roku wspólnicy spółki podjęli uchwałę dotyczącą rozwiązania spółki bez prowadzenia postępowania likwidacyjnego. 5 maja 2017 roku nastąpiło wykreślenie spółki z KRS (data uprawomocnienia wykreślenia z KRS).

- **QUALIA 2 SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ – NOWY WILANÓW SP. K.**

27 kwietnia 2017 roku wspólnicy spółki podjęli uchwałę o zmniejszeniu udziału kapitałowego komandytariusza - spółki Qualia Development Sp. z o.o. o kwotę 28 000 000 PLN w drodze wypłaty środków zgromadzonych na kapitale (funduszu) rezerwowym spółki powstałym z dopłat wniesionych do spółki zgodnie z art. 177-179 Kodeksu spółek handlowych przed przekształceniem spółki ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w spółkę komandytową. W kwietniu 2017 roku dokonano przelewu środków.

- **QUALIA 3 SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ – NEPTUN PARK SP. K.**

12 września 2017 roku wspólnicy spółki podjęli uchwałę o zmniejszeniu udziału kapitałowego komandytariusza - spółki Qualia Development Sp. z o.o. o kwotę 15 000 000 PLN, w drodze wypłaty środków zgromadzonych na kapitale (funduszu) rezerwowym spółki, powstałym z dopłat wniesionych do spółki zgodnie z art. 177-179 Kodeksu spółek handlowych przed przekształceniem spółki ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w spółkę komandytową. We wrześniu 2017 roku dokonano przelewu środków.

- **POŁĄCZENIE WYBRANYCH SPÓŁEK ZALEŻNYCH W RAMACH GRUPY KAPITAŁOWEJ QUALIA DEVELOPMENT SP. Z O.O.**

13 października 2017 roku w KRS właściwym dla spółki przejmującej zostało zarejestrowane połączenie spółki Qualia sp. z o.o. – Sopot Sp. k. i spółki Giełda Nieruchomości Wartościowych Sp. z o.o. (spółki przejmowane) ze spółką Qualia Sp. z o.o. (spółka przejmująca) poprzez przeniesienie całego majątku spółek przejmowanych na spółkę przejmującą. Plan połączenia, ogłoszony 26 czerwca 2017 roku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, uwzględnił podwyższenie kapitału zakładowego spółki przejmującej oraz wymianę udziałów. Przed dokonaniem wyżej opisanego połączenia w 2017 roku (odpowiednio 18 stycznia i 10 kwietnia) w KRS zostały zarejestrowane zmiany umowy spółki Qualia sp. z o.o. – Sopot Sp. k., dotyczące obniżenia wkładu komandytariusza - spółki Qualia Development Sp. z o.o. z kwoty 10 200 000 PLN do kwoty 2 200 000 PLN, w tym obniżenia sumy komandytowej z kwoty 4 700 000 PLN do kwoty 2 200 000 PLN. Środki z tytułu wyżej opisanego obniżenia wkładu komandytariusza zostały zwrócone spółce Qualia Development Sp. z o.o., w tym w wysokości 5 500 000 PLN w grudniu 2016 roku. Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Qualia Sp. z o.o. wynosi 65 600 PLN i dzieli się na 1 312 udziałów o wartości nominalnej 50 PLN każdy. Jedynym udziałowcem spółki jest Qualia Development Sp. z o.o.

DOTYCZĄCE WSPÓLNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ I SPÓŁEK STOWARZYSZONYCH

- **GRUPA KAPITAŁOWA BANKU POCZTOWEGO SA**

29 listopada 2017 roku w KRS zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki Bank Pocztowy SA o kwotę 18 145 200 PLN. PKO Bank Polski SA objął 453 630 akcji o łącznej wartości nominalnej w wysokości 4 536 300 PLN oraz o łącznej wartości emisyjnej w wysokości 22 500 048 PLN. Pozostałe akcje objęła Poczta Polska SA. W sumie Bank Pocztowy SA został dokapitalizowany przez dotychczasowych akcjonariuszy kwotą 90 000 192 PLN. W wyniku wyżej wymienionego podwyższenia PKO Bank Polski SA nadal posiada 25% kapitału zakładowego spółki plus 10 akcji. Według stanu na 31 grudnia 2017 roku kapitał zakładowy spółki Bank Pocztowy SA wynosi 128 278 080 PLN i dzieli się na 12 827 808 akcji o wartości nominalnej 10 PLN każda. W 2017 roku w KRS zostało zarejestrowane postawienie spółki Centrum Operacyjne Sp. z o.o. (spółki zależnej Banku Poczowego SA) w stan likwidacji.

- **GRUPA KAPITAŁOWA CENTRUM ELEKTRONICZNYCH USŁUG PŁATNICZYCH eSERVICE SP. Z O.O.**

W 2017 roku (odpowiednio 11 stycznia i 1 marca) w KRS zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki EVO Payments International Sp. z o.o. łącznie o kwotę 364 400 PLN. Udziały w podwyższonym kapitale spółki zostały objęte w 2016 roku przez jedynego wspólnika – spółkę Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o. (jednostkę stanowiącą wspólne przedsięwzięcie PKO Banku Polskiego SA).

- **GRUPA KAPITAŁOWA FERRUM SA**

W 2017 roku w KRS zostało zarejestrowane postawienie spółki Walcowania Rur FERRUM Sp. z o.o. w stan likwidacji. Spółka jest spółką zależną od FERRUM SA – jednostki stowarzyszonej PKO Banku Polskiego SA. Do 7 lutego 2017 roku spółka występowała pod nazwą Walcowania Blach Grubych Batory Sp. z o.o. i było spółką pośrednio zależną od FERRUM SA.

POZOSTAŁE NOTY

44. DYWIDENDY Z PODZIAŁEM NA AKCJE

9 marca 2017 roku PKO Bank Polski SA otrzymał od Komisji Nadzoru Finansowego indywidualne zalecenie zatrzymania całego zysku wypracowanego w okresie od 1 stycznia 2016 roku do 31 grudnia 2016 roku.

22 czerwca 2017 roku Zwyczajne Walne Zgromadzenie PKO Banku Polskiego SA podjęło uchwałę (nr 7/2017, Uchwała o Podziale Zysku) w sprawie podziału zysku PKO Banku Polskiego SA osiągniętego w 2016 roku, zgodnie z którą całość zysku w wysokości 2 888 milionów PLN została zaliczona do kapitałów w następujący sposób:

- na kapitał zapasowy w wysokości 2 850 milionów PLN,
- na kapitał rezerwowy w wysokości 38 milionów PLN.

Zatrzymanie zysku za 2016 rok w kwocie 2 888 milionów PLN przełożyło się efektywnie na wzrost funduszy własnych o 1 299 milionów PLN, gdyż część zysku wypracowanego w okresie od 1 stycznia 2016 roku do 30 września 2016 roku w kwocie 1 589 milionów PLN była już zaliczona do funduszy własnych za zgodą KNF w 2016 roku.

Polityka dywidendowa PKO Banku Polskiego SA zakłada realizowanie wypłat zysku w długim terminie z zachowaniem zasady ostrożnego zarządzania Bankiem i Grupą Kapitałową Banku, stosownie do możliwości finansowych Banku i Grupy Kapitałowej Banku z uwzględnieniem wymogów i rekomendacji KNF w zakresie polityki dywidendowej. Polityka dywidendowa zakłada możliwość realizowania wypłat z nadwyżki kapitału powyżej określonego przez Komisję Nadzoru Finansowego dla celów wypłaty dywidendy przez Bank minimalnego poziomu współczynników kapitałowych.

45. ZOBOWIĄZANIA WARUNKOWE ORAZ POZABILANSOWE ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE I UDZIELONE

Zasady rachunkowości

Informacje finansowe:

Programy papierów wartościowych objęte subemisją

Zobowiązania umowne

Udzielone zobowiązania finansowe

Udzielone zobowiązania gwarancyjne

Istotna transakcja

Zobowiązania udzielone według terminów wymagalności

Pozabilansowe zobowiązania otrzymane

Uprawnienia do sprzedaży lub obciążenia zastawem zabezpieczenia ustanowionego na rzecz Grupy Kapitałowej

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

W ramach działalności operacyjnej Grupa Kapitałowa zawiera transakcje, które w momencie ich zawarcia nie są ujmowane w sprawozdaniu z sytuacji finansowej jako aktywa lub zobowiązania, lecz powodują powstanie zobowiązań warunkowych. Zgodnie z MSR 37 zobowiązanie warunkowe jest:

- 1) możliwym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, których istnienie zostanie potwierdzone dopiero w momencie wystąpienia lub niewystąpienia jednego lub większej ilości niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie w pełni podlegają kontroli Grupy Kapitałowej,
- 2) obecnym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowany w sprawozdaniu z sytuacji finansowej, ponieważ nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków pieniężnych lub innych aktywów w celu wypełnienia obowiązku lub kwoty zobowiązania nie można oszacować w sposób wiarygodny.

W momencie początkowego ujęcia umowę gwarancji finansowej wycenia się w wartości godziwej.

INFORMACJE FINANSOWE

PROGRAMY PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH OBJĘTE SUBEMISJĄ (MAKSYMALNE ZOBOWIĄZANIE GRUPY KAPITAŁOWEJ DO OBJĘCIA PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH)

EMITENT PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH Z GWARANCJĄ OBJĘCIA EMISJI	Rodzaj gwarantowanych papierów wartościowych	Zobowiązania pozabilansowe gwarancyjne	Data zakończenia obowiązywania umowy
Stan na 31 grudnia 2017 roku			
Spółka A	obligacje korporacyjne	1 453	31.12.2020
Spółka B	obligacje korporacyjne	769	31.07.2020
Spółka C	obligacje korporacyjne	58	31.12.2022
Razem		2 280	

EMITENT PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH Z GWARANCJĄ OBJĘCIA EMISJI	Rodzaj gwarantowanych papierów wartościowych	Zobowiązania pozabilansowe gwarancyjne	Data zakończenia obowiązywania umowy
Stan na 31 grudnia 2016 roku			
Spółka A	obligacje korporacyjne	1 126	31.12.2020
Spółka B	obligacje korporacyjne	1 055	31.07.2020
Spółka C	obligacje korporacyjne	512	15.06.2022
Spółka D	obligacje korporacyjne	69	31.12.2022
Spółka E	obligacje korporacyjne	9	31.12.2026
Razem		2 771	

Wszystkie umowy dotyczą Umów Organizacji, Prowadzenia i Obsługi Programu Emisji Obligacji. Wszystkie papiery wartościowe objęte przez Grupę Kapitałową subemisją zaliczają się do papierów z nieograniczoną zbywalnością, nienotowanych na giełdach i niezajdujących się w regulowanym obrocie pozagiełdowym.

ZOBOWIĄZANIA UMOWNE

WARTOŚĆ ZOBOWIĄZAŃ UMOWNYCH DOTYCZĄCYCH	31.12.2017	31.12.2016
Wartości niematerialnych	21	36
Rzeczowych aktywów trwałych	78	24
Razem	99	60

UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE

UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE WEDŁUG WARTOŚCI NOMINALNEJ	31.12.2017	31.12.2016
Linie i limity kredytowe		
dla podmiotów finansowych	2 824	2 764
dla podmiotów niefinansowych	37 374	39 525
dla podmiotów budżetowych	4 273	3 856
Razem	44 471	46 145
w tym udzielone zobowiązania nieodwołalne	33 607	31 078

UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA GWARANCYJNE

UDZIELONE GWARANCJE I PORĘCZENIA	31.12.2017	31.12.2016
Udzielone gwarancje w obrocie krajowym i zagranicznym	5 813	6 020
dla podmiotów finansowych	320	154
dla podmiotów niefinansowych	5 462	5 856
dla podmiotów budżetowych	31	10
Udzielone gwarancje i poręczenia - obligacje korporacyjne krajowe	2 350	3 769
dla podmiotów niefinansowych	2 350	3 769
dla podmiotów finansowych	-	-
Udzielone akredytywy	1 409	1 600
dla podmiotów niefinansowych	1 409	1 600
dla podmiotów budżetowych	-	-
Udzielone gwarancje i poręczenia - gwarancja zapłaty	252	191
Udzielone gwarancje i poręczenia - obligacje komunalne krajowe	316	351
Razem	10 140	11 931
w tym udzielone gwarancje dobrego wykonania umowy	2 630	2 447

Informacje na temat rezerw utworzonych na pozabilansowe zobowiązania gwarancyjne i finansowe znajdują się w nocie „Rezerwy”.

ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE WEDŁUG TERMINÓW WYMAGALNOŚCI

POZABILANSOWE ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE WEDŁUG TERMINÓW WYMAGALNOŚCI - 31.12.2017	do 1 miesiąca łącznie	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania udzielone finansowe	9 014	524	12 135	15 000	7 798	44 471
Zobowiązania udzielone gwarancyjne	752	554	3 213	4 726	895	10 140
Razem	9 766	1 078	15 348	19 726	8 693	54 611

POZABILANSOWE ZOBOWIĄZANIA UDZIELONE WEDŁUG TERMINÓW WYMAGALNOŚCI - 31.12.2016	do 1 miesiąca łącznie	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	powyżej 5 lat	Razem
Zobowiązania udzielone finansowe	13 810	2 543	12 354	10 993	6 445	46 145
Zobowiązania udzielone gwarancyjne	266	576	3 722	6 668	699	11 931
Razem	14 076	3 119	16 076	17 661	7 144	58 076

POZABILANSOWE ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE

POZABILANSOWE ZOBOWIĄZANIA OTRZYMANE WEDŁUG WARTOŚCI NOMINALNEJ	31.12.2017	31.12.2016
Finansowe	95	304
Gwarancyjne	14 227	7 972
Razem	14 322	8 276

W wyniku postanowień Umowy zobowiązującej Grupę Kapitałową Nordea Bank AB (publ) do partycypacji w ryzyku utraty wartości Portfela Hipotecznego, PKO Bank Polski SA oraz Nordea Bank AB (publ) 1 kwietnia 2014 roku zawarły umowę dotyczącą podziału ryzyka kredytowego („Umowa Podziału Ryzyka”), zgodnie z którą Nordea Bank AB (publ) ponosi w okresie 4 lat od dnia zamknięcia transakcji 50% nadwyżki kosztu ryzyka Portfela Hipotecznego ponad roczny poziom kosztów ryzyka ustalony na poziomie 40 punktów bazowych za każdy rok powyższego, czteroletniego okresu obowiązywania Umowy Podziału Ryzyka.

W ramach prac związanych z rozliczeniem transakcji Grupa Kapitałowa dokonała wyceny Umowy Podziału Ryzyka w oparciu o przeprowadzaną analizę prawdopodobieństwa przepływów środków pieniężnych wynikających z Umowy. Oszacowana wartość oczekiwana wynosi zero.

21 grudnia 2017 roku po uzyskaniu niezbędnych zgód korporacyjnych, Bank zawarł z kontrahentem umowę gwarancji zapewniającą niezrezygnowaną ochronę kredytową w odniesieniu do portfela wyselekcjonowanych korporacyjnych wierzycieli kredytowych Banku zgodnie z rozporządzeniem CRR („Gwarancja”).

Całkowita wartość portfela wierzycieli Banku objętego Gwarancją wynosi 5 495 milionów PLN, a portfel składa się z portfela obligacji o wartości 1 097 milionów PLN („Portfel A”) oraz portfela pozostałych wierzycieli o wartości 4 398 milionów PLN („Portfel B”). Wskaźnik pokrycia Gwarancją wynosi 90% - w odniesieniu do Portfela A oraz 80% - w odniesieniu do Portfela B, w związku z czym całkowita kwota Gwarancji wynosi 4 505 milionów PLN. Maksymalny okres obowiązywania Gwarancji wynosi 60 miesięcy, przy czym Bank uprawniony jest do wypowiedzenia Gwarancji przed upływem okresu jej obowiązywania.

UPRAWNIENIE DO SPRZEDAŻY LUB OBCIĄŻENIA ZASTAWEM ZABEZPIECZENIA USTANOWIONEGO NA RZECZ GRUPY KAPITAŁOWEJ

Na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku na rzecz Grupy Kapitałowej Banku nie ustanowiono zabezpieczeń, które Grupa Kapitałowa Banku była uprawniona sprzedać lub obciążyć innym zastawem, w przypadku realizacji wszelkich obowiązków przez właściciela zabezpieczenia.

46. SPRAWY SPORNE

Według stanu na 31 grudnia 2017 roku łączna wartość postępowań sądowych (procesów), w których Bank jest pozwany oraz postępowań sądowych, w których pozostałe spółki Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA są pozwany wynosiła 1 709 milionów PLN, w tym 17 milionów PLN dotyczyło postępowań sądowych na Ukrainie (na 31 grudnia 2016 roku łączna wartość wyżej wymienionych postępowań sądowych wynosiła 449 milionów PLN), a kwota łącznej wartości postępowań sądowych (procesów) z powództwa Banku oraz postępowań sądowych z powództwa pozostałych spółek Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 1 363 miliony PLN, w tym 18 milionów PLN dotyczyło postępowań sądowych na Ukrainie (na 31 grudnia 2016 roku łączna wartość wyżej wymienionych postępowań sądowych wynosiła 1 232 miliony PLN).

Poniżej przedstawiono opis najistotniejszych spraw spornych PKO Banku Polskiego SA i Spółek Grupy Kapitałowej:

a) POSTĘPOWANIA W SPRAWIE STOSOWANIA PRAKTYK NARUSZAJĄCYCH KONKURENCJĘ

POSTĘPOWANIE PRZECIW PRAKTYKOM OGRANICZAJĄCYM KONKURENCJĘ NA RYNKU PŁATNOŚCI ZA POMOCĄ KART PŁATNICZYCH W POLSCE:

Bank jest stroną postępowania wszczętego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK) postanowieniem z 23 kwietnia 2001 roku na wniosek Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji – Związek Pracodawców przeciwko operatorom systemu płatniczego Visa, Europay oraz bankom – emitentom kart Visa oraz Europay/Eurocard/Mastercard. Postępowanie dotyczy praktyk ograniczających konkurencję na rynku płatności za pomocą kart płatniczych w Polsce, mających polegać na wspólnym ustalaniu opłaty „interchange” za transakcje dokonane kartami systemu Visa oraz Europay/Eurocard/Mastercard, a także ograniczaniu dostępu do rynku podmiotom zewnętrznym. 29 grudnia 2006 roku UOKiK uznał praktyki polegające na wspólnym ustalaniu opłaty „interchange” za ograniczające konkurencję oraz nakazał ich zaniechania, jednocześnie nakładając m.in. na Bank karę pieniężną w kwocie 16,6 miliona PLN.

Bank odwołał się od wyżej wymienionej decyzji Prezesa UOKiK do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (SOKiK). Wyrokiem z 21 listopada 2013 roku SOKiK zmniejszył karę wymierzoną Bankowi do kwoty 10,4 miliona PLN. 7 lutego 2014 roku została złożona apelacja od tego wyroku w imieniu Banku oraz ośmiu powodów reprezentowanych przez pełnomocnika Banku. Wyrok został również zaskarżony przez innych uczestników postępowania, tj. przez Prezesa UOKiK oraz Polską Organizację Handlu i Dystrybucji (POHiD) (apelacje zmierzające do nałożenia na uczestników porozumień surowszych kar pieniężnych), a także: Visa Europe Ltd., Bank Poczty S.A., Bank Gospodarki Żywnościowej S.A., mBank S.A., Deutsche Bank PBC S.A., HSBC Bank Polska S.A. (apelacje

zmierzające przede wszystkim do zmiany rozstrzygnięcia w przedmiocie uznania porozumień za naruszające prawo konkurencji oraz nałożenia kar na ich uczestników). Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 6 października 2015 roku oddalił apelacje banków i Visa Europe Ltd, a równocześnie uwzględnił apelację UOKiK i przywrócił pierwotną wysokość nałożonych kar pieniężnych określonych w decyzji UOKiK, tj. karę w kwocie 16,6 miliona PLN (kara nałożona na PKO Bank Polski SA) i karę w kwocie 4,8 miliona PLN (kara nałożona na Nordea Bank Polska SA), którego następcą prawnym jest Bank. Kary zostały zapłacone przez Bank w październiku 2015 roku (koszt z tytułu utworzenia rezerwy został poniesiony w okresach poprzednich i wysokość rezerwy w zależności od biegu sprawy podlegała aktualizacji). 28 kwietnia 2016 roku Bank złożył skargę kasacyjną wraz z innymi uczestnikami postępowania. Wyrokiem z 25 października 2017 roku Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez ten sąd. Termin rozprawy apelacyjnej wyznaczono na 17 kwietnia 2018 roku.

POSTĘPOWANIE WYWOŁANE DECYZJĄ PREZESA UOKiK W ZWIĄZKU Z MOŻLIWOŚCIĄ STOSOWANIA NIEDOZWOLONYCH POSTANOWIEŃ UMOWNYCH WE WZORCACH UMÓW INDYWIDUALNYCH (IKE), KTÓRĄ BANK ZASKARŻYŁ DO SOKiK

Ostateczną wygraną Banku zakończyło się postępowanie dotyczące niedozwolonych postanowień umownych we wzorcach umów indywidualnych (IKE).

19 grudnia 2012 roku Prezes UOKiK nałożył na Bank łączną karę pieniężną w wysokości 14,7 miliona PLN, w tym:

- 1) 7,1 miliona PLN za niewskazywanie w umowach IKE zakresu odpowiedzialności Banku za terminowe i prawidłowe przeprowadzania rozliczeń pieniężnych oraz odszkodowania za przekroczenie terminu realizacji dyspozycji posiadacza,
- 2) 4,7 miliona PLN za stosowanie we wzorcach umów IKE otwartego katalogu przesłanek wypowiedzenia,
- 3) 2,9 miliona PLN za stosowanie klauzuli wpisanej do rejestru określającej dla sporów z konsumentami sąd właściwy dla siedziby oddziału PKO Banku Polskiego SA prowadzącego rachunek lokacyjny (IKE).

2 stycznia 2013 roku Bank odwołał się do SOKiK od decyzji Prezesa UOKiK i wyrokiem z 25 listopada 2014 roku SOKiK obniżył nałożoną na Bank karę łącznie do kwoty 4 milionów PLN (dla praktyk opisanych w pkt 1 i 2, odnośnie do praktyki opisanej w pkt 3 kara została uchylona, gdyż Sąd uznał, że praktyka Banku nie naruszała zbiorowych interesów konsumentów).

W styczniu 2015 roku zarówno Bank, jak i Prezes UOKiK wnieśli apelację od wyroku. Sąd Apelacyjny w wyroku z 10 lutego 2016 roku oddalił apelację Banku oraz apelację Prezesa UOKiK. Od wyroku tego Bank wniósł skargę kasacyjną. Wyrokiem z 8 listopada 2017 roku Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego, zmienił wyrok SOKiK oraz decyzję Prezesa UOKiK z 19 grudnia 2012 roku w ten sposób, że uchylił zapisy decyzji Prezesa UOKiK uznającej praktyki opisane w pkt 1 i 2 za naruszające zbiorowe interesy konsumentów oraz zapisy dotyczące kary za powyższe praktyki. Dodatkowo Sąd Najwyższy wskazał, że wydany wyrok jest wyrokiem reformatorijnym, tj. UOKiK nie może wszcząć na nowo postępowania w tej sprawie (postępowanie zakończone).

Na 31 grudnia 2017 roku Bank jest stroną m.in. następujących postępowań:

POSTĘPOWANIA WYWOŁANEGO DECYZJĄ PREZESA UOKiK W ZWIĄZKU Z PODEJRZENIEM STOSOWANIA NIEDOZWOLONYCH POSTANOWIEŃ UMOWNYCH WE WZORCACH UMÓW O KREDYT KONSUMENCKI, Z WYŁĄCZENIEM UMÓW O KARTY KREDYTOWE, KTÓRĄ BANK ZASKARŻYŁ DO SOKiK

- Decyzją z 31 grudnia 2013 roku Prezes UOKiK uznał działania Banku za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nałożył na Bank karę pieniężną w wysokości 29 milionów PLN. Bank odwołał się od tej decyzji do SOKiK. Wyrokiem z 9 lipca 2015 roku SOKiK uchylił w całości decyzję Prezesa UOKiK. Pismem z 21 sierpnia 2015 roku Prezes UOKiK wniósł apelację od tego wyroku. Wyrokiem z 31 maja 2017 roku Sąd Apelacyjny w Warszawie podtrzymał rozstrzygnięcie SOKiK w przedmiocie uchylenia pkt I sentencji Decyzji, tj. uznania, że Bank naruszył zbiorowe interesy konsumentów stosując tzw. klauzule zmiennego oprocentowania. W konsekwencji, Sąd Apelacyjny podtrzymał rozstrzygnięcie o uchyleniu kary w wysokości 17 milionów PLN. W przedmiocie drugiej zarzucanej praktyki (jednodniowy formularz informacyjny), Sąd Apelacyjny uznał apelację UOKiK za zasadną, jednakże tylko w części. Uznano bowiem, że stosowanie formularza o jednodniowym okresie "ważności" przeczyło celom dyrektywy 2008/48/WE i nie pozwalało konsumentom na zapoznanie się z warunkami kredytu i porównanie ofert różnych banków. Sąd Apelacyjny obniżył nałożoną przez UOKiK karę z 12 milionów PLN do 6 milionów PLN. Kara została zapłacona w lipcu 2017 roku (koszt został poniesiony w drugim kwartale 2017 roku). 23 października 2017 roku Bank wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego. 21 listopada 2017 roku wpłynęła odpowiedź Prezesa UOKiK na skargę kasacyjną Banku. Bank oczekuje na decyzję Sądu Najwyższego w sprawie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

• **PRZED SOKiK TRZY POSTĘPOWANIA Z POWÓDZTWA OSÓB FIZYCZNYCH O:**

- 1) uznanie za niedozwolone i zakazanie Bankowi wykorzystania w obrocie z konsumentami postanowień wzorca umownego dotyczącego kredytu denominowanego w CHF wskazując, że kwestionowane postanowienia dotyczące zasad przeliczania przez Bank kursów walut na potrzeby wypłaty kredytu oraz na potrzeby przeliczania rat kredytu, jak również postanowienia dotyczące wysokości oprocentowania są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumentów (postępowanie zawieszono),
- 2) uznanie za niedozwolone postanowień zawartych we wzorcu umownym obejmującym treść Umowy o kredyt mieszkaniowy Nordea-Habitat oraz umowy poręczenia,
- 3) uznanie za niedozwolone postanowień wzorca umowy kredytu mieszkaniowego Własny Kąt hipoteczny dotyczących ubezpieczenia niskiego wkładu własnego.

Na 31 grudnia 2017 roku Bank nie utworzył rezerwy na te postępowania ponieważ prawdopodobieństwo niekorzystnego rozstrzygnięcia tych postępowań ocenione jest jako niskie.

• **PRZED PREZESEM UOKiK**

Przed Prezesem UOKiK prowadzone są trzy postępowania wszczęte z urzędu przez Prezesa UOKiK – dwa w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów oraz jedno w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone:

- 1) w sprawie stosowania przez Bank praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, którzy są stroną umowy o usługę płatniczą oraz posiadają dostęp do systemu bankowości elektronicznej, poprzez informowanie o proponowanych zmianach warunków umowy o usługę płatniczą w trakcie jej trwania wyłącznie za pomocą wiadomości elektronicznych przesyłanych w ramach bankowości elektronicznej, które nie stanowią trwałego nośnika informacji oraz niezamieszczanie w wiadomościach przesyłanych do konsumentów umownej podstawy prawnej oraz okoliczności uzasadniających zmianę regulaminów oraz taryf prowizji i opłat bankowych dla osób fizycznych dotyczących produktów PKO Banku Polskiego SA oraz Inteligo tj.: rachunków bankowych i kart debetowych, kart kredytowych, kart płatniczych, a przez to uniemożliwienie zweryfikowania przez konsumentów dopuszczalności wprowadzanych zmian. W piśmie z 22 lutego 2017 roku Bank ustosunkował się do zarzutów Prezesa UOKiK oraz złożył wniosek o wydanie decyzji zobowiązującej, o której mowa w art. 28 ustawy o ochronie konkurencji, wraz z propozycjami działań zmierzających do zakończenia naruszenia i usunięcia jego skutków. Pismem z 7 września 2017 roku (niestanowiącym rozstrzygnięcia w sprawie) Prezes UOKiK poinformował, że na obecnym etapie postępowania nie przewiduje uwzględnienia propozycji zobowiązań Banku. Jednocześnie Prezes UOKiK wskazał, że decyzja z 10 maja 2017 roku wydana przeciwko Credit Agricole Bank Polska S.A. powinna być dla Banku wskazówką w zakresie m.in. sposobu usunięcia skutków praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, formy przysporzenia konsumentom, czy też stanowiska Prezesa UOKiK związanego z trwałym nośnikiem informacji w ramach bankowości elektronicznej. Termin zakończenia postępowania wydłużono do 12 czerwca 2018 r.
- 2) o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone w związku ze stosowaniem przez Bank we wzorcach umów, aneksach do umów kredytów i pożyczek hipotecznych waloryzowanych/indeksowanych/denominowanych do walut obcych i załącznikach do nich, postanowień umownych, które mogą zostać uznane za niedozwolone postanowienia umowne, o których mowa w art. 385 § 1 Kodeksu cywilnego. W piśmie z 9 sierpnia 2017 roku Bank ustosunkował się do zarzutów Prezesa UOKiK. W piśmie z 24 października 2017 roku Bank złożył wniosek o przeprowadzenie dowodu z dokumentu – zestawienia i porównania kursów walut CHF, EUR oraz USD stosowanych przez Bank w okresie od 3 stycznia 2011 roku do 31 lipca 2017 roku z kursami walut CHF, EUR oraz USD ogłaszanymi w tym samym okresie przez NBP w tabeli kursów A na okoliczność stabilności w analizowanym okresie relacji kursów stosowanych przez Bank do kursu ogłaszanego przez NBP. Pismem z 15 listopada 2017 roku Prezes UOKiK wezwał Bank do wskazania daty dziennej, od której postanowienia umowne (pkt. 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 10) załącznika do aneksu są stosowane przez Bank we wzorcach umów, aneksach do umów kredytów i pożyczek hipotecznych waloryzowanych/indeksowanych/denominowanych do walut obcych, co Bank uczynił w piśmie z 30 listopada 2017 roku. Pismem z 4 grudnia 2017 roku Prezes UOKiK poinformował o przedłużeniu terminu zakończenia postępowania do 31 marca 2018 roku. Do dnia zatwierdzenia niniejszego sprawozdania finansowego nie zostały podjęte dalsze czynności w sprawie.
- 3) w sprawie stosowania przez Bank praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów polegającej na ustalaniu rat kapitałowo-odsetkowych zabezpieczonych hipotecznie kredytów oraz pożyczek denominowanych do walut obcych, oraz pobieraniu tych rat od konsumentów, w wysokości przewyższającej poziom kosztu obsługi ekspozycji kredytowej, prezentowanej konsumentowi przy założeniu, że dochodzi do wzrostu złotowej wartości kapitału ekspozycji kredytowej na skutek aprecjacji waluty obcej w stosunku do złotego, który to poziom przedstawiany był konsumentom przy zawieraniu umów kredytów/pożyczek, jako element informacji o ryzyku walutowym oraz określany był jako poziom potencjalnego wzrostu, co wynika z pierwotnego (występującego

przy zawarciu umowy) przerzucenia na konsumenta możliwego ryzyka walutowego, co jednocześnie może naruszać dobre obyczaje a przez to zniekształcać zachowania rynkowe kredytobiorców wyżej wymienionych kredytów oraz pożyczek poprzez zmuszenie konsumentów do spłaty rat kredytów w nieuzasadnionej wysokości jak również poprzez faktyczne uniemożliwienie im wcześniejszej spłaty, przewalutowania kredytów/pożyczek, jak również wypowiedzenia umów opisanych kredytów/pożyczek hipotecznych, z uwagi na waloryzację zobowiązań kredytobiorców do wysokości przewyższającej poziom potencjalnego wzrostu kosztów ekspozycji kredytowej, który prezentowany był przy zawieraniu umowy, co może stanowić nieuczciwą praktykę rynkową, o której mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z 23 sierpnia 2007 roku o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym oraz jednocześnie godzić w zbiorowe interesy konsumentów. Bank ustosunkował się do zarzutów w piśmie z 23 września 2017 roku. Pismem z 14 lutego 2018 r. Prezes UOKiK przekazał Bankowi szczegółowe uzasadnienie zarzutów postawionych Bankowi w tym postępowaniu. Prezes UOKiK podtrzymał argumentację podniesioną uprzednio w treści postanowienia wszczynającego postępowanie.

Ponadto przed Prezesem UOKiK prowadzonych jest szesnaście postępowań wyjaśniających związanych z działalnością Banku oraz pięć wystąpień Prezesa UOKiK bez wszczynania postępowania (w trybie art. 49a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów).

Na 31 grudnia 2017 roku Bank nie utworzył rezerwy na te postępowania.

SPÓŁKI GRUPY KAPITAŁOWEJ:

Na 31 grudnia 2017 roku PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA – spółka zależna od Banku – jest stroną:

- dwóch postępowań przed SOKiK z powództwa osób fizycznych o uznanie za niedozwolone niektórych postanowień wzorców umownych dotyczących umów ubezpieczenia na życie.

We wszystkich przypadkach spółka złożyła odpowiedź na pozew wnosząc o jego oddalenie w związku z wniesieniem powództwa po upływie 6 miesięcy od dnia zaniechania ich stosowania. W sprawach tych nie ma ryzyka ukarania spółki karą finansową.

- postępowania związanego ze skargą kasacyjną wniesioną przez PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA od wyroku Sądu Apelacyjnego w związku z karą pieniężną nałożoną na spółkę w 2010 roku przez Prezesa UOKiK z tytułu naruszenia zbiorowych interesów konsumentów (kara pieniężna została w 2013 roku zapłacona).

Sąd Najwyższy w 2015 roku wydał orzeczenie uchylające zaskarżone orzeczenie w części dotyczącej nałożonej kary i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia. W 2017 roku, po ponownym rozpatrzeniu sprawy przez sąd drugiej instancji oraz kolejnej skardze kasacyjnej spółki, wyrokiem Sądu Apelacyjnego kara pieniężna została obniżona o 139 tysięcy PLN. Po otrzymaniu pisemnego uzasadnienia orzeczenia spółka podejmie decyzje w sprawie ewentualnych dalszych działań odwoławczych.

Jednocześnie PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA w 2017 roku prowadziła działania związane z realizacją:

- a) decyzji zobowiązującej wydanej w październiku 2015 roku przez Prezesa UOKiK, dotyczącej zmian w zakresie opłat za wcześniejszą rezygnację w polisach z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym,
- b) porozumienia zawartego 19 grudnia 2016 roku z Prezesem UOKiK, w ramach którego rozszerzono warunki decyzji wskazanej w pkt a) powyżej na cały aktywny (na 1 grudnia 2016 roku) portfel produktów z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym posiadanych przez klientów spółki oraz przyjęto analogiczne rozwiązania dla klientów, którzy zawarli umowy z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym po 1 stycznia 2008 roku mając ukończony 61 rok życia, a które to umowy zostały rozwiązane po ukończeniu przez klienta 65 roku życia.

Na 31 grudnia 2017 roku PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA nie posiada rezerwy na karę administracyjną w zakresie postępowania dotyczącego produktów z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym (rezerwa w wysokości 8,1 miliona PLN, w związku z uprawomocnieniem się decyzji zobowiązującej Prezesa UOKiK, została w 2015 roku rozwiązana). Jednocześnie spółka utrzymuje adekwatny do warunków decyzji zobowiązującej i porozumienia poziom rezerw szkodowych. Ponadto w zakresie działalności prowadzonej przez spółki zależne PKO Banku Polskiego SA przed Prezesem UOKiK prowadzone są trzy postępowania wyjaśniające oraz jedno wystąpienie Prezesa UOKiK bez wszczynania postępowania (w trybie art. 49a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów).

b) ROSZCZENIA REPRYWATYZACYJNE W STOSUNKU DO NIERUCHOMOŚCI UŻYTKOWANYCH PRZEZ GRUPĘ KAPITAŁOWĄ

Na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego prowadzonych jest:

- 1) sześć postępowań, w tym trzy zawieszono, w stosunku do nieruchomości Banku, których przedmiotem jest stwierdzenie nieważności decyzji odmawiających przyznania prawa własności czasowej, oddającej

nieruchomości w zarząd i o nabyciu z mocy prawa użytkowania wieczystego gruntu i prawa własności budynku, zwrot nieruchomości, oraz regulacja stanów prawnych nieruchomości,

- 2) czternaście postępowań, w tym jedno zawieszono w stosunku do nieruchomości pozostałych spółek Grupy Kapitałowej Banku, których przedmiotem jest stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnych lub zwrot nieruchomości.

Zarząd PKO Banku Polskiego SA uważa, że prawdopodobieństwo zaistnienia poważnych roszczeń wobec Grupy Kapitałowej z tytułu powyższych postępowań jest niewielkie.

c) SPRAWY SPORNE PODATKOWE

W następstwie niekorzystnego wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego (NSA) z sierpnia 2016 roku i oddalenia na jego podstawie przez Wojewódzki Sąd Administracyjny w Łodzi (WSA), w wyrokach z 10 stycznia, 13 stycznia i 8 lutego 2017 roku, wszystkich skarg spółki PKO Leasing SA (następcy prawnego spółki PKO Bankowy Leasing Sp. z o.o.) w sprawie zaliczenia nadpłat i zwrotów na poczet zaległości w podatku VAT, Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA na 31 grudnia 2017 roku wykazuje należności z tytułu odsetek od zaległości podatku VAT w łącznej kwocie 21,1 miliona PLN, objęte pełnym odpisem aktualizującym. Należności z tytułu odsetek od zaległości VAT, dochodzone przed sądami administracyjnymi, wynikają z postanowień Łódzkiego Urzędu Skarbowego w Łodzi w przedmiocie rozliczenia nadpłat i zwrotów VAT za okresy rozliczeniowe od stycznia 2011 roku do czerwca 2013 roku na poczet zaległości podatkowych w podatku VAT, w których rozliczenia zwrotów i nadpłat podatku VAT na poczet zaległości w podatku VAT zostały dokonane w dacie złożenia deklaracji korygujących (w grudniu 2014 roku), a nie w dacie zapłaty podatku w wysokości wyższej niż należy, jak argumentuje spółka.

W 2017 roku spółka PKO Leasing SA kontynuowała działania odwoławcze od decyzji organów skarbowych. 7 kwietnia 2017 roku spółka złożyła skargę kasacyjną od wyroku WSA w przedmiocie zaliczenia zwrotu podatku VAT w wysokości 20,8 miliona PLN wynikającego z deklaracji za luty 2011 roku na poczet zaległości VAT za styczeń 2011 roku. Ponadto 25 lipca 2017 roku spółka złożyła skargę do WSA na postanowienie Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w Łodzi, wydane w wykonaniu wyżej wymienionych wyroków WSA i NSA, dotyczące sposobu zaliczenia wpłaty dokonanej 7 stycznia 2015 roku na poczet zaległości na poszczególne okresy rozliczeniowe od stycznia 2011 roku do czerwca 2013 roku. 7 listopada 2017 roku WSA uchylił zaskarżone postanowienie i zasądził zwrot kosztów postępowania sądowego. Orzeczenie jest nieprawomocne. Dyrektor Izby Administracyjnej Skarbowej w Łodzi złożył skargę kasacyjną od wyroku WSA. Spółka oczekuje na wyznaczenie terminu rozprawy przed NSA. Spółka kontynuowała również inne działania odwoławcze w granicach przewidzianych przepisami prawa, m. in. w zakresie korekty deklaracji za okresy styczeń i luty 2011 roku. Odnośnie do złożonych korekt deklaracji spółka jest w sporze z Łódzkim Urzędem Skarbowym w Łodzi w przedmiocie postanowienia urzędu o uznaniu za bezskuteczne złożonych korekt deklaracji VAT za styczeń i luty 2011 roku. 23 sierpnia 2017 roku WSA wydał wyrok w sprawie skargi spółki na zawiadomienie o bezskuteczności złożonych korekt za styczeń i luty 2011 roku i odrzucił skargę stwierdzając, że nie przysługuje ona od tego rodzaju zawiadomienia. 23 października 2017 roku spółka złożyła skargę kasacyjną od tego wyroku. Spółka oczekuje na wyznaczenie terminu rozprawy przed NSA. Do 31 grudnia 2017 roku nie nastąpiły zmiany w statusie sprawy.

47. INFORMACJE UZUPEŁNIAJĄCE DO SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH

Środki pieniężne oraz ekwiwalenty środków pieniężnych

Środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania

Przepływy pieniężne z tytułu odsetek i dywidend otrzymanych i wypłaconych

Przepływy z działalności operacyjnej – inne korekty

Objaśnienie przyczyn różnic pomiędzy zmianami stanu pozycji skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej oraz zmianami stanu tych pozycji wykazywanymi w działalności operacyjnej skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych

Uzgodnienie pozycji skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej z działalnością finansową skonsolidowanego sprawozdania z przepływów pieniężnych

ŚRODKI PIENIĘŻNE ORAZ EKWIWALENTY ŚRODKÓW PIENIĘŻNYCH

Na środki pieniężne oraz ekwiwalenty środków pieniężnych składają się gotówka w kasie oraz środki pieniężne na rachunku nostro i lokata w Narodowym Banku Polskim, a także należności od banków w rachunku bieżącym oraz inne środki pieniężne o terminie wymagalności do 3 miesięcy licząc od daty nabycia.

ŚRODKI PIENIĘŻNE I ICH EKWIWALENTY	31.12.2017	31.12.2016
Gotówka i rachunek bieżący w Banku Centralnym	15 845	11 645
Lokaty w Banku Centralnym	1 965	1 680
Bieżące należności od banków	5 036	4 471
Środki pieniężne o ograniczonej możliwości dysponowania	154	170
Razem	23 000	17 966

ŚRODKI PIENIĘŻNE O OGRANICZONEJ MOŻLIWOŚCI DYSPONOWANIA

Środki pieniężne w kwocie 154 miliony PLN (na 31 grudnia 2016 roku: 170 milionów PLN), w tym:

- w kwocie 11 milionów PLN (na 31 grudnia 2016 roku: 13 milionów PLN) stanowiące zabezpieczenia wykonywanych przez Dom Maklerski PKO BP SA operacji papierami wartościowymi są zdeponowane w KDPW_CCP w ramach Funduszu Gwarantowania Rozliczeń Transakcji Giełdowych. Każdy uczestnik bezpośredni, który posiada status uczestnika rozliczającego zobowiązany jest do dokonania wpłaty do funduszu rozliczeniowego gwarantującego rozliczanie transakcji giełdowych objętych tym funduszem. Wysokość wpłat uzależniona jest od wartości obrotu danego uczestnika i jest codziennie aktualizowana przez KDPW_CCP.
- w kwocie 9 milionów PLN (na 31 grudnia 2016 roku: 18 milionów PLN) stanowiące środki wpłacone przez uczestników IKE, IKZE, PPE i PSO, które nie zostały do 31 grudnia 2017 roku i odpowiednio 31 grudnia 2016 roku przeliczone przez agenta transferowego na jednostki uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych,
- w kwocie 134 miliony PLN (na 31 grudnia 2016 roku: 139 milionów PLN) stanowiące zabezpieczenie transakcji sekurytyzacji.

PRZEPŁYWY PIENIĘŻNE Z TYTUŁU ODSETEK I DYWIDEND OTRZYMANYCH I WYPŁACONYCH

PRZYCHODY Z TYTUŁU ODSETEK - OTRZYMANE Z TYTUŁU:	2017	2016
kredytów i innych należności udzielonych bankom	168	108
kredytów i pożyczek udzielonych klientom	8 193	7 492
inwestycyjnych papierów wartościowych	1 087	777
pochodnych instrumentów zabezpieczających	391	462
aktywów finansowych wyznaczonych przy początkowym ujęciu jako wycenione do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	189	227
aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	42	68
Razem	10 070	9 134

KOSZTY Z TYTUŁU ODSETEK - ZAPŁACONE Z TYTUŁU:	2017	2016
zobowiązań wobec banku	(189)	(109)
zobowiązań wobec klientów	(1 628)	(1 892)
własnej emisji papierów dłużnych i zobowiązań podporządkowanych	(422)	(384)
dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	(72)	(32)
aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	(8)	(33)
aktywów finansowych wyznaczonych przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	(11)	(22)
Razem	(2 330)	(2 472)

PRZYCHODY Z TYTUŁU DYWIDEND - OTRZYMANE	2017	2016
Otrzymane dywidendy od wspólnych przedsięwzięć i jednostek stowarzyszonych ¹	12	11
Otrzymane dywidendy od pozostałych podmiotów	12	10
Razem	24	21

¹ Pozycja dotyczy dywidendy otrzymanej od jednostki wycenianej metodą praw własności.

PRZEPŁYWY Z DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ – INNE KOREKTY

INNE KOREKTY	2017	2016
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	(30)	(127)
Naliczone odsetki, dyskonto, premia od dłużnych papierów wartościowych oraz zobowiązań podporządkowanych	(126)	(537)
Rachunkowość zabezpieczeń	(7)	(51)
Zyski i straty aktuarialne	1	2
Wycena dotycząca udziałów w jednostkach stowarzyszonych, wspólnych przedsięwzięciach i inne zmiany	39	(54)
Różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych	(36)	(5)
Likwidacja oraz odpisy z tytułu utraty wartości rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	(20)	(65)
Razem	(179)	(837)

OBJAŚNIENIE PRZYCYN RÓŻNIC POMIĘDZY ZMIANAMI STANU POZYCJI SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ ORAZ ZMIANAMI STANU TYCH POZYCJI WYKAZYWANymi W DZIAŁALNOŚCI OPERACYJNEJ SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH

(ZYSK) STRATA Z DZIAŁALNOŚCI INWESTYCYJNEJ ZWIĄZANEJ ZE SPRZEDAŻĄ, LIKWIDACJĄ RZECZOWYCH AKTYWÓW TRWAŁYCH I WARTOŚCI NIEMATERIALNYCH ORAZ AKCJI I JEDNOSTEK UCZESTNICTWA	2017	2016
Przychody ze sprzedaży i likwidacji rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	(95)	(86)
Koszty sprzedaży i likwidacji rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	21	33
Zysk ze sprzedaży jednostek zależnych	-	(133)
Zysk ze sprzedaży akcji i jednostek uczestnictwa	(43)	-
Razem	(117)	(186)
ODSETKI I DYWIDENDY	2017	2016
Odsetki otrzymane od inwestycyjnych papierów wartościowych, wykazywane w działalności inwestycyjnej	(935)	(688)
Otrzymane dywidendy wykazywane w działalności inwestycyjnej	(24)	(21)
Odsetki zapłacone od otrzymanych pożyczek i emisji dłużnych papierów wartościowych, wykazywane w działalności finansowej	494	473
Razem	(465)	(236)

ZMIANA STANU NALEŻNOŚCI OD BANKÓW	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	112	(792)
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	37	-
Wyłączenie zmiany stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów	551	1 117
Razem	700	325
ZMIANA STANU KREDYTÓW I POŻYCZEK UDZIELONYCH KLIENTOM	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	(5 022)	(10 192)
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	-	6 083
Zmiana stanu odpisów na kredyty i pożyczki udzielone klientom	180	284
Wyłączenie zmiany stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów	(2)	3
Razem	(4 844)	(3 822)
ZMIANA STANU INNYCH AKTYWÓW, ZAPASÓW ORAZ AKTYWÓW TRWAŁYCH PRZEZNACZONYCH DO SPRZEDAŻY	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych i reklasyfikacja do innych pozycji	59	(1 430)
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	-	137
Zmiana stanu odpisów na inne należności	(14)	(18)
Razem	45	(1 311)
ZMIANA STANU ZOBOWIĄZAŃ WOBEC BANKÓW	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	(14 648)	920
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	-	(4 006)
Ujęcie zaciągnięcia/spłaty pożyczek długoterminowych od banków w działalności finansowej	13 446	44
Razem	(1 202)	(3 042)
ZMIANA STANU ZOBOWIĄZAŃ WOBEC KLIENTÓW	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	13 734	9 308
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	-	(697)
Ujęcie zaciągnięcia/spłaty pożyczek długoterminowych od innych niż banki instytucji finansowych w działalności finansowej	1 603	(19)
Razem	15 337	8 592
ZMIANA STANU ZOBOWIĄZAŃ Z TYTUŁU EMISJI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	9 439	5 060
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	-	(1 557)
Ujęcie zaciągnięcia/spłaty długoterminowych zobowiązań z tytułu emisji w działalności finansowej	(10 558)	(3 060)
Razem	(1 119)	443

ZMIANA STANU REZERW I ODPISÓW Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	(14)	(24)
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	-	(1)
Zmiana odpisów z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom	(180)	(284)
Zmiana odpisów z tytułu utraty wartości udziałów w jednostkach stowarzyszonych i wspólnych przedsięwzięciach, inwestycyjnych papierów wartościowych oraz innych należności	22	18
Razem	(172)	(291)

ZMIANA STANU POZOSTAŁYCH ZOBOWIĄZAŃ, ZOBOWIĄZAŃ Z DZIAŁALNOŚCI UBEZPIECZENIOWEJ	2017	2016
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	1 130	1 214
Zmiany wynikające z przejęcia jednostek oraz wyłączenie aktywów netto spółek objętych kontrolą	(6)	(113)
Razem	1 124	1 101

UZGODNIENIE POZYCJI SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ Z DZIAŁALNOŚCIĄ FINANSOWĄ SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH

	Nota	31.12.2016	Ujęte w działalności finansowej w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych		Ujęte w działalności operacyjnej w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	31.12.2017
			Zaciągnięcie	Splata		
Otrzymane kredyty i pożyczki		22 229	311	(15 360)	(832)	6 348
od banków	32	17 567	-	(13 446)	(1 336)	2 785
od klientów	33	4 662	311	(1 914)	504	3 563
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	35	14 493	17 836	(7 278)	(1 119)	23 932
Zobowiązania podporządkowane	36	2 539	1 700	(2 536)	-	1 720
pożyczka podporządkowana		922	-	(880)	(42)	-
obligacje podporządkowane		1 617	1 700	(1 656)	59	1 720
Razem		39 261	19 847	(25 174)	(1 951)	32 000

	Nota	31.12.2015	Zmiany wynikające z przejęcia jednostek	Ujęte w działalności finansowej w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych		Ujęte w działalności operacyjnej w skonsolidowanym sprawozdaniu z przepływów pieniężnych	31.12.2016
				Zaciągnięcie	Splata		
Otrzymane kredyty i pożyczki		20 342	-	460	(485)	1 912	22 229
od banków	32	16 418	-	-	(44)	1 193	17 567
od klientów	33	3 924	-	460	(441)	719	4 662
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	35	9 432	1 558	7 807	(4 747)	443	14 493
Zobowiązania podporządkowane	36	2 499	-	-	-	40	2 539
pożyczka podporządkowana		882	-	-	-	40	922
obligacje podporządkowane		1 617	-	-	-	-	1 617
Razem		32 273	1 558	8 267	(5 232)	2 395	39 261

48. TRANSAKCJE ZE SKARBEM PAŃSTWA I JEDNOSTKAMI POWIĄZANYMI

Transakcje ze Skarbem Państwa
Istotne transakcje z jednostkami powiązаныmi ze Skarbem Państwa
Transakcje z jednostkami powiązаныmi kapitałowo
Transakcje z jednostkami powiązаныmi osobowo

TRANSAKCJE ZE SKARBEM PAŃSTWA

Skarb Państwa jest jednostką sprawującą kontrolę nad jednostką dominującą Grupy Kapitałowej jako podmiot posiadający 29,43% udziału w kapitale podstawowym Banku. Szczegółowo akcjonariat Banku został opisany w nocie „Kapitały własne i akcjonariat Banku” niniejszego sprawozdania.

W skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej wykazano należności i papiery wartościowe oraz zobowiązania z tytułu transakcji ze Skarbem Państwa, jednostkami budżetowymi oraz podmiotami, w których udziałowcem jest Skarb Państwa.

Na mocy ustawy z 30 listopada 1995 roku o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych, refundacji bankom wypłaconych premii gwarancyjnych oraz zmianie niektórych ustaw, PKO Bank Polski SA otrzymuje środki z budżetu państwa tytułem wykupu odsetek od kredytów mieszkaniowych.

PRZYCHODY Z TYTUŁU PRZEJŚCIOWEGO WYKUPU PRZEZ BUDŻET PAŃSTWA ODSETEK OD KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH „STAREGO” PORTFELA	2017	2016
Przychody memoriałowe	60	65
Przychody otrzymane kasowo	30	25
Różnica – pozycja „Kredyty i pożyczki udzielone klientom”	30	40

29 listopada 2000 roku przyjęto ustawę o objęciu poręczeniami Skarbu Państwa spłaty niektórych kredytów mieszkaniowych, która weszła w życie 1 stycznia 2001 roku. W wykonaniu postanowień tej ustawy PKO Bank Polski SA zawarł 3 sierpnia 2001 roku umowę z Ministrem Finansów, działającym w imieniu Skarbu Państwa, na mocy której udzielone zostało Bankowi poręczenie spłaty zadłużenia z tytułu kredytów mieszkaniowych, tzw. „starego” portfela.

29 grudnia 2011 roku okres obowiązywania niniejszej umowy (pierwotnie do 31 grudnia 2011 roku) został przedłużony do 31 grudnia 2017 roku. Objęcie poręczeniami Skarbu Państwa należności wynikających z kredytów mieszkaniowych „starego” portfela powodowało neutralizację ryzyka niespłacalności tych kredytów.

Od 1 stycznia 2018 roku w oparciu o przepisy ustawy z 30 listopada 1995 roku o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych, udzielaniu premii gwarancyjnych oraz refundacji bankom wypłaconych premii gwarancyjnych, kredytobiorcy nabywać będą prawo do umorzenia w ciężar budżetu państwa pozostałego zadłużenia, co skutkować będzie całkowitym rozliczeniem zadłużeń z tytułu kredytów mieszkaniowych tzw. „starego” portfela.

Bank prowadzi rozliczenia związane z wykupem odsetek od kredytów mieszkaniowych przez budżet państwa i z tego tytułu w 2017 roku oraz w 2016 roku prowizja wynosiła 3 miliony PLN.

Od 1 stycznia 1996 roku Bank jest generalnym dystrybutorem znaków wartościowych, z którego tytułu otrzymuje prowizje od Budżetu Państwa – w 2017 roku wynosiły 5 milionów PLN, a w 2016 roku wynosiły 12 milionów PLN.

Dom Maklerski PKO Banku Polskiego SA pełni funkcję agenta emisji skarbowych obligacji detalicznych na podstawie umowy zawartej 11 lutego 2003 roku z Ministrem Finansów. Dom Maklerski PKO Banku Polskiego na podstawie tej umowy otrzymuje wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji agenta emisji - w 2017 roku wynosiło 56 milionów PLN, a w 2016 roku wynosiło 37 milionów PLN.

ISTOTNE TRANSAKcje Z JEDNOSTKAMI POWIĄZANYMI ZE SKARBEM PAŃSTWA

Poniżej zaprezentowano zaangażowanie Grupy Kapitałowej oraz wartość zobowiązań Grupy Kapitałowej w stosunku do 10 jednostek powiązanych ze Skarbem Państwa o największym zaangażowaniu łącznym. Transakcje zostały zawarte na warunkach nieodbiegających od rynkowych.

	Zaangażowanie bilansowe, w tym z tytułu kredytów i instrumentów dłużnych		Zaangażowanie pozabilansowe		Zobowiązania z tytułu depozytów	
	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2017	31.12.2016
kontrahent 1	-	-	2 450	2 450	-	-
kontrahent 2	2 936	-	-	-	-	-
kontrahent 3	1 004	1 327	1 825	1 529	55	3
kontrahent 4	2 024	1 503	308	869	186	126
kontrahent 5	29	46	1 832	1 521	4 093	350
kontrahent 6	284	386	1 463	385	290	271
kontrahent 7	333	332	1 269	1 206	-	533
kontrahent 8	1 017	144	548	360	-	-
kontrahent 9	1 270	1 289	51	193	-	-
kontrahent 10	286	37	815	1 069	-	1 085

W 2017 roku przychody z tytułu odsetek i prowizji z tytułu transakcji z wymienionymi wyżej 10 kontrahentami wyniosły 68 milionów PLN (w 2016 roku 3 miliony PLN), zaś koszty z tytułu odsetek 9 milionów PLN (w 2016 roku 14 milionów PLN). Odpowiednio na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku na powyższe należności nie zostały utworzone odpisy z tytułu utraty wartości metodą zindywidualizowaną.

Wszystkie transakcje z jednostkami powiązanyymi ze Skarbem Państwa zdaniem Banku zawierane są na warunkach rynkowych.

TRANSAKcje Z JEDNOSTKAMI POWIĄZANYMI KAPITAŁOWO

Transakcje jednostki dominującej z jednostkami stowarzyszonymi i wspólnymi przedsięwzięciami wycenionymi metodą praw własności. Wszystkie opisane poniżej transakcje ze wspólnymi przedsięwzięciami i jednostkami stowarzyszonymi zostały zawarte na warunkach nieodbiegających od warunków rynkowych. Terminy spłat transakcji mieszczą się w przedziale od jednego miesiąca do siedemnastu lat.

NA 31 GRUDNIA 2017 ROKU/ PODMIOT	Należności	w tym kredyty	Zobowiązania	Udzielone
				zobowiązania pozabilansowe
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o.	49	6	37	25
„Centrum Obsługi Biznesu” Sp. z o.o.	19	19	9	-
Bank Pocztowy SA	-	-	-	1
„Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych” Sp. z o.o.	-	-	16	-
Razem wspólne przedsięwzięcia i jednostki stowarzyszone	68	25	62	26

ZA OKRES ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2017 ROKU/ PODMIOT	Przychody ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji	Koszty ogółem	w tym z tytułu
				odsetek i prowizji
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o.	347	332	124	124
Razem wspólne przedsięwzięcia i jednostki stowarzyszone	347	332	124	124

NA 31 GRUDNIA 2016 ROKU/ PODMIOT	Należności	w tym kredyty	Zobowiązania	Udzielone zobowiązania pozabilansowe
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o.	10	10	18	21
„Centrum Obsługi Biznesu” Sp. z o.o.	28	28	10	-
Bank Pocztowy SA	-	-	1	1
„Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych” Sp. z o.o.	-	-	8	-
Walcownia Rur Ferrum Sp. z o.o.	-	-	2	-
Razem wspólne przedsięwzięcia i jednostki stowarzyszone	38	38	39	22

ZA OKRES ZAKOŃCZONY 31 GRUDNIA 2016 ROKU/ PODMIOT	Przychody ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji	Koszty ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService Sp. z o.o.	270	259	115	115
„Centrum Obsługi Biznesu” Sp. z o.o.	1	1	-	-
Razem wspólne przedsięwzięcia i jednostki stowarzyszone	271	260	115	115

TRANSAKcje Z JEDNOSTKAMI POWIĄZANYMI OSOBOWO

Na 31 grudnia 2017 i 31 grudnia 2016 roku jednostką powiązaną z Grupą Kapitałową poprzez kluczowy personel kierowniczy PKO Banku Polskiego SA bądź bliskich członków rodziny kluczowego personelu kierowniczego pozostawał jeden podmiot. W roku 2017 i 2016 w Grupie Kapitałowej nie wystąpiły transakcje wzajemne z tym podmiotem.

49. ŚWIADCZENIA DLA KLUCZOWEGO PERSONELU KIEROWNICZEGO PKO BANKU POLSKIEGO SA

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Krótkoterminowe świadczenia pracownicze to świadczenia pracownicze, które podlegają w całości rozliczeniu przed upływem 12 miesięcy od końca rocznego okresu sprawozdawczego, w którym pracownicy wykonywali związaną z nimi pracę. Jako krótkoterminowe świadczenie pracownicze obok wynagrodzenia zasadniczego ujęta została nieodroczonego część składnika zmiennego wynagrodzenia w formie gotówkowej.

Jako pozostałe świadczenie długoterminowe ujęta została odroczonego część zmiennego składnika wynagrodzeń przyznawana w formie gotówkowej.

Jako płatności na bazie akcji rozliczane w środkach pieniężnych ujmowany jest nieodroczonego i odroczonego składnik wynagrodzeń przyznawany w formie instrumentu finansowego, tj. akcji fantomowych (których przeliczenie na gotówkę jest dokonywane po dodatkowym okresie retencyjnym) zgodnie z zasadami opisanymi poniżej.

ZMIENNE SKŁADNIKI WYNAGRODZEŃ OSÓB ZAJMUJĄCYCH STANOWISKA KIEROWNICZE W GRUPIE KAPITAŁOWEJ BANKU

Zmienne składniki wynagrodzeń przyznawane są w formie:

- nieodroczonego (w pierwszym roku po roku kalendarzowym stanowiącym okres oceny),
- odroczonego (na kolejne trzy lata po pierwszym roku po okresie oceny),

przy czym zarówno wynagrodzenie nieodroczone, jak i odroczone, jest przyznawane w równych częściach w formie gotówkowej oraz w formie instrumentu finansowego, tj. akcji fantomowych (których przeliczenie na gotówkę jest dokonywane po dodatkowym okresie retencyjnym).

Składnik wynagrodzenia w formie instrumentu finansowego jest przeliczany na akcje fantomowe po przyznaniu danego składnika - z uwzględnieniem mediany średniodziennych cen akcji (Volume Weighted Average Price) Banku na Giełdzie Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie, publikowanych w systemie informacyjnym Thomson Reuters albo Bloomberg - z IV kwartału okresu oceny. Następnie, po okresie retencyjnym i okresie odroczenia, akcje są przeliczane na gotówkę - z uwzględnieniem mediany średniodziennych cen akcji (Volume Weighted Average Price) Banku na Giełdzie Papierów Wartościowych S.A. w Warszawie z III kwartału roku kalendarzowego poprzedzającego wypłatę (Zarząd) oraz III kwartału roku kalendarzowego, w którym dokonywana jest wypłata (pozostałe osoby na stanowiskach kierowniczych), publikowanych w systemie informacyjnym Thomson Reuters albo Bloomberg.

Wynagrodzenie odroczone może podlegać redukcji w przypadku pogorszenia wyników finansowych Banku lub odpowiednio Spółki Grupy, straty Banku/Spółki lub pogorszenia innych zmiennych związanych z efektami pracy w okresie oceny osób zajmujących stanowiska kierownicze oraz wynikami nadzorowanych lub kierowanych przez te osoby jednostek/komórek organizacyjnych, które ujawniły się po okresie oceny.

W wybranych spółkach Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA w 2017 roku również przyznawane są zmienne składniki wynagrodzeń. Zasady zmiennych składników wynagrodzeń dla członków zarządu obowiązywały w: PKO Bank Hipoteczny SA, PKO BP BANKOWY PTE SA, PKO TFI SA, PKO Leasing SA, PKO Towarzystwo Ubezpieczeń SA oraz PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA. Jednocześnie w spółkach PKO Bank Hipoteczny SA, PKO Towarzystwo Ubezpieczeń SA i PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA zasadami zmiennych składników wynagrodzeń objęci byli pracownicy na wybranych stanowiskach kierowniczych, których działalność zawodowa ma istotny wpływ na profil ryzyka spółki.

INFORMACJE FINANSOWE

WYNAGRODZENIA CZŁONKÓW RADY NADZORCZEJ OTRZYMANE OD PKO BANKU POLSKIEGO SA (W TYSIĄCACH PLN)

WYNAGRODZENIA OTRZYMANE OD PKO BANKU POLSKIEGO SA		2017	2016
Rada Nadzorcza Banku		1 315	982
Członkowie Rady Nadzorczej, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2016 roku ¹		-	286
Razem		1 315	1 268

¹ w tym świadczenia po okresie zatrudnienia

ŚWIADCZENIA DLA CZŁONKÓW ZARZĄDU BANKU OTRZYMANE, NALEŻNE ORAZ POTENCJALNIE NALEŻNE OD PKO BANKU POLSKIEGO SA (W TYSIĄCACH PLN)

	Krótkoterminowe świadczenia pracownicze, w tym zmienne składniki wynagrodzeń w formie gotówkowej - nieodroczone		Pozostałe świadczenia długoterminowe - zmienne wynagrodzenie w formie gotówkowej odroczone		Płatności na bazie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych		
	wynagrodzenie w 2017 ¹	inne otrzymane w 2017	otrzymane w 2017	potencjalnie należne na 31.12.2017	otrzymane w 2017	należne na 31.12.2017	potencjalnie należne na 31.12.2017
Zarząd Banku	7 470	1 423	611	1 642	1 258	2 558	1 642
Członkowie Zarządu, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2017 i w 2016 roku	1 647	733	698	1 224	1 510	1 719	1 224
Razem	9 117	2 156	1 310	2 865	2 768	4 277	2 865

¹ Obejmuje wynagrodzenie zasadnicze oraz świadczenia dodatkowe z tytułu PPE, dodatkowego ubezpieczenia, opieki medycznej i ZFŚS.

	Krótkoterminowe świadczenia pracownicze, w tym zmienne składniki wynagrodzeń w formie gotówkowej - nieodroczone		Pozostałe świadczenia długoterminowe - zmienne wynagrodzenie w formie gotówkowej odroczone		Płatności na bazie akcji rozliczanych w środkach pieniężnych		
	wynagrodzenie w 2016 ¹	inne otrzymane w 2016	otrzymane w 2016	potencjalnie należne na 31.12.2016	otrzymane w 2016	należne na 31.12.2016	potencjalnie należne na 31.12.2016
Zarząd Banku	9 129	1 276	702	1 640	1 151	1 692	1 640
Członkowie Zarządu, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2016 roku	2 104	785	480	994	802	1 076	994
Razem	11 233	2 061	1 182	2 634	1 953	2 768	2 634

¹ Obejmuje wynagrodzenie zasadnicze oraz świadczenia dodatkowe z tytułu PPE, dodatkowego ubezpieczenia, opieki medycznej i ZFŚS.

ŚWIADCZENIA PO OKRESIE ZATRUDNIENIA (W TYSIĄCACH PLN)

13 marca 2017 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie (NWZ) podjęło uchwałę w sprawie zasad kształtowania wynagrodzeń członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej zgłoszoną przez Skarb Państwa, reprezentowany przez Ministra Rozwoju i Finansów wykonującego prawa z akcji Banku należących do Skarbu Państwa. Uchwała ta nakazała dostosować zasady wynagradzania członków Zarządu i Rady Nadzorczej PKO Banku Polskiego SA do przepisów ustawy o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami. Na podstawie przyjętej uchwały Rada Nadzorcza wprowadziła nowe zasady zatrudniania i wynagradzania członków Zarządu, które zostały określone w sposób zgodny z przepisami ustawy o zasadach kształtowania wynagrodzeń osób kierujących niektórymi spółkami.

22 czerwca 2017 roku zasady kształtowania wynagrodzeń członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej zostały wdrożone. Z członkami Zarządu zostały podpisane umowy o świadczenie usług, które zastąpiły dotychczasowe umowy o pracę i wypłacone świadczenia z tytułu zmiany stosunku pracy zostały uwzględnione w tabeli poniżej.

ŚWIADCZENIA PO OKRESIE ZATRUDNIENIA	2017	2016
Zarząd	1 541	-
Członkowie Zarządu, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2017 i 2016 roku	312	1 166
Razem świadczenia	1 853	1 166

ŚWIADCZENIA Z TYTUŁU ROZWIĄZANIA STOSUNKU PRACY (W TYSIĄCACH PLN)

ŚWIADCZENIA Z TYTUŁU ROZWIĄZANIA STOSUNKU PRACY DLA CZŁONKÓW ZARZĄDU, KTÓRZY PRZESTALI PEŁNIĆ SWOJE FUNKCJE W 2017 I 2016 ROKU	2017	2016
Członkowie Zarządu, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2017 i 2016 roku	832	3 313

WYNAGRODZENIA CZŁONKÓW ZARZĄDU BANKU OTRZYMANE OD JEDNOSTEK POWIĄZANYCH (INNYCH NIŻ SKARB PAŃSTWA I JEDNOSTKI POWIĄZANE ZE SKARBEM PAŃSTWA) (W TYSIĄCACH PLN)

W 2017 roku żaden członek zarządu nie otrzymał wynagrodzenia od jednostek powiązanych z Bankiem (wynagrodzenie za rok 2016 wyniosło 22 tysiące PLN).

WYNAGRODZENIE CZŁONKÓW ZARZĄDÓW I RAD NADZORCZYCH SPÓŁEK ZALEŻNYCH GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA (W TYSIĄCACH PLN)

WYNAGRODZENIA CZŁONKÓW ZARZĄDÓW I RAD NADZORCZYCH SPÓŁEK ZALEŻNYCH GRUPY KAPITAŁOWEJ PKO BANKU POLSKIEGO SA	2017	2016
Rada Nadzorcza	467	485
Zarząd	25 095	20 493
Razem	25 562	20 978

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE PRZEZ BANK NA RZECZ ZARZĄDU I RADY NADZORCZEJ (W TYSIĄCACH PLN)

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE PRZEZ BANK NA RZECZ KIEROWNICTWA	31.12.2017	31.12.2016
Rada Nadzorcza	666	608
Zarząd	890	930
Razem	1 556	1 538

Warunki oprocentowania i terminy spłaty należności nie odbiegają od warunków rynkowych i terminów spłaty dla podobnych produktów bankowych.

Bank świadczy na rzecz kluczowego personelu kierowniczego Banku, członków Rady Nadzorczej oraz bliskich członków rodzin tych osób standardowe usługi finansowe obejmujące, między innymi, prowadzenie rachunków bankowych, przyjmowanie depozytów, udzielanie kredytów i inne usługi finansowe.

ZMIENNE SKŁADNIKI WYNAGRODZEŃ

REZERWA NA ZMIENNE SKŁADNIKI WYNAGRODZEŃ	31.12.2017	31.12.2016
	(za lata 2013-2017)	(za lata 2012-2016)
Zarząd Banku (w tym członkowie Zarządu Banku, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2017 i 2016 roku)	18	17
Pozostali Risk Takers (osoby zajmujące stanowiska kierownicze bez Zarządu Banku)	30	31
Spółki Grupy Kapitałowej	25	14
Razem rezerwa	73	62
Wynagrodzenie wypłacone w roku	2017	2016
	(za lata 2013-2017)	(za lata 2012-2016)
- przyznane w formie gotówki	16	15
Zarząd Banku (w tym członkowie Zarządu Banku, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2017 i 2016 roku)	4	3
Pozostali Risk Takers (osoby zajmujące stanowiska kierownicze bez Zarządu Banku)	7	8
Spółki Grupy Kapitałowej	5	4
- przyznane w formie instrumentu finansowego	14	10
Zarząd Banku (w tym członkowie Zarządu Banku, którzy przestali pełnić swoje funkcje w 2017 i 2016 roku)	3	2
Pozostali Risk Takers (osoby zajmujące stanowiska kierownicze bez Zarządu Banku)	9	7
Spółki Grupy Kapitałowej	2	1
Razem wypłacone	30	25

50. HIERARCHIA WARTOŚCI GODZIWEJ

ZASADY RACHUNKOWOŚCI ORAZ SZACUNKI I OCENY

Wartość godziwa to cena, którą otrzymano by za sprzedaż składnika aktywów lub zapłacono by za przeniesienie zobowiązania w transakcji przeprowadzonej na zwykłych warunkach na głównym (lub najkorzystniejszym) rynku na dzień wyceny w aktualnych warunkach rynkowych (tj. cena wyjścia) bez względu na to, czy cena ta jest bezpośrednio obserwowalna lub oszacowana przy użyciu innej techniki wyceny.

W zależności od kategorii klasyfikacji aktywów i zobowiązań finansowych do danego poziomu hierarchii, stosuje się przy tym różnorodne metody ustalania ich wartości godziwej.

POZIOM 1: CENY KWOTOWANE NA AKTYWNYCH RYNKACH

Aktywa i zobowiązania finansowe, których wartość godziwa wyceniana jest bezpośrednio w oparciu o ceny notowane (nieskorygowane) z aktywnych rynków dla identycznych aktywów lub zobowiązań. Do tej kategorii Grupa Kapitałowa klasyfikuje instrumenty finansowe i kapitałowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz dostępne do sprzedaży, dla których istnieje aktywny rynek i dla których wartość godziwa ustalana jest w oparciu o wartość rynkową, będącą ceną kupna:

- dłużne papiery wartościowe wyceniane do fixingu z platformy Bondspot lub serwisów informacyjnych Bloomberg oraz Reuters,
- dłużne i kapitałowe papiery wartościowe będące przedmiotem obrotu na rynku regulowanym, w tym w portfelu Domu Maklerskiego,
- instrumenty pochodne będące przedmiotem obrotu na rynku regulowanym.

POZIOM 2: TECHNIKI WYCENY OPARTE NA OBSERWOWALNYCH DANYCH RYNKOWYCH

Aktywa i zobowiązania finansowe, których wartość godziwa wyceniana jest za pomocą modeli wyceny, w przypadku których wszystkie znaczące dane wejściowe są obserwowalne na rynku w sposób bezpośredni (jako ceny) lub pośrednio (bazujące na cenach). Do tej kategorii Grupa Kapitałowa klasyfikuje instrumenty finansowe dla których brak jest aktywnego rynku:

AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE WYCENIANE W WARTOŚCI GODZIWEJ	METODA (TECHNIKA) WYCENY	OBSERWOWALNE DANE WEJŚCIOWE
POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE – CIRIS, IRS, FRA	Model zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych w oparciu o krzywe rentowności.	Krzywe rentowności zbudowane w oparciu o stawki rynkowe, dane rynkowe rynku pieniężnego, rynku transakcji FRA, IRS, basis swap.
POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE – OPCJE WALUTOWE, OPCJE NA STOPE PROCENTOWĄ, EGZOTYCZNE OPCJE EQUITY, TRANSAKcje FX FORWARD, FX SWAP	Model wyceny dla danego typu opcji walutowej. Model zdyskontowanych przyszłych przepływów pieniężnych w oparciu o krzywe rentowności dla transakcji FX forward, FX swap. Ceny egzotycznych opcji equity wbudowanych w produkty strukturyzowane pozyskiwane z rynku (ceny rynkowe).	Krzywe rentowności budowane w oparciu o stawki rynku pieniężnego, rynkowe stawki punktów swapowych, płaszczyzny zmienności dla określonych par walutowych, walutowe kursy fixingowe NBP. W celu wyceny egzotycznych opcji equity wbudowanych w produkty strukturyzowane pozyskiwane są ceny rynkowe tych opcji.
BONY PIENIĘŻNE NBP	Metoda krzywej rentowności	Krzywe rentowności zbudowane w oparciu o dane rynku pieniężnego oraz rynku transakcji OIS.
OBLIGACJE KOMUNALNE WALUTOWE	Przyjęty model wyceny	Stawki rynkowe, dane rynkowe: rynku pieniężnego, rynku transakcji IRS, rynku transakcji CDS, zmienność rynku opcji stopy procentowej.
OBLIGACJE KOMUNALNE PLN	Model krzywej rentowności oraz marży ryzyka	Krzywe rentowności zbudowane w oparciu o stawki rynkowe, dane rynkowe rynku pieniężnego, rynku transakcji IRS.
OBLIGACJE KORPORACYJNE	Model krzywej rentowności oraz marży ryzyka	Krzywe rentowności zbudowane w oparciu o stawki rynkowe, dane rynkowe rynku pieniężnego, rynku transakcji IRS.
TRANSAKcje COMMODITY SWAP	Model krzywej cen towarowych	Krzywe cen towarowych, krzywe rentowności budowane w oparciu o stawki rynku pieniężnego, rynkowe stawki punktów swapowych

POZIOM 3: POZOSTAŁE TECHNIKI WYCENY

Aktywa i zobowiązania finansowe, których wartość godziwa wyceniana jest za pomocą modeli wyceny, w przypadku których dane wejściowe nie są oparte na możliwych do zaobserwowania danych rynkowych (dane wejściowe nieobserwowalne). Do tej kategorii Grupa Kapitałowa zaklasyfikowała instrumenty finansowe, które są wyceniane według wewnętrznych modeli wyceny:

AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE WYCENIANE W WARTOŚCI GODZIWEJ	METODA (TECHNIKA) WYCENY	CZYNNIK NIEOBSERWOWALNY
TYTUŁY UCZESTNICTWA W INSTYTUCJI WSPÓLNEGO INWESTOWANIA - FUNDUSZU	Metoda wartości netto aktywów Funduszu (NAV - Net Asset Value) tj. wartość godziwa projektów inwestycyjnych (spółek) wchodzących w skład Funduszu, które podlegają co pół roku przeglądom lub badaniom przez biegłego rewidenta.	Wartość aktywów netto Funduszu
AKCJE VISA INC. SERII C UPRZYWILEJOWANE	Oszacowanie wartości godziwej w oparciu o obecną wartość rynkową notowanych akcji zwykłych Visa Inc. z uwzględnieniem dyskonta biorącego pod uwagę ograniczoną płynność akcji serii C oraz warunki zamiany akcji serii C na akcje zwykłe.	Dyskonto uwzględniające ograniczoną płynność akcji serii C oraz warunki zamiany akcji serii C na akcje zwykłe
OBLIGACJE KORPORACYJNE	Model krzywej rentowności oraz marż ryzyka. Krzywa rentowności zbudowana jest w oparciu o stawki rynkowe, dane rynkowe rynku pieniężnego oraz rynku transakcji IRS.	Spread kredytowy (marże kredytowe wyznaczone w oparciu o marże pierwotne zmodyfikowane przez kwotowania indeksów kredytowych przypisanych do emitentów na podstawie ich ratingów oraz sektorów działalności)

INFORMACJE FINANSOWE

AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA WYCENIANE W WARTOŚCI GODZIWEJ NA 31.12.2017	Nota	Wartość bilansowa	Poziom 1 Ceny kwotowane na aktywnych rynkach	Poziom 2 Techniki wyceny oparte na obserwowalnych danych rynkowych	Poziom 3 Pozostałe techniki wyceny
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu z wyłączeniem instrumentów pochodnych	21	431	429	2	-
Dłużne papiery wartościowe		405	405	-	-
Udziały i akcje w innych jednostkach		19	19	-	-
Certyfikaty inwestycyjne, prawa do akcji oraz prawa poboru		7	7	-	-
Pochodne instrumenty finansowe	22	2 598	1	2 597	-
Instrumenty zabezpieczające		887	-	887	-
Instrumenty o charakterze handlowym		1 711	1	1 710	-
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	24	8 157	3 775	4 382	-
Dłużne papiery wartościowe		6 688	2 306	4 382	-
Jednostki uczestnictwa		1 469	1 469	-	-
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	26	43 651	34 236	7 249	2 166
Dłużne papiery wartościowe		43 192	34 152	7 249	1 791
Kapitałowe papiery wartościowe		203	80	-	123
Jednostki uczestnictwa w fundusze inwestycyjne oraz tytuły uczestnictwa w instytucji wspólnego inwestowania		256	4	-	252
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej razem		54 837	38 441	14 230	2 166
Pochodne instrumenty finansowe	22	2 740	-	2 740	-
Instrumenty zabezpieczające		204	-	204	-
Instrumenty o charakterze handlowym		2 536	-	2 536	-
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej razem		2 740	-	2 740	-

INSTRUMENTY FINANSOWE PRZY POCZĄTKOWYM UJĘCIU WYZNACZONE JAKO WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT NA 31.12.2017	Wartość bilansowa	Poziom 1	Poziom 2	Poziom 3
Dłużne papiery wartościowe	6 688	2 306	4 382	-
bony pieniężne NBP	4 199	-	4 199	-
obligacje skarbowe PLN	1 413	1 413	-	-
obligacje skarbowe walutowe	893	893	-	-
obligacje komunalne PLN	106	-	106	-
obligacje komunalne walutowe	77	-	77	-
Jednostki uczestnictwa w UFK (ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe) związane z produktami ubezpieczeniowymi należącymi do grupy produktów inwestycyjnych gdzie ryzyko ponosi ubezpieczający	1 469	1 469	-	-
RAZEM	8 157	3 775	4 382	-

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY NA 31.12.2017	Wartość bilansowa	Poziom 1	Poziom 2	Poziom 3
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	43 192	34 152	7 249	1 791
obligacje skarbowe PLN	33 502	33 502	-	-
obligacje skarbowe walutowe	238	-	238	-
obligacje komunalne PLN	4 928	-	4 928	-
obligacje korporacyjne PLN	4 045	321	2 083	1 641
obligacje korporacyjne walutowe	479	329	-	150
Kapitałowe papiery wartościowe	203	80	-	123
Jednostki uczestnictwa w fundusze inwestycyjne oraz tytuły uczestnictwa w instytucji wspólnego inwestowania	256	4	-	252
RAZEM	43 651	34 236	7 249	2 166

AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA WYCENIANE W WARTOŚCI GODZIWEJ NA 31.12.2016	Nota	Wartość bilansowa	Poziom 1	Poziom 2	Poziom 3
			Ceny kwotowane na aktywnych rynkach	Techniki wyceny oparte na obserwowalnych danych rynkowych	Pozostałe techniki wyceny
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu z wyłączeniem instrumentów pochodnych	21	326	326	-	-
Dłużne papiery wartościowe		312	312	-	-
Udziały i akcje w innych jednostkach		11	11	-	-
Certyfikaty inwestycyjne, prawa do akcji oraz prawa poboru		3	3	-	-
Pochodne instrumenty finansowe	22	2 901	3	2 898	-
Instrumenty zabezpieczające		382	-	382	-
Instrumenty o charakterze handlowym		2 519	3	2 516	-
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	24	13 937	4 620	9 317	-
Dłużne papiery wartościowe		12 204	2 887	9 317	-
Jednostki uczestnictwa		1 733	1 733	-	-
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	26	36 641	27 345	5 922	3 374
Dłużne papiery wartościowe		36 142	27 236	5 922	2 984
Kapitałowe papiery wartościowe		183	91	-	92
Jednostki uczestnictwa w fundusze inwestycyjne oraz tytuły uczestnictwa w instytucji wspólnego inwestowania		316	18	-	298
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej razem		53 805	32 294	18 137	3 374
Pochodne instrumenty finansowe	22	4 198	1	4 197	-
Instrumenty zabezpieczające		1 135	-	1 135	-
Instrumenty o charakterze handlowym		3 063	1	3 062	-
Zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej razem		4 198	1	4 197	-

INSTRUMENTY FINANSOWE PRZY POCZĄTKOWYM UJĘCIU WYZNACZONE JAKO WYCENIANE DO WARTOŚCI GODZIWEJ PRZEZ RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT NA 31.12.2016	Wartość bilansowa	Poziom 1	Poziom 2	Poziom 3
Dłużne papiery wartościowe	12 204	2 887	9 317	-
bony pieniężne NBP	9 079	-	9 079	-
obligacje skarbowe PLN	1 812	1 812	-	-
obligacje skarbowe walutowe	1 075	1 075	-	-
obligacje komunalne PLN	111	-	111	-
obligacje komunalne walutowe	127	-	127	-
Jednostki uczestnictwa w UFK (ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe) związane z produktami ubezpieczeniowymi należącymi do grupy produktów inwestycyjnych gdzie ryzyko ponosi ubezpieczający	1 733	1 733	-	-
RAZEM	13 937	4 620	9 317	-

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY NA 31.12.2016	Wartość bilansowa	Poziom 1	Poziom 2	Poziom 3
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	36 142	27 236	5 922	2 984
obligacje skarbowe PLN	25 744	25 744	-	-
obligacje skarbowe walutowe	678	457	221	-
obligacje komunalne PLN	4 552	-	4 552	-
obligacje korporacyjne PLN	4 590	692	1 149	2 749
obligacje korporacyjne walutowe	578	343	-	235
Kapitałowe papiery wartościowe	183	91	-	92
Jednostki uczestnictwa w fundusze inwestycyjne oraz tytuły uczestnictwa w instytucji wspólnego inwestowania	316	18	-	298
RAZEM	36 641	27 345	5 922	3 374

WPŁYW PARAMETRÓW ESTYMOVANYCH NA WYCENĘ DO WARTOŚCI GODZIWEJ INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH NA POZIOMIE 3	31.12.2017		31.12.2016	
	Wartość godziwa według		Wartość godziwa według	
	scenariusza pozytywnego	scenariusza negatywnego	scenariusza pozytywnego	scenariusza negatywnego
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży				
Tytuły uczestnictwa w instytucji wspólnego inwestowania ¹	264	239	313	283
Kapitałowe papiery wartościowe (akcje Visa Inc.) ²	129	103	100	70
Obligacje korporacyjne ³	1 799	1 783	2 992	2 977

¹ Scenariusz zakładający odpowiednio wzrost/spadek wartości aktywów netto Funduszu o +/- 5%.

² Scenariusz zakładający współczynnik z tytułu dyskonta na poziomie odpowiednio 0%/100%.

³ Scenariusz zakłada zmianę spreadu kredytowego o +/-10%.

UZGODNIENIE ZMIAN W OKRESIE WARTOŚCI GODZIWEJ INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH NA POZIOMIE 3	31.12.2017	31.12.2016
Bilans otwarcia na początek okresu	3 374	3 635
Suma zysków lub strat	40	113
w wyniku finansowym	(37)	68
w innych dochodach całkowitych	77	45
Objęcia nowych emisji Funduszu	58	67
Objęcie akcji Visa Inc.	-	81
Sprzedaż akcji Visa Europe Limited	-	(337)
Pozostałe objęcia emisji i wykupy (w tym rozliczenia)	(1 213)	(185)
Obniżenie zaangażowania kapitałowego w Funduszu	(93)	-
Razem	2 166	3 374

W 2017 roku i w 2016 roku Grupa Kapitałowa nie dokonywała reklasyfikacji instrumentów finansowych do poziomu 3 hierarchii wartości godziwej.

51. AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA FINANSOWE, KTÓRE W SKONSOLIDOWANYM SPRAWOZDANIU Z SYTUACJI FINANSOWEJ NIE SĄ PREZENTOWANE W WARTOŚCI GODZIWEJ

Grupa Kapitałowa jest w posiadaniu instrumentów finansowych, które w sprawozdaniu z sytuacji finansowej nie są prezentowane w wartości godziwej.

Dla wielu instrumentów finansowych wartości rynkowe są niedostępne, stąd wartości godziwe są oszacowane przy zastosowaniu szeregu technik wyceny. Do wyceny wartości godziwej instrumentów finansowych zastosowano model oparty na oszacowaniach wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych poprzez zdyskontowanie przepływów pieniężnych przy zastosowaniu odpowiednich stóp dyskontowych.

Wszystkie wyliczenia modelowe zawierają pewne uproszczenia i są wrażliwe na przyjmowane założenia. Poniżej przedstawiono podsumowanie głównych metod i założeń wykorzystywanych podczas szacowania wartości godziwych instrumentów finansowych niewycenianych do wartości godziwej.

W przypadku pewnych grup instrumentów finansowych, ze względu na brak oczekiwanych istotnych różnic pomiędzy wartością bilansową a godziwą wynikających z charakterystyki tych grup (np. krótkoterminowy charakter, wysoka korelacja z parametrami rynkowymi, unikalność instrumentu) przyjęto, że wartość bilansowa jest w przybliżeniu zgodna z wartością godziwą. Dotyczy to następujących grup instrumentów finansowych:

- kredyty i pożyczki udzielone klientom: część portfela kredytów mieszkaniowych („stary” portfel kredytów mieszkaniowych), kredyty z brakiem określonego harmonogramu spłaty, kredyty wymagalne na moment wyceny,
- zobowiązania wobec klientów: zobowiązania bez określonego harmonogramu spłaty, inne specyficzne produkty, dla których nie można mówić o istnieniu rynku,
- depozyty i lokaty międzybankowe o terminie zapadalności do 7 dni lub o zmiennym oprocentowaniu,
- kredyty lub pożyczki udzielone i zaciągnięte na rynku międzybankowym o zmiennym oprocentowaniu (zmiana oprocentowania maksymalnie co 3 miesiące),
- kasa i środki w Banku Centralnym oraz zobowiązania wobec Banku Centralnego,

- inne aktywa i zobowiązania finansowe.

W odniesieniu do kredytów i pożyczek udzielonych klientom bez rozpoznanej utraty wartości zastosowano model oparty o szacowania wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych poprzez zdyskontowanie przepływów pieniężnych przy zastosowaniu bieżących stóp procentowych uwzględniający wysokość marży na ryzyko kredytowe oraz urealnione terminy spłaty wynikające z umów kredytowych. Bieżący poziom marż został wyznaczony dla transakcji zawartych w ostatnim kwartale zakończonym dniem bilansowym na instrumentach o podobnym ryzyku kredytowym. W przypadku kredytów walutowych zastosowano bieżącą marżę dla kredytów w PLN skorygowaną o koszt pozyskania waluty w transakcjach basis-swap. Wycena nie uwzględnia ryzyka skutków potencjalnych propozycji rozwiązań systemowych, które mogłyby skutkować poniesieniem przez Grupę Kapitałową strat na portfelu kredytów hipotecznych w CHF. Dla kredytów z rozpoznaną utratą wartości przyjmuje się, że wartość godziwa jest równa wartości bilansowej.

Wartość godziwą depozytów oraz innych zobowiązań wobec klientów innych niż banki o ustalonym terminie wymagalności oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych bieżącymi stopami procentowymi właściwymi dla poszczególnych produktów depozytowych. Wartość godziwa obliczana jest dla każdego depozytu oraz zobowiązania, następnie wartości godziwe dla całego portfela depozytowego grupowane są według rodzaju produktu oraz segmentu klienta. Dla depozytów płatnych na żądanie przyjmuje się, że wartość godziwa równa się ich wartości bilansowej.

Wartość godziwą długu podporządkowanego Grupy Kapitałowej oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych w oparciu o krzywą rentowności.

Wartość godziwą zobowiązania z tytułu emisji papierów dłużnych wyemitowanych przez PKO Bank Polski SA oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych bieżącymi stopami rynku międzybankowego.

Wartość godziwą zobowiązania z tytułu emisji papierów dłużnych wyemitowanych przez PKO Finance AB oszacowano na podstawie kwotowań Bloomberg.

Wartość godziwą lokat i depozytów międzybankowych oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych bieżącymi stopami rynku międzybankowego.

Należności z tytułu leasingu finansowego oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych przy zastosowaniu wewnętrznej stopy zwrotu dla transakcji leasingowych tego samego rodzaju zawieranych przez Grupę Kapitałową w okresie bezpośrednio poprzedzającym dzień kończący okres sprawozdawczy.

	poziom hierarchii wartości godziwej	metoda wyceny	31.12.2017	
			wartość bilansowa	wartość godziwa
Kasa, środki w Banku Centralnym	nd	wartość wymaganej zapłaty	17 810	17 810
Należności od banków	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	5 233	5 233
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)			205 629	203 256
kredyty mieszkaniowe	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	106 191	101 998
kredyty gospodarcze	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	56 792	56 761
kredyty konsumpcyjne	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	24 590	26 407
dłużne papiery wartościowe (korporacyjne)	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	1 855	1 855
dłużne papiery wartościowe (komunalne)	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	2 513	2 513
transakcje z przyrzeczeniem odkupu	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	902	902
należności z tytułu leasingu finansowego	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	12 786	12 820
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	1	kwotowania rynkowe	1 812	1 816
Inne aktywa finansowe	3	wartość wymaganej zapłaty z uwzględnieniem utraty wartości	2 377	2 377
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	2	wartość wymaganej zapłaty	6	6
Zobowiązania wobec innych banków	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	4 558	4 558
Zobowiązania wobec klientów			218 800	218 735
wobec podmiotów gospodarczych	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	56 230	56 229
wobec jednostek budżetowych	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	11 409	11 409
wobec ludności	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	151 161	151 097
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	1, 2	kwotowania rynkowe/ zdyskontowane przepływy pieniężne	23 932	24 226
Zobowiązania podporządkowane	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	1 720	1 720
Inne zobowiązania finansowe	3	wartość wymaganej zapłaty	4 129	4 129

	poziom hierarchii wartości godziwej	metoda wyceny	31.12.2016	
			wartość bilansowa	wartość godziwa
Kasa, środki w Banku Centralnym	nd	wartość wymaganej zapłaty	13 325	13 325
Należności od banków	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	5 345	5 344
Kredyty i pożyczki udzielone klientom			200 606	199 125
kredyty mieszkaniowe	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	106 121	102 351
kredyty gospodarcze	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	52 915	53 731
kredyty konsumpcyjne	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	23 222	24 701
dłużne papiery wartościowe (korporacyjne)	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	2 283	2 210
dłużne papiery wartościowe (komunalne)	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	2 587	2 587
transakcje z przyrzeczeniem odkupu	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	1 339	1 339
należności z tytułu leasingu finansowego	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	12 139	12 206
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	1	kwotowania rynkowe	466	466
Inne aktywa finansowe	3	wartość wymaganej zapłaty z uwzględnieniem utraty wartości	2 247	2 247
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	2	wartość wymaganej zapłaty	4	4
Zobowiązania wobec innych banków	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	19 208	19 211
Zobowiązania wobec klientów			205 066	205 005
wobec podmiotów gospodarczych	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	48 657	48 650
wobec jednostek budżetowych	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	8 409	8 409
wobec ludności	3	zdyskontowane przepływy pieniężne	148 000	147 946
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	1, 2	kwotowania rynkowe/ zdyskontowane przepływy pieniężne	14 493	14 752
Zobowiązania podporządkowane	2	zdyskontowane przepływy pieniężne	2 539	2 526
Inne zobowiązania finansowe	3	wartość wymaganej zapłaty	3 058	3 058

52. KOMPENSOWANIE AKTYWÓW I ZOBOWIĄZAŃ FINANSOWYCH

ZASADY RACHUNKOWOŚCI

Grupa Kapitałowa kompensuje aktywa i zobowiązania finansowe i wykazuje je w sprawozdaniu z sytuacji finansowej netto, jeżeli występuje możliwe do wyegzekwowania na drodze prawnej prawo do skompensowania ujętych kwot oraz zamiar rozliczenia ich w kwocie netto lub jednoczesna realizacja danego składnika aktywów i uregulowanie zobowiązania. Aby kompensata była możliwa, tytuł prawny nie może być uwarunkowany wystąpieniem określonego zdarzenia w przyszłości.

Grupa Kapitałowa zawiera porozumienia dotyczące kompensowania, czyli umowy ISDA (International Swaps and Derivatives Association Master Agreements) oraz GMRA (Global Master Repurchase Agreement), które umożliwiają kompensowanie aktywów i zobowiązań finansowych (końcowe potrącenie i rozliczenie transakcji, tzw. close out netting) w przypadku zaistnienia przypadku naruszenia w stosunku do którejś ze stron umowy. Umowy te mają szczególne znaczenie dla ograniczania ryzyka związanego z instrumentami pochodnymi, gdyż umożliwiają kompensowanie zarówno wymagalnych (redukcja ryzyka rozliczeniowego), jak i niewymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka przedrozliczeniowego). Umowy te nie spełniają jednak wymogów określonych w MSR 32, gdyż tytuł kompensaty uwarunkowany jest wystąpieniem określonego zdarzenia w przeszłości (przydatki naruszenia).

Dodatkowym zabezpieczeniem ekspozycji wynikającej z instrumentów pochodnych są depozyty zabezpieczające składane przez kontrahentów w ramach realizacji umów CSA (Credit Support Annex).

INFORMACJE FINANSOWE

31.12.2017	Razem aktywa finansowe	Instrumenty pochodne	Transakcje z przyrzeczeniem odkupu
Kwoty brutto ujętych aktywów finansowych	3 503	2 601	902
Kwoty brutto zobowiązań finansowych, które są kompensowane	(3)	(3)	-
Wartość netto aktywów finansowych wykazywanych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej	3 500	2 598	902
Wartość instrumentów finansowych niepodlegających kompensowaniu w sprawozdaniu finansowym	2 097	2 082	15
Wartość zobowiązań finansowych objęta egzekwowalnym porozumieniem ramowym lub podobnym porozumieniem dotyczącym kompensowania (bez zabezpieczeń finansowych)	1 337	1 337	-
Zabezpieczenie w formie pieniężnej i papierów wartościowych otrzymane	760	745	15
Kwota netto	1 403	516	887

31.12.2017	Razem zobowiązania finansowe	Instrumenty pochodne	Transakcje z przyrzeczeniem odkupu
Kwoty brutto ujętych zobowiązań finansowych	2 791	2 743	48
Kwoty brutto aktywów finansowych, które są kompensowane	(3)	(3)	-
Wartość netto zobowiązań finansowych wykazywanych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej	2 788	2 740	48
Wartość instrumentów finansowych niepodlegających kompensowaniu w sprawozdaniu finansowym	1 895	1 895	-
Wartość aktywów finansowych objęta egzekwowalnym porozumieniem ramowym lub podobnym porozumieniem dotyczącym kompensowania (bez zabezpieczeń finansowych)	1 337	1 337	-
Zabezpieczenie w formie pieniężnej i papierów wartościowych udzielone	558	558	-
Kwota netto	893	845	48

31.12.2016	Razem aktywa finansowe	Instrumenty pochodne	Transakcje z przyrzeczeniem odkupu
Kwoty brutto ujętych aktywów finansowych	4 905	2 905	2 000
Kwoty brutto zobowiązań finansowych, które są kompensowane	(4)	(4)	-
Wartość netto aktywów finansowych wykazywanych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej	4 901	2 901	2 000
Wartość instrumentów finansowych niepodlegających kompensowaniu w sprawozdaniu finansowym	2 096	2 096	-
Wartość zobowiązań finansowych objęta egzekwowalnym porozumieniem ramowym lub podobnym porozumieniem dotyczącym kompensowania (bez zabezpieczeń finansowych)	1 698	1 698	-
Zabezpieczenie w formie pieniężnej i papierów wartościowych otrzymane	398	398	-
Kwota netto	2 805	805	2 000

31.12.2016	Razem zobowiązania finansowe	Instrumenty pochodne	Transakcje z przyrzeczeniem odkupu
Kwoty brutto ujętych zobowiązań finansowych	4 408	4 202	206
Kwoty brutto aktywów finansowych, które są kompensowane	(4)	(4)	-
Wartość netto zobowiązań finansowych wykazywanych w skonsolidowanym sprawozdaniu z sytuacji finansowej	4 404	4 198	206
Wartość instrumentów finansowych niepodlegających kompensowaniu w sprawozdaniu finansowym	3 257	3 223	34
Wartość aktywów finansowych objęta egzekwowalnym porozumieniem ramowym lub podobnym porozumieniem dotyczącym kompensowania (bez zabezpieczeń finansowych)	1 698	1 698	-
Zabezpieczenie w formie pieniężnej i papierów wartościowych udzielone	1 559	1 525	34
Kwota netto	1 147	975	172

53. AKTYWA STANOWIĄCE ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ ORAZ PRZENIESIONE AKTYWA FINANSOWE

Należności stanowiące przedmiot transakcji sekurytyzacji wierzytelności leasingowych
Zobowiązania z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu
Zobowiązania z tytułu ujemnej wyceny instrumentów pochodnych
Wstępny depozyt rozliczeniowy KDPW
Fundusz Ochrony Środków Gwarantowanych
Środki stanowiące zabezpieczenie zobowiązań do zapłaty składek wnoszonych do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego
Ograniczenia prawa dotyczące tytułu prawnego Grupy Kapitałowej
Przeniesione aktywa finansowe

NALEŻNOŚCI STANOWIĄCE PRZEDMIOT TRANSAKЦИИ SEKURYTYZACJI WIERZYTELNOŚCI LEASINGOWYCH

Na 31 grudnia 2017 roku wartość należności stanowiących przedmiot transakcji sekurytyzacji wierzytelności leasingowych wyniosła 1 381 milionów PLN. Stanowią one zabezpieczenie zobowiązań z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych spółki celowej ROOF Poland Leasing 2014 DAC. Sekurytyzowane wierzytelności leasingowe prezentowane są w aktywach Grupy Kapitałowej z uwagi na niespełnienie warunków wyłączenia składnika aktywów ze sprawozdania z sytuacji finansowej. Grupa Kapitałowa nie ma bowiem obowiązku wypłaty kwot ostatecznym odbiorcom – nabywcom dłużnych papierów wartościowych, dopóki nie otrzyma odpowiadających im kwot od leasingobiorców z tytułu umów, z których wierzytelności są przedmiotem programu sekurytyzacji. Dodatkowo nie jest spełniony warunek niezwłocznego przekazywania przepływów pieniężnych ze składnika sekurytyzowanych aktywów. W okresie od uruchomienia transakcji sekurytyzacji w grudniu 2014 roku do 31 grudnia 2017 roku obowiązywał okres rewolwingowy, w czasie którego Grupa mogła sprzedawać niewymagalne na dzień sprzedaży wierzytelności wynikające z umów leasingowych do łącznej wartości 1 475 milionów PLN w miejsce spłacanych należności leasingowych. Dodatkowo, Grupa rozlicza się z nabywcami papierów wartościowych w okresach kwartalnych, podczas gdy typowym okresem rozliczeniowych w sekurytyzowanych umowach leasingu są okresy miesięczne.

ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU TRANSAKcji Z PRZYRZECZENIEM ODKUPU

Do aktywów finansowych, których Grupa Kapitałowa nie wyłącza ze sprawozdania finansowego należy zaliczyć aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań z tytułu transakcji z przyrzeczeniem odkupu (obligacje skarbowe).

WARTOŚĆ BILANSOWA	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe	48	182
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	48	206
Pozycja netto	-	(24)

ZOBOWIĄZANIA Z TYTUŁU UJEMNEJ WYCENY INSTRUMENTÓW POCHODNYCH

Środki pieniężne na lokatach w bankach zawierają aktywa będące zabezpieczeniem zobowiązań własnych, w tym rozliczenia z tytułu ujemnej wyceny instrumentów pochodnych. Wartość tych aktywów na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 558 milionów PLN (na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 1 525 milionów PLN).

WSTĘPNY DEPOZYT ROZLICZENIOWY KDPW

Dom Maklerski utrzymuje obligacje w Krajowym Depozycie Papierów Wartościowych stanowiące zabezpieczenie rozliczeń transakcji z Izbą Rozliczeniową.

WARTOŚĆ BILANSOWA/WARTOŚĆ GODZIWA	31.12.2017	31.12.2016
Wartość depozytu	10	8
Wartość nominalna zabezpieczenia	10	8
Rodzaj zabezpieczenia	obligacje skarbowe	obligacje skarbowe
Wartość bilansowa zabezpieczenia	10	8

FUNDUSZ OCHRONY ŚRODKÓW GWARANTOWANYCH

	31.12.2017	31.12.2016
Wartość funduszu	1 133	1 005
Wartość nominalna zabezpieczenia	1 200	1 060
Rodzaj zabezpieczenia	obligacje skarbowe	obligacje skarbowe
Termin wykupu zabezpieczenia	25.01.2024	25.01.2024
Wartość bilansowa zabezpieczenia	1 193	1 021

Wartość aktywów stanowią obligacje skarbowe z terminem wykupu zapewniającym zabezpieczenie wartości bilansowej przez okres określony ustawą. Fundusz jest powiększany lub pomniejszany 1 lipca każdego roku odpowiednio do wysokości sumy stanowiącej podstawę obliczenia kwoty rezerwy obowiązkowej. Środki te traktowane są jako aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań własnych.

ŚRODKI STANOWIĄCE ZABEZPIECZENIE ZOBOWIĄZAŃ DO ZAPŁATY SKŁADEK WNOSZONYCH DO BANKOWEGO FUNDUSZU GWARANCYJNEGO

	31.12.2017
Wartość składki wnoszonej w formie zobowiązań do zapłaty	120
Wartość nominalna aktywów w które ulokowano środki odpowiadające zobowiązaniom	175
Rodzaj zabezpieczenia	obligacje skarbowe
Termin wykupu zabezpieczenia	25.01.2024
Wartość bilansowa zabezpieczenia	174

Począwszy od 2017 roku wartość składek wnoszonych w formie zobowiązań do zapłaty stanowi 30% składek na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego ("BFG") na fundusz gwarantowania depozytów lub fundusz przymusowej restrukturyzacji banków. Aktywami stanowiącymi zabezpieczenie zobowiązań do zapłaty są obligacje skarbowe zablokowane na rzecz BFG, w wysokości zapewniającej utrzymanie stosunku wartości praw majątkowych stanowiących zabezpieczenie zobowiązań do zapłaty do kwoty zobowiązań do zapłaty na poziomie nie niższym niż 110%. Wartość praw majątkowych stanowiących pokrycie zobowiązań do zapłaty dla celów ustalenia minimalnego poziomu stosunku wartości aktywów do wielkości zobowiązań do zapłaty określa się według wartości ustalonej na podstawie ostatniego kursu fixingowego z danego dnia z elektronicznego rynku skarbowych papierów wartościowych organizowanego przez ministra właściwego do spraw budżetu, przy czym wartość tę powiększa się o odsetki należne na dzień wyceny, chyba że wartość odsetek została uwzględniona w tym kursie.

Środki te traktowane są jako aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań własnych, nie mogą być przedmiotem zastawu, nie mogą być obciążane w jakikolwiek sposób, nie podlegają egzekucji sądowej i administracyjnej ani nie wchodzi do masy upadłości. Wartość środków stanowiących zabezpieczenie zobowiązań do zapłaty składek wnoszonych na rzecz BFG będzie ulegała zwiększeniu w terminach wnoszenia składek na fundusz gwarantowania depozytów (w okresach kwartalnych) oraz na fundusz przymusowej restrukturyzacji banków (w III kwartale danego roku) w wysokości nie wyższej niż 30% wartości składki ustalonej przez BFG. Wartość środków może ulec zmniejszeniu w przypadku otrzymania przez Bank wezwania BFG do przekazania w formie pieniężnej środków odpowiadających zobowiązaniom do zapłaty.

OGRANICZENIA PRAWA DOTYCZĄCE TYTUŁU PRAWNEGO GRUPY KAPITAŁOWEJ

W latach zakończonych odpowiednio 31 grudnia 2017 roku oraz 31 grudnia 2016 roku nie występowały wartości niematerialne ani rzeczowe aktywa trwałe, do których tytuł prawny Grupy Kapitałowej podlegał ograniczeniu oraz stanowiące zabezpieczenie zobowiązań.

PRZENIESIONE AKTYWA FINANSOWE

Na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa nie posiadała przeniesionych aktywów finansowych, które są wyłączone ze skonsolidowanego sprawozdania finansowego w całości, dla których Grupa Kapitałowa utrzymuje zaangażowanie w tych aktywach.

54. DZIAŁALNOŚĆ POWIERNICZA

Podmiot dominujący jest bezpośrednim uczestnikiem Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych oraz Rejestru Papierów Wartościowych (NBP). Podmiot dominujący prowadzi rachunki papierów wartościowych oraz obsługuje transakcje na rynku krajowym i rynkach zagranicznych, świadczy usługi powiernictwa i pełni funkcję depozytariusza dla funduszy emerytalnych i inwestycyjnych. Aktywa przechowywane przez Podmiot dominujący w ramach świadczenia usług powierniczych, ze względu na niespełnienie definicji składnika aktywów Podmiotu dominującego, nie zostały wykazane w niniejszym sprawozdaniu finansowym.

55. INFORMACJE DOTYCZĄCE FIRMY AUDYTORSKIEJ DO PRZEPROWADZANIA BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

26 stycznia 2017 roku Rada Nadzorcza PKO Banku Polskiego SA dokonała wyboru KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa jako firmy audytorskiej do przeprowadzania badania sprawozdań finansowych PKO Banku Polskiego SA oraz skonsolidowanych sprawozdań finansowych Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA za lata 2017-2019. Podmiot ten badał sprawozdania finansowe Banku i Grupy Kapitałowej za lata 2015-2016. KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa z siedzibą w Warszawie, ul. Inflancka 4A jest wpisana na listę firm audytorskich, prowadzoną przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów pod numerem 3546. Wybór firmy audytorskiej do przeprowadzania badania i przeglądu sprawozdań finansowych dokonany został przez Radę Nadzorczą Banku zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i normami zawodowymi, na podstawie § 15 ust.1 pkt 4 Statutu Banku. 12 kwietnia 2017 roku pomiędzy PKO Bankiem Polskim SA i KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa - firmą audytorską do przeprowadzania badania sprawozdań finansowych ponownie została zawarta umowa na przeprowadzenie badania i przeglądu sprawozdań finansowych Banku i Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA za lata 2017 - 2019.

Łączna wysokość należnego wynagrodzenia netto KPMG Audyt Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp.k. z tytułu badania sprawozdania finansowego i skonsolidowanego sprawozdania finansowego PKO Banku Polskiego SA wyniosła za 2017 rok 1 389 tysięcy PLN (za 2016 rok 1 250 tysięcy PLN) oraz z tytułu usług atestacyjnych, w tym przeglądu sprawozdań finansowych wyniosła za 2017 roku 2 051 tysięcy PLN (za 2016 roku 2 381 tysięcy PLN). Z tytułu pozostałych usług wypłacono wynagrodzenie netto w 2017 roku w kwocie 68 tysięcy PLN (w 2016 roku 68 tysięcy PLN).

CELE I ZASADY ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

56. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W GRUPIE KAPITAŁOWEJ

Zarządzanie ryzykiem jest jednym z najważniejszych procesów wewnętrznych zarówno w PKO Banku Polskim SA, w jak i w pozostałych podmiotach Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA. Zarządzanie ryzykiem ma na celu zapewnienie rentowności działalności biznesowej, przy zapewnieniu kontroli poziomu ryzyka i jego utrzymaniu w ramach przyjętej przez Bank i Grupę Kapitałową tolerancji na ryzyko i systemu limitów, w zmieniającym się otoczeniu makroekonomicznym i prawnym. Poziom ryzyka stanowi ważny składnik procesu planistycznego.

W Grupie Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA zidentyfikowane zostały ryzyka, które podlegają zarządzaniu i część z nich uznana jest za istotne. Ocenę istotności ryzyka występującego w działalności Banku i Grupie Kapitałowej przeprowadza się nie rzadziej niż raz w roku. Ocena ta może być przeprowadzona częściej, w szczególności w przypadku istotnej zmiany zakresu działalności lub profilu ryzyka Banku, podmiotu Grupy Kapitałowej lub Grupy Kapitałowej. Przy określaniu kryteriów uznawania danego rodzaju ryzyka za istotne uwzględniany jest wpływ istotności tego ryzyka zarówno na działalność Banku jak i Grupy Kapitałowej. Podczas oceny istotności ryzyka Banku i Grupy Kapitałowej określa się katalog ryzyk istotnych, podlegających monitorowaniu i nieistotnych na poziomie Banku oraz Grupy Kapitałowej. W Grupie Kapitałowej istotne są wszystkie ryzyka określone jako istotne w Banku. Za istotne uznaje się w Banku ryzyko kredytowe niewypłacalności, ryzyko walutowe, ryzyko stopy procentowej, ryzyko płynności, w tym ryzyko finansowania, ryzyko operacyjne, ryzyko biznesowe, ryzyko zmian makroekonomicznych, ryzyko modeli. Podmioty Grupy Kapitałowej mogą uznać za istotne w tych podmiotach inne rodzaje ryzyka niż wymienione powyżej z uwzględnieniem specyfiki i skali swojej działalności oraz rynku, na którym podmiot prowadzi działalność. Dla tych rodzajów ryzyka, Bank weryfikuje istotność ryzyka na poziomie Grupy Kapitałowej. Podmioty Grupy Kapitałowej uczestniczą w ocenie istotności rodzajów ryzyka inicjowanej przez podmiot dominujący i ocenianej na poziomie Grupy Kapitałowej.

RODZAJ RYZYKA	ROZDZIAŁ
KREDYTOWE	57, 58, 60, 61
KONCENTRACJI	
RYZYSKO WALUTOWYCH KREDYTÓW HIPOTECZNYCH	62
STOPY PROCENTOWEJ	63
WALUTOWE	64
PŁYNNOŚCI, W TYM RYZYSKO FINANSOWANIA	65
CEN TOWARÓW	66
CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	66
INNE RYZYSKA CENOWE	66
INSTRUMENTÓW POCHODNYCH	67
OPERACYJNE	68
BRAKU ZGODNOŚCI I POSTĘPOWANIA	69
BIZNESOWE (STRATEGICZNE)	69
UTRATY REPUTACJI	69
MODELI	69
ZMIAN MAKROEKONOMICZNYCH	69
KAPITAŁOWE	69
NADMIERNEJ DŹWIGNI FINANSOWEJ	69
UBEZPIECZENIOWE	69

Szczegółowy opis zasad zarządzania istotnymi rodzajami ryzyka zawarty jest w raporcie Adekwatność kapitałowa oraz inne informacje podlegające ogłoszeniu w Grupie Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA.

CEL ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Celem zarządzania ryzykiem poprzez dążenie do utrzymywania poziomu ryzyka w ramach przyjętego poziomu tolerancji jest:

- ochrona wartości kapitału akcjonariuszy,
- ochrona depozytów klientów,
- wsparcie Grupy Kapitałowej w prowadzeniu efektywnej działalności.

Cele zarządzania ryzykiem osiąga się w szczególności poprzez zapewnianie właściwej informacji o ryzyku, tak aby decyzje mogły być podejmowane z pełną świadomością poszczególnych rodzajów ryzyka, jakie ze sobą niosą.

GŁÓWNE ZASADY ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Zarządzanie ryzykiem w Grupie Kapitałowej opiera się w szczególności na następujących zasadach:

- 1) Grupa Kapitałowa zarządza wszystkimi zidentyfikowanymi rodzajami ryzyka,
- 2) proces zarządzania ryzykiem jest odpowiedni do skali działalności oraz do istotności, skali i złożoności danego ryzyka i na bieżąco dostosowywany do nowych czynników i źródeł ryzyka,
- 3) metody zarządzania ryzykiem (w szczególności modele i ich założenia) oraz systemy pomiaru lub oceny ryzyka są dostosowane do skali i złożoności ryzyka, aktualnie prowadzonej i planowanej działalności Grupy Kapitałowej i otoczenia, w którym Grupa Kapitałowa działa oraz okresowo weryfikowane i walidowane,
- 4) zachowana jest niezależność organizacyjna obszaru zarządzania ryzykiem od działalności biznesowej,
- 5) zarządzanie ryzykiem jest zintegrowane z systemami planistycznymi i kontrolingowymi,
- 6) poziom ryzyka jest na bieżąco kontrolowany,
- 7) proces zarządzania ryzykiem wspiera realizację strategii Banku przy zachowaniu zgodności ze strategią zarządzania ryzykiem, w szczególności w zakresie poziomu tolerancji na ryzyko.

PROCES ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Na proces zarządzania ryzykiem w Grupie Kapitałowej składają się następujące elementy:

- **IDENTYFIKACJA RYZYKA:**

Identyfikacja ryzyka polega na rozpoznaniu aktualnych i potencjalnych źródeł ryzyka oraz oszacowaniu istotności jego potencjalnego wpływu na sytuację finansową Banku i Grupy Kapitałowej. W ramach identyfikacji ryzyka określone są te rodzaje ryzyka, które uznawane są za istotne w działalności Banku lub Grupy Kapitałowej,

- **POMIAR I OCENA RYZYKA:**

Pomiar ryzyka obejmuje określanie miar ryzyka adekwatnych do rodzaju, istotności ryzyka i dostępności danych oraz ilościowej kwantyfikacji ryzyka za pomocą ustalonych miar, a także ocenę ryzyka polegającą na określeniu rozmiarów lub zakresu ryzyka z punktu widzenia realizacji celów zarządzania ryzykiem. W ramach pomiaru ryzyka przeprowadza się prace związane z wyceną poszczególnych rodzajów ryzyka dla potrzeb polityki cenowej oraz testy warunków skrajnych na podstawie założeń zapewniających rzetelną ocenę ryzyka. Scenariusze testów warunków skrajnych obejmują m.in. wymagania wynikające z rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego. Dodatkowo przeprowadzane są w Grupie Kapitałowej kompleksowe testy warunków skrajnych (KTWS), które stanowią integralny element zarządzania ryzykiem oraz uzupełniają testy warunków skrajnych specyficzne dla poszczególnych rodzajów ryzyka. KTWS obejmują analizę wpływu zmian w otoczeniu (w szczególności sytuacji makroekonomicznej) i funkcjonowaniu Banku na sytuację finansową Grupy Kapitałowej.

- **KONTROLA RYZYKA:**

Kontrola ryzyka polega na określeniu narzędzi wykorzystywanych do diagnozowania lub ograniczania poziomu ryzyka w poszczególnych obszarach działalności Grupy Kapitałowej. Obejmuje ustalenie dostosowanych do skali i złożoności działalności Banku i Grupy Kapitałowej mechanizmów kontroli ryzyka w szczególności w postaci strategicznych limitów tolerancji na poszczególne rodzaje ryzyka.

- **PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE RYZYKA:**

Prognozowanie i monitorowanie ryzyka polega na sporządzaniu prognoz poziomu ryzyka oraz monitorowaniu odchyłeń realizacji od prognoz lub założonych punktów odniesienia (np. limitów, wartości progowych, planów, pomiarów z poprzedniego okresu, rekomendacji i zaleceń wydanych przez organ nadzoru i kontroli), a także przeprowadzaniu testów warunków skrajnych (specyficznych i kompleksowych). Prognozy poziomu ryzyka poddaje się weryfikacji. Monitorowanie ryzyka odbywa się z częstotliwością adekwatną do istotności danego rodzaju ryzyka oraz jego zmienności.

- **RAPORTOWANIE RYZYKA:**

Raportowanie ryzyka polega na cyklicznym informowaniu organów Banku o wynikach pomiaru ryzyka lub oceny ryzyka, podjętych działaniach i rekomendacjach działań. Zakres, częstotliwość oraz forma raportowania są dostosowane do szczebla zarządczego odbiorców.

- **DZIAŁANIA ZARZĄDCZE:**

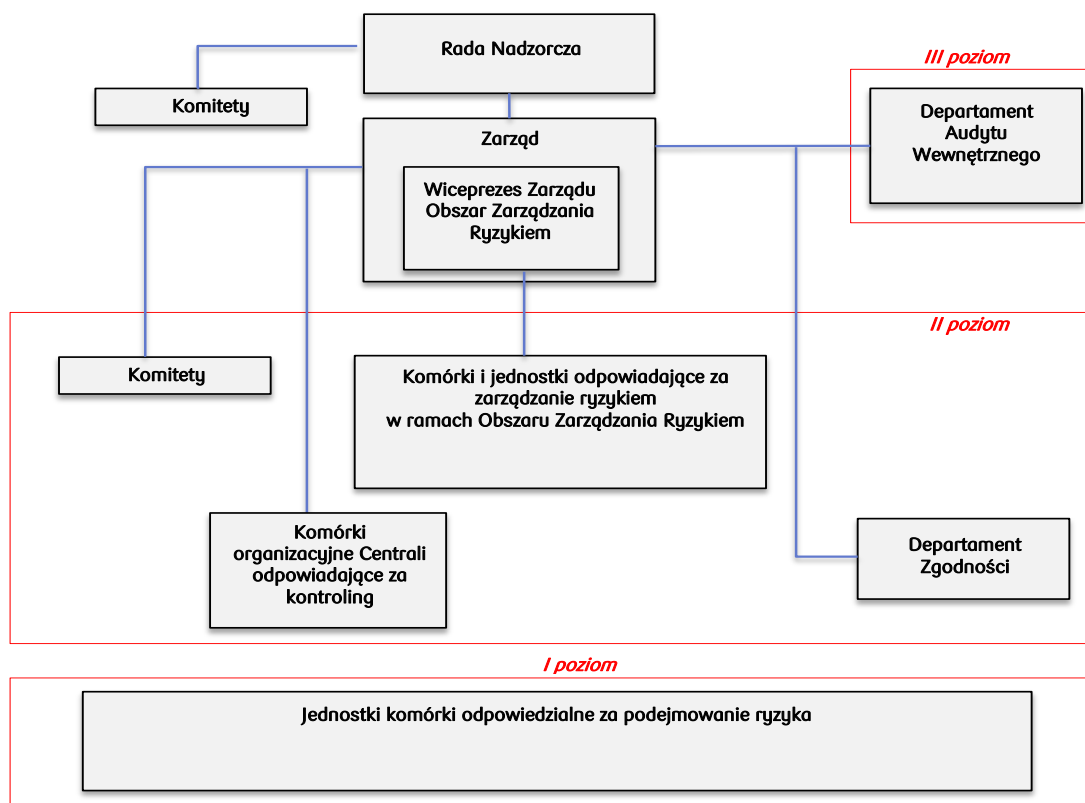
Działania zarządcze polegają w szczególności na wydawaniu przepisów wewnętrznych kształtujących proces zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, określaniu poziomu tolerancji na ryzyko, ustalaniu wysokości limitów i wartości progowych, wydawaniu zaleceń, podejmowaniu decyzji w tym o wykorzystywaniu narzędzi wspierających zarządzanie ryzykiem. Celem podejmowania działań zarządczych jest kształtowanie procesu zarządzania ryzykiem oraz poziomu ryzyka.

ORGANIZACJA ZARZĄDZANIA RYZYKIEM W GRUPIE KAPITAŁOWEJ

Bank sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem poszczególnych podmiotów Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA. W ramach tego nadzoru Bank, nadzoruje systemy zarządzania ryzykiem w podmiotach oraz wspiera ich rozwój, jak również uwzględnia poziom ryzyka działalności poszczególnych podmiotów w ramach systemu monitorowania i raportowania ryzyka na poziomie Grupy Kapitałowej.

Zarządzanie ryzykiem w Banku odbywa się we wszystkich jednostkach i komórkach organizacyjnych Banku.

Organizacja zarządzania ryzykiem w PKO Banku Polskim SA przedstawiona jest na poniższym schemacie:

System zarządzania ryzykiem nadzorowany jest przez Radę Nadzorczą, która kontroluje i ocenia jego adekwatność i skuteczność. Rada Nadzorcza ocenia czy poszczególne elementy systemu zarządzania ryzykiem służą zapewnieniu prawidłowości procesu wyznaczania i realizacji szczegółowych celów Banku. W szczególności weryfikuje ona, czy system stosuje sformalizowane zasady służące określeniu wielkości podejmowanego ryzyka i zasady zarządzania ryzykiem oraz sformalizowane procedury mające na celu identyfikację, pomiar lub szacowanie oraz monitorowanie ryzyka występującego w działalności Banku, uwzględniające również przewidywany poziom ryzyka w przyszłości. Weryfikuje ona, czy w ramach systemu zarządzania ryzykiem stosowane są sformalizowane limity ograniczające ryzyko i zasady postępowania w przypadku przekroczenia limitów oraz czy przyjęty system sprawozdawczości zarządczej umożliwia monitorowanie poziomu ryzyka. Rada ocenia czy system zarządzania ryzykiem jest na bieżąco dostosowywany do nowych czynników i źródeł ryzyka. Radę Nadzorczą wspierają m.in. następujące komitety: Komitet ds. Wynagrodzeń Rady Nadzorczej, Komitet ds. Ryzyka Rady Nadzorczej i Komitet Audytu Rady Nadzorczej.

Zarząd PKO Banku Polskiego SA w zakresie zarządzania ryzykiem odpowiada za strategiczne zarządzanie ryzykiem, w tym za nadzorowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez Bank w zakresie zarządzania ryzykiem. Podejmuje najważniejsze decyzje mające wpływ na profil ryzyka Banku oraz uchwała przepisy wewnętrzne Banku dotyczące zarządzania ryzykiem. W zarządzaniu ryzykiem Zarząd wspierają następujące komitety działające w Banku:

- 1) Komitet Ryzyka (KR),
- 2) Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami (KZAP),
- 3) Komitet Kredytowy Banku (KKB),
- 4) Komitet Ryzyka Operacyjnego (KRO).

System zarządzania ryzykiem jest realizowany na trzech niezależnych wzajemnie uzupełniających się poziomach:

PIERWSZY POZIOM – tworzą struktury organizacyjne zarządzające produktem, realizujące sprzedaż produktów i obsługę klientów oraz inne struktury realizujące zadania operacyjne generujące ryzyko, funkcjonujące na podstawie przepisów wewnętrznych. Funkcja jest realizowana we wszystkich jednostkach organizacyjnych Banku, w komórkach organizacyjnych Centrali i podmiotach Grupy Kapitałowej. Jednostki i komórki organizacyjne Centrali implementują, zaprojektowane przez jednostki i komórki organizacyjne Centrali usytuowane na drugim poziomie, odpowiednie mechanizmy kontroli ryzyka, w tym zwłaszcza limity oraz zapewniają ich przestrzeganie poprzez odpowiednie mechanizmy kontrolne.

Jednocześnie spółki Grupy Kapitałowej Banku obowiązuje zasada spójności i porównywalności oceny i kontroli ryzyka w Banku oraz w podmiotach Grupy Kapitałowej, z uwzględnieniem specyfiki działalności podmiotu oraz rynku, na którym prowadzi działalność.

DRUGI POZIOM – obejmuje działalność komórki do spraw zgodności oraz identyfikację, pomiar, ocenę lub kontrolę, monitorowanie i raportowanie istotnych rodzajów ryzyka, a także stwierdzanych zagrożeń i nieprawidłowości – zadania realizowane są przez wyspecjalizowane struktury organizacyjne działające na podstawie obowiązujących przepisów wewnętrznych Banku; celem tych struktur jest zapewnienie żeby działania realizowane na pierwszym poziomie były właściwie uregulowane w przepisach wewnętrznych Banku i skutecznie ograniczały ryzyko, wspierały pomiar, ocenę i analizę ryzyka oraz efektywność działalności. Drugi poziom wspiera podejmowanie działań mających na celu eliminację niekorzystnych odchyłeń od planu finansowego w zakresie wielkości wpływających na ujęte w planie finansowym ilościowe strategiczne limity tolerancji na ryzyko. Funkcja realizowana jest w szczególności w Obszarze Zarządzania Ryzykiem, Departamencie Zgodności i właściwych komitetach.

TRZECI POZIOM – stanowi audyt wewnętrzny, realizujący niezależne audyty elementów systemu zarządzania Bankiem, w tym systemu zarządzania ryzykiem oraz systemu kontroli wewnętrznej; audyt wewnętrzny funkcjonuje odrębnie od pierwszego i drugiego poziomu i może wspierać realizowane tam działania poprzez konsultacje, ale bez możliwości wpływu na podejmowane decyzje.

Niezależność poziomów, polega na zachowaniu organizacyjnej odrębności w następujących płaszczyznach:

- funkcja drugiego poziomu w zakresie tworzenia rozwiązań systemowych jest niezależna od funkcji pierwszego poziomu,
- funkcja trzeciego poziomu jest niezależna od funkcji pierwszego i drugiego poziomu.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W GRUPIE KAPITAŁOWEJ

Przepisy wewnętrzne dotyczące zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w podmiotach Grupy Kapitałowej Banku określają przepisy wewnętrzne, wprowadzane przez te podmioty po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji formułowanych przez Bank. Przepisy wewnętrzne podmiotów dotyczące zarządzania ryzykiem są wprowadzane w oparciu o zasadę spójności i porównywalności oceny poszczególnych rodzajów ryzyka w Banku i podmiotach Grupy Kapitałowej Banku przy uwzględnieniu zakresu i rodzaju powiązań podmiotów wchodzących w skład Grupy Kapitałowej, specyfiki i skali działalności podmiotu oraz rynku, na którym prowadzi działalność.

Zarządzanie ryzykiem w podmiotach Grupy Kapitałowej jest realizowane w szczególności poprzez:

- zaangażowanie jednostek z Obszaru Zarządzania Ryzykiem w Banku lub właściwych komitetów Banku w opiniowanie dużych transakcji podmiotów Grupy Kapitałowej,
- opiniowanie i przeglądy przepisów wewnętrznych dotyczących zarządzania ryzykiem w poszczególnych podmiotach Grupy Kapitałowej realizowane przez jednostki z Obszaru Zarządzania Ryzykiem w Banku,
- raportowanie na temat ryzyka Grupy Kapitałowej do właściwych komitetów Banku lub Zarządu,
- monitorowanie strategicznych limitów tolerancji na ryzyko dla Grupy Kapitałowej.

SPECYFICZNE DZIAŁANIA W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA RYZYKIEM W GRUPIE KAPITAŁOWEJ PODJĘTE W 2017 ROKU

Priorytetem Grupy Kapitałowej jest utrzymanie silnej pozycji kapitałowej, w tym efektywne zarządzanie adekwatnością kapitałową, utrzymanie stabilnych źródeł finansowania, które stanowią podstawę rozwoju działalności biznesowej, wspieranie polskiej przedsiębiorczości, satysfakcja klienta, zaangażowanie się w kreowanie nowych standardów w skali rynku, przeciwdziałanie cyberzagrożeniom przy równoczesnym utrzymaniu priorytetów w zakresie efektywności działania, skutecznej kontroli kosztów oraz odpowiedniej oceny i poziomu ryzyka.

W tym celu Grupa Kapitałowa w 2017 roku zamieniła zapadające własne obligacje krótkoterminowe na obligacje krótkoterminowe w kwotach 670 milionów PLN (w maju) i 650 milionów PLN (w listopadzie) oraz spłaciła własne obligacje krótkoterminowe w kwocie 200 milionów EUR (w kwietniu).

W 2017 roku Bank w ramach programu EMTN wyemitował: 25 lipca 2017 roku obligacje własne w kwocie 750 milionów EUR o terminie wymagalności 4 lat oraz 2 listopada 2017 roku obligacje własne o wartości nominalnej 400 milionów CHF i 4 letnim okresie wymagalności.

28 sierpnia 2017 roku Bank uplasował emisję obligacji podporządkowanych o łącznej wartości nominalnej 1 700 milionów PLN i dziesięcioletnim terminie wykupu, z prawem Banku do dokonania przedterminowego wykupu wszystkich obligacji w terminie 5 lat od daty emisji za zgodą KNF. 30 sierpnia 2017 roku Bank uzyskał zezwolenie Komisji Nadzoru Finansowego („KNF”) na realizację prawa wcześniejszego wykupu obligacji podporządkowanych (opcja call), a 14 września 2017 roku przeprowadził wykup wszystkich obligacji podporządkowanych serii OP0922, o łącznej wartości nominalnej 1 601 miliona PLN, wyemitowanych przez Bank 14 września 2012 roku. Podstawę prawną wcześniejszego wykupu stanowią warunki emisji obligacji podporządkowanych serii OP0922, które umożliwiają Bankowi skorzystanie z prawa do dokonania wcześniejszego wykupu wszystkich obligacji podporządkowanych serii OP0922 po upływie 5 lat od daty ich emisji.

21 grudnia 2017 roku, po uzyskaniu niezbędnych zgód korporacyjnych, Bank zawarł z kontrahentem umowę gwarancji zapewniającą nierzeczywistą ochronę kredytową w odniesieniu do portfela wyselekcjonowanych korporacyjnych wierzytelności kredytowych Banku, zgodnie z rozporządzeniem CRR. Całkowita wartość portfela wierzytelności Banku objętego Gwarancją wynosi 5 495 milionów PLN, a portfel składa się z portfela obligacji o wartości 1 097 milionów PLN oraz portfela pozostałych wierzytelności o wartości 4 398 milionów PLN.

W 2017 roku w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym Bank prowadził prace przygotowawcze do rozpoczęcia działalności nowego oddziału Banku w Republice Czeskiej, który rozpoczął działalność operacyjną 3 kwietnia 2017 roku. W ramach tych prac w lutym 2017 roku Bank uzyskał zgodę Komisji Nadzoru Finansowego na łączne stosowanie podejścia zaawansowanego (AMA) i wskaźnika bazowego (BIA) do wyliczenia wymogu w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka operacyjnego z zastosowaniem metody BIA w odniesieniu do działalności Oddziału w Niemczech oraz Oddziału w Czechach oraz z zastosowaniem podejścia AMA dla pozostałej działalności Banku.

W ramach Grupy Kapitałowej, do PKO Banku Hipotecznego SA przenoszone są sukcesywnie portfele kredytów hipotecznych udzielonych wcześniej przez PKO Bank Polski SA. Wartość portfela przeniesionego w 2017 roku wyniosła ok. 5,6 miliarda PLN.

W 2017 roku PKO Bank Hipoteczny SA przeprowadził trzy emisje złotych listów zastawnych skierowane do inwestorów instytucjonalnych o łącznej wartości nominalnej 1 265 milionów PLN z okresem wykupu od 4 do 6 lat od dnia emisji. Wśród instytucji, które nabyły listy zastawne znaleźli się zarówno inwestorzy krajowi, jak i zagraniczni. Listy zastawne PKO Banku Hipotecznego SA są jednymi z najbezpieczniejszych instrumentów dłużnych na rynku finansowym w Polsce. Wyrazem tego jest najwyższy możliwy do osiągnięcia przez polskie papiery wartościowe rating Aa3 nadany przez agencję Moody's.

W 2017 roku PKO Bank Hipoteczny SA przeprowadził cztery emisje listów zastawnych, denominowanych w walucie EUR, skierowane do inwestorów instytucjonalnych o łącznej wartości nominalnej 1 079 milionów EUR z okresem wykupu od 5 do 7 lat od dnia emisji. Wśród instytucji, które nabyły listy zastawne znaleźli się zarówno inwestorzy zagraniczni, jak i krajowi.

W następstwie fuzji prawnej pomiędzy PKO Leasing SA, a spółką Raiffeisen-Leasing Polska SA (28 kwietnia 2017 roku) podjęto działania koncepcyjne, a następnie wdrożeniowe, związane z integracją w zakresie zarządzania ryzykiem w połączonej Grupie PKO Leasing SA. W 2017 roku prace obejmowały m.in. uspoźnianie części przepisów zarządzania dla podejmowanych istotnych rodzajów ryzyka (w szczególności kredytowe, rynkowe, operacyjne), a także wdrożenie nowych narzędzi jego pomiaru oraz oceny, rozumianych jako systemy informatyczne udostępniane także spółkom zależnym PKO Leasing SA.

57. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM KREDYTOWYM

DEFINICJA

Ryzyko kredytowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia straty w wyniku niewywiązania się klienta z zobowiązań wobec Grupy Kapitałowej lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wierzytelności Grupy Kapitałowej w wyniku pogorszenia się zdolności klienta do obsługi zobowiązań.

CEL ZARZĄDZANIA

Celem zarządzania ryzykiem kredytowym jest ograniczenie strat na portfelu kredytowym oraz minimalizacja ryzyka wystąpienia ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, przy zachowaniu oczekiwanego poziomu dochodowości i wartości portfela kredytowego.

Bank oraz jednostki zależne Grupy Kapitałowej kierują się przede wszystkim następującymi zasadami zarządzania ryzykiem kredytowym:

- transakcja kredytowa wymaga wszechstronnej oceny ryzyka kredytowego, której wyrazem jest rating wewnętrzny lub ocena scoringowa,
- pomiar ryzyka kredytowego transakcji kredytowych dokonywany jest na etapie rozpatrywania wniosku o udzielenie transakcji i cyklicznie w ramach monitorowania z uwzględnieniem zmieniających się warunków zewnętrznych oraz zmian sytuacji finansowej kredytobiorców,
- ocena ryzyka kredytowego ekspozycji jest oddzielona od funkcji sprzedaży poprzez zapewnienie właściwej struktury organizacyjnej, niezależności budowy i walidacji narzędzi wspierających ocenę ryzyka kredytowego oraz niezależność decyzji akceptujących odstępowania od wskazań tych narzędzi,
- oferowane klientowi warunki transakcji kredytowej zależą od oceny poziomu ryzyka kredytowego generowanego przez tę transakcję,
- decyzje kredytowe mogą być podejmowane jedynie przez osoby do tego uprawnione,
- ryzyko kredytowe jest zdywersyfikowane w szczególności pod względem obszarów geograficznych, sektorów gospodarki, produktów oraz klientów,
- oczekiwany poziom ryzyka kredytowego jest zabezpieczany poprzez przyjmowane przez Bank zabezpieczenia, marże na ryzyko pobierane od klientów oraz odpisy (rezerwy) z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych.

Realizację wyżej wymienionych zasad zapewnia stosowanie przez Grupę Kapitałową zaawansowanych metod zarządzania ryzykiem kredytowym, zarówno na poziomie pojedynczych ekspozycji kredytowych, jak i na poziomie całego portfela kredytowego Grupy Kapitałowej. Metody te są weryfikowane i rozwijane w kierunku zgodności z wymaganiami metody ratingów wewnętrznych (IRB), tzn. zaawansowanej metody pomiaru ryzyka kredytowego, która może być wykorzystywana do wyliczania wymogu w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka kredytowego po uzyskaniu przez Bank zgody Komisji Nadzoru Finansowego.

Podmioty Grupy Kapitałowej, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego (Grupa Kapitałowa KREDOBANK SA, Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA, PKO Bank Hipoteczny SA i Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o.) zarządzają ryzykiem kredytowym indywidualnie, przy czym stosowane metody oceny i pomiaru ryzyka kredytowego dostosowane są do metod stosowanych w PKO Banku Polskim SA, przy uwzględnieniu specyfiki działalności.

Zmiana rozwiązań stosowanych przez podmioty Grupy Kapitałowej jest każdorazowo uzgadniana z jednostkami odpowiedzialnymi za zarządzanie ryzykiem w Banku.

Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA, Grupa Kapitałowa KREDOBANK SA oraz Finansowa Kompania „Prywatne Inwestycje” Sp. z o.o. i PKO Bank Hipoteczny SA cyklicznie dokonują pomiaru ryzyka kredytowego, a wyniki tego pomiaru przekazują do Banku.

W strukturach organizacyjnych PKO Banku Hipotecznego SA, Grupy Kapitałowej KREDOBANK SA i Grupy Kapitałowej PKO Leasing SA funkcjonują komórki organizacyjne w obszarze ryzyka, które odpowiadają w szczególności za:

- opracowywanie metod oceny ryzyka kredytowego, tworzenia rezerw i odpisów,
- kontrolę i monitorowanie ryzyka kredytowego w procesie kredytowym,
- jakość oraz efektywność restrukturyzacji i procesu windykacji wierzytelności klientów.

Limity podejmowania decyzji kredytowych uzależnione są w tych spółkach w szczególności od: kwoty zaangażowania kredytowego wobec klienta, kwoty jednostkowej transakcji kredytowej oraz okresu transakcji kredytowej.

Proces podejmowania decyzji kredytowych w PKO Banku Hipotecznym SA, Grupie Kapitałowej KREDOBANK SA, Grupie Kapitałowej PKO Leasing SA wspierają komitety kredytowe, które są aktywowane w przypadku transakcji kredytowych generujących podwyższony poziom ryzyka kredytowego.

Właściwe komórki organizacyjne Obszaru Zarządzania Ryzykiem uczestniczą w zarządzaniu ryzykiem kredytowym w podmiotach Grupy Kapitałowej przez opiniowanie projektów i okresowy przegląd przepisów wewnętrznych podmiotów odnoszących się do oceny ryzyka kredytowego oraz przygotowanie rekomendacji dotyczących zmian w projektach przepisów. Bank wspiera wdrożenie w podmiotach Grupy Kapitałowej rekomendowanych zmian w zasadach oceny ryzyka kredytowego.

POMIAR I OCENA RYZYKA KREDYTOWEGO

• METODY POMIARU I OCENY RYZYKA KREDYTOWEGO

W celu określenia poziomu ryzyka kredytowego oraz opłacalności portfeli kredytowych Grupa Kapitałowa wykorzystuje różne metody pomiaru i wyceny ryzyka kredytowego, w tym:

- prawdopodobieństwo niewypłacalności (PD),
- oczekiwana strata kredytowa (EL),
- nieoczekiwana strata kredytowa (UL),
- strata w przypadku niewypłacalności (LGD),
- wartość zagrożona ryzykiem kredytowym (CVaR),
- udział i struktura ekspozycji kredytowych z rozpoznaną utratą wartości,
- wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznaną utratą wartości odpisami (coverage ratio),
- koszt ryzyka kredytowego.

Grupa Kapitałowa systematycznie rozwija zakres wykorzystywanych mierników ryzyka kredytowego z uwzględnieniem wymagań metody wewnętrznych ratingów (IRB), jak również rozszerza zakres stosowania miar ryzyka w celu pełnego pokrycia portfela kredytowego Grupy Kapitałowej tymi metodami.

Metody pomiaru portfelowego ryzyka kredytowego pozwalają m.in. na uwzględnienie ryzyka kredytowego w cenie produktów, ustalanie optymalnych warunków dostępności finansowania oraz wyznaczanie stawek odpisów z tytułu utraty wartości.

Grupa Kapitałowa przeprowadza analizy oraz testy warunków skrajnych dotyczące wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na jakość portfela kredytowego Grupy Kapitałowej, a wyniki prezentuje w raportach dla organów Banku. Powyższe informacje umożliwiają identyfikowanie i podejmowanie działań ograniczających negatywne skutki wpływu niekorzystnych sytuacji rynkowych na wynik Grupy Kapitałowej.

• METODY RATINGOWE I SCORINGOWE

Ocena ryzyka pojedynczych transakcji kredytowych jest dokonywana w Grupie Kapitałowej z wykorzystaniem metod scoringowych i ratingowych. Funkcjonowanie tych metod wspierają specjalistyczne aplikacje informatyczne. Sposób dokonywania oceny określony został w przepisach wewnętrznych Grupy Kapitałowej, których głównym celem jest zapewnienie jednolitej i obiektywnej oceny ryzyka kredytowego w procesie kredytowania.

Grupa Kapitałowa ocenia ryzyko kredytowe klientów indywidualnych w dwóch wymiarach: zdolności kredytowej klienta w ujęciu ilościowym i jakościowym. Ocena zdolności kredytowej w ujęciu ilościowym polega na zbadaniu sytuacji finansowej klienta, zaś ocena w ujęciu jakościowym obejmuje ocenę scoringową oraz ocenę informacji o historii kredytowej klienta pozyskanych z wewnętrznych baz danych Grupy Kapitałowej oraz zewnętrznych baz danych.

W przypadku klientów instytucjonalnych z segmentu małych i średnich przedsiębiorstw, spełniających określone kryteria Grupa Kapitałowa ocenia ryzyko kredytowe z wykorzystaniem metody scoringowej. Ocena ta dotyczy niskokwotowych, nieskomplikowanych transakcji kredytowych i odbywa się w dwóch wymiarach: zdolności kredytowej oraz wiarygodności kredytowej klienta. Ocena zdolności kredytowej polega na zbadaniu sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta, zaś ocena wiarygodności kredytowej klienta obejmuje ocenę scoringową oraz ocenę informacji o historii kredytowej klienta pozyskanych z wewnętrznych baz danych Grupy Kapitałowej oraz zewnętrznych baz danych.

W pozostałych przypadkach dla klientów instytucjonalnych stosowana jest metoda ratingowa.

Ocena ryzyka kredytowego związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych dokonywana jest w dwóch wymiarach: klienta oraz transakcji. Miarami tej oceny jest ocena wiarygodności klienta, czyli rating oraz ocena ryzyka transakcji, tj. zdolności do spłaty zobowiązania w określonej wysokości i terminach.

Modele ratingowe dla klientów instytucjonalnych opracowane są z wykorzystaniem wewnętrznych danych Grupy Kapitałowej, co zapewnia, że są dostosowane do profilu ryzyka klientów Grupy Kapitałowej. Modele opierają się na statystycznej analizie zależności między niewykonaniem zobowiązania a punktową oceną ryzyka klienta. Ocena punktowa obejmuje ocenę wskaźników finansowych, czynników jakościowych oraz ocenę czynników behawioralnych. Ocena ryzyka klienta jest uzależniona od wielkości przedsiębiorstwa, dla którego dokonywana jest analiza. Dodatkowo Grupa Kapitałowa stosuje model oceny przedsiębiorców kredytowanych w formule finansowania specjalistycznego pozwalający na adekwatną ocenę ryzyka kredytowego dużych przedsięwzięć polegających na finansowaniu nieruchomości (np. lokale biurowe, powierzchnie sklepowe, powierzchnie przemysłowe) oraz projektów infrastrukturalnych (np. infrastruktura telekomunikacyjna, przemysłowa, użyteczności publicznej).

Modele ratingowe są zaimplementowane w narzędziu informatycznym wspierającym ocenę ryzyka kredytowego Grupy Kapitałowej związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych.

W celu zbadania poprawności funkcjonowania metod stosowanych w Grupie Kapitałowej, metodyki oceny ryzyka kredytowego, związanego z jednostkowymi ekspozycjami kredytowymi podlegają okresowym przeglądom.

Proces oceny ryzyka kredytowego w Grupie Kapitałowej uwzględnia wymagania Komisji Nadzoru Finansowego określone w Rekomendacji S dotyczącej dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie oraz Rekomendacji T dotyczącej dobrych praktyk w zakresie zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych.

Informacja o ocenach ratingowych i scoringowych jest szeroko wykorzystywana w Grupie Kapitałowej w zarządzaniu ryzykiem kredytowym, w systemie kompetencji do podejmowania decyzji kredytowych, przy ustalaniu warunków aktywacji służb oceny ryzyka kredytowego oraz w systemie pomiaru i raportowania ryzyka kredytowego.

MONITOROWANIE RYZYKA KREDYTOWEGO

Monitorowanie ryzyka kredytowego odbywa się na poziomie pojedynczych transakcji kredytowych oraz na poziomie portfelowym.

Monitorowanie ryzyka kredytowego na poziomie pojedynczych transakcji kredytowych określają w szczególności przepisy wewnętrzne Grupy Kapitałowej dotyczące:

- zasad tworzenia odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz odpisów aktualizujących należności wymagalne z tytułu nierozliczonych transakcji terminowych,
- zasad funkcjonowania w Banku Systemu Wczesnego Ostrzegania,
- wczesnego monitorowania opóźnień w spłacie wierzytelności,
- zasad klasyfikacji ekspozycji kredytowych i ustalania poziomu rezerw celowych.

W celu skrócenia czasu reakcji na zaobserwowane sygnały ostrzegawcze sygnalizujące wzrost poziomu ryzyka kredytowego, Grupa Kapitałowa wykorzystuje i rozwija aplikację informatyczną System Wczesnego Ostrzegania (SWO).

Monitorowanie ryzyka kredytowego na poziomie portfelowym polega na:

- nadzorowaniu poziomu portfelowego ryzyka kredytowego na podstawie przyjętych narzędzi pomiaru ryzyka kredytowego z uwzględnieniem zidentyfikowanych źródeł ryzyka kredytowego oraz analizy skutków i działań podjętych w ramach zarządzania systemowego,
- rekomendowaniu działań zaradczych w przypadku stwierdzenia podwyższonego poziomu ryzyka kredytowego.

RAPORTOWANIE RYZYKA KREDYTOWEGO

W Grupie Kapitałowej sporządzane są miesięczne i kwartalne raporty na temat ryzyka kredytowego. Raportowanie ryzyka kredytowego obejmuje cykliczne informowanie o skali narażenia na ryzyko portfela kredytowego. Poza informacją dla Banku, raporty zawierają również informację o poziomie ryzyka kredytowego podmiotów Grupy Kapitałowej, w których zidentyfikowano istotny poziom ryzyka kredytowego (m.in. Grupa Kapitałowa KREDOBANK SA, Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA, PKO Bank Hipoteczny SA).

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE DOTYCZĄCE RYZYKA KREDYTOWEGO

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem kredytowym stosowanych w Grupie Kapitałowej należą:

- minimalne warunki transakcji (parametry ryzyka) określone dla danego typu transakcji (np. minimalna wartość LTV, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenie),
- reguły określania dostępności kredytowania, w tym punkty odjęcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu scoringowego (dla klienta indywidualnego i MŚP) bądź klasa ratingu klienta (dla klienta instytucjonalnego), powyżej których można dokonać z klientem transakcji kredytowej,
- limity koncentracji – limity z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych nr 575/2013 (rozporządzenie CRR) oraz z ustawy Prawo bankowe lub wewnętrzne limity określające apetyt na ryzyko koncentracji,
- limity branżowe – limity ograniczające poziom ryzyka związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych prowadzących działalność w branżach charakteryzujących się wysokim poziomem ryzyka kredytowego,
- limity związane z ekspozycjami kredytowymi klientów Grupy Kapitałowej – limity określające apetyt na ryzyko kredytowe wynikające między innymi z rekomendacji S i T,
- limity kredytowe określające maksymalne zaangażowanie Grupy Kapitałowej wobec określonego kontrahenta bądź kraju z tytułu operacji rynku hurtowego oraz limity rozliczeniowe i limity na okres zaangażowania,
- limity kompetencyjne – określają maksymalny poziom uprawnień do podejmowania decyzji kredytowych wobec klientów Grupy Kapitałowej; limity zależą przede wszystkim od kwoty zaangażowania kredytowego Banku w stosunku do klienta (lub grupy klientów powiązanych) i okresu transakcji kredytowej; wysokość limitów kompetencyjnych zależy od poziomu podejmowania decyzji kredytowej (w strukturze organizacyjnej Banku),
- minimalne marże kredytowe – marże na ryzyko kredytowe związane z dokonaniem przez Grupę Kapitałową określonej transakcji kredytowej z danym klientem instytucjonalnym, przy czym oferowane klientowi oprocentowanie nie może być niższe od stawki referencyjnej powiększonej o marżę na ryzyko kredytowe.

STOSOWANIE TECHNIK OGRANICZENIA RYZYKA KREDYTOWEGO – ZABEZPIECZENIA

Szczególne rolę w ustalaniu warunków transakcji kredytowej stanowi polityka zabezpieczeń. Prowadzona przez Bank i spółki Grupy Kapitałowej polityka zabezpieczeń ma na celu należyte zabezpieczenie ryzyka kredytowego, na jakie narażona jest Grupa Kapitałowa, w tym przede wszystkim ustanowienie najbardziej płynnych zabezpieczeń. Zabezpieczenie może zostać uznane za płynne, jeśli możliwe jest jego zbycie bez istotnego obniżenia jego ceny i w czasie, który nie naraża Banku na zmianę wartości zabezpieczenia ze względu na właściwą danemu zabezpieczeniu fluktuację cen.

Grupa dąży do dywersyfikacji zabezpieczeń w zakresie form, jak i przedmiotów zabezpieczenia.

Grupa ocenia zabezpieczenia pod kątem faktycznej możliwości ich wykorzystania jako ewentualne źródło dochodzenia swoich roszczeń.

Ponadto, w ocenie zabezpieczenia uwzględnia się w szczególności:

- sytuację majątkową, ekonomiczno-finansową albo społeczno-finansową podmiotów udzielających zabezpieczenia osobistego,
- stan i wartość rynkową przedmiotów zabezpieczenia rzeczowego oraz ich podatność na deprecjację w okresie utrzymywania zabezpieczenia (wpływ zużycia technologicznego przedmiotu zabezpieczenia na jego wartość),
- potencjalne korzyści ekonomiczne Grupy Kapitałowej wynikające z określonego sposobu zabezpieczenia wiarytelności, w tym w szczególności możliwość pomniejszenia odpisów z tytułu utraty wartości,
- sposób ustanowienia zabezpieczenia, w tym typowy czas trwania i złożoność czynności formalnych, jak również niezbędne koszty (koszty utrzymania zabezpieczenia i egzekucji z zabezpieczenia), z wykorzystaniem przepisów wewnętrznych Grupy Kapitałowej dotyczących oceny zabezpieczeń,
- złożoność, czasochłonność oraz uwarunkowania ekonomiczne i prawne skutecznej realizacji zabezpieczenia, w kontekście ograniczeń egzekucyjnych oraz obowiązujących zasad podziału sum uzyskanych z egzekucji indywidualnej lub w postępowaniu upadłościowym, kolejność zaspakajania się z zabezpieczenia,
- ustanawianie określonych form zabezpieczeń uzależnione jest od poziomu ryzyka klienta lub poziomu ryzyka transakcji.

Przy udzielaniu kredytów przeznaczonych na finansowanie nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych zabezpieczenie obligatoryjnie ustanawiane jest w postaci hipoteki na nieruchomości.

Do czasu skutecznego ustanowienia zabezpieczenia (w zależności od rodzaju kredytu oraz jego kwoty) Grupa Kapitałowa może przyjąć zabezpieczenie przejściowe w innej formie.

Przy udzielaniu kredytów konsumpcyjnych przyjmuje się najczęściej zabezpieczenie osobiste (poręczenie cywilne, poręczenie wekslowe) albo ustanawia się zabezpieczenia na rachunku bankowym, na samochodzie lub papierach wartościowych.

Zabezpieczenie kredytów przeznaczonych na finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów korporacyjnych ustanawia się m.in.: na wierzytelnościach gospodarczych, rachunkach bankowych, rzeczach ruchomych, nieruchomościach czy papierach wartościowych lub formie gwarancji BGK (powszechnie stosowane w przypadku małych i średnich przedsiębiorstw). Polityka w zakresie zabezpieczeń określona została w przepisach wewnętrznych spółek zależnych Grupy Kapitałowej.

Przy zawieraniu umów leasingowych Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA, jako właściciel oddawanych w leasing przedmiotów, traktuje je jako zabezpieczenie transakcji.

58. RYZYKO KREDYTOWE – INFORMACJE FINANSOWE

Stopień narażenia na ryzyko kredytowe
Przeterminowanie aktywów finansowych
Aktywa finansowe wyceniane metodą zindywidualizowaną, wobec których wykazano indywidualną utratę wartości
Wewnętrzne klasy ratingowe
Zewnętrzne klasy ratingowe

STOPIEŃ NARAŻENIA NA RYZYKO KREDYTOWE

STOPIEŃ NARAŻENIA NA RYZYKO KREDYTOWE - POZYCJE SKONSOLIDOWANEGO SPRAWOZDANIA Z SYTUACJI FINANSOWEJ	31.12.2017	31.12.2016
Rachunek bieżący i lokaty w Banku Centralnym	13 137	9 140
Należności od banków	5 233	5 345
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu - dłużne papiery wartościowe	405	312
Pochodne instrumenty finansowe	2 598	2 901
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat - dłużne papiery wartościowe	6 688	12 204
Kredyty i pożyczki udzielone klientom (bez korekty z tytułu rachunkowości zabezpieczeń wartości godziwej)	205 629	200 606
gospodarcze	56 792	52 915
mieszkaniowe	106 191	106 121
konsumpcyjne	24 590	23 222
dłużne papiery wartościowe (korporacyjne)	1 855	2 283
dłużne papiery wartościowe (komunalne)	2 513	2 587
transakcje z przyrzeczeniem odsprzedaży	902	1 339
należności z tytułu leasingu finansowego	12 786	12 139
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży - dłużne papiery wartościowe	43 192	36 142
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	1 812	466
Inne aktywa - inne aktywa finansowe	2 377	2 247
Razem	281 071	269 363

STOPIEŃ NARAŻENIA NA RYZYKO KREDYTOWE - POZYCJE POZABILANSOWE	31.12.2017	31.12.2016
Udzielone zobowiązania nieodwołalne	33 607	31 078
Udzielone gwarancje	6 065	6 630
Gwarancje emisji	2 666	3 701
Udzielone akredytywy	1 409	1 600
Razem	43 747	43 009

PRZETERMINOWANIE AKTYWÓW FINANSOWYCH

AKTYWA FINANSOWE BRUTTO, KTÓRE SĄ ZALEGŁE, LECZ W PRZYPADKU KTÓRYCH NIE NASTĄPIŁA UTRATA WARTOŚCI	31.12.2017			
	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy	Razem
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	4 194	900	274	5 368
Inne aktywa - inne aktywa finansowe	1	-	9	10
Razem	4 195	900	283	5 378

AKTYWA FINANSOWE BRUTTO, KTÓRE SĄ ZALEGŁE, LECZ W PRZYPADKU KTÓRYCH NIE NASTĄPIŁA UTRATA WARTOŚCI	31.12.2016			
	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy	Razem
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	3 535	849	179	4 563
Inne aktywa - inne aktywa finansowe	-	-	11	11
Razem	3 535	849	190	4 574

W odniesieniu do kredytów i pożyczek udzielonych klientom ustanowione były na rzecz Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA następujące zabezpieczenia: hipoteka, zastaw rejestrowy, przeniesienie prawa własności, blokada rachunku lokaty, ubezpieczenie ekspozycji kredytowej oraz gwarancje i poręczenia.

W ramach przeprowadzonej oceny stwierdzono, że dla powyższych aktywów finansowych przewidywane przepływy pieniężne w pełni pokrywają wartość bilansową tych ekspozycji.

AKTYWA FINANSOWE WYCENIANE METODĄ ZINDYWIDUALIZOWANĄ, WOBEC KTÓRYCH WYKAZANO INDYWIDUALNĄ UTRATĘ WARTOŚCI

AKTYWA FINANSOWE WYCENIANE METODĄ ZINDYWIDUALIZOWANĄ, WOBEC KTÓRYCH WYKAZANO INDYWIDUALNĄ UTRATĘ WARTOŚCI WEDŁUG WARTOŚCI BILANSOWEJ BRUTTO	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	4 346	5 049
kredyty gospodarcze	3 640	3 963
kredyty mieszkaniowe	505	789
kredyty konsumpcyjne	201	224
dłużne papiery wartościowe	-	73
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	822	1 297
Razem	5 168	6 346

W odniesieniu do kredytów i pożyczek udzielonych klientom ustanowione były na rzecz Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA następujące zabezpieczenia: hipoteka, zastaw rejestrowy, weksel własny dłużnika oraz przelew wierzycielności.

Wpływ finansowy zabezpieczeń na kwotę, która najlepiej odzwierciedla maksymalną ekspozycję na ryzyko kredytowe na 31 grudnia 2017 roku wynosi 2 251 milionów PLN (na 31 grudnia 2016 roku wynosił odpowiednio 2 801 milionów PLN).

WEWNĘTRZNE KLASY RATINGOWE

Biorąc pod uwagę charakter działalności Grupy Kapitałowej oraz wolumen należności kredytowych i leasingowych, najistotniejsze portfele są w zarządzaniu Banku oraz PKO Leasing SA.

Ekspozycje wobec klientów instytucjonalnych niespełniające przesłanek indywidualnej utraty wartości klasyfikowane są ze względu na rating klienta, w ramach wewnętrznych klas ratingowych od A do G (w zakresie podmiotów finansowych A-F).

Systemem ratingowym objęte są następujące portfele:

- klienci rynku korporacyjnego,
- małe i średnie przedsiębiorstwa (z wyłączeniem pewnych grup produktów ocenianych w sposób uproszczony).

Kredyty i pożyczki niespełniające przesłanek indywidualnej utraty wartości niepodlegające ocenie ratingowej charakteryzują się satysfakcjonującym poziomem ryzyka kredytowego. Dotyczy to w szczególności kredytów detalicznych (w tym kredytów mieszkaniowych), wśród których brak jest indywidualnie istotnych zaangażowań, których istnienie skutkowałoby powstaniem istotnego ryzyka kredytowego.

AKTYWA FINANSOWE NIEPRZETERMINOWANE BEZ UTRATY WARTOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	196 406	191 827
kredyty gospodarcze	50 584	47 030
A (pierwszorzędna)	875	949
B (bardzo dobra)	5 616	2 065
C (dobra)	9 575	6 665
D (zadowolająca)	9 236	7 205
E (przeciętna)	11 205	12 232
F (akceptowalna)	10 541	14 245
G (słaba)	3 536	3 669
kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe	119 712	121 434
A (pierwszorzędna)	105 780	99 924
B (bardzo dobra)	8 976	8 939
C (dobra)	3 054	5 481
D (przeciętna)	1 216	4 653
E (akceptowalna)	686	2 437
Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA	4 851	8 776
A (dobra)	3 281	7 180
B (przeciętna)	1 365	768
C (ryzykowna)	205	828
bez wewnętrznego ratingu - klienci sektora finansowego, niefinansowego i budżetowego (kredyty konsumpcyjne, mieszkaniowe i pozostałe)	21 259	14 587
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	5 147	5 088
A (pierwszorzędna)	55	12
B (bardzo dobra)	409	353
C (dobra)	1 061	712
D (zadowolająca)	1 589	1 376
E (przeciętna)	1 131	1 462
F (akceptowalna)	795	1 070
G (słaba)	74	63
G3 (niska)	33	40
Razem	201 553	196 915

ZEWNĘTRZNE KLASY RATINGOWE

Poniżej przedstawiono strukturę dłużnych papierów wartościowych oraz należności od banków, nieprzeteterminowanych, bez utraty wartości, w podziale na zewnętrzne klasy ratingowe:

PORTFEL/RATING	AAA	AA- do AA+	A- do A+	BBB -do BBB+	BB- do BB+	B- do B+	CCC-do CCC+	Caa2 ¹	31.12.2017
Należności od banków	7	1 030	2 340	585	21	4	79	-	4 066
Dłużne papiery wartościowe	132	-	42 713	2 412	630	50	-	384	46 321
bony pieniężne NBP	-	-	4 199	-	-	-	-	-	4 199
obligacje skarbowe	-	-	37 763	-	-	-	-	384	38 147
obligacje komunalne	-	-	183	68	42	-	-	-	293
obligacje korporacyjne	132	-	568	2 344	588	50	-	-	3 682
RAZEM	139	1 030	45 053	2 997	651	54	79	384	50 387

¹ Dotyczy papierów wartościowych Grupy Kapitałowej KREDO BANKU SA – według ratingu Moody's

PORTFEL/RATING	AAA	AA- do AA+	A- do A+	BBB -do BBB+	BB- do BB+	B- do B+	CCC-do CCC+	Caa3 ¹	31.12.2016
Należności od banków	24	1 527	2 273	531	21	4	96	-	4 476
Dłużne papiery wartościowe	154	1 426	38 674	1 935	38	49	-	486	42 762
bony pieniężne NBP	-	-	9 079	-	-	-	-	-	9 079
obligacje skarbowe	-	-	29 481	-	-	-	-	486	29 967
obligacje komunalne	-	15	114	104	38	-	-	-	271
obligacje korporacyjne	154	1 411	-	1 831	-	49	-	-	3 445
RAZEM	178	2 953	40 947	2 466	59	53	96	486	47 238

¹ Dotyczy papierów wartościowych Grupy Kapitałowej KREDO BANKU SA – według ratingu Moody's

59. KONCENTRACJA RYZYKA KREDYTOWEGO W GRUPIE KAPITAŁOWEJ

Koncentracja wobec największych podmiotów
Koncentracja wobec największych grup kapitałowych
Koncentracja wobec sekcji branżowych
Koncentracja wobec regionów geograficznych
Koncentracja walutowa ryzyka kredytowego
Inne rodzaje koncentracji

Grupa Kapitałowa definiuje ryzyko koncentracji kredytowej jako ryzyko wynikające z istotnego zaangażowania wobec pojedynczych podmiotów lub grup podmiotów, których zdolność spłaty zadłużenia zależna jest od wspólnego czynnika ryzyka. Grupa kapitałowa analizuje ryzyko koncentracji wobec:

- największych podmiotów,
- największych grup kapitałowych,
- branż,
- regionów geograficznych,
- walut,
- ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie.

KONCENTRACJA WOBEC NAJWIĘKSZYCH PODMIOTÓW

Ustawa Prawo bankowe określa limity maksymalnego zaangażowania Banku, mające przełożenie na Grupę Kapitałową. Ryzyko koncentracji zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów monitorowane jest zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych nr 575/2013 (CRR), zgodnie z którym, Grupa Kapitałowa nie przyjmuje na siebie ekspozycji wobec klienta lub grupy powiązanych klientów, której wartość przekracza 25% wartości jej uznanego kapitału.

Na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku limity koncentracji nie były przekroczone. Na 31 grudnia 2017 roku największe zaangażowanie wobec pojedynczego podmiotu wyniosło 8,6% uznanego kapitału skonsolidowanego (na 31 grudnia 2016 roku 10,4%).

Zaangażowanie Grupy Kapitałowej wobec 20 największych klientów niebankowych:

31.12.2017				31.12.2016			
Lp.	ZAANGAŻOWANIE KREDYTOWE OBEJMUJE KREDYTY, POŻYCZKI, SKUPIONE WIERZYTELNOŚCI, DYSKONTO WEKSLI, ZREALIZOWANE GWARANCJE, NALEŻNE ODSETKI ORAZ ZAANGAŻOWANIE POZABILANSOWE I KAPITAŁOWE ¹	UDZIAŁ W PORTFELU KREDYTOWYM, KTÓRY OBEJMUJE ZAANGAŻOWANIA POZABILANSOWE ORAZ KAPITAŁOWE		Lp.	ZAANGAŻOWANIE KREDYTOWE OBEJMUJE KREDYTY, POŻYCZKI, SKUPIONE WIERZYTELNOŚCI, DYSKONTO WEKSLI, ZREALIZOWANE GWARANCJE, NALEŻNE ODSETKI ORAZ ZAANGAŻOWANIE POZABILANSOWE I KAPITAŁOWE ¹	UDZIAŁ W PORTFELU KREDYTOWYM, KTÓRY OBEJMUJE ZAANGAŻOWANIA POZABILANSOWE ORAZ KAPITAŁOWE	
1.	2 936	1,06%		1.	3 200	1,16%	
2.	2 856	1,03%		2.	2 887	1,05%	
3.	2 450	0,88%		3.	2 450	0,89%	
4.	2 332	0,84%		4.	2 371	0,86%	
5.	1 895	0,68%		5.	2 065	0,75%	
6.	1 747	0,63%		6.	1 583	0,57%	
7.	1 602	0,58%		7.	1 571	0,57%	
8.	1 566	0,56%		8.	1 482	0,54%	
9.	1 322	0,48%		9.	1 435	0,52%	
10.	1 101	0,40%		10.	1 081	0,39%	
11.	819	0,30%		11.	992	0,36%	
12.	796	0,29%		12.	956	0,35%	
13.	746	0,27%		13.	883	0,32%	
14.	724	0,26%		14.	872	0,32%	
15.	708	0,26%		15.	828	0,30%	
16.	682	0,25%		16.	774	0,28%	
17.	655	0,24%		17.	761	0,28%	
18.	650	0,23%		18.	705	0,26%	
19.	636	0,23%		19.	672	0,24%	
20.	566	0,20%		20.	618	0,22%	
Razem	26 789	9,66%		Razem	28 184	10,21%	

¹ Zaangażowanie pozabilansowe uwzględnia zobowiązanie wynikające z transakcji pochodnych w kwocie równej ich ekwiwalentowi bilansowemu.

KONCENTRACJA WOBEC NAJWIĘKSZYCH GRUP KAPITAŁOWYCH

Największa koncentracja zaangażowania Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego w grupę kapitałową kredytobiorców wynosiła 1,13% portfela kredytowego Grupy Kapitałowej (na 31 grudnia 2016 roku 1,14%). Wśród 5 największych grup kapitałowych występują wyłącznie klienci PKO Banku Polskiego SA.

Na 31 grudnia 2017 roku największa koncentracja zaangażowania Grupy Kapitałowej wyniosła odpowiednio: 9,2% uznanego kapitału skonsolidowanego (na 31 grudnia 2016 roku 10,2%).

Zaangażowanie Grupy Kapitałowej wobec 5 największych grup kapitałowych:

31.12.2017			31.12.2016		
Lp.	ZAANGAŻOWANIE KREDYTOWE OBEJMUJE KREDYTY, POŻYCZKI, SKUPIONE WIERZYTELNOŚCI, DYSKONTO WEKSLI, ZREALIZOWANE GWARANCJE, NALEŻNE ODSETKI ORAZ ZAANGAŻOWANIE POZABILANSOWE I KAPITAŁOWE ¹	UDZIAŁ W PORTFELU KREDYTOWYM, KTÓRY OBEJMUJE ZAANGAŻOWANIA POZABILANSOWE ORAZ KAPITAŁOWE	Lp.	ZAANGAŻOWANIE KREDYTOWE OBEJMUJE KREDYTY, POŻYCZKI, SKUPIONE WIERZYTELNOŚCI, DYSKONTO WEKSLI, ZREALIZOWANE GWARANCJE, NALEŻNE ODSETKI ORAZ ZAANGAŻOWANIE POZABILANSOWE I KAPITAŁOWE ¹	UDZIAŁ W PORTFELU KREDYTOWYM, KTÓRY OBEJMUJE ZAANGAŻOWANIA POZABILANSOWE ORAZ KAPITAŁOWE
1.	3 122	1,13%	1.	3 160	1,14%
2.	3 064	1,11%	2.	2 468	0,89%
3.	2 336	0,84%	3.	2 396	0,87%
4.	2 169	0,78%	4.	2 118	0,77%
5.	1 989	0,72%	5.	2 091	0,76%
Razem	12 680	4,57%	Razem	12 233	4,43%

¹ zaangażowanie pozabilansowe uwzględnia zobowiązanie wynikające z transakcji pochodnych w kwocie równej ich ekwiwalentowi bilansowemu.

KONCENTRACJA WOBEC SEKCJI BRANŻOWYCH

Obserwowany jest wzrost zaangażowania Grupy Kapitałowej w podmioty prowadzące działalność gospodarczą. W strukturze zaangażowania branżowego Grupy Kapitałowej dominują podmioty działające w sekcji Działalność finansowa i ubezpieczeniowa.

Strukturę zaangażowania według sekcji branżowych według stanu na 31 grudnia 2017 oraz na 31 grudnia 2016 roku prezentuje poniższa tabela:

SEKCJA	NAZWA SEKCJI	31.12.2017		31.12.2016	
		ZAANGAŻOWANIE	LICZBA PODMIOTÓW	ZAANGAŻOWANIE	LICZBA PODMIOTÓW
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	15,01%	2,07%	14,57%	2,07%
C	Przetwórstwo przemysłowe	14,76%	11,31%	14,90%	11,35%
L	Działalność związana z obsługą nieruchomości	10,61%	16,61%	12,54%	17,09%
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów	12,82%	23,33%	12,67%	23,74%
O	Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	12,56%	0,32%	13,23%	0,36%
Pozostałe zaangażowania		34,24%	46,36%	32,09%	45,38%
Razem		100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Powyzsza struktura branżowa nie uwzględnia zaangażowania wynikającego z tytułu dłużnych papierów wartościowych przekwalifikowanych z kategorii „dostępne do sprzedaży” do kategorii „kredyty i pożyczki udzielone klientom”.

KONCENTRACJA WOBEC REGIONÓW GEOGRAFICZNYCH

Portfel kredytowy Grupy Kapitałowej jest zdywersyfikowany pod względem koncentracji geograficznej.

Struktura portfela kredytowego według regionów geograficznych różni się w Grupie Kapitałowej ze względu na obszar klienta Banku – odrębna jest dla Obszaru Rynku Detalicznego (ORD), odrębna dla Obszaru Bankowości Korporacyjnej i Inwestycyjnej (OKI).

W 2017 roku największa koncentracja portfela kredytowego ORD występuje w regionie warszawskim i katowickim - regiony te koncentrują około 26% portfela ORD (w 2016 roku: 25%).

KONCENTRACJA GEOGRAFICZNA RYZYKA KREDYTOWEGO W OBSZARZE KLIENTA DETALICZNEGO	31.12.2017	31.12.2016
warszawski	15,09%	14,35%
katowicki	10,98%	10,82%
poznański	9,85%	9,85%
krakowski	8,94%	9,06%
łódzki	8,36%	8,76%
wrocławski	9,30%	9,15%
gdański	8,50%	8,64%
bydgoski	7,17%	7,43%
lubelski	6,90%	6,87%
białostocki	6,45%	6,42%
szczeciński	6,11%	6,17%
centrala	0,81%	0,83%
pozostałe	0,76%	0,84%
zagranica	0,78%	0,81%
Suma końcowa	100,00%	100,00%

W 2017 roku największa koncentracja portfela kredytowego OKI występuje w makroregionie centralnym - 44% portfela ORK (w 2016 roku: 28%).

KONCENTRACJA GEOGRAFICZNA RYZYKA KREDYTOWEGO W OBSZARZE KLIENTA INSTYTUCJONALNEGO	31.12.2017	31.12.2016 ¹
centrala	0,28%	0,33%
makroregion centralny	44,09%	39,82%
makroregion północny	10,69%	12,32%
makroregion zachodni	10,99%	12,16%
makroregion południowy	10,08%	11,81%
makroregion południowo-wschodni	11,60%	10,28%
makroregion północno-wschodni	4,99%	5,55%
makroregion południowo-zachodni	6,59%	7,49%
pozostałe	0,00%	0,00%
zagranica	0,69%	0,24%
Suma końcowa	100,00%	100,00%

¹ Zmiana danych porównawczych 2016 roku w zakresie koncentracji geograficznej wynika ze zmiany algorytmu przypisywania umiejscowienia geograficznego dla regionu centrala.

KONCENTRACJA WALUTOWA RYZYKA KREDYTOWEGO

Na 31 grudnia 2017 roku udział ekspozycji w walutach wymiennych, innych niż PLN w całym portfelu Grupy Kapitałowej wyniósł 19,2%, co oznacza spadek w relacji do 31 grudnia 2016 roku o około 5,0 p.p.

Największą część zaangażowania walutowego Grupy Kapitałowej stanowią ekspozycje w CHF i dotyczą one portfela kredytowego Banku. Udział kredytów w CHF stanowił na koniec 2017 roku około 57% portfela walutowego Grupy Kapitałowej, co oznacza spadek w relacji do końca 2016 roku o około 2 p.p. Kolejną grupę kredytów w walutach stanowią kredyty w EUR, udział tych kredytów w całym portfelu wyniósł na koniec 2017 roku 7%, zaś w portfelu walutowym 36%.

KONCENTRACJA WALUTOWA RYZYKA KREDYTOWEGO	31.12.2017	31.12.2016
PLN	80,77%	75,77%
Waluty obce, w tym:	19,23%	24,23%
CHF	10,94%	14,28%
EUR	6,92%	8,28%
USD	0,88%	1,10%
UAH	0,39%	0,38%
GBP	0,04%	0,04%
Razem	100,00%	100,00%

INNE RODZAJE KONCENTRACJI

Grupa Kapitałowa analizuje strukturę portfela kredytów mieszkaniowych względem poziomów LTV. Na koniec 2017 roku, tak jak w 2016 roku, największa koncentracja występuje w przedziale LTV 61% - 80%.

STRUKTURA PORTFELA KREDYTÓW MIESZKANIOWYCH GRUPY WEDŁUG LTV	31.12.2017	31.12.2016
0% - 40%	19,07%	16,53%
41%-60%	22,72%	19,01%
61% - 80%	33,80%	27,30%
81% - 90%	16,21%	17,52%
91% - 100%	4,02%	9,10%
powyżej 100%	4,18%	10,53%
Razem	100,00%	100,00%

Średnie LTV portfela kredytów mieszkaniowych wyniosło na 31 grudnia 2017 roku 62,38%, a na 31 grudnia 2016 roku 69,48%.

60. PRAKTYKI FORBEARANCE

Grupa Kapitałowa jako forbearance traktuje działania mające na celu dokonanie uzgodnionych z dłużnikiem lub emitentem zmian warunków umowy, wymuszonych jego trudną sytuacją finansową (działania restrukturyzacyjne wprowadzające udogodnienia, które w innym przypadku nie byłyby przyznane). Celem działań forbearance jest przywrócenie dłużnikowi lub emitentowi zdolności wywiązania się ze zobowiązań wobec Grupy Kapitałowej oraz maksymalizacja efektywności zarządzania wierzytelnościami trudnymi, tj. uzyskanie możliwie najwyższych odzysków, przy jednoczesnym ograniczaniu do minimum ponoszonych w związku z tym kosztów.

Działalność forbearance polega na zmianie warunków spłaty wierzytelności, które są indywidualnie ustalane wobec każdego kontraktu. Zmiany mogą dotyczyć:

- rozłożenie zadłużenia wymagalnego na raty,
- zmiana formuły spłaty (raty annuitetowe, raty malejące),
- wydłużenie okresu kredytowania,
- zmiana oprocentowania,
- zmiana wysokości marży,
- redukcja wierzytelności.

W wyniku zawarcia i terminowej obsługi umowy *forbearance* wierzytelność staje się wierzytelnością niewymagalną. Elementem procesu *forbearance* jest ocena możliwości wywiązania się przez dłużnika z warunków umowy ugody (spłaty zadłużenia w ustalonych terminach). Umowy *forbearance* są na bieżąco monitorowane. Jeśli w odniesieniu do wynikających z nich ekspozycji kredytowych rozpoznaje się utratę wartości, tworzone są na nie odpisy aktualizujące – odzwierciedlające zidentyfikowaną stratę.

Ekspozycje ze statusem forbearance klasyfikowane, jako nieobsługiwane włącza się do portfela ekspozycji obsługiwanych, gdy spełnione są łącznie warunki:

- wierzytelność nie spełnia przesłanki indywidualnej utraty wartości i nie rozpoznaje się w odniesieniu do niej utraty wartości,
- upłynęło przynajmniej 12 miesięcy od zawarcia umowy restrukturyzacyjnej,
- umową restrukturyzacyjną objęto całość zadłużenia,

- dłużnik wykazał zdolność do wywiązania się z warunków umowy restrukturyzacyjnej.

Ekspozycje przestają spełniać kryteria ekspozycji ze statusem forbearance, gdy spełnione są łącznie warunki:

- upłynęły przynajmniej 24 miesiące od włączenia ekspozycji forborne do portfela ekspozycji obsługiwanych (okres warunkowy),
- na koniec okresu warunkowego, o którym mowa powyżej, klient nie posiada zadłużenia przeterminowanego wobec Grupy Kapitałowej przekraczającego 30 dni,
- nastąpiła terminowa spłata przynajmniej 12 rat w docelowej wysokości.

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM

WARTOŚĆ EKSPOZYCJI PODLEGAJĄCYCH FORBEARANCE W PORTFELU KREDYTOWYM	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto, w tym:	213 452	208 609
podlegające forbearance	4 137	4 132
Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom, w tym:	(7 823)	(8 003)
podlegające forbearance	(1 083)	(988)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom netto, w tym:	205 629	200 606
 podlegające forbearance	3 054	3 144

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM PODLEGAJĄCE FORBEARANCE WEDŁUG TYPU PRODUKTU	WARTOŚĆ BILANSOWA	
	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki udzielone klientom podlegające forbearance brutto	4 137	4 132
kredyty gospodarcze	2 431	2 262
kredyty mieszkaniowe	1 416	1 563
kredyty konsumpcyjne	290	307
Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom podlegających forbearance	(1 083)	(988)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom podlegające forbearance netto	3 054	3 144

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM PODLEGAJĄCE FORBEARANCE WEDŁUG REGIONU GEOGRAFICZNEGO (BRUTTO)	31.12.2017		31.12.2016	
Polska	4 085		4 063	
mazowiecki	1 040		700	
wielkopolski	346		382	
śląsko-opolski	441		497	
małopolsko-świętokrzyski	289		323	
pomorski	269		303	
podlaski	197		278	
łódzki	321		314	
dolnośląski	299		308	
kujawsko-pomorski	386		377	
zachodnio-pomorski	257		337	
lubelsko-podkarpacki	230		219	
warmińsko-mazurski	9		25	
Ukraina	52		69	
Razem	4 137		4 132	

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM PODLEGAJĄCE FORBEARANCE - EKSPOZYCJA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA RYZYKO KREDYTOWE	ZAANGAŻOWANIE WEDŁUG WARTOŚCI BILANSOWEJ BRUTTO	
	31.12.2017	31.12.2016
Kredyty i pożyczki z rozpoznaną utratą wartości	2 229	2 250
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości, w tym:	1 908	1 882
nieprzeterminowane	1 590	1 520
przeterminowane	318	362
Razem brutto	4 137	4 132

Zmiana wartości bilansowych kredytów i pożyczek udzielonych klientom podlegających forbearance na początek i na koniec okresu

ZMIANA WARTOŚCI BILANSOWYCH KREDYTÓW I POŻYCZEK UDZIELONYCH KLIENTOM PODLEGAJĄCYCH FORBEARANCE NA POCZĄTEK I NA KONIEC OKRESU	2017	2016
Wartość bilansowa netto na początek okresu	3 144	4 548
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	(95)	19
Wartość brutto kredytów i pożyczek które przestały spełniać kryterium forbearance w okresie	(700)	(1 990)
Wartość brutto kredytów i pożyczek nowo ujętych w okresie	1 380	1 084
Inne zmiany/spłaty	(662)	(514)
Różnice kursowe	(13)	(3)
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	3 054	3 144

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WEDŁUG WARTOŚCI BRUTTO PODLEGAJĄCE FORBEARANCE WEDŁUG STOSOWANYCH ZMIAN WARUNKÓW SPŁATY	WARTOŚĆ BILANSOWA BRUTTO	
	31.12.2017	31.12.2016
Rozłożenie zadłużenia wymagalnego na raty	2 365	2 745
Zmiana formuły spłaty (raty annuitetowe, raty malejące)	1 671	1 867
Wydłużenie okresu kredytowania	1 700	1 431
Zmiana oprocentowania	772	600
Zmiana wysokości marży	896	536
Redukcja wierzytelności	150	114
Inne warunki	72	81

Dla danej ekspozycji kredytowej podlegającej forbearance może być zastosowana więcej niż jedna zmiana warunków spłaty.

Kwota ujętych przychodów z tytułu odsetek związanych z kredytami i pożyczkami udzielonymi klientom, które podlegały forbearance za okres zakończony 31 grudnia 2017 roku wynosiła 141 milionów PLN (za okres zakończony 31 grudnia 2016 roku wynosiła 161 milionów PLN).

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY PODLEGAJĄCE FORBEARANCE

WARTOŚĆ EKSPOZYCJI PODLEGAJĄCYCH FORBEARANCE W PORTFELU INWESTYCYJNYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH DOSTĘPNYCH DO SPRZEDAŻY	31.12.2017	31.12.2016
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży brutto, w tym:	43 441	36 419
podlegające forbearance	1 050	1 303
Odpisy z tytułu utraty wartości dłużnych inwestycyjnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży, w tym:	(249)	(277)
podlegające forbearance	(246)	(274)
Inwestycyjne dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży netto, w tym:	43 192	36 142
 podlegające forbearance	804	1 029

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE DOSTĘPNE DO SPRZEDAŻY PODLEGAJĄCE FORBEARANCE - EKSPOZYCJA BANKU NA RYZYKO KREDYTOWE	ZAANGAZOWANIE WEDŁUG WARTOŚCI BILANSOWEJ BRUTTO	
	31.12.2017	31.12.2016
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży z rozpoznaną utratą wartości	819	1 303
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży bez rozpoznanej utraty wartości	231	-
Razem brutto	1 050	1 303

ZMIANA WARTOŚCI BILANSOWYCH INWESTYCYJNYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH DOSTĘPNYCH DO SPRZEDAŻY PODLEGAJĄCYCH FORBEARANCE NA POZĄTEK I NA KONIEC OKRESU	2017	2016
Wartość bilansowa netto na początek okresu	1 029	350
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości (zmiana w okresie)	28	(221)
Wartość brutto inwestycyjnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży nowo ujętych w okresie	-	900
Inne zmiany/spłaty	(253)	-
Wartość bilansowa netto na koniec okresu	804	1 029

INWESTYCYJNE PAPIERY WARTOŚCIOWE WEDŁUG WARTOŚCI BRUTTO WEDŁUG STOSOWANYCH ZMIAN WARUNKÓW SPŁATY DLA FORBEARANCE	WARTOŚĆ BILANSOWA BRUTTO	
	31.12.2017	31.12.2016
Rozłożenie zadłużenia wymagalnego na raty	1 050	1 204
Zmiana formuły spłaty	1 050	716
Wydłużenie okresu kredytowania	1 050	716
Zmiana oprocentowania	819	716
Zmiana wysokości marży	819	716
Redukcja wierzytelności	133	129

61. EKSPOZYCJA NA RYZYKO KREDYTOWE KONTRAHENTA

RYZYKO KREDYTOWE INSTYTUCJI FINANSOWYCH NA RYNKU HURTOWYM

KONCENTRACJA RYZYKA KREDYTOWEGO – RYNEK MIĘDZYBANKOWY - ZAANGAŻOWANIE NA RYNKU MIĘDZYBANKOWYM NA 31.12.2017¹

KONTRAHENT	KRAJ	RATING	RODZAJ INSTRUMENTU			RAZEM
			LOKATA (WARTOŚĆ NOMINALNA)	INSTRUMENTY POCHODNE (WYCENA RYNKOWA, W PRZYPADKU DODATNIEJ BEZ UWZGLĘDNIENIA ZABEZPIECZENIA)	PAPIERY WARTOŚCIOWE (WARTOŚĆ NOMINALNA)	
Kontrahent 1	Belgia	BBB	692	(6)	-	692
Kontrahent 2	Niemcy	AA	592	-	-	592
Kontrahent 3	Belgia	A	480	-	-	480
Kontrahent 4	Polska	A	-	-	400	400
Kontrahent 5	Austria	BBB	396	-	-	396
Kontrahent 6	Chiny	A	332	-	-	332
Kontrahent 7	Instytucja ponadnarodowa	AAA	170	16	130	316
Kontrahent 8	Szwecja	AA	190	84	-	274
Kontrahent 9	Austria	A	209	-	-	209
Kontrahent 10	Francja	A	-	171	-	171
Kontrahent 11	Polska	A	-	-	150	150
Kontrahent 12	Wielka Brytania	AA	-	120	-	120
Kontrahent 13	USA	A	115	-	-	115
Kontrahent 14	USA	AA	-	103	-	103
Kontrahent 15	Francja	A	-	88	-	88
Kontrahent 16	Polska	BBB	10	44	-	54
Kontrahent 17	Dania	A	50	(3)	-	50
Kontrahent 18	Polska	A	-	47	-	47
Kontrahent 19	Niemcy	BBB	-	42	-	42
Kontrahent 20	Niemcy	A	-	29	-	29

¹ Bez uwzględnienia zaangażowania wobec Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego.

KONCENTRACJA RYZYKA KREDYTOWEGO – RYNEK MIĘDZYBANKOWY - ZAANGAŻOWANIE NA RYNKU MIĘDZYBANKOWYM NA 31.12.2016¹

KONTRAHENT	KRAJ	RATING	RODZAJ INSTRUMENTU			RAZEM
			LOKATA (WARTOŚĆ NOMINALNA)	INSTRUMENTY POCHODNE (WYCENA RYNKOWA, W PRZYPADKU DODATNIEJ BEZ UWZGLĘDNIENIA ZABEZPIECZENIA)	PAPIERY WARTOŚCIOWE (WARTOŚĆ NOMINALNA)	
Kontrahent 4	Polska	A	-	-	900	900
Kontrahent 69	Szwajcaria	AA	494	-	-	494
Kontrahent 1	Belgia	BBB	398	7	-	405
Kontrahent 70	Szwajcaria	AA	397	-	-	397
Kontrahent 6	Luksemburg	A	323	-	-	323
Kontrahent 5	Austria	BBB	288	-	-	288
Kontrahent 71	Norwegia	A	167	-	-	167
Kontrahent 7	Luksemburg	AAA	-	(19)	155	155
Kontrahent 14	USA	AA	-	132	-	132
Kontrahent 72	Wielka Brytania	A	-	110	-	110
Kontrahent 18	Polska	A	100	(36)	-	100
Kontrahent 16	Polska	BBB	-	65	-	65
Kontrahent20	Niemcy	A	-	45	-	45
Kontrahent 40	Wielka Brytania	A	-	40	-	40
Kontrahent 25	Francja	A	-	38	-	38
Kontrahent 73	Polska	BB	-	34	-	34
Kontrahent 23	Polska	BRĄK	20	1	-	21
Kontrahent 56	Polska	BB	-	12	-	12
Kontrahent 49	Wielka Brytania	AAA	-	10	-	10
Kontrahent 29	Polska	BBB	-	10	-	10

¹ Bez uwzględnienia zaangażowania wobec Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego

Na 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku Grupa Kapitałowa posiadała dostęp do dwóch izb rozliczeniowych (w jednej jako uczestnik pośredni, w drugiej bezpośredni), za pośrednictwem których rozliczała określone w rozporządzeniu EMIR (rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z 4 lipca 2012 roku w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji wraz z powiązаныmi rozporządzeniami delegowanymi i wykonawczymi) transakcje pochodne na stopę procentową z wybranymi kontrahentami krajowymi i zagranicznymi. W ujęciu nominalnym udział transakcji centralnie rozliczanych w przypadku IRS/OIS wyniósł 70% całego portfela transakcji IRS/OIS, w przypadku FRA – wszystkie transakcje były transakcjami przekazanymi do rozliczenia w izbach rozliczeniowych.

Na 31 grudnia 2017 roku Grupa Kapitałowa posiadała podpisane umowy ramowe na standardzie ISDA/ZBP z 22 bankami krajowymi oraz 66 bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi oraz umowy zabezpieczające CSA/ZBP z 21 bankami krajowymi oraz 64 bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi. Dodatkowo Grupa Kapitałowa była stroną 27 umów na transakcje repo (na standardzie GMRA/ZBP). Na 31 grudnia 2016 roku posiadała podpisane umowy ramowe na standardzie ISDA/ZBP z 23 bankami krajowymi oraz 62 bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi oraz umowy zabezpieczające CSA/ZBP z 21 bankami krajowymi oraz 52 bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi. Dodatkowo Grupa Kapitałowa była stroną 22 umów na transakcje repo (na standardzie GMRA/ZBP).

RYZYKO KREDYTOWE INSTYTUCJI FINANSOWYCH NA RYNKU POZAHURTOWYM

Poza zaangażowaniem na rynku międzybankowym, Grupa Kapitałowa na 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku posiadała ekspozycje wobec instytucji finansowych na rynku pozahurtowym (np. udzielone kredyty, obligacje zakupione poza rynkiem międzybankowym).

Struktura ekspozycji powyżej 10 milionów PLN została zaprezentowana w poniższej tabeli:

2017	Nominalna kwota zaangażowania		Kraj siedziby kontrahenta
	Bilansowego	Pozabilansowego	
Kontrahent 22	44	-	Polska
Kontrahent 21	50	-	Polska
Kontrahent 8	27	25	Szwecja
Kontrahent 14	-	60	USA

Dla porównania strukturę ekspozycji powyżej 10 milionów PLN na 31 grudnia 2016 roku prezentuje tabela poniżej:

2016	Nominalna kwota zaangażowania		Kraj siedziby kontrahenta
	Bilansowego	Pozabilansowego	
Kontrahent 4	500	-	Polska
Kontrahent 22	89	-	Polska
Kontrahent 21	50	-	Polska
Kontrahent 8	-	20	Dania
Kontrahent 14	-	60	USA

62. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM WALUTOWYCH KREDYTÓW HIPOTECZNYCH DLA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Grupa Kapitałowa w sposób szczególny analizuje portfel walutowych kredytów hipotecznych dla gospodarstw domowych. Grupa Kapitałowa na bieżąco monitoruje jakość tego portfela i analizuje ryzyko pogorszenia się jakości tego portfela. Obecnie jakość portfela pozostaje na akceptowanym poziomie. Grupa Kapitałowa uwzględnia ryzyko walutowych kredytów hipotecznych dla gospodarstw domowych w zarządzaniu adekwatnością kapitałową i kapitałem własnym.

Poniższe tabele prezentują analizę jakościową kredytów w CHF

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM W CHF WEDŁUG METOD KALKULACJI ODPISÓW (w przeliczeniu na PLN według kursu 1 CHF = 3,5672)	31.12.2017			
	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa	Gospodarstwa domowe	Razem
Wyceniane według metody zindywidualizowanej, w tym:	-	113	102	215
ze stwierdzoną utratą wartości	-	104	90	194
Wyceniane według metody portfelowej, ze stwierdzoną utratą wartości	-	17	1 041	1 058
Wyceniane według metody grupowej (IBNR)	2	270	23 277	23 549
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto	2	400	24 420	24 822
Odpisy na ekspozycje wyceniane według metody zindywidualizowanej, w tym:	-	(51)	(42)	(93)
ze stwierdzoną utratą wartości	-	(51)	(42)	(93)
Odpisy na ekspozycje wyceniane według metody portfelowej	-	(14)	(749)	(763)
Odpisy na ekspozycje wyceniane według metody grupowej (IBNR)	-	(3)	(49)	(52)
Odpisy - razem	-	(68)	(840)	(908)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom netto	2	332	23 580	23 914

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM W CHF WEDŁUG METOD KALKULACJI ODPISÓW (w przeliczeniu na PLN według kursu 1 CHF = 4,1173)	31.12.2016			
	Instytucje finansowe	Przedsiębiorstwa	Gospodarstwa domowe	Razem
Wyceniane według metody zindywidualizowanej, w tym:	-	247	166	413
ze stwierdzoną utratą wartości	-	220	137	357
Wyceniane według metody portfelowej, ze stwierdzoną utratą wartości	-	26	1 184	1 210
Wyceniane według metody grupowej (IBNR)	5	361	29 361	29 727
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto	5	634	30 711	31 350
Odpisy na ekspozycje wyceniane według metody zindywidualizowanej, w tym:	-	(90)	(64)	(154)
ze stwierdzoną utratą wartości	-	(63)	(64)	(127)
Odpisy na ekspozycje wyceniane według metody portfelowej	-	(19)	(793)	(812)
Odpisy na ekspozycje wyceniane według metody grupowej (IBNR)	-	(2)	(70)	(72)
Odpisy - razem	-	(111)	(927)	(1 038)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom netto	5	523	29 784	30 312

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WYCENIANE WEDŁUG METODY GRUPOWEJ (IBNR)	31.12.2017		
	PLN	CHF	Pozostałe waluty
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto	162 281	23 549	14 848
przeterminowane	3 715	512	830
nieprzeterminowane	158 566	23 037	14 018
Odpis na ekspozycje wyceniane według metody grupowej (IBNR)	(518)	(52)	(150)
przeterminowane	(138)	(27)	(11)
nieprzeterminowane	(380)	(25)	(139)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom netto	161 763	23 497	14 698

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WYCENIANE WEDŁUG METODY GRUPOWEJ (IBNR)	31.12.2016		
	PLN	CHF	Pozostałe waluty
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto	147 632	29 727	17 516
przeterminowane	3 149	658	510
nieprzeterminowane	144 483	29 069	17 006
Odpis na ekspozycje wyceniane według metody grupowej (IBNR)	(457)	(72)	(100)
przeterminowane	(147)	(35)	(11)
nieprzeterminowane	(310)	(37)	(89)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom netto	147 175	29 655	17 416

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WYCENIANE WEDŁUG METODY GRUPOWEJ (IBNR) PODLEGAJĄCE FORBEARANCE WEDŁUG WALUT	31.12.2017		
	PLN	CHF	Pozostałe waluty
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto forbearance	1 055	397	232
Odpis na ekspozycje wyceniane według metody grupowej (IBNR) forbearance	(57)	(14)	(5)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom podlegające forbearance netto	998	383	227

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM WYCENIANE WEDŁUG METODY GRUPOWEJ (IBNR) PODLEGAJĄCE FORBEARANCE WEDŁUG WALUT	31.12.2016		
	PLN	CHF	Pozostałe waluty
Kredyty i pożyczki udzielone klientom brutto forbearance	941	557	162
Odpis na ekspozycje wyceniane według metody grupowej (IBNR) forbearance	(33)	(21)	(7)
Kredyty i pożyczki udzielone klientom podlegające forbearance netto	908	536	155

Na 31 grudnia 2017 roku średnie LTV dla portfela kredytów w CHF wyniosło 67,00% (na 31 grudnia 2016 roku: 82,7%) - w porównaniu do średniego LTV dla całego portfela wynoszącego 62,38% (na 31 grudnia 2016 roku: 69,5%).

63. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM STOPY PROCENTOWEJ

Zarządzanie ryzykiem stopy procentowej
Informacje finansowe:
Luka przeszacowań
Miary wrażliwości

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM STOPY PROCENTOWEJ

DEFINICJA

Ryzyko stopy procentowej to ryzyko poniesienia straty na pozycjach bilansowych i pozabilansowych Grupy Kapitałowej wrażliwych na zmiany stóp procentowych, w wyniku zmian stóp procentowych na rynku.

CEL ZARZĄDZANIA

Ograniczanie ewentualnych strat z tytułu zmian rynkowych stóp procentowych do akceptowalnego poziomu poprzez odpowiednie kształtowanie struktury pozycji bilansowych i pozabilansowych.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA

W Grupie Kapitałowej wykorzystywane są takie miary ryzyka stopy procentowej jak: wrażliwość dochodu odsetkowego, wrażliwość wartości ekonomicznej, wartość zagrożona (VaR), testy warunków skrajnych i luki przeszacowań.

KONTROLA

Kontrola ryzyka stopy procentowej obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej limitów i wartości progowych dotyczących ryzyka stopy procentowej, w szczególności strategicznego limitu tolerancji na ryzyko stopy procentowej.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE

W Grupie Kapitałowej regularnie monitoruje się:

- poziom miar ryzyka stopy procentowej,
- stopień wykorzystania strategicznego limitu tolerancji na ryzyko stopy procentowej,
- stopień wykorzystania wewnętrznych limitów i wartości progowych na ryzyko stopy procentowej.

RAPORTOWANIE

Raporty dotyczące ryzyka stopy procentowej opracowywane są w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem stopy procentowej w Grupie Kapitałowej są: procedury dotyczące zarządzania ryzykiem stopy procentowej, limity i wartości progowe na ryzyko stopy procentowej.

W Grupie Kapitałowej zostały ustanowione limity i wartości progowe na ryzyko stopy procentowej m.in. na: wrażliwość dochodu odsetkowego, wrażliwość wartości ekonomicznej oraz straty.

INFORMACJE FINANSOWE

LUKA PRZESZACOWAŃ

Luka przeszacowań prezentuje różnicę między wartością bieżącą pozycji aktywnych oraz pasywnych narażonych na ryzyko stopy procentowej, podlegających przeszacowaniu w danym przedziale czasowym, przy czym pozycje te ujmowane są w dacie transakcji.

Luka przeszacowań	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	>5 lat	Razem
PLN (mln PLN)	31.12.2017							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	53 418	37 380	(12 316)	(14 757)	(14 560)	(27 570)	4 247	25 842
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	53 418	90 798	78 482	63 725	49 165	21 595	25 842	-
PLN (mln PLN)	31.12.2016							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	57 495	15 015	(16 037)	(7 719)	(12 247)	(25 600)	5 938	16 845
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	57 495	72 510	56 473	48 754	36 507	10 907	16 845	-
Luka przeszacowań	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	>5 lat	Razem
USD (mln USD)	31.12.2017							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	841	(347)	(445)	(84)	12	(109)	1	(131)
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	841	494	49	(35)	(23)	(132)	(131)	-
USD (mln USD)	31.12.2016							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	731	(829)	(159)	104	175	8	(123)	(93)
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	731	(98)	(257)	(153)	22	30	(93)	-
Luka przeszacowań	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	>5 lat	Razem
EUR (mln EUR)	31.12.2017							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	3 866	(1 794)	(803)	(548)	(888)	141	18	(8)
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	3 866	2 072	1 269	721	(167)	(26)	(8)	-
EUR (mln EUR)	31.12.2016							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	2 641	(960)	(611)	(117)	(132)	(834)	70	57
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	2 641	1 681	1 070	953	821	(13)	57	-

Luka przeszacowań	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	1-2 lata	2-5 lat	>5 lat	Razem
CHF (mln CHF)	31.12.2017							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	289	866	75	(83)	(216)	(2)	(590)	339
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	289	1 155	1 230	1 147	931	929	339	-
CHF (mln CHF)	31.12.2016							
Grupa Kapitałowa - Luka okresowa	119	2 962	159	(1 839)	2	(325)	(677)	401
Grupa Kapitałowa - Luka skumulowana	119	3 081	3 240	1 401	1 403	1 078	401	-

Na koniec 2017 roku i 2016 roku Grupa Kapitałowa posiadała złotową skumulowaną lukę dodatnią w PLN we wszystkich horyzontach czasowych.

MIARY WRAŻLIWOŚCI

Ekspozycja Grupy Kapitałowej PKO Banku Polskiego SA na ryzyko stopy procentowej kształtowała się na 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku w ramach przyjętych limitów. Grupa Kapitałowa była głównie narażona na ryzyko złotej stopy procentowej. Spośród wszystkich stosowanych przez Grupę Kapitałową testów warunków skrajnych polegających na równoległym przesunięciu krzywych stóp procentowych, najbardziej niekorzystnym dla Grupy Kapitałowej był scenariusz równoległego przesunięcia krzywych stóp procentowych w PLN.

Ryzyko stopy procentowej generowane przez spółki Grupy Kapitałowej nie wpływało w istotny sposób na ryzyko stopy procentowej całej Grupy Kapitałowej i tym samym nie zmieniało istotnie jej profilu ryzyka.

VaR Banku oraz analizę *stress-testową* narażenia Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej przedstawia poniższa tabela:

NAZWA MIARY WRAŻLIWOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
VaR 10 - dniowy przy poziomie ufności 99% ¹	301	269
Równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych o 200 pb. (test warunków skrajnych) ²	2 150	2 059

¹ Biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności pozostałych Spółek Grupy Kapitałowej generujących istotne ryzyko stopy procentowej oraz specyfikę rynku, na którym działają, Grupa Kapitałowa nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości VaR. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem stopy procentowej. Miarę VaR 10-dniowy dla stopy procentowej dla głównych walut stosuje KREDOBANK SA, jej wartość na 31 grudnia 2017 roku wyniosła ok. 10 milionów PLN, a na 31 grudnia 2016 roku 9 milionów PLN.

² W tabeli zaprezentowano wartość najbardziej niekorzystnego testu warunków skrajnych spośród scenariuszy: przesunięcie krzywych stóp procentowych w poszczególnych walutach o 200 p.b. w górę oraz o 200 p.b. w dół.

Na 31 grudnia 2017 roku wartość zagrożona na stopie procentowej Banku w horyzoncie 10-dniowym (VaR 10-dniowy) wyniosła 302 miliony PLN, a na 31 grudnia 2016 roku miara ta wyniosła 269 milionów PLN.

64. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM WALUTOWYM

Zarządzanie ryzykiem walutowym

Informacje finansowe:

Miary wrażliwości

Pozycja walutowa

Struktura walutowa

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM WALUTOWYM

DEFINICJA

Ryzyko walutowe to ryzyko poniesienia straty z tytułu zmian kursów walutowych, generowane przez utrzymywanie otwartych pozycji walutowych w poszczególnych walutach.

CEL ZARZĄDZANIA

Ograniczanie ewentualnych strat z tytułu zmian kursów walut do akceptowalnego poziomu poprzez odpowiednie kształtowanie struktury walutowej pozycji bilansowych oraz pozabilansowych.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA

W Grupie Kapitałowej wykorzystywane są następujące miary ryzyka walutowego: wartość zagrożona (VaR) i testy warunków skrajnych.

KONTROLA

Kontrola ryzyka walutowego obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej limitów i wartości progowych dotyczących ryzyka walutowego, w szczególności strategicznego limitu tolerancji na ryzyko walutowe.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE

W Grupie Kapitałowej regularnie monitoruje się:

- poziom miar ryzyka walutowego,
- stopień wykorzystania strategicznego limitu tolerancji na ryzyko walutowe,
- stopień wykorzystania wewnętrznych limitów i wartości progowych na ryzyko walutowe.

RAPORTOWANIE

Raporty dotyczące ryzyka walutowego opracowywane są w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem walutowym w Grupie Kapitałowej są:

- procedury dotyczące zarządzania ryzykiem walutowym,
- limity i wartości progowe na ryzyko walutowe,
- określenie dopuszczalnych typów transakcji walutowych oraz stosowanych w tych transakcjach kursów walutowych.

W Grupie Kapitałowej zostały ustanowione limity i wartości progowe na ryzyko walutowe m.in. na: pozycje walutowe, wartość zagrożoną obliczaną w horyzoncie 10-dniowym oraz stratę na rynku walutowym.

INFORMACJE FINANSOWE

MIARY WRAŻLIWOŚCI

VaR Banku oraz analizę stress-testową narażenia Banku na ryzyko walutowe, łącznie dla wszystkich walut przedstawia poniższa tabela:

NAZWA MIARY WRAŻLIWOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
VaR 10 - dniowy przy poziomie ufności 99% ¹	3	10
Zmiana kursów WAL/PLN o 20% (test warunków skrajnych) ²	48	25

¹ Biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności pozostałych spółek Grupy Kapitałowej generujących istotne ryzyko walutowe oraz specyfikę rynku, na którym działają, Podmiot dominujący nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości VaR. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem walutowym. Miarę VaR 10-dniowy stosuje KREDOBANK SA, jej wartość na 31 grudnia 2017 roku wyniosła ok. 0,1 miliona PLN, a na 31 grudnia 2016 roku ok. 0,4 miliona PLN.

² W tabeli zaprezentowano wartość najbardziej niekorzystnego testu warunków skrajnych spośród scenariuszy: aprecjacja PLN o 20% oraz deprecjacja PLN o 20%.

POZYCJA WALUTOWA

Wielkość pozycji walutowych w Grupie Kapitałowej prezentuje poniższa tabela:

POZYCJA WALUTOWA	31.12.2017	31.12.2016
EUR	(157)	(170)
USD	(28)	30
CHF	8	(36)
GBP	11	9
Pozostałe (Globalna Netto)	61	89

Wielkość pozycji walutowych jest kluczowym (poza zmiennościami kursów walutowych) czynnikiem determinującym poziom ryzyka walutowego, na jakie narażona jest Grupa Kapitałowa. Na poziom pozycji walutowych wpływają wszystkie transakcje walutowe, jakie zostają zawarte, bilansowe i pozabilansowe. Narażenie Grupy Kapitałowej na ryzyko walutowe jest niskie.

STRUKTURA WALUTOWA

	Waluta w przeliczeniu na PLN - 31.12.2017				
	PLN	EUR	CHF	Inne	Razem
Kasa, środki w Banku Centralnym	16 491	733	78	508	17 810
Należności od banków	1 020	2 282	16	1 915	5 233
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	292	137	-	2	431
Pochodne instrumenty finansowe	2 442	117	2	37	2 598
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	6 920	274	893	70	8 157
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	166 395	12 842	23 914	2 477	205 628
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	42 582	595	-	498	43 675
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	1 663	2	-	147	1 812
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	393	-	-	-	393
Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży	135	-	-	3	138
Zapasy	185	-	-	1	186
Wartości niematerialne	3 231	-	-	11	3 242
Rzeczowe aktywa trwałe	2 833	-	-	82	2 915
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	1	-	-	1	2
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 762	-	-	5	1 767
Inne aktywa	2 757	108	1	59	2 925
Suma aktywów	249 102	17 090	24 904	5 816	296 912
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	6	-	-	-	6
Zobowiązania wobec banków	817	2 488	1 104	149	4 558
Pochodne instrumenty finansowe	2 493	185	2	60	2 740
Zobowiązania wobec klientów	190 340	16 005	1 872	10 583	218 800
Zobowiązania z tytułu działalności ubezpieczeniowej	2 999	-	-	-	2 999
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	6 905	12 070	1 427	3 530	23 932
Zobowiązania podporządkowane	1 720	-	-	-	1 720
Pozostałe zobowiązania	4 402	488	4	168	5 062
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	585	-	-	3	588
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	35	-	-	1	36
Rezerwy	191	20	1	3	215
Kapitały własne	36 256	-	-	-	36 256
Suma zobowiązań i kapitałów własnych	246 749	31 256	4 410	14 497	296 912
Udzielone zobowiązania pozabilansowe	47 475	4 386	157	2 593	54 611

	Waluta w przeliczeniu na PLN – 31.12.2016				
	PLN	EUR	CHF	Inne	Razem
Kasa, środki w Banku Centralnym	11 928	718	79	600	13 325
Należności od banków	1 980	2 160	503	702	5 345
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych	318	8	-	-	326
Pochodne instrumenty finansowe	2 543	355	3	-	2 901
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	12 735	171	1 031	-	13 937
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	153 983	14 195	30 312	2 116	200 606
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	34 621	1 086	-	969	36 676
Inwestycyjne papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	199	267	-	-	466
Inwestycje w jednostki stowarzyszone i wspólne przedsięwzięcia	386	-	-	-	386
Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży	10	-	-	4	14
Zapasy	259	-	-	1	260
Wartości niematerialne	3 412	-	-	10	3 422
Rzeczowe aktywa trwałe	3 010	-	-	76	3 086
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	8	-	-	2	10
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	1 771	-	-	8	1 779
Inne aktywa	1 478	719	-	837	3 034
Suma aktywów	228 641	19 679	31 928	5 325	285 573
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	4	-	-	-	4
Zobowiązania wobec banków	1 220	2 683	15 239	66	19 208
Pochodne instrumenty finansowe	4 198	-	-	-	4 198
Zobowiązania wobec klientów	180 146	14 080	2 550	8 290	205 066
Zobowiązania z tytułu działalności ubezpieczeniowej	2 942	1	-	1	2 944
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	4 702	5 567	-	4 224	14 493
Zobowiązania podporządkowane	1 617	-	922	-	2 539
Pozostałe zobowiązania	3 300	448	3	236	3 987
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	305	-	-	-	305
Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	31	-	-	-	31
Rezerwy	216	5	1	7	229
Kapitały własne	32 569	-	-	-	32 569
Suma zobowiązań i kapitałów własnych	231 250	22 784	18 715	12 824	285 573
Udzielone zobowiązania pozabilansowe	50 441	4 001	189	3 445	58 076

65. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM PŁYNNOŚCI

Zarządzanie ryzykiem płynności

Informacje finansowe:

Luka płynności

Rezerwa płynności i nadwyżka płynności

Nadzorcze miary płynności

Osad depozytów

Struktura źródeł finansowych

Przepływy kontraktowe zobowiązań Grupy Kapitałowej z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych

Przepływy kontraktowe z tytułu zobowiązań z tytułu pochodnych instrumentów finansowych

Aktywa i zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM PŁYNNOŚCI

DEFINICJA

Ryzyko płynności to ryzyko braku możliwości terminowego wywiązania się z zobowiązań w wyniku braku płynnych środków. Sytuacja braku płynności może wynikać z niewłaściwej struktury sprawozdania z sytuacji finansowej, niedopasowania przepływów pieniężnych, nieotrzymania płatności od kontrahentów, nagłego wycofania środków przez klientów lub innych wydarzeń na rynku.

Grupa Kapitałowa zarządza również ryzykiem finansowania, które uwzględnia ryzyko utraty posiadanych źródeł finansowania oraz braku możliwości odnowienia wymagalnych środków finansowania lub utraty dostępu do nowych źródeł finansowania.

CEL ZARZĄDZANIA

Zapewnienie niezbędnej wysokości środków finansowych koniecznych do wywiązywania się z bieżących i przyszłych (również potencjalnych) zobowiązań z uwzględnieniem charakteru prowadzonej działalności oraz potrzeb mogących się pojawić w wyniku zmian otoczenia rynkowego poprzez odpowiednie kształtowanie struktury sprawozdania z sytuacji finansowej oraz zobowiązań pozabilansowych.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA

W Grupie Kapitałowej wykorzystywane są następujące miary ryzyka płynności:

- kontraktowa i urealniona luka płynności,
- rezerwa płynności,
- nadwyżka płynności,
- wskaźnik relacji stabilnych środków finansowania do aktywów niepłynnych,
- wskaźnik pokrycia płynności (LCR),
- krajowe nadzorcze miary płynności (M1-M4),
- miary stabilności portfela depozytów i kredytów,
- testy warunków skrajnych (stress-testy płynności).

KONTROLA

Kontrola ryzyka płynności obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej limitów i wartości progowych dotyczących ryzyka płynności, w szczególności strategicznych limitów tolerancji na ryzyko płynności.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE

Grupa Kapitałowa regularnie monitoruje:

- stopień wykorzystania strategicznych limitów tolerancji na ryzyko płynności,
- stopień wykorzystania nadzorczych norm płynności,
- stopień wykorzystania wewnętrznych limitów i wartości progowych na ryzyko płynności,
- koncentrację źródeł finansowania,
- wskaźniki wczesnego ostrzegania - monitorowanie ich poziomu ma na celu wczesne wykrycie niekorzystnych zjawisk mogących mieć negatywny na sytuację płynnościową Grupy Kapitałowej lub sektora finansowego (których przekroczenie uruchamia płynnościowe plany awaryjne).

W Grupie Kapitałowej dokonuje się również cyklicznych prognoz poziomu ryzyka płynności, uwzględniających aktualny rozwój działalności Grupy Kapitałowej. W prognozach poziomu płynności uwzględnia się przede wszystkim poziom kształtowania się wybranych miar ryzyka płynności w warunkach zrealizowania się prognoz sprawozdania z sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej oraz w sytuacji realizacji wybranych scenariuszy stress-testowych.

RAPORTOWANIE

Raporty dotyczące ryzyka płynności opracowywane są w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym, kwartalnym oraz raz w roku opracowywana jest pogłębiona analiza płynności długoterminowej.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE/ NARZĘDZIA ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem płynności Grupy Kapitałowej są:

- procedury dotyczące zarządzania ryzykiem płynności, w tym w szczególności płynnościowe plany awaryjne,
- limity i wartości progowe ograniczające ryzyko płynności krótko-, średnio- i długoterminowej,
- krajowe i europejskie nadzorcze normy płynnościowe,
- transakcje depozytowe, lokacyjne, transakcje kupna i sprzedaży papierów wartościowych oraz instrumentów pochodnych, w tym walutowe transakcje strukturalne, oraz transakcje kupna i sprzedaży papierów wartościowych,
- transakcje zapewniające długoterminowe finansowanie działalności kredytowej.

Podstawą polityki Grupy Kapitałowej w zakresie płynności jest utrzymywanie odpowiedniego poziomu nadwyżki płynności poprzez wzrost portfela płynnych papierów wartościowych oraz stabilnych źródeł finansowania (w szczególności stabilnej bazy depozytowej). W ramach zarządzania ryzykiem płynności wykorzystuje się również instrumenty rynku pieniężnego, w tym operacje otwartego rynku NBP.

INFORMACJE FINANSOWE

LUKA PŁYNNOŚCI

Poniżej prezentowane luki płynności stanowią sumę urealnionych luk płynności Banku (urealnienia w zakresie między innymi pozycji bilansowych Banku dotyczą osadu depozytów podmiotów niefinansowych i ich wymagalności, osadu kredytów w rachunku bieżącym podmiotów niefinansowych i ich zapadalności oraz płynnych papierów wartościowych i ich terminu zapadalności), PKO Banku Hipotecznego i KREDOBANK oraz kontraktowej luki płynności pozostałych spółek Grupy Kapitałowej.

	a'vista	0 - 1 miesiąc	1 - 3 miesiące	3 - 6 miesiące	6 - 12 miesiące	12 - 24 miesiące	24 - 60 miesiące	pow. 60 miesiące
31.12.2017								
Grupa Kapitałowa - urealniona luka okresowa	16 011	27 220	(871)	(177)	6 091	10 150	30 400	(88 824)
Grupa Kapitałowa - urealniona skumulowana luka okresowa	16 011	43 231	42 360	42 183	48 274	58 424	88 824	-

	a'vista	0 - 1 miesiąc	1 - 3 miesiące	3 - 6 miesiące	6 - 12 miesiące	12 - 24 miesiące	24 - 60 miesiące	pow. 60 miesiące
31.12.2016								
Grupa Kapitałowa - urealniona luka okresowa	11 983	28 501	493	579	6 582	11 193	24 592	(83 923)
Grupa Kapitałowa - urealniona skumulowana luka okresowa	11 983	40 484	40 977	41 556	48 138	59 331	83 923	-

We wszystkich przedziałach urealniona skumulowana luka płynności Grupy Kapitałowej, która wyznaczona została jako suma urealnionej luki płynności Banku, PKO Banku Hipotecznego i KREDOBANK oraz kontraktowych luk płynności pozostałych spółek Grupy Kapitałowej wykazywała wartości dodatnie na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku. Oznacza to nadwyżkę zapadających aktywów nad wymagalnymi zobowiązaniami.

REZERWA PŁYNNOŚCI I NADWYŻKA PŁYNNOŚCI

MIARA RYZYKA PŁYNNOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
Rezerwa płynności do 1 miesiąca ¹ (mld PLN)	37	31
Nadwyżka płynności w horyzoncie do 30 dni ² (mld PLN)	14	13

¹Rezerwa płynności – różnica pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami, a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie.

²Nadwyżka płynności – określa zdolność do pokrycia przez Bank potrzeb płynnościowych w zadanym okresie przetrwania w sytuacji realizacji zdefiniowanych scenariuszy warunków skrajnych.

NADZORCZE MIARY PŁYNNOŚCI

NADZORCZE MIARY PŁYNNOŚCI	31.12.2017	31.12.2016
M1 - luka płynności krótkoterminowej	22 446	24 464
M2 - współczynnik płynności krótkoterminowej	1,66	1,89
M3 - współczynnik pokrycia aktywów nie płynnych funduszami własnymi	13,92	11,63
M4 - współczynnik pokrycia aktywów nie płynnych i aktywów o ograniczonej płynności funduszami własnymi i środkami obcymi stabilnymi	1,19	1,19
NSFR - wskaźnik pokrycia stabilnego finansowania	113,9%	115,2%
LCR - wskaźnik pokrycia płynności	156,0%	136,3%

W okresie od 31 grudnia 2016 roku do 31 grudnia 2017 roku wartości wskaźników miar nadzorczych utrzymywały się powyżej limitów nadzorczych.

OSAD DEPOZYTÓW

Na 31 grudnia 2017 roku poziom osadu depozytów stanowił ok. 93,6% wszystkich depozytów zdeponowanych w Banku (z wyłączeniem rynku międzybankowego), co oznacza spadek o ok. 0,2 p.p. w porównaniu do końca 2016 roku.

STRUKTURA ŹRÓDEŁ FINANSOWYCH

STRUKTURA FINANSOWANIA GRUPY KAPITAŁOWEJ	31.12.2017	31.12.2016
Depozyty ogółem (z wył. rynku międzybankowego)	76,80%	76,50%
Depozyty rynku międzybankowego	0,70%	0,30%
Kapitały własne	12,30%	12,40%
Finansowanie z rynku	10,20%	10,80%
Razem	100,00%	100,00%

PRZEPŁYWY KONTRAKTOWE ZOBOWIĄZAŃ GRUPY KAPITAŁOWEJ Z WYŁĄCZENIEM POCHODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

Poniższe tabele przedstawiają analizę wymagalności kontraktowej, prezentującą pozostałe umowne terminy wymagalności w podziale na poszczególne kategorie zobowiązań bilansowych i pozabilansowych, z wyłączeniem pochodnych instrumentów finansowych.

Kwoty denominowane w walutach obcych zostały przeliczone według średniego kursu NBP z 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku. Kwoty ujawnione obejmują niezdyktowane przyszłe przepływy zarówno z tytułu nominału, jak i odsetek (jeśli dotyczy), zgodnie z umową za cały okres do momentu wymagalności zobowiązania. W przypadku gdy strona, wobec której Grupa Kapitałowa ma zobowiązanie może dokonać wyboru terminu zapłaty, przyjęto założenie, że pod uwagę brany jest najwcześniejszy termin, wedle którego Grupa Kapitałowa zobowiązana jest do zapłaty zobowiązania. Dla przypadków, gdy Grupa Kapitałowa zobowiązana jest do płatności zobowiązań w ratach, każda rata przypisywana jest do najwcześniejszego okresu, w którym Grupa Kapitałowa może zostać zobowiązana do zapłaty. W przypadku zobowiązań, gdzie rata płatności nie jest stała, przyjęto warunki obowiązujące na dzień sprawozdawczy.

Przepływy kontraktowe zobowiązań Grupy Kapitałowej na 31 grudnia 2017 roku oraz na 31 grudnia 2016 roku według terminów wymagalności.

ZOBOWIĄZANIA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA 31 GRUDNIA 2017 ROKU WEDŁUG TERMINÓW WYMAGALNOŚCI	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa	Wartość bilansowa
Zobowiązania:							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	6	-	-	-	-	-	6
Zobowiązania wobec banków	1 703	6	176	2 656	-	4 540	4 558
Zobowiązania wobec klientów	158 505	16 759	30 107	8 308	7 808	221 486	218 800
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	122	205	1 235	11 761	-	13 324	23 932
Zobowiązania podporządkowane	9	32	68	289	2 080	2 478	1 720
Pozostałe zobowiązania	4 336	15	347	179	185	5 062	5 062
Zobowiązania pozabilansowe:							
udzielone finansowe	8 672	2 696	13 365	15 004	7 798	47 535	-
udzielone gwarancyjne	752	555	3 234	8 010	2 191	14 742	-

ZOBOWIĄZANIA GRUPY KAPITAŁOWEJ NA 31 GRUDNIA 2016 ROKU WEDŁUG TERMINÓW WYMAGALNOŚCI	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa	Wartość bilansowa
Zobowiązania:							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	4	-	-	-	-	4	4
Zobowiązania wobec banków	1 137	126	235	17 516	-	19 014	19 208
Zobowiązania wobec klientów	135 850	19 152	35 265	13 277	6 099	209 642	205 066
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	301	948	2 487	4 148	7 815	15 699	14 493
Zobowiązania podporządkowane	-	33	46	351	2 604	3 034	2 539
Pozostałe zobowiązania	3 375	24	256	161	171	3 987	3 987
Zobowiązania pozabilansowe:							
udzielone finansowe	13 608	5 859	13 706	11 233	6 433	50 839	-
udzielone gwarancyjne	266	570	3 705	8 583	1 538	14 662	-

PRZEPŁYWY KONTRAKTOWE Z TYTUŁU ZOBOWIĄZAŃ Z TYTUŁU POCODNYCH INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH

POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE ROZLICZANE W KWOTACH NETTO

Do pochodnych instrumentów finansowych rozliczanych przez Grupę Kapitałową na bazie netto należą:

- transakcje swap na stopę procentową (IRS),
- transakcje Forward Rate Agreement (FRA),
- transakcje Non Deliverable Forward (NDF),
- opcje.

Poniższe tabele przedstawiają analizę wymagalności kontraktowej, prezentującą pozostałe umowne terminy wymagalności w podziale na poszczególne kategorie pochodnych instrumentów finansowych, dla których wycena na dzień sprawozdawczy była ujemna (zobowiązanie).

Kwoty denominowane w walutach obcych zostały przeliczone według średniego kursu NBP z 31 grudnia 2017 roku i z 31 grudnia 2016 roku. W przypadku transakcji IRS zaprezentowano niezdyskontowane przyszłe przepływy netto z tytułu odsetek, dla pozostałych zaś instrumentów pochodnych rozliczanych na bazie netto jako wartość przepływu przyjęta została wartość wyceny odpowiednio na 31 grudnia 2017 roku i na 31 grudnia 2016 roku.

31 grudnia 2017 roku	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa
Pochodne instrumenty finansowe - zobowiązania:						
- transakcje swap na stopę procentową (IRS)	(22)	(1)	94	(676)	(100)	(705)
- pozostałe instrumenty pochodne: opcje, FRA, NDF	(143)	(304)	(927)	(1 400)	(0)	(2 775)

31 grudnia 2016 roku	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa
Pochodne instrumenty finansowe - zobowiązania:						
- transakcje swap na stopę procentową (IRS)	(22)	(16)	(325)	(769)	(180)	(1 313)
- pozostałe instrumenty pochodne: opcje, FRA, NDF	(110)	(73)	(624)	(524)	-	(1 332)

POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE ROZLICZANE W KWOTACH BRUTTO

Do pochodnych instrumentów finansowych rozliczanych przez Grupę Kapitałową na bazie brutto należą:

- transakcje swap walutowy,
- transakcje forward walutowy,
- transakcje Cross Currency IRS (CIRS).

Poniższe tabele przedstawiają analizę wymagalności kontraktowej, prezentującą pozostałe umowne terminy wymagalności w podziale na poszczególne kategorie pochodnych instrumentów finansowych (wpływy i wypływy), dla których wycena na dzień sprawozdawczy była ujemna (zobowiązanie). Kwoty denominowane w walutach obcych zostały przeliczone według średniego kursu NBP z 31 grudnia 2017 roku i 31 grudnia 2016 roku. Kwoty ujawnione obejmują niezdykontowane przyszłe przepływy zarówno z tytułu nominalu, jak i odsetek (jeśli dotyczy).

31 grudnia 2017 roku	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa
- wypływy	(7 347)	(2 196)	(4 812)	(2 946)	(238)	(17 539)
- wpływy	7 238	2 072	5 008	6 745	250	21 313

31 grudnia 2016 roku	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa
- wypływy	(7 030)	(2 243)	(4 700)	(3 089)	(41)	(17 103)
- wpływy	8 058	2 593	4 944	9 908	142	25 645

AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA KRÓTKOTERMINOWE I DŁUGOTERMINOWE

Grupa Kapitałowa klasyfikuje aktywa jako krótkoterminowe, w przypadku gdy:

- oczekuje, że zrealizuje składnik aktywów lub zamierza go sprzedać lub zużyć w toku normalnego cyklu operacyjnego jednostki,
- jest w posiadaniu składnika aktywów przede wszystkim z przeznaczeniem do obrotu,
- oczekuje, że składnik aktywów zostanie zrealizowany w ciągu dwunastu miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego, lub
- składnik aktywów stanowią środki pieniężne lub ich ekwiwalenty chyba że występują ograniczenia dotyczące jego wymiany, czy wykorzystania do zaspokojenia zobowiązania w przeciagu przynajmniej dwunastu miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego.

Wszystkie inne aktywa jednostka klasyfikuje jako aktywa długoterminowe.

Grupa Kapitałowa klasyfikuje zobowiązanie jako krótkoterminowe, w przypadku gdy:

- oczekuje, że zostanie ono uregulowane w toku normalnego cyklu operacyjnego,
- jest w posiadaniu zobowiązania przede wszystkim z przeznaczeniem do obrotu,
- jest ono wymagalne w ciągu dwunastu miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego, lub
- jednostka nie posiada bezwarunkowego prawa do odroczenia daty wymagalności zobowiązania, co najmniej o okres dwunastu miesięcy od zakończenia okresu sprawozdawczego.

Wszystkie pozostałe zobowiązania zalicza się do zobowiązań długoterminowych.

31.12.2017	Krótkoterminowe	Długoterminowe	Odpisy z tytułu utraty wartości	Razem wartość bilansowa
Kasa, środki w Banku Centralnym	17 810	-	-	17 810
Należności od banków	4 874	359	-	5 233
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	431	-	-	431
Pochodne instrumenty finansowe	741	1 857	-	2 598
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	7 000	1 157	-	8 157
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	46 848	166 603	(7 823)	205 628
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	5 006	38 995	(326)	43 675
Papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	150	1 662	-	1 812
Zapasy	207	-	(21)	186
Pozostałe aktywa	4 681	7 408	(707)	11 382
Suma aktywów	87 748	218 041	(8 877)	296 912
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	6	-	-	6
Zobowiązania wobec banków	2 744	1 814	-	4 558
Pochodne instrumenty finansowe	1 464	1 276	-	2 740
Zobowiązania wobec klientów	203 823	14 977	-	218 800
Zobowiązania z tytułu działalności ubezpieczeniowej	268	2 731	-	2 999
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	4 067	19 865	-	23 932
Zobowiązania podporządkowane	-	1 720	-	1 720
Pozostałe zobowiązania	5 519	382	-	5 901
Suma zobowiązań	217 891	42 765	-	260 656
Kapitał własny	-	36 256	-	36 256
Suma zobowiązań i kapitału własnego	217 891	79 021	-	296 912

31.12.2016	Krótkoterminowe	Długoterminowe	Odpisy z tytułu utraty wartości	Razem wartość bilansowa
Kasa, środki w Banku Centralnym	13 325	-	-	13 325
Należności od banków	5 333	12	-	5 345
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	326	-	-	326
Pochodne instrumenty finansowe	998	1 903	-	2 901
Instrumenty finansowe przy początkowym ujęciu wyznaczone jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	10 993	2 944	-	13 937
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	48 222	160 387	(8 003)	200 606
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	1 924	35 096	(344)	36 676
Papiery wartościowe utrzymywane do terminu zapadalności	98	368	-	466
Zapasy	285	-	(25)	260
Pozostałe aktywa	5 511	6 885	(665)	11 731
Suma aktywów	87 015	207 595	(9 037)	285 573
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	4	-	-	4
Zobowiązania wobec banków	3 562	15 646	-	19 208
Pochodne instrumenty finansowe	1 628	2 570	-	4 198
Zobowiązania wobec klientów	186 905	18 161	-	205 066
Zobowiązania z tytułu działalności ubezpieczeniowej	161	2 783	-	2 944
Zobowiązania z tytułu emisji papierów wartościowych	3 705	10 788	-	14 493
Zobowiązania podporządkowane	-	2 539	-	2 539
Pozostałe zobowiązania	3 946	606	-	4 552
Suma zobowiązań	199 911	53 093	-	253 004
Kapitał własny	-	32 569	-	32 569
Suma zobowiązań i kapitału własnego	199 911	85 662	-	285 573

66. POZOSTAŁE RYZYKA RYNKOWE

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM CEN TOWARÓW

DEFINICJA - Ryzyko cen towarów jest to ryzyko poniesienia straty z tytułu zmian cen towarów, generowane przez utrzymywanie otwartych pozycji w poszczególnych towarach.

CEL ZARZĄDZANIA - Celem zarządzania ryzykiem cen towarów jest ograniczanie ewentualnych strat z tytułu zmian cen towarów do akceptowalnego poziomu poprzez odpowiednie kształtowanie struktury tych pozycji.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA - W zakresie pomiaru ryzyka cen towarów wykorzystuje się informację o pozycjach zajmowanych przez Grupę Kapitałową w określonych towarach, a także przeprowadza się analizę testów warunków skrajnych.

KONTROLA - Kontrola ryzyka cen towarów obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej limitów i wartości progowych nałożonych na to ryzyko.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE - W odniesieniu do ryzyka cen towarów w Grupie Kapitałowej regularnie monitoruje się, w szczególności: otwarte pozycje w towarach, wyniki stress-testów i stopień wykorzystania wewnętrznych limitów nałożonych na to ryzyko.

RAPORTOWANIE - Raporty dotyczące ryzyka cen towarów opracowywane są w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE - Zarządzanie ryzykiem cen towarów odbywa się poprzez nakładanie limitów na instrumenty generujące ryzyko cen towarów, monitorowanie ich wykorzystania oraz raportowanie poziomu ryzyka. Wpływ ryzyka cen towarów na sytuację finansową Grupy Kapitałowej jest nieistotny.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM CEN KAPITAŁOWYCH PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

DEFINICJA - Ryzyko cen kapitałowych papierów wartościowych jest to ryzyko poniesienia straty z tytułu zmian cen kapitałowych papierów wartościowych na rynku publicznym lub indeksów giełdowych, generowane przez utrzymywanie otwartych pozycji w instrumentach wrażliwych na zmiany tych parametrów rynkowych. Powstaje w wyniku operacji przeprowadzanych w ramach działalności handlowej Domu Maklerskiego Banku, działalności inwestycyjnej oraz w wyniku pozostałych operacji w ramach działalności bankowej generujących pozycje w kapitałowych papierach wartościowych.

CEL ZARZĄDZANIA - Celem zarządzania ryzykiem cen kapitałowych papierów wartościowych jest ograniczenie ewentualnych strat z tytułu zmian cen kapitałowych papierów wartościowych na rynku publicznym lub indeksów giełdowych do akceptowalnego poziomu poprzez optymalizowanie zajmowanych pozycji w instrumentach wrażliwych na zmiany tych parametrów rynkowych.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA - W Grupie Kapitałowej na potrzeby zarządzania ryzykiem cen kapitałowych papierów wartościowych wykorzystuje się:

- analizę testów warunków skrajnych z uwzględnieniem zmian cen rynkowych instrumentu bazowego oraz zmian poziomów jego zmienności,
- informacje o wykorzystaniu limitów pozycji zajmowanych na portfelu kapitałowych papierów wartościowych.

KONTROLA - Kontrola ryzyka kapitałowych papierów wartościowych obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej limitów i wartości progowych dotyczących ryzyka kapitałowych papierów wartościowych.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE - W Grupie Kapitałowej regularnie monitoruje się poziom miar ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych oraz poziom wykorzystania limitów pozycji zajmowanych na portfelu kapitałowych papierów wartościowych.

RAPORTOWANIE - Raporty dotyczące ryzyka kapitałowych papierów wartościowych opracowywane są w trybie miesięcznym oraz kwartalnym.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE - Zarządzanie ryzykiem odbywa się poprzez nakładanie limitów na działalność Domu Maklerskiego Banku oraz monitorowanie ich wykorzystania. Wpływ ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych na sytuację finansową Grupy Kapitałowej został określony jako nieistotny. Pozycje zajęte w kapitałowych papierach wartościowych oraz instrumentach indeksowych są ograniczane i nie przewiduje się ich istotnego zwiększenia.

INNE RYZYKA CENOWE

Biorąc pod uwagę inne ryzyka cenowe Grupa Kapitałowa na koniec 2017 roku oraz 2016 roku była narażona na ryzyko cen jednostek uczestnictwa w funduszach zbiorowego inwestowania. Wpływ tego ryzyka na sytuację finansową Grupy Kapitałowej jest nieistotny.

67. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM INSTRUMENTÓW POCHODNYCH

DEFINICJA

Ryzyko instrumentów pochodnych to ryzyko wynikające z zajęcia przez Grupę Kapitałową pozycji w instrumentach pochodnych.

CEL ZARZĄDZANIA

Ograniczanie potencjalnych strat z tytułu zmian specyficznych dla instrumentów pochodnych czynników (innych niż kursy walutowe lub stopy procentowe) do akceptowalnego poziomu poprzez odpowiednie kształtowanie struktury zajmowanych pozycji w tych instrumentach.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA

W Grupie Kapitałowej na potrzeby zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych wykorzystuje się:

- model wartości zagrożonej (VaR),
- analizę testów warunków skrajnych z uwzględnieniem zmian cen rynkowych instrumentu bazowego, zmian poziomu zmienności oraz zmian stóp procentowych,
- współczynniki wrażliwości instrumentów opcyjnych.

KONTROLA

Kontrola ryzyka instrumentów pochodnych obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej limitów i wartości progowych dotyczących ryzyka instrumentów pochodnych.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE

Monitorowanie ryzyka instrumentów pochodnych odbywa się w ramach monitorowania pozostałych rodzajów ryzyka finansowego oraz ryzyka kredytowego. Grupa Kapitałowa przykłada szczególną wagę do monitorowania ryzyka finansowego związanego z utrzymywaniem portfelem opcji walutowych oraz ryzyka kredytowego klienta, wynikającego z jego należności wobec Grupy Kapitałowej z tytułu zawartych instrumentów pochodnych.

RAPORTOWANIE

Raporty dotyczące ryzyka instrumentów pochodnych opracowywane są w trybie dziennym, tygodniowym, miesięcznym oraz kwartalnym.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych są

- procedury dotyczące zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych,
- limity i wartości progowe na ryzyko instrumentów pochodnych,
- umowy ramowe określające m.in. mechanizmy rozliczeniowe,
- umowy zabezpieczające, na podstawie których wybrani klienci Banku zobowiązani są do pokrywania zabezpieczeniem ekspozycji z tytułu instrumentów pochodnych.

Zarządzanie ryzykiem odbywa się poprzez nakładanie limitów na instrumenty pochodne, monitorowanie ich wykorzystania oraz raportowanie poziomu ryzyka.

Proces zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych jest zintegrowany z zarządzaniem ryzykami: stopy procentowej, walutowym, płynności oraz kredytowym, przy czym ze względu na specyfikę instrumentów pochodnych, jest on poddany szczególnej kontroli określonej w przepisach wewnętrznych Banku.

68. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM OPERACYJNYM

DEFINICJA

Ryzyko operacyjne to ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych. Ryzyko operacyjne uwzględnia ryzyko prawne, a nie obejmuje ryzyka utraty reputacji i ryzyka biznesowego.

CEL ZARZĄDZANIA

Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest zwiększenie bezpieczeństwa prowadzonej przez Grupę Kapitałową działalności operacyjnej przez udoskonalanie efektywnych, dostosowanych do profilu i skali działalności mechanizmów identyfikacji, oceny, pomiaru, kontroli, monitorowania, ograniczania i raportowania ryzyka operacyjnego.

IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym obejmuje identyfikację ryzyka operacyjnego w szczególności przez: gromadzenie danych o ryzyku operacyjnym i samoocenę ryzyka operacyjnego.

Dla potrzeb związanych z zarządzaniem ryzykiem operacyjnym Bank gromadzi dane wewnętrzne i zewnętrzne o zdarzeniach operacyjnych oraz przyczynach i skutkach ich powstania, dane o czynnikach otoczenia biznesowego, wyniki samooceny ryzyka operacyjnego, dane dotyczące wartości kluczowych wskaźników ryzyka operacyjnego (KRI) oraz dane dotyczące jakości kontroli wewnętrznej funkcjonalnej.

Samoocena ryzyka operacyjnego obejmuje identyfikację i ocenę ryzyka operacyjnego dla produktów, procesów i aplikacji Banku oraz zmian organizacyjnych i jest przeprowadzana cyklicznie oraz przed wprowadzaniem nowych lub zmienianych produktów, procesów i aplikacji Banku.

Pomiar ryzyka operacyjnego obejmuje:

- obliczanie KRI,
- obliczanie wymogu w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka operacyjnego zgodnie z podejściem AMA (Bank) oraz BIA (Oddział w Niemczech i Oddział w Czechach oraz podmioty Grupy Kapitałowej objęte konsolidacją ostrożnościową),
- testy warunków skrajnych,
- obliczanie kapitału wewnętrznego dla Grupy Kapitałowej.

KONTROLA

Kontrola ryzyka operacyjnego obejmuje ustalanie dostosowanych do skali i złożoności działalności Banku i Grupy Kapitałowej limitów dotyczących ryzyka operacyjnego, w szczególności strategicznych limitów tolerancji na ryzyko operacyjne, limitów strat, KRI wraz z wartościami progowymi i krytycznymi.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE

Grupa Kapitałowa regularnie monitoruje:

- stopień wykorzystania strategicznych limitów tolerancji dla Grupy Kapitałowej oraz limitów strat na ryzyko operacyjne dla Banku,
- zdarzenia operacyjne i ich skutki,
- wyniki samooceny ryzyka operacyjnego,
- wymóg w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka operacyjnego zgodnie z podejściem BIA w zakresie działalności Oddziału w Niemczech i Oddziału w Czechach oraz zgodnie z podejściem AMA w zakresie pozostałej działalności prowadzonej przez Bank, a dla podmiotów Grupy Kapitałowej objętych konsolidacją ostrożnościową zgodnie z podejściem BIA,
- wyniki testów warunków skrajnych,
- wartości KRI w relacji do wartości progowych i krytycznych,
- poziom ryzyka dla Banku oraz Grupy Kapitałowej, obszarów i narzędzi zarządzania ryzykiem operacyjnym w Banku,

- skuteczność i terminowość podejmowanych działań zarządczych w ramach redukcji lub transferu ryzyka operacyjnego,
- działania zarządcze związane z występowaniem podwyższonego lub wysokiego poziomu ryzyka operacyjnego oraz ich skuteczność w zakresie obniżenia poziomu ryzyka operacyjnego.

W 2017 roku decydujący wpływ na profil ryzyka operacyjnego Grupy Kapitałowej miały: PKO Bank Polski, Qualia Development, Grupa Kapitałowa PKO Leasing SA oraz Grupa Kapitałowa KREDOBANK SA. Pozostałe podmioty Grupy Kapitałowej Banku ze względu na ich znacznie mniejszą skalę oraz rodzaj działalności, generują jedynie ograniczone ryzyka operacyjne.

RAPORTOWANIE

Raportowanie informacji dotyczących ryzyka operacyjnego prowadzi się na potrzeby wyższej kadry kierowniczej, KRO, KR, Zarządu oraz Rady Nadzorczej. W cyklach miesięcznych sporządzane są informacje dotyczące ryzyka operacyjnego kierowane do KRO, wyższej kadry kierowniczej, komórek organizacyjnych Centrali i specjalistycznych jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym. Zakres informacji jest zróżnicowany i dostosowany do zakresu odpowiedzialności poszczególnych odbiorców informacji.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE

Działania zarządcze podejmuje się w następujących przypadkach:

- z inicjatywy KRO lub Zarządu,
- z inicjatywy jednostek i komórek organizacyjnych Banku zarządzających ryzykiem operacyjnym,
- gdy ryzyko operacyjne przekroczyło poziom ustalony przez Zarząd lub KRO.

W szczególności w przypadku, gdy poziom ryzyka operacyjnego osiągnął stan podwyższony lub wysoki Bank stosuje następujące podejścia i instrumenty zarządzania ryzykiem operacyjnym:

- redukcja ryzyka – łagodzenie wpływu czynników ryzyka lub skutków jego materializacji przez wprowadzenie lub wzmocnienie różnego rodzaju instrumentów zarządzania ryzykiem operacyjnym takich jak: instrumenty kontrolne, instrumenty zarządzania zasobami ludzkimi, ustalenie lub weryfikacja wartości progowych i krytycznych KRI, ustalenie lub weryfikacja limitów ryzyka operacyjnego i plany awaryjne,
- transfer ryzyka – przeniesienie odpowiedzialności za pokrycie ewentualnych strat na podmiot zewnętrzny: ubezpieczenia i outsourcing,
- unikanie ryzyka – rezygnacja z działalności generującej ryzyko lub wyeliminowanie prawdopodobieństwa wystąpienia czynnika ryzyka.

69. POZOSTAŁE RYZYKA

Zarządzanie ryzykiem braku zgodności i ryzykiem postępowania Zarządzanie ryzykiem biznesowym Zarządzanie ryzykiem utraty reputacji Zarządzanie ryzykiem modeli Zarządzanie ryzykiem zmian makroekonomicznych Zarządzanie ryzykiem kapitałowym Zarządzanie ryzykiem ubezpieczeniowym Zarządzanie ryzykiem nadmiernej dźwigni finansowej

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM BRAKU ZGODNOŚCI I RYZYKIEM POSTĘPOWANIA

DEFINICJA

Ryzyko braku zgodności to ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji wskutek niezastosowania się Grupy Kapitałowej, pracowników Grupy Kapitałowej lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Grupę Kapitałową standardów rynkowych.

Ryzyko postępowania to ryzyko powstania szkody po stronie: 1) klienta, 2) Grupy Kapitałowej, w tym także jego wiarygodności, 3) rynków finansowych, w zakresie ich wiarygodności, w wyniku niewłaściwego działania (także nieumyślnego) lub zaniechania Grupy Kapitałowej, jego pracowników lub podmiotów powiązanych w zakresie proponowania nabycia i świadczenia usług finansowych.

CEL ZARZĄDZANIA	<p>Celem zarządzania ryzykiem braku zgodności i ryzykiem postępowania jest:</p> <ul style="list-style-type: none">• utrwalanie wśród akcjonariuszy, klientów, pracowników Grupy Kapitałowej, partnerów biznesowych i innych uczestników rynku wizerunku Grupy Kapitałowej jako instytucji działającej zgodnie z przepisami prawa i przyjętymi standardami rynkowymi, godnej zaufania, rzetelnej i uczciwej,• przeciwdziałanie występowaniu strat finansowych lub sankcji prawnych oraz przypadków utraty reputacji, które mogą być konsekwencją naruszenia przepisów prawa, przepisów wewnętrznych Grupy Kapitałowej oraz przyjętych przez Grupę Kapitałową standardów rynkowych,• przeciwdziałanie występowaniu szkód po stronie klientów Grupy Kapitałowej, które mogą być konsekwencją niewłaściwego postępowania (także nieumyślnego) oraz zaniechania Grupy Kapitałowej, jego pracowników lub podmiotów powiązanych w zakresie proponowania nabycia i świadczenia usług finansowych.
IDENTYFIKACJA	<p>Do identyfikacji i oceny ryzyka braku zgodności i ryzyka postępowania wykorzystuje się informacje o przypadkach braku zgodności i przyczynach ich wystąpienia, w tym informacje będące wynikiem przeprowadzenia audytu wewnętrznego, kontroli wewnętrznej oraz kontroli zewnętrznych.</p> <p>Identyfikacja i ocena ryzyka braku zgodności i ryzyka postępowania opiera się przede wszystkim na:</p> <ol style="list-style-type: none">1) oszacowaniu dotkliwości ewentualnych przypadków braku zgodności,2) wynikach samooceny ryzyka operacyjnego,3) wynikach przeglądu i oceny adekwatności i efektywności mechanizmów kontrolnych,4) informacji o nieprawidłowościach identyfikowanych w ramach kontroli wewnętrznej,5) ocenie występowania dodatkowych czynników ryzyka braku zgodności z przepisami prawa. <p>Dokonując oceny określa się charakter i potencjalną skalę strat oraz wskazuje w jaki sposób można ograniczyć lub wyeliminować ryzyko braku zgodności. Ocena przeprowadzana jest w formie warsztatów.</p>
MONITOROWANIE	<p>Monitorowanie ryzyka braku zgodności i ryzyka postępowania dokonywane jest z wykorzystaniem informacji przekazywanych przez jednostki organizacyjne Banku i polega na:</p> <ul style="list-style-type: none">• analizie przypadków braku zgodności w Grupie Kapitałowej i w sektorze bankowym, przyczyn ich wystąpienia i wywołanych skutków,• ocenie zmian kluczowych przepisów prawa wpływających na działalność Grupy Kapitałowej,• ocenie działań podejmowanych przez Bank i spółki Grupy Kapitałowej w ramach zarządzania ryzykiem braku zgodności,• ocenie efektywności i adekwatności funkcjonowania mechanizmów kontrolnych związanych z ograniczaniem ryzyka braku zgodności,• analizie informacji o statusie prowadzonych w Grupie Kapitałowej najistotniejszych prac dostosowawczych do powszechnie obowiązujących przepisów prawa, standardów rynkowych przyjętych przez Grupę Kapitałową oraz wystąpień zewnętrznych organów nadzoru i kontroli,• analizie informacji na temat zdarzeń operacyjnych, incydentów bezpieczeństwa, spraw spornych, w tym sądowych przeciwko Grupie Kapitałowej, reklamacji i nieprawidłowości powiązanych z ryzykiem postępowania.
RAPORTOWANIE	<p>Raportowanie ryzyka braku zgodności i ryzyka postępowania realizuje się w formie kwartalnych raportów zarządczych przeznaczonych dla Komitetu Ryzyka, Zarządu, Komitetu ds. Ryzyka Rady Nadzorczej oraz Rady Nadzorczej oraz informacji przekazywanych na potrzeby zewnętrznych organów nadzoru i kontroli.</p>

**DZIAŁANIA
ZARZĄDCZE**

Zarządzanie obejmuje w szczególności następujące zagadnienia:

- zapobieganie angażowaniu Grupy Kapitałowej w działalność niezgodną z prawem,
- propagowanie standardów etycznych i monitorowanie ich funkcjonowania,
- zarządzanie konfliktami interesów,
- zapobieganie sytuacjom, w których postępowanie pracowników Grupy Kapitałowej w sprawach służbowych sprawiałoby wrażenie interesowności,
- profesjonalne, rzetelne i przejrzyste formułowanie oferty produktowej oraz przekazów reklamowych i marketingowych,
- zapewnienie ochrony informacji,
- niezwłoczne, uczciwe i profesjonalne rozpatrywanie skarg, wniosków i reklamacji klientów
- zapobieganie sytuacjom, w których dochodziłoby do zaproponowania nabycia produktu nieodpowiadającego potrzebom klienta,
- określenie adekwatnego sposobu i formy proponowania nabycia do charakteru oferowanego produktu,
- monitorowania sprzedaży i rzetelnego wykonywania zawartych z klientami umów.

W ramach Grupy Kapitałowej przyjęta została zerowa tolerancja na ryzyko braku zgodności, co oznacza, iż Grupa Kapitałowa koncentruje swoje działania na wyeliminowaniu tego ryzyka.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM BIZNESOWYM (STRATEGICZNE)

DEFINICJA

Ryzyko biznesowe (strategiczne) to ryzyko nieosiągnięcia założonych celów finansowych, w tym poniesienia strat, wynikające z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym, podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zachodzące w otoczeniu biznesowym zmiany.

CEL ZARZĄDZANIA

Utrzymywanie na akceptowalnym poziomie potencjalnych negatywnych konsekwencji finansowych wynikających z niekorzystnych zmian zachodzących w otoczeniu biznesowym, z podjęcia niekorzystnych decyzji, nieprawidłowego wprowadzenia podjętych decyzji lub braku podjęcia odpowiednich działań, które miałyby być odpowiedzią na zmiany zachodzące w otoczeniu biznesowym.

**IDENTYFIKACJA I
POMIAR RYZYKA**

Identyfikacja polega na rozpoznaniu i określeniu czynników zarówno aktualnych, jak potencjalnych, które wynikają z bieżącej i planowanej działalności Grupy Kapitałowej i które mogą znacznie wpływać na sytuację finansową Grupy Kapitałowej, powstanie lub zmianę wysokości przychodów i kosztów Grupy Kapitałowej. Identyfikacja ryzyka biznesowego odbywa się poprzez identyfikację i analizę czynników, które miały wpływ na znaczne odchylenia realizacji przychodów oraz kosztów od ich prognozowanych wartości.

Pomiar ryzyka biznesowego ma na celu określenie skali zagrożeń związanych z występowaniem ryzyka biznesowego przy wykorzystaniu ustalonych miar ryzyka. Pomiar ryzyka biznesowego obejmuje: wyliczenie kapitału wewnętrznego, przeprowadzenie testów warunków skrajnych oraz odwrotnych testów warunków skrajnych.

KONTROLA

Celem kontroli ryzyka biznesowego jest dążenie do utrzymania poziomu ryzyka biznesowego na akceptowalnym poziomie. Obejmuje ustalenie i cykliczny przegląd mechanizmów kontroli ryzyka w postaci limitów tolerancji na ryzyko biznesowe, wraz z jego wartościami progowymi i krytycznymi, adekwatnymi do skali i złożoności działalności Grupy Kapitałowej.

PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE	<p>Celem prognozowania ryzyka biznesowego jest określenie przewidywanego scenariusza stopnia osiągnięcia przez Grupę Kapitałową planowanych wyników. Prognoza przygotowywana jest raz na kwartał w horyzoncie rocznym i obejmuje prognozę kapitału wewnętrznego. Raz na kwartał wykonywana jest weryfikacja prognozy ryzyka biznesowego (testowanie wsteczne).</p> <p>Celem monitorowania ryzyka biznesowego jest diagnozowanie obszarów wymagających działań zarządczych. Monitorowanie ryzyka biznesowego obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strategiczne limity tolerancji na ryzyko biznesowe, • wyniki testów warunków skrajnych, • wyniki odwrotnych testów warunków skrajnych, • poziom kapitału wewnętrznego, • odchylenia realizacji ryzyka biznesowego od prognozy, • wyniki jakościowej oceny ryzyka biznesowego.
RAPORTOWANIE	<p>Raportowanie prowadzone jest w okresach kwartalnych. Odbiorcami raportów o poziomie ryzyka biznesowego są KZAP, KR, Zarząd, Komitet ds. Ryzyka Rady Nadzorczej oraz Rada Nadzorcza.</p>
DZIAŁANIA ZARZĄDCZE	<p>Działania zarządcze polegają w szczególności na:</p> <ul style="list-style-type: none"> • weryfikacji i aktualizacji kwartalnych prognoz finansowych, z uwzględnieniem działań zmierzających do ograniczenia poziomu ryzyka biznesowego zgodnie z limitami, • monitorowaniu poziomu strategicznego limitu tolerancji na ryzyko biznesowe.
ZARZĄDZANIE RYZYKIEM UTRATY REPUTACJI	
DEFINICJA	<p>Ryzyko utraty reputacji to ryzyko pogorszenia reputacji wśród klientów, kontrahentów, inwestorów, organów nadzoru i kontroli oraz opinii publicznej, na skutek decyzji biznesowych, zdarzeń operacyjnych, przypadków braku zgodności lub innych zdarzeń.</p>
CEL ZARZĄDZANIA	<p>Celem zarządzania ryzykiem utraty reputacji jest ochrona reputacji Grupy Kapitałowej poprzez przeciwdziałanie występowaniu strat reputacyjnych oraz ograniczanie negatywnego wpływu zdarzeń wizerunkowych na reputację Grupy Kapitałowej.</p>
IDENTYFIKACJA	<p>Identyfikacja ryzyka utraty reputacji obejmuje zjawiska obserwowane w procesach wewnętrznych Banku oraz w otoczeniu zewnętrznym, w szczególności: zdarzenia wizerunkowe, czynniki otoczenia biznesowego, tj. informacje ilościowe i jakościowe, obejmujące w szczególności dane opisujące Grupę Kapitałową oraz otoczenie zewnętrzne Grupy Kapitałowej, niosące wartość informacyjną o ryzyku utraty reputacji.</p>
OCENA	<p>Ocena ryzyka utraty reputacji polega na określeniu wpływu zdarzeń wizerunkowych na reputację Grupy Kapitałowej, w szczególności przez określenie liczby i dotkliwości strat reputacyjnych. Ocena straty reputacyjnej uwzględnia wydzźwięk, wiarygodność lub opiniotwórczość oraz zasięg ujawnienia zdarzeń wizerunkowych opinii publicznej.</p>
MONITOROWANIE	<p>Monitorowanie ryzyka utraty reputacji polega na regularnej ocenie wartości miar ryzyka utraty reputacji, w stosunku do przyjętych wartości granicznych. Na podstawie wartości miar ryzyka utraty reputacji określony jest poziom ryzyka utraty reputacji.</p>
RAPORTOWANIE	<p>Raportowanie informacji o ryzyku utraty reputacji dokonywane jest w formie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) półrocznego raportu zarządczego, przeznaczonego dla Komitetu Ryzyka, Zarządu, Komitetu ds. Ryzyka Rady Nadzorczej oraz Rady Nadzorczej, 2) informacji przedkładanych doraźnie, które dotyczą bieżących zdarzeń o istotnym wpływie na reputację Grupy Kapitałowej, przeznaczonych dla dyrektora Pionu Prezesa Zarządu oraz Prezesa Zarządu, 3) informacji zamieszczonych w sprawozdaniach finansowych Banku i Grupy Kapitałowej oraz przekazywanych na żądanie zewnętrznych organów nadzoru i kontroli.

DZIAŁANIA ZARZĄDCZE	<p>Na podstawie określonego poziomu ryzyka utraty reputacji podejmowane są działania zarządcze, które mogą obejmować:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analizę przyczyn wystąpienia danego poziomu ryzyka, 2) ocenę skutków zaistnienia takiego poziomu, 3) przygotowanie propozycji działań zarządczych mających na celu obniżenie poziomu ryzyka utraty reputacji lub uzasadnia się brak konieczności podjęcia tych działań, np. w przypadku wystąpienia incydentalnych zdarzeń o charakterze nadzwyczajnym.
ZARZĄDZANIE RYZYKIEM MODELI	
DEFINICJA	Ryzyko modeli oznacza ryzyko poniesienia strat w wyniku podejmowania błędnych decyzji biznesowych na podstawie funkcjonujących modeli. W ramach Grupy Kapitałowej ryzyko modeli zarządzane jest zarówno na poziomie danego podmiotu Grupy Kapitałowej (właściciela modelu), jak i na poziomie Banku jako podmiotu dominującego Grupy Kapitałowej
CEL ZARZĄDZANIA	Celem zarządzania ryzykiem modeli jest ograniczanie ryzyka poniesienia strat w wyniku podejmowania błędnych decyzji biznesowych na podstawie modeli funkcjonujących w Grupie Kapitałowej poprzez odpowiednio zdefiniowany i realizowany proces zarządzania modelami. Jednym z elementów procesu zarządzania modelami jest objęcie regularną, niezależną walidacją wszystkich modeli istotnych w Grupie Kapitałowej.
IDENTYFIKACJA POMIAR I OCENA RYZYKA	<p>Identyfikacja ryzyka modeli polega w szczególności na gromadzeniu informacji o wykorzystywanych, a także planowanych do wdrożenia modelach oraz cyklicznym określaniu istotności modeli.</p> <p>Ocena ryzyka modeli ma na celu określenie skali zagrożeń związanych z występowaniem ryzyka modeli. Oceny dokonuje się na poziomie pojedynczego modelu, a także w ujęciu zagregowanym na poziomie poszczególnych podmiotów Grupy Kapitałowej.</p>
KONTROLA	Celem kontroli ryzyka modeli jest utrzymanie zagregowanej oceny ryzyka modeli na akceptowanym przez Grupę Kapitałową poziomie. Kontrola ryzyka modeli polega na określeniu mechanizmów wykorzystywanych do diagnozowania poziomu ryzyka modeli oraz narzędzi ograniczania poziomu tego ryzyka. W ramach narzędzi wykorzystywanych do diagnozowania ryzyka modeli wyróżnia się w szczególności strategiczny limit tolerancji na ryzyko modeli oraz wartości progowe ryzyka modeli.
MONITOROWANIE	<p>Cykliczne monitorowanie ryzyka modeli ma na celu diagnozowanie obszarów wymagających działań zarządczych i obejmuje w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktualizację poziomu ryzyka modeli, • ocenę wykorzystania strategicznego limitu tolerancji na ryzyko modeli oraz wartości progowych ryzyka modeli, • weryfikację statusu wykonania oraz ocenę skuteczności realizacji działań w ramach ograniczania ryzyka modeli.
RAPORTOWANIE	Wyniki monitorowania ryzyka modeli są cyklicznie prezentowane w raportach skierowanych do KR, Zarządu, Rady Nadzorczej.
DZIAŁANIA ZARZĄDCZE	Celem podejmowania działań zarządczych jest kształtowanie procesu zarządzania ryzykiem modeli i poziomu tego ryzyka, w szczególności poprzez ustalanie akceptowalnych poziomów ryzyka oraz podejmowanie decyzji o zastosowaniu narzędzi wspierających zarządzania ryzykiem

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM ZMIAN MAKROEKONOMICZNYCH

DEFINICJA	Ryzyko zmian makroekonomicznych to ryzyko pogorszenia sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej w wyniku niekorzystnego wpływu zmiany warunków makroekonomicznych.
CEL ZARZĄDZANIA	Celem zarządzania ryzykiem zmian makroekonomicznych jest identyfikacja czynników makroekonomicznych mających znaczący wpływ na działalność Grupy Kapitałowej oraz podejmowanie działań mających na celu ograniczenie niekorzystnego wpływu potencjalnych zmian sytuacji makroekonomicznej na sytuację finansową Grupy Kapitałowej.
IDENTYFIKACJA, POMIAR I OCENA RYZYKA	<p>Identyfikacja ryzyka zmian makroekonomicznych polega na określeniu scenariuszy potencjalnych zmian makroekonomicznych oraz określeniu czynników ryzyka mających największy wpływ na sytuację finansową Grupy Kapitałowej. Ryzyko zmian makroekonomicznych powstaje w wyniku oddziaływania czynników zależnych (w szczególności struktura bilansu i plany reakcji przygotowywane na potrzeby scenariuszy stresowych) i niezależnych od działań Grupy Kapitałowej (czynniki makroekonomiczne). Bank identyfikuje czynniki wpływające na poziom ryzyka zmian makroekonomicznych w trakcie przeprowadzania kompleksowych testów warunków skrajnych.</p> <p>Pomiar ryzyka zmian makroekonomicznych ma na celu określenie skali zagrożeń związanych z występowaniem ryzyka zmian makroekonomicznych i obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none">• wyznaczenie wyniku finansowego wraz z jego składowymi oraz miar ryzyka w ramach kompleksowych testów warunków skrajnych,• przeprowadzanie odwrotnych testów warunków skrajnych,• wyliczanie kapitału wewnętrznego. <p>Ocena poziomu ryzyka zmian makroekonomicznych dokonywana jest w cyklu rocznym, w oparciu o wyniki cyklicznych kompleksowych testów warunków skrajnych. Poziom ryzyka zmian makroekonomicznych określa się jako umiarkowany, podwyższony lub wysoki.</p>
KONTROLA	<p>Celem kontroli ryzyka zmian makroekonomicznych jest dążenie do ograniczenia niekorzystnego wpływu potencjalnych zmian sytuacji makroekonomicznej na sytuację finansową Grupy Kapitałowej.</p> <p>Kontrola ryzyka zmian makroekonomicznych polega na określeniu dostosowanego do skali działalności Grupy Kapitałowej dopuszczalnego poziomu ryzyka zmian makroekonomicznych i jego wpływu na funkcjonowanie i sytuację finansową Grupy Kapitałowej. Dopuszczalny poziom ryzyka zmian makroekonomicznych oznacza sytuację, w której wyniki kompleksowych testów warunków skrajnych nie wskazują na konieczność podejmowania działań naprawczych, lub działania naprawcze, konieczne do podjęcia będą wystarczające do poprawy sytuacji finansowej Grupy Kapitałowej.</p>
PROGNOZOWANIE I MONITOROWANIE	<p>Celem prognozowania ryzyka zmian makroekonomicznych jest określenie przewidywanego wpływu materializacji w przyszłości negatywnego scenariusza na wyniki Banku, w tym na poziom kapitału. Prognoza obejmuje prognozę kapitału wewnętrznego i przygotowywana jest raz na kwartał w horyzoncie rocznym, w oparciu o wyniki kompleksowych testów warunków skrajnych.</p> <p>Monitorowanie ryzyka zmian makroekonomicznych polega na analizie sytuacji makroekonomicznej, czynników makroekonomicznych, na które Grupa Kapitałowa jest wrażliwa, poziomu ryzyka zmian makroekonomicznych oraz wyników kompleksowych testów warunków skrajnych.</p>
RAPORTOWANIE	Raportowanie ryzyka zmian makroekonomicznych realizowane jest w cyklu kwartalnym. Odbiorcami raportów o poziomie ryzyka zmian makroekonomicznych są KZAP, KR, Zarząd, Komitet ds. Ryzyka Rady Nadzorczej oraz Rada Nadzorcza.
DZIAŁANIA ZARZĄDCZE	<p>Działania zarządcze polegają w szczególności na:</p> <ul style="list-style-type: none">• ustalaniu akceptowalnych poziomów ryzyka,• podjęciu działań mających na celu obniżenie poziomu ryzyka w przypadku wystąpienia podwyższonego lub wysokiego poziomu ryzyka zmian makroekonomicznych.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM KAPITAŁOWYM

DEFINICJA	Ryzyko kapitałowe to ryzyko niezapewnienia odpowiedniego poziomu i struktury funduszy własnych oraz braku możliwości osiągnięcia ich poziomu adekwatnego do ponoszonego przez Bank ryzyka prowadzonej działalności, niezbędnego do pokrycia nieoczekiwanych strat oraz spełniającego wymogi nadzorcze umożliwiające dalsze samodzielne funkcjonowanie Banku.
CEL ZARZĄDZANIA	Celem zarządzania ryzykiem kapitałowym jest zapewnienie odpowiedniego poziomu i struktury funduszy własnych, w odniesieniu do skali prowadzonej przez Grupę Kapitałową działalności oraz ekspozycji na ryzyko, z uwzględnieniem założeń polityki dywidendy Grupy Kapitałowej oraz zaleceń i rekomendacji nadzorczych w zakresie adekwatności kapitałowej.
IDENTYFIKACJA I POMIAR RYZYKA	Poziom ryzyka kapitałowego dla Grupy Kapitałowej określany jest na podstawie wartości progowych i strategicznych limitów tolerancji m.in.: łącznego współczynnika kapitałowego oraz współczynnika kapitału podstawowego Tier 1. Poziom ryzyka kapitałowego określany jest następująco: <ol style="list-style-type: none"> 1) poziom niski – gdy wszystkie miary adekwatności kapitałowej przekraczają wartości progowe, 2) poziom podwyższony – gdy co najmniej jedna miara adekwatności jest niższa niż wartość progowa oraz żadna z miar adekwatności kapitałowej nie jest niższa niż strategiczny limit tolerancji, 3) poziom wysoki – gdy co najmniej jedna miara adekwatności kapitałowej jest niższa niż strategiczny limit tolerancji.
MONITOROWANIE	Grupa Kapitałowa regularnie monitoruje poziom miar adekwatności kapitałowej w celu określenia stopnia spełniania norm nadzorczych, wewnętrznych limitów strategicznych oraz identyfikacji przypadków wymagających uruchomienia kapitałowych działań awaryjnych. W przypadku zidentyfikowania wysokiego poziomu ryzyka kapitałowego Grupa Kapitałowa podejmuje działania w celu doprowadzenia miar adekwatności kapitałowej do poziomu niskiego z uwzględnieniem założeń polityki dywidendy oraz zaleceń i rekomendacji nadzorczych w zakresie adekwatności kapitałowej.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM UBEZPIECZENIOWYM

DEFINICJA	Ryzyko ubezpieczeniowe oznacza ryzyko straty lub niekorzystnej zmiany wartości zobowiązań ubezpieczeniowych w związku z niewłaściwymi założeniami dotyczącymi wyceny i tworzenia rezerw (w szczególności rezerw techniczno-ubezpieczeniowych).
CEL ZARZĄDZANIA	Celem zarządzania ryzykiem ubezpieczeniowym jest realizacja celów funkcjonowania spółki przy jednoczesnym utrzymywaniu ekspozycji własnej na przedmiotowe ryzyko na akceptowalnym poziomie oraz zapewnieniu wypłacalności spółki.
IDENTYFIKACJA POMIAR I OCENA RYZYKA	Ekspozycja na ryzyka ubezpieczeniowe w Grupie Kapitałowej dotyczące spółek ubezpieczeniowych jest monitorowana i kształtowana zgodnie z przyjętą strategią zarządzania ryzykiem. W PKO Życie Towarzystwo Ubezpieczeń SA (PKO Życie) rodzaj dominującego typu ryzyka ubezpieczeniowego zależy od typu produktu w portfelu spółki: <ul style="list-style-type: none"> • ubezpieczenia, w których świadczenie jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe i ubezpieczenia związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym – głównie ryzyko rezygnacji z umów, • produkty ochronne, <ul style="list-style-type: none"> ○ ryzyko śmiertelności i szkodowości, ○ selekcja negatywna (ryzyko malejące), • dla wszystkich produktów – ryzyko związane ze zmiennością przyszłych kosztów jednostkowych (uzależnionych od wielkości portfela i łącznego poziomu kosztów spółki). <p>Spółka PKO Towarzystwo Ubezpieczeń SA (PKO TU), która rozpoczęła działalność operacyjną w 2016 roku jest narażona na następujące typy ryzyka ubezpieczeniowego:</p>

- ryzyko rezerw i składek,
- ryzyko katastroficzne,
- ryzyko rezygnacji z umów.

Rodzaj dominującego ryzyka zależy od typu produktu:

- wieloletnie umowy ubezpieczenia utraty źródła dochodu – ryzyko składki i rezerw,
- ubezpieczenie mienia – ryzyko katastroficzne (powódź).

PKO Życie oraz PKO TU w celu ograniczenia ekspozycji na ryzyka ubezpieczeniowe stosują między innymi:

- reasekurację ryzyk (śmiertelności, zachorowalności), ubezpieczeniowych, w tym ryzyka katastroficznego,
- okresy karencji,
- wyłączenia,
- działania retencyjne.

Reasekuracja bierna spółek ubezpieczeniowych realizowana jest w oparciu o umowy:

- kwotowo-ekscedentowe,
- proporcjonalne, z częściowym lub całkowitym transferem ryzyka,
- umowy reasekuracji katastroficznej oraz nadwyżki szkody.

W przypadku nowych produktów i ryzyk PKO Życie oraz PKO TU dokonują wyboru reasekuratora, zakresu ochrony, warunków reasekuracji, ewentualnie dokonuje zmiany zawartych umów reasekuracji oraz zawierania nowych umów reasekuracji w stosunku do nowo wprowadzonych do oferty lub dla modyfikowanych produktów ubezpieczeniowych i nowych ryzyk.

Pomiar ryzyka ubezpieczeniowego w spółkach ubezpieczeniowych realizowany jest w ramach analizy rezygnacji z umów, analizy szkodowości, analizy wielkości aktywów na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (APR) oraz corocznej analizy scenariuszy szokowych – testów stresu w ramach procesu własnej oceny ryzyka i wypłacalności. PKO Życie i PKO TU wdrożyły wymogi wynikające z nowego systemu Wypłacalność II i kalkulują współczynniki kapitałowe zgodnie z nowym reżimem począwszy od 1 stycznia 2016 r, utrzymując poziom środków własnych.

MONITOROWANIE

PKO Życie oraz PKO TU w ramach monitorowania ryzyk wdrożyły szereg mechanizmów takich jak: ustanowienie i kontrola limitów, zapewnienie funkcjonowania właściwych procesów oraz dbanie o adekwatność produktów i programów reasekuracyjnych.

RAPORTOWANIE

W PKO Życie i PKO TU raportowanie ryzyka ubezpieczeniowego realizowane jest w postaci cyklicznych raportów dla Zarządu oraz dla Komitetu Zarządzania Ryzykami oraz Komitetu Ryzyka przy Radzie Nadzorczej.

Aktywa na pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (APR) kształtowały się na wystarczającym poziomie (powyżej 100%), jak również miały odpowiednią strukturę. Wysokość wskaźnika łącznego na pokrycie rezerw na koniec 2017 roku wyniosła dla PKO Życie 106% oraz dla PKO TU 132%.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM NADMIERNEJ DŹWIGNI FINANSOWEJ

DEFINICJA

Ryzyko nadmiernej dźwigni finansowej to ryzyko wynikające z podatności na zagrożenia z powodu dźwigni finansowej lub warunkowej dźwigni finansowej, które może wymagać podjęcia niezamierzonych działań korygujących plany biznesowe, w tym awaryjnej sprzedaży aktywów mogącej przynieść straty lub spowodować konieczność korekty wyceny pozostałych aktywów.

CEL ZARZĄDZANIA

Celem zarządzania ryzykiem nadmiernej dźwigni jest zapewnienie właściwej relacji pomiędzy wielkością kapitału podstawowego (Tier 1) i sumą aktywów bilansowych oraz udzielonych zobowiązań pozabilansowych Grupy Kapitałowej.

IDENTYFIKACJA, OCENA I POMIAR	<p>Identyfikacja ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej polega na rozpoznaniu aktualnych i potencjalnych źródeł i czynników ryzyka oraz na określeniu ich potencjalnego wpływu na działalność Banku i Grupy Kapitałowej.</p> <p>Dla celów pomiaru ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej, kalkuluje się wskaźnik dźwigni jako miarę kapitału Tier 1 podzieloną przez miarę ekspozycji całkowitej i wyraża wskaźnik jako wartość procentową. Grupa Kapitałowa oblicza wskaźnik dźwigni na datę sprawozdawczą. Wskaźnik dźwigni na datę 31 grudnia 2017 rok jest kalkulowany zarówno w odniesieniu do kapitału Tier 1, jak i według definicji przejściowej kapitału Tier 1.</p> <p>W ocenie poziomu ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej wykorzystuje się także wskaźnik niedopasowania między aktywami i zobowiązaniami.</p>
MONITOROWANIE I PROGNOZOWANIE	<p>Ryzyko nadmiernej dźwigni finansowej monitoruje się z częstotliwością kwartalną, w ramach której weryfikuje się:</p> <ul style="list-style-type: none">• bieżącą wysokość wskaźnika dźwigni poprzez porównanie do strategicznego limitu tolerancji i wartości progowej,• odchylenie poziomu wskaźnika dźwigni od jego wartości progowanej. <p>Prognoza wskaźnika dźwigni przygotowywana jest raz na kwartał. Poziom ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej określa się jako poziom niski – gdy wartość wskaźnika dźwigni jest równa lub wyższa niż wartość progowa, poziom podwyższony – gdy wartość wskaźnika dźwigni jest poniżej wartości progowej i jest równa lub wyższa niż strategiczny limit tolerancji, poziom wysoki – gdy wartość wskaźnika dźwigni jest poniżej strategicznego limitu tolerancji.</p>
KONTROLA	<p>Celem kontroli ryzyka nadmiernej dźwigni jest dążenie do utrzymania poziomu ryzyka nadmiernej dźwigni Banku na akceptowalnym poziomie. Dla utrzymania ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej na akceptowalnym poziomie ustala się strategiczny limit tolerancji i wartość progową dla wskaźnika dźwigni.</p>
RAPORTOWANIE	<p>Raportowanie realizowane jest w okresach kwartalnych. Raportowanie ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej obejmuje aktualną i prognozowaną wartość wskaźnika dźwigni odniesione do strategicznego limitu tolerancji i wartości progowej. Informacje o poziomie ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej prezentuje się w raporcie „Adekwatność kapitałowa w PKO Banku Polskim SA”. Odbiorcami raportów o poziomie ryzyka nadmiernej dźwigni są KZAP, KR, Zarząd, Komitet ds. Ryzyka Rady Nadzorczej oraz Rada Nadzorcza.</p>
DZIAŁANIA ZARZĄDCZE	<p>W wyniku wystąpienia wysokiego lub podwyższonego poziomu ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej przygotowuje się propozycje działań zarządczych z uwzględnieniem bieżącej sytuacji makroekonomicznej oraz kosztów związanych z proponowanymi działaniami. Określa się wpływ rekomendowanych działań zarządczych na poziom ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej.</p> <p>W ramach aktualizacji kwartalnych prognoz finansowych oraz tworzenia planu finansowego uwzględnia się działania zarządcze zmierzające do ograniczenia poziomu ryzyka nadmiernej dźwigni finansowej, by nie przekraczał wartości progowych i strategicznych limitów tolerancji.</p>

70. KOMPLEKSOWE TESTY WARUNKÓW SKRAJNYCH

Kompleksowe testy warunków skrajnych stanowią integralny element zarządzania ryzykiem w Grupie Kapitałowej oraz uzupełnienie testów warunków skrajnych specyficznych dla poszczególnych rodzajów ryzyka. Uwzględniają zbiorczo rodzaje ryzyka uznane z punktu widzenia Grupy Kapitałowej za istotne. Obejmują analizę wpływu zmian w otoczeniu i funkcjonowaniu Grupy Kapitałowej na sytuację finansową Grupy Kapitałowej, w szczególności: rachunek zysków i strat, sprawozdanie z sytuacji finansowej, fundusze własne, adekwatność kapitałową, w tym wymogi w zakresie funduszy własnych, kapitał wewnętrzny, miary adekwatności kapitałowej, wybrane miary płynności.

Kompleksowe testy warunków skrajnych obejmują testy cykliczne i testy nadzorcze, Testy cykliczne przeprowadzane są raz w roku, w 3 letnim horyzoncie czasowym. Testy nadzorcze przeprowadzane są na żądanie organów nadzorczych zgodnie z założeniami dostarczonymi przez organy nadzorcze. Cykliczne i tematyczne KTWS przeprowadzane są przy uwzględnieniu zmian wartości i struktury pozycji sprawozdania z sytuacji finansowej oraz rachunku zysków i strat.

71. ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA

Adekwatność kapitałowa
Fundusze własne dla potrzeb adekwatności kapitałowej
Wymogi w zakresie funduszy własnych (Filar I)
Kapitał wewnętrzny (Filar II)
Ujawnienia (Filar III)

Zarządzanie adekwatnością kapitałową to proces mający na celu zapewnienie, iż poziom ryzyka, które Bank oraz Grupa Kapitałowa podejmują w związku z rozwojem działalności biznesowej, może zostać pokryty posiadanym kapitałem, biorąc pod uwagę określony poziom tolerancji na ryzyko oraz horyzont czasowy. Proces zarządzania adekwatnością kapitałową obejmuje w szczególności przestrzeganie obowiązujących regulacji organów nadzoru i kontroli, a także określonego w Banku oraz Grupie Kapitałowej Banku poziomu tolerancji na ryzyko oraz proces planowania kapitałowego, w tym politykę dotyczącą źródeł pozyskiwania kapitału.

Celem zarządzania adekwatnością kapitałową jest utrzymywanie, w sposób ciągły, funduszy własnych na poziomie adekwatnym do skali oraz profilu ryzyka działalności Grupy Kapitałowej.

Zarządzanie adekwatnością kapitałową Grupy Kapitałowej obejmuje:

- określanie oraz realizację pożądaných przez Grupę celów kapitałowych,
- identyfikację i monitorowanie istotnych rodzajów ryzyka,
- pomiar lub szacowanie kapitału wewnętrznego na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka oraz łącznego kapitału wewnętrznego,
- ustalanie strategicznych limitów tolerancji oraz wartości progowych dla miar adekwatności kapitałowej,
- prognozowanie, monitorowanie oraz raportowanie poziomu i struktury kapitału własnego oraz adekwatności kapitałowej,
- zarządzanie strukturą bilansu pod kątem optymalizacji jakości posiadanych przez Bank funduszy własnych,
- kapitałowe działania awaryjne,
- testy warunków skrajnych,
- planowanie i alokację wymogu w zakresie funduszy własnych oraz kapitału wewnętrznego na obszary biznesowe i segmenty klienta w Banku oraz poszczególne podmioty Grupy Kapitałowej,
- ocenę rentowności obszarów biznesowych i segmentów klienta.

Miarami adekwatności kapitałowej są:

- łączny współczynnik kapitałowy (TCR),
- relacja funduszy własnych do kapitału wewnętrznego,
- współczynnik kapitału podstawowego Tier 1 (CET1),
- współczynnik kapitału Tier 1 (T1),
- wskaźnik dźwigni.

Celem monitorowania poziomu miar adekwatności kapitałowej jest określenie stopnia spełniania norm nadzorczych oraz identyfikacja przypadków wymagających uruchomienia kapitałowych działań awaryjnych.

Podstawowe regulacje obowiązujące w procesie oceny adekwatności kapitałowej to:

- rozporządzenie CRR,
- ustawa Prawo bankowe,
- ustawa z 5 sierpnia 2015 roku o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (dalej „ustawa o nadzorze makroostrożnościowym”).

Zgodnie z art. 92 Rozporządzenia CRR, minimalny poziom współczynników kapitałowych utrzymywanych przez Grupę Kapitałową wynosi:

- łączny współczynnik kapitałowy (TCR) – 8,0%,
- współczynnik kapitału Tier 1 (T1) – 6,0%,
- współczynnik kapitału podstawowego Tier 1 (CET1) – 4,5%.

Zgodnie z Rozporządzeniem CRR oraz ustawą o nadzorze makroostrożnościowym, Grupa Kapitałowa ma obowiązek utrzymywania wymogu połączonego bufora, który stanowi sumę obowiązujących buforów, tj.:

- bufora zabezpieczającego, który obowiązuje wszystkie banki. Sukcesywnie, co roku, będzie zwiększany do ostatecznego, stałego poziomu równego 2,5% (w 2019 roku). Według stanu na 31 grudnia 2017 roku bufor zabezpieczający wynosił 1,25%, a od 1 stycznia 2018 roku bufor zabezpieczający przyjmie wartość 1,875%.
- bufora antycyklicznego, który nakładany jest w celu ograniczenia ryzyka systemowego wynikającego z cyklu kredytowego. Grupa Kapitałowa wylicza wskaźnik bufora antycyklicznego w wartości wyznaczonej przez właściwy organ państwa, w którym Grupa Kapitałowa posiada ekspozycje. Od 1 stycznia 2017 roku bufor antycykliczny jest równy 0% dla ekspozycji kredytowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
- bufora ryzyka systemowego - służy do zapobiegania i ograniczania długoterminowego ryzyka niecyklicznego lub ryzyka makroostrożnościowego, które może spowodować silne negatywne konsekwencje dla systemu finansowego i gospodarki danego kraju. Według stanu na 31 grudnia 2017 roku bufor ryzyka systemowego wynosił 0%. Wskaźnik ten od 1 stycznia 2018 roku wynosi 3%.
- bufora z tytułu zidentyfikowania Banku jako instytucji o znaczeniu systemowym („O-SII”) - 24 listopada 2017 roku, na podstawie przeprowadzonej oceny znaczenia systemowego Banku, zgodnie z ustawą o nadzorze makroostrożnościowym, Grupa Kapitałowa otrzymała indywidualną decyzję KNF o nałożeniu na Grupę bufora w wysokości 0,75% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko obliczonej zgodnie z rozporządzeniem CRR.

Dodatkowo, Grupa Kapitałowa jest zobowiązana utrzymywać fundusze własne na pokrycie dodatkowego wymogu kapitałowego w celu zabezpieczenia ryzyka wynikającego z zabezpieczonych hipotek walutowych kredytów i pożyczek dla gospodarstw domowych, tzw. domiar kapitałowy. 15 grudnia 2017 roku, Grupa Kapitałowa otrzymała pismo Komisji Nadzoru Finansowego dotyczące indywidualnego zalecenia przestrzegania dodatkowego wymogu w zakresie funduszy własnych tzw. domiar kapitałowy dla skonsolidowanych współczynników kapitałowych: łącznego współczynnika kapitałowego: 0,61 p.p., współczynnika kapitału Tier 1: 0,46 p.p. oraz współczynnika kapitału podstawowego Tier 1: 0,34 p.p.

Łączna wartość buforów i domiarów kapitałowych obowiązująca Grupę Kapitałową wg stanu na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 2,61% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko obliczonej zgodnie z rozporządzeniem CRR. Analogiczna wartość na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 2,79%.

Grupa Kapitałowa utrzymała w 2017 roku i w 2016 roku bezpieczną bazę kapitałową, powyżej limitów nadzorczych i regulacyjnych.

FUNDUSZE WŁASNE DLA POTRZEB ADEKWATNOŚCI KAPITAŁOWEJ

Poziom adekwatności kapitałowej Grupy Kapitałowej w 2017 roku utrzymywał się na bezpiecznym poziomie, istotnie powyżej limitów nadzorczych.

Wzrost kapitału Tier I przed korektami regulacyjnymi i pomniejszeniami pomiędzy 31 grudnia 2017 roku a 31 grudnia 2016 roku wynikał:

- z podjętej 22 czerwca 2017 roku przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Banku decyzji o dokonaniu podziału zysku Banku za rok 2016 na kapitały zapasowy i rezerwy bez przeznaczania kwot na wypłatę dywidendy. Wzrost wartości funduszy własnych z tego tytułu wyniósł 1 299 miliona PLN, natomiast pozostała część zysku za rok 2016 (1 589 milionów PLN) była uwzględniona już w funduszach własnych na 31 grudnia 2016 roku w związku z uzyskaniem przez Bank odpowiednich zgód KNF na zaliczenie do kapitału podstawowego Tier I zysku netto Banku osiągniętego za 3 kwartały 2016 roku, po pomniejszeniu o przewidywane obciążenia,
- z uzyskanej przez Bank, 21 września 2017 roku zgody KNF na zaliczenie do kapitału podstawowego Tier 1 zysku netto PKO Banku Polskiego SA za pierwsze półrocze 2017 roku po pomniejszeniu o przewidywane obciążenia (w kwocie 1 118 milionów PLN),
- z uzyskanej przez Bank, 15 grudnia 2017 roku, zgody KNF na zaliczenie do kapitału podstawowego Tier 1 zysku netto PKO Banku Polskiego SA za trzeci kwartał 2017 roku po pomniejszeniu o przewidywane obciążenia (w kwocie 704 miliony PLN),

Na zmiany w kapitale Tier 2 pomiędzy 31 grudnia 2017 roku a 31 grudnia 2016 roku wpłynęły następujące wydarzenia:

- Bank, po uzyskaniu odpowiednich zgód KNF, wykonał opcję call obligacji podporządkowanych w kwocie 1 600 milionów PLN oraz dokonał wcześniejszej spłaty pożyczki podporządkowanej o wartości 224 miliony CHF (równowartość 884 milionów PLN). Oba te instrumenty były na 31 grudnia 2016 roku zaliczone do kapitału Tier 2. Od momentu uzyskania przedmiotowych zgód nie są ujmowane w funduszach własnych Banku.
- Bank uzyskał zgodę KNF na zaliczenie do funduszy własnych nowej emisji obligacji podporządkowanych Banku w kwocie 1 700 milionów PLN.

WYMOGI W ZAKRESIE FUNDUSZY WŁASNYCH (FILAR I)

Grupa Kapitałowa wylicza wymogi w zakresie funduszy własnych dla następujących rodzajów ryzyka:

RYZYSKO KREDYTOWE	metodą standardową stosując następujące formuły w zakresie: EKSPOZYCJI BILANSOWYCH - iloczyn wartości bilansowej (uwzględniającej wartość korekt z tytułu szczególnego ryzyka kredytowego), wagi ryzyka przypisanej ekspozycji zgodnie z metodą standardową wyliczania wymogu w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka kredytowego oraz 8% (przy uwzględnieniu uznawalnych zabezpieczeń), UDZIELONYCH ZOBOWIĄZAŃ POZABILANSOWYCH - iloczyn wartości zobowiązania (uwzględniającej wartość korekt z tytułu szczególnego ryzyka kredytowego), wagi ryzyka produktu, wagi ryzyka przypisanej ekspozycji pozabilansowej zgodnie z metodą standardową wyliczania wymogu w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka kredytowego oraz 8% (przy uwzględnieniu uznawalnych zabezpieczeń), TRANSAKCJI POZABILANSOWYCH (INSTRUMENTÓW POCHODNYCH) - iloczyn wagi ryzyka przypisanej transakcji pozabilansowej zgodnie z metodą standardową wyliczania wymogu w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka kredytowego, ekwiwalentu bilansowego transakcji pozabilansowych oraz 8% (wartość ekwiwalentu bilansowego wyliczana jest zgodnie z metodą wyceny rynkowej).
RYZYSKO OPERACYJNE	<ul style="list-style-type: none">• zgodnie z podejściem AMA - w zakresie działalności prowadzonej przez Bank, z wyłączeniem oddziałów zagranicznych w Niemczech i Czechach,• zgodnie z podejściem BIA - w zakresie działalności oddziałów zagranicznych w Niemczech i Czechach oraz w zakresie działalności spółek Grupy Kapitałowej objętych konsolidacją ostrożnościową.
RYZYSKO RYNKOWE	<ul style="list-style-type: none">• ryzyka walutowego - wyliczanego metodą podstawową,• ryzyka cen towarów - wyliczanego metodą uproszczoną,• ryzyka instrumentów kapitałowych - wyliczanego metodą uproszczoną,• ryzyka szczególnego instrumentów dłużnych - wyliczanego metodą podstawową,• ryzyka ogólnego instrumentów dłużnych - wyliczanego zgodnie z podejściem opartym na duracji,• pozostałych rodzajów ryzyka, innych niż ryzyko delta (ryzyko non-delta) wyliczanych metodą scenariuszową w przypadku opcji, dla których Bank stosuje własne modele wyceny oraz metodą delta plus dla pozostałych opcji,
POZOSTAŁE RYZYKA	<ul style="list-style-type: none">• ryzyka rozliczenia i ryzyka dostawy - wyliczanego metodą określoną w Tytule V „Wymogi w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka rozliczenia” Rozporządzenia CRR,• ryzyka kredytowego kontrahenta - wyliczanego metodą określoną w Rozdziale 6 „Ryzyko kredytowe kontrahenta” Tytułu II „Wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka kredytowego” Rozporządzenia CRR,• ryzyka z tytułu korekty wyceny kredytowej - wyliczanego metodą określoną w Tytule VI „Wymogi w zakresie funduszy własnych z tytułu ryzyka związanego z korektą wyceny kredytowej” Rozporządzenia CRR,• przekroczenia limitu dużych ekspozycji - wyliczanego metodą określoną w § 395-401 Rozporządzenia CRR,• dla ekspozycji wobec kontrahenta centralnego wyliczany jest wymóg z tytułu transakcji oraz wniesionych wkładów do funduszu kwalifikującego się kontrahenta centralnego na wypadek niewykonania zobowiązania

	31.12.2017	31.12.2016
Fundusze własne razem	34 026	30 873
Kapitał Tier I	32 326	28 350
Kapitał Tier I przed korektami regulacyjnymi i pomniejszeniami, w tym:	35 270	32 060
Kapitał zakładowy	1 250	1 250
Pozostałe kapitały rezerwowe	30 891	27 970
Fundusz ogólnego ryzyka na niezidentyfikowane ryzyko działalności bankowej	1 070	1 070
Zyski zatrzymane	2 059	1 770
(-) Wartość firmy	(1 160)	(1 160)
(-) Inne wartości niematerialne	(1 654)	(1 821)
Skumulowane inne dochody całkowite	(113)	(709)
Aktywa z tytułu podatku odroczonego, które są uzależnione od przyszłej rentowności, ale nie pochodzą z różnic przejściowych	-	(1)
Korekty w kapitale podstawowym Tier I z tytułu filtrów ostrożnościowych	55	30
Inne korekty w okresie przejściowym w kapitale podstawowym Tier I	(72)	(49)
Kapitał Tier II	1 700	2 523
Instrumenty kapitałowe i pożyczki podporządkowane kwalifikujące się jako kapitał Tier II	1 700	2 523
Wymogi w zakresie funduszy własnych	15 670	15 626
Ryzyko kredytowe	14 499	14 271
Ryzyko operacyjne	656	657
Ryzyko rynkowe	474	651
Ryzyko korekty wyceny kredytowej	41	47
Łączny współczynnik kapitałowy	17,37%	15,81%
Współczynnik kapitału Tier 1	16,50%	14,51%

Wskaźnik dźwigni przy zastosowaniu definicji przejściowej na 31 grudnia 2017 roku wyniósł 10,53% a na 31 grudnia 2016 - 9,62%.

KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II)

W 2017 roku Grupa Kapitałowa wyznacza kapitał wewnętrzny zgodnie z przepisami zewnętrznymi:

- rozporządzeniem CRR,
- ustawą Prawo bankowe,
- rozporządzeniem Ministra Rozwoju i Finansów z 6 marca 2017 roku w sprawie systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej, polityki wynagrodzeń oraz szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego w bankach,
- ustawą o nadzorze makroostrożnościowym,

oraz przepisami wewnętrznymi Banku i Grupy Kapitałowej.

Kapitał wewnętrzny to szacowana kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Grupy Kapitałowej oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

Celem szacowania kapitału wewnętrznego jest określenie minimalnego poziomu funduszy własnych zapewniającego bezpieczeństwo działalności przy uwzględnieniu zmian profilu i skali prowadzonej działalności oraz niekorzystnych warunków skrajnych.

Kapitał wewnętrzny na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka jest ustalany zgodnie z metodami określonymi w przepisach wewnętrznych. W przypadku dokonywania szacunków kapitału wewnętrznego na podstawie modeli statystycznych, stosowany jest roczny horyzont prognozy oraz poziom ufności 99,9%. Łączny kapitał wewnętrzny Grupy Kapitałowej Banku stanowi sumę wysokości kapitału wewnętrznego niezbędnego do pokrycia wszystkich istotnych rodzajów ryzyka, na które Bank i Grupa Kapitałowa Banku są narażone, z uwzględnieniem podmiotów objętych konsolidacją ostrożnościową. Przyjmowany do kalkulacji kapitału wewnętrznego współczynnik korelacji pomiędzy poszczególnymi rodzajami ryzyka oraz poszczególnymi spółkami Grupy Kapitałowej wynosi 1.

W 2017 roku i w 2016 roku wysokość relacji funduszy własnych do kapitału wewnętrznego Grupy Kapitałowej utrzymywała się na poziomie, powyżej zarówno limitu ustawowego, jak i wewnętrznego Grupy Kapitałowej.

UJAWNIEŃ (FILAR III)

Grupa Kapitałowa ogłasza w cyklu rocznym informacje dotyczące w szczególności zarządzania ryzykiem oraz adekwatności kapitałowej zgodnie z: rozporządzeniem CRR i aktami wykonawczymi do CRR, Rekomendacją H, ustawą Prawo bankowe, ustawą o nadzorze makroostrożnościowym, rekomendacją M dotyczącą zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach, rekomendacją P dotyczącą ryzyka płynności wydanymi przez Komisję Nadzoru Finansowego.

Szczegółowe informacje o zakresie ujawnianych informacji, sposobie ich weryfikacji oraz publikacji zawierają Zasady polityki informacyjnej PKO Banku Polskiego SA w zakresie adekwatności kapitałowej oraz innych informacji podlegających ogłaszaniu udostępnione na stronie internetowej Banku (www.pkobp.pl).

72. INFORMACJE O SEKURYZACJI PORTFELA LEASINGOWEGO I PAKIETOWEJ SPRZEDAŻY WIERZYTELNOŚCI

W związku z nabyciem spółki Raiffeisen-Leasing Polska SA i jej spółek zależnych (szczegóły w nocie Nabycie Raiffeisen-Leasing Polska SA przez spółkę PKO Leasing SA), Grupa Kapitałowa objęła konsolidacją ROOF Poland Leasing 2014 DAC, spółkę celową z siedzibą w Irlandii. Spółka celowa jest nabywcą sekurytyzowanych wierzytelności wynikających z umów leasingowych sprzedawanych przez spółkę Raiffeisen-Leasing Polska SA w ramach programu sekurytyzacji, który rozpoczął się w grudniu 2014 roku. Nabyte przez spółkę celową wierzytelności zostały sfinansowane emisją papierów wartościowych. Celem i korzyścią transakcji sprzedaży wierzytelności do spółki celowej było pozyskanie źródeł długoterminowego finansowania i ich dywersyfikacja.

Wartości bilansowe aktywów i zobowiązań finansowych objętych sekurytyzacją zaprezentowano w poniższej tabeli:

31.12.2017	Wartość transakcji	Kwota ryzyka pozostająca w Grupie Kapitałowej
wartość bilansowa aktywów	1 381	1 381
wartość bilansowa zobowiązań	1 261	1 261
Pozycja netto	120	120

31.12.2016	Wartość transakcji	Kwota ryzyka pozostająca w Grupie Kapitałowej
wartość bilansowa aktywów	1 376	1 376
wartość bilansowa zobowiązań	1 261	1 261
Pozycja netto	115	115

Ponadto w 2017 roku Grupa Kapitałowa przeprowadziła pakietowe sprzedaże (wierzytelności bilansowych i pozabilansowych) ponad 17,8 tysięcy sztuk wierzytelności przysługujących od klientów detalicznych oraz gospodarczych o zadłużeniu ogółem około 1,5 miliarda PLN. Łączna wartość bilansowa rezerw na potencjalne roszczenia z tytułu sprzedaży wierzytelności na 31 grudnia 2017 roku wynosiła 2 miliony PLN (na 31 grudnia 2016 roku wynosiła 3 miliony PLN). W wyniku sprzedaży wierzytelności zostały przeniesione wszystkie ryzyka i korzyści, w związku z powyższym Grupa Kapitałowa zaprzestała ujmowania tych aktywów.

Grupa Kapitałowa nie otrzymała papierów wartościowych z tytułu powyższych transakcji.

ZDARZENIA NASTĘPUJĄCE PO DNIU KOŃCZĄCYM OKRES SPRAWOZDAWCZY

73. ZDARZENIA, KTÓRE WYSTĄPIŁY PO DNIU, NA KTÓRY SPORZĄDZONO SPRAWOZDANIE FINANSOWE

- 30 stycznia 2018 roku Bank podjął uchwałę o wyrażeniu zgody na emisję obligacji podporządkowanych w formie 10NC5, tj. o dziesięcioletnim terminie wykupu, z prawem Banku do dokonania, za zgodą KNF, przedterminowego wykupu wszystkich obligacji w terminie 5 lat od daty emisji (opcja *call*). Łączna wartość nominalna obligacji emitowanych w ramach tej będzie wynosiła nie więcej niż 1 miliard PLN. Obligacje wyemitowane zostaną na podstawie ustawy o obligacjach, a środki uzyskane z emisji zostaną przeznaczone – po uzyskaniu zgody KNF – na podwyższenie funduszy uzupełniających (Tier 2) Banku. Wartość nominalna jednej obligacji wynosić będzie 500 000 PLN. Obligacje będą oprocentowane na warunkach rynkowych w półrocznych okresach odsetkowych, odsetki od obligacji będą naliczane od wartości nominalnej.

2. 8 lutego 2018 roku Bank dokonał całkowitej i ostatecznej, wcześniejszej spłaty linii kredytowej udzielonej przez Nordea Bank AB (publ) na podstawie umowy z 1 kwietnia 2014 roku. Linia kredytowa pierwotnie była udzielona na okres 7 lat, a tym samym Bank dokonał jej przedterminowej spłaty 3 lata przed pierwotnym terminem zapadalności.

PODPISY WSZYSTKICH CZŁONKÓW ZARZĄDU BANKU

27.02.2018	ZBIGNIEW JAGIEŁŁO	PREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	RAFAŁ ANTCZAK	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	RAFAŁ KOZŁOWSKI	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	MAKS KRACZKOWSKI	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	MIECZYŚLAW KRÓL	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	ADAM MARCINIAK	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	PIOTR MAZUR	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	JAKUB PAPIERSKI	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)
27.02.2018	JAN EMERYK ROŚCISZEWSKI	WICEPREZES ZARZĄDU (PODPIS)

PODPIS OSOBY, KTÓREJ POWIERZONO
PROWADZENIE KSIĄG RACHUNKOWYCH
27.02.2018
DANUTA SZYMAŃSKA
DYREKTOR PIONU RACHUNKOWOŚCI

.....
(PODPIS)